

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTOLAIN 1287/2013 TOIMEENPANON ARVIOINTI AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

Tarja Frisk
Risto Hietala
Johanna Kiesi

Julkaisut 5:2018

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTOLAIN 1287/2013 TOIMEENPANON ARVIOINTI AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

Tarja Frisk
Risto Hietala
Johanna Kiesi

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Julkaisut 5:2018

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Sirpa Ropponen (edit)
TAITTO Juvenes Print

ISBN 978-952-206-433-2 nid.
ISBN 978-952-206-434-9 pdf

ISSN 2342-4176 (painettu)
ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)
ISSN 2342-4176

PAINATUS Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi

Julkaisun nimi

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointi ammatillisessa koulutuksessa

Tekijä

Tarja Frisk, Risto Hietala, Johanna Kiesi

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) tuli voimaan 1.8.2014. Laissa säädetään esi- ja perusopetuksessa olevan oppilaan sekä lukiossa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa olevan opiskelijan oikeudesta opiskeluhooltoon. Laissa säädetään myös opiskeluhoollon järjestämisestä. Lain tarkoituksena on 1) oppilaiden ja opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskelukyvyn ja osallisuuden edistäminen, 2) ongelmien syntyminen ennaltaehkäisy, 3) varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville, 4) koulu- ja opiskeluyhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, terveellisyyden, turvallisuuden ja esteettömyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen, 5) oppilaiden ja opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja laadun turvaaminen sekä 6) opiskeluhoollon toteuttamisen ja johtamisen vahvistaminen toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013; HE 67/2013.)

Hyväksyessään oppilas- ja opiskelijahuoltolain eduskunta edellytti vastauksessaan (EV 218/2013 vp) kyseisen lain toimeenpanon arviointia. Eduskunta antoi opetus- ja kulttuuriministeriölle seurantatehtävän uudistuksen vaikutuksista opiskeluhoollon vaikuttavuuteen, tehostumiseen, palvelujen saatavuuteen ja henkilöstön riittävyyteen eri puolilla maata. Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi edellä mainitun oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointitehtävän Kansalliselle koulutuksen arviointikeskukselle (Karvi) marraskuussa 2015.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toteutti kevään ja alkukesän 2017 aikana oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin. Arviointiin osallistui 102 koulutuksen järjestäjää, 4395 ammatillisen koulutuksen toisen vuoden opiskelijaa ja 15 viranomaistahojen ja sidosryhmien edustajaa. Viranomaisten ja sidosryhmien arviointi toteutettiin teemahaastatteluin, muutoin arviointiaineisto kerättiin sähköisin kyselyin. Tämän arviointiraportin tulokset ja analyysit perustuvat edellä mainittuihin aineistoihin. Tiivistelmässä tulokset esitetään lain tarkoituksen ja arviointitehtävän kautta.

Arvioinnin aikaan keväällä 2017 oppilas- ja opiskelijahuoltolaki oli ollut voimassa vain noin 2,5 vuotta. Opiskeluhuollossa ollaan edelleen monin paikoin vielä muutosvaiheessa. Monet asiat ovat kuitenkin tehostuneet tai kehittyneet myönteiseen suuntaan lain myötä. Laki yhtenäisti opiskeluhuollon toimintaa ja käsitteitä sekä paransi oppilashuollon jatkumoa esiopetuksesta aina toiselle koulutusasteelle asti.

Opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskelukyvyin ja osallisuuden edistäminen

Opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyin edistäminen on pääosin pysynyt ennallaan lakimuutoksen jälkeen. Eniten ovat tehostuneet opiskelua edistävien tukipalveluiden järjestäminen ja opiskelijoiden psyykkisen terveyden edistäminen. Opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on pääosin hyvällä tasolla, samoin melko hyvällä tasolla on opiskelijoiden oppimisen edistäminen. Opiskelua edistävien tukipalveluiden järjestäminen on siinä toteutunut parhaiten. Heikoimmin siinä on toteutunut opiskelurytmyksen parantaminen.

Opiskelijat valitsivat osallisuuteen liittyen tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi vaikutusmahdollisuudet yhteisistä asioista päättämiseen. Puolet opiskelijoista on saanut mahdollisuuden toiminnan arviointiin ja kehittämiseen.

Opiskelijat kokevat, että terveyttä edistetään hyvin. Mielenterveyden ja turvataitojen edistämisen koettiin toteutuvan heikommin kuin muun terveyden edistämisen. Opiskelijat kokevat kiusaamisen ehkäisyn toteutuvan kohtalaisesti, mutta valitsivat silti keskeisimmäksi oppilaitoksen turvallisuuden kehittämiskohteeksi kiusaamisen ennaltaehkäisyn.

Opiskelijoiden osallisuuden edistäminen ja vaikutusmahdollisuudet oppilaitosyhteisöön ovat tehostuneet. Ne ovat myös hyvällä tasolla. Opiskelijoiden kuuleminen heitä koskevissa asioissa toteutuu koulutuksen järjestäjien mukaan hyvin.

Ongelmien syntyminen ennaltaehkäisy ja varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville

Ongelmien ennaltaehkäisy ja tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ovat pääosin pysyneet ennallaan lain voimaantulon jälkeen. Koulutuksen järjestäjien opiskelijoiden ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen liittyvät toiminnot ovat hyvällä tasolla. Opiskelijoiden ilmaistua huolensa itsestään tai toisista opiskelijoista asianmukaisiin toimenpiteisiin ryhdytään viiveettä. Opiskelijan asioista pidetään huolta tekemällä huoltajien kanssa yhteistyötä, ja koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitopalvelut tukevat tuen tarpeen varhaista tunnistamista.

Opiskelijat tietävät, keneltä saa apua huoliin, ja kokevat, että niihin reagoidaan melko hyvin. Avun pyytämisen helppous erilaisiin huoliin vaihtelee. Mitä paremmin opiskelija tiesi, keneltä saa apua, sitä helpommaksi hän koki sekä avun pyytämisen että saamisen. Näin kokivat erityisesti miehet. Oppilaitoksessa hyvin viihtyvät kokivat avun pyytämisen ja saamisen helpommaksi kuin kohtalaisesti tai huonosti viihtyvät. Oppilaitoksessa viihtyvät opiskelijat kokivat, että huoliin reagoidaan ja tukea annetaan nopeammin verrattuna huonosti viihtyviin opiskelijoihin.

Opiskeluyhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, terveellisyden, turvallisuuden ja esteettömyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen

Yhteisöllinen opiskeluhoito on kokonaisuutena tehostunut vähän. Yhteisöllisen opiskeluhoitoon lainmukaiset periaatteet toteutuvat melko hyvin.

Opiskelijoiden osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoitossa on tehostunut, ja se on hyvällä tasolla. Oppilaitoksen henkilökunnan ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista toteutuu hyvin. Yhteisöllisen opiskeluhoitoon toteuttaminen kaikkien toimijoiden yhteistyönä toteutuu hyvin. Opettajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoitossa on hyvällä tasolla. Muiden oppilaitosyhteisössä työskentelevien osallisuus on kohtalaista. Huoltajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoitossa on melko huonolla tasolla.

Opiskeluympäristön hyvinvoinnin edistäminen on melko hyvällä tasolla. Oppilaitoksen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen ovat pääosin hyvällä tasolla. Parhaiten siinä on toteutunut tapaturmien ennaltaehkäisy ja heikoimmin tilojen esteettömyys. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö on melko hyvällä tasolla.

Opiskeluhoitohenkilöstön osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhoitoon vaihtelee. Psykologien ja kuraattorien osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhoitoon on tehostunut vähän. Kuraattorit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhoitoon hyvin, terveydenhoitajat melko hyvin, psykologit harvoin ja lääkärit eivät juuri koskaan.

Opiskelijoiden mielestä oppilaitoksessa saa olla oma itsensä, olo on turvallinen, siellä on kavereita ja opiskelusta tykätään. Myös opettajien koettiin tukevan yhteishenkeä. Opettajilla on melko hyvin aikaa keskustella opiskelijoiden kanssa, ja opettajat ovat melko hyvin kiinnostuneita siitä, mitä opiskelijoille kuuluu.

Oppilaiden ja opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja laadun turvaaminen

Yksilökohtainen opiskeluhoito on tehostunut osittain. Opiskelijan mahdollisuus vaikuttaa monialaisen ryhmän kokoonpanoon on tehostunut melko paljon samoin kuin se, että opiskelijalta kysytään suostumus asian käsittelyyn monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

Yksilökohtainen opiskeluhoito on erittäin hyvällä tasolla. Yksilökohtaisen opiskeluhoitoon periaatteista toteutuvat lähes aina seuraavat:

- Opiskeluhoitoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja opiskelijan toiveet ja mielipiteet otetaan huomioon.
- Opiskelijalta on suostumus, että huoltajat voivat osallistua asian käsittelyyn.
- Opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpanoon.

Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän tapauskohtaisen asian käsittelyyn koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän toimintojen nykytila on hyvä ja ne ovat vielä jonkin verran tehostuneet aiemmasta. Asian käsittely perustuu opiskelijan tai huoltajan suostumukseen melkein aina. Asiantuntijaryhmän jäsenet nimetään opiskelijan suostumuksella melkein aina.

Psykologi- ja lääkäripalvelujen saatavuus eri kuntien alueilla sijaitsevilla toimipaikoissa vaihtelee eniten ja niiden saatavuus on arvioitu kohtalaiseksi. Tosin psykologipalvelujen saatavuus on tehostunut lakimuutoksen jälkeen melko paljon. Terveydenhoitajapalveluiden ja kuraattoripalveluiden saatavuus arvioitiin hyväksi ja niissä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Opiskeluhoitopalvelujen saatavuus vaihtelee eri kuntien alueilla sijaitsevilla koulutuksen järjestäjän toimipaikoissa. Opiskelijat kokivat saavansa helposti apua terveydenhoitajapalveluista ja kuraattoripalveluista. Psykologi- ja lääkäripalveluista opiskelijat kokivat saavansa apua melko helposti. Työssäoppimisen aikana opiskelijat kokivat saavansa opiskeluhoitopalveluita hieman vaikeammin.

Opiskelijan lainmukaiset oikeudet (määräajat) saada opiskeluhoitopalveluita määräajassa toteutuvat kokonaisuutena lähes aina. Yksittäisistä oikeuksista aina toteutuvat mahdollisuus keskusteluun opiskelijan huoltajan yhteydenoton perusteella, opiskelijan ohjaaminen psykologin tai kuraattorin arvioin perusteella muihin opiskeluhoollon palvelujen pariin ja opiskelijan ohjaaminen tarvittaessa muuhun erityisen tuen tarvetta tukevaan toimintaan. Niissä toimipaikoissa, jotka sijaitsevat samassa kunnassa, opiskelijoiden oikeudet toteutuvat yhdenvertaisemmin kuin eri kunnissa sijaitsevien toimipaikkojen välillä.

Erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijoilla on koulutuksen järjestäjien arviointiryhmien mukaan erityistarpeita opiskeluhoollon saatavuudelle. Myös opiskelijoilla, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi, on jonkin verran muita enemmän erityistarpeita.

Opiskeluhoitohenkilöstön mitoituksen riittävyys on lakimuutoksen jälkeen parantunut psykologien ja kuraattoreiden osalta. Henkilöstön riittävyyden nykytila vaihtelee ammattiryhmittäin. Kuraattoreiden riittävyys on kohtalainen ja terveydenhoitajien melko hyvä. Psykologien mitoitus on melko riittämätön. Myös lääkärien mitoitus on melko riittämätön. Psykologien ja kuraattoreiden riittävyys vaihtelee alueittain.

Opiskeluhoollon toteuttamisen ja johtamisen vahvistaminen toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä

Opiskeluhoollon suunnittelu ja toteutus ovat tehostuneet lain voimaantumisen jälkeen. Erityisesti opiskeluhoollon toimintatapojen kehittäminen on tehostunut. Huoltajien osallisuuden periaatteista sopiminen on tehostunut vähän.

Opiskeluhoollon suunnittelun ja toteutuksen nykytila on pääosin hyvällä tasolla. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämisen suunnittelu ja monialaisen ja ammatillisen yhteistyön periaatteista sopiminen toteutuvat parhaiten. Huoltajien osallisuuden periaatteista sopiminen, henkilöstön opiskeluhoollon koskevan osaamisen kehittäminen ja opiskeluhoollon seuranta ja arviointi (omavalvonta) toteutuvat heikommin kuin muut toiminnot.

Opiskeluhuollon suunnittelussa ja toteutuksessa on jonkin verran toimipaikkojen välisiä eroja. Valtaosalla koulutuksen järjestäjistä on lakisääteiset opiskeluhoitosuunnitelmat ja ne ohjaavat opiskeluhoollon järjestämistä. Enemmistöllä koulutuksen järjestäjistä on lainmukaiset opiskeluhoitoryhmät ja koulutuksen järjestäjä kohtainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Tiedon kulkemisessa opiskeluhoolloryhmien välillä on jonkin verran haasteita.

Yli hallintorajojen tapahtuva yhteistyö on tehostunut lakimuutoksen jälkeen vähän. Yhteistyö toimii kokonaisuutena hyvin.

Opiskeluhoollon ennaltaehkäisevä yhteistyö on pysynyt lakimuutoksen jälkeen ennallaan. Yhteistyö on kokonaisuutena kohtalaisella tasolla. Nuorisotoimen kanssa ennaltaehkäisevä yhteistyö toimii hyvin. Myös seurakuntien, sosiaali- ja terveystoimen ja muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa yhteistyö toimii melko hyvin. Perusopetuksen ja lukioiden kanssa yhteistyö toimii kohtalaisesti. Poliisin kanssa yhteistyö toimii kohtalaisesti.

Lähes kaikkien ammattiryhmien työmäärä on lisääntynyt lakimuutoksen jälkeen. Eniten on lisääntynyt opettajien, kuraattorien ja psykologien työmäärä. Myös rehtoreiden, erityisopettajien ja opinto-ohjaajien työmäärä on lisääntynyt.

Koulutuksen järjestäjien lakisääteinen opiskeluhoollon tiedotus- ja ohjausvelvollisuus toteutuu kokonaisuutena hyvin. Parhaimmin toteutuvat: opiskelijoille on tiedotettu käytettävissä olevista opiskeluhoollopalveluista, henkilöstöä on tiedotettu opiskelijoiden käytettävissä olevista opiskeluhoollosta ja opiskeluhoollon henkilöstölle on ohjeistettu opiskelijan ohjaaminen hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoollon etuuksia ja palveluita. Haasteita järjestäjillä on suunnitelmallisten toimintatapojen sopimisessa sen varalle kun opiskelija ei vastaa opiskeluhoollon yhteydenottoihin tai kieltäytyy tapaamisista. Opiskelijoiden kokemukset tiedottamisesta vaihtelevat. Opiskelijoiden tärkeimmät opiskeluhoollon tieto- ja ohjauskanavat olivat opettaja ja ryhmänohjaaja. Kokemukset riittävästä tiedonsaannista eroavat opiskelijan äidinkielen ja oppilaitoksessa viihtymisen mukaan.

Salassapito ja tiedonsiirto ovat pysyneet lakimuutoksen jälkeen ennallaan. Opiskeluhoollon osallistuvien tahojen välinen tiedonsiirto toteutuu kohtalaisesti. Opiskeluhoollon osallistuvat saavat tai luovuttavat toisilleen välttämättömät tiedot opiskeluhoollon järjestämiseksi lähes aina. Tiedonsiirtoon liittyvät toiminnot ovat pysyneet ennallaan lain voimaantulon jälkeen. Tietoa siirretään kohtalaisesti opintopolun nivelvaiheessa perusopetuksesta ammatilliseen peruskoulutukseen siirryttäessä.

Oppilas- ja opiskelijahuollon vaikutukset

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

- Opiskeluhoollon toimijoiden vastuut ovat selkeytyneet ja toiminta jäsentynyt paremmin.
- Opiskeluhoollon johtaminen on jäsentynyt.
- Opiskeluhoollon painopiste ei ole vielä siirtynyt yksilöllisestä yhteisölliseen opiskeluhoollon eikä varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisevään työhön.

- Tiedonsiirto eri hallinnonalojen välillä ei ole parantunut.
- Turhat esteet eivät ole poistuneet viranomaisten opiskeluhooltoon liittyvän yhteistyön väliltä.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

- Opiskeluhoollosta on tullut monialaisempi kokonaisuus.
- Lainsäädännön selkeytymistä ja opiskeluhoollon käsitteiden selkeytymistä on tapahtunut jonkin verran.
- Opiskeluhooltotyö on kokonaisuutena tehostunut.
- Opiskelijoiden mielenterveyspalvelujen, sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun tarve ei ole vähentynyt.

Vaikutukset opiskeluhoollon kokonaisuuteen

- Opiskeluhoollon suunnitelmallisuus on lisääntynyt.
- Opiskelijoiden tietosuoja on parantunut.
- Lainsäädännön ja opiskeluhoollon käsitteiden selkeytymistä on tapahtunut jonkin verran.
- Rekisterit eivät ole tulleet toimivammiksi.

Vaikutukset nuoriin

- Nuorten vaikutusmahdollisuudet ovat parantuneet.
- Opiskelijoiden osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoollon on parantunut.
- Opiskeluhooltoon liittyvä yhteistyö ei ole lisääntynyt kodin ja oppilaitoksen kesken.
- Keskeyttämiset eivät ole vähentyneet.
- Läpäisy ei ole parantunut.

Vaikutukset koulutuksen järjestäjän toimintaan

- Opiskeluhoolto tukee opettajien tekemää kasvatus- ja opetustyötä.
- Kuraattori ja terveydenhoitaja ovat mukana yhteisöllisessä opiskeluhoollon.
- Opiskeluhoollon korjaavat toimenpiteet eivät ole vähentyneet.
- Lääkäri ei ole mukana yhteisöllisessä opiskeluhoollon.

Vaikutukset opiskeluhooltopalveluiden saatavuuteen ja riittävyteen

- Opiskelijat saavat opiskeluhooltopalvelut lain asettamien määräaikojen puitteissa.
- Opiskeluhooltopalveluiden saatavuus on parantunut.
- Opiskelijoiden avunsaanti opiskeluhoollon on helpottunut.
- Opiskeluhooltopalveluiden laatu on yhdenvertaistunut.

Utgiven av

Nationella centret för utbildningsutvärdering NCU

Publikationens namn

Utvärdering av verkställandet av lagen om elev- och studerandevård inom yrkesutbildning

Utarbetad av

Tarja Frisk, Risto Hietala, Johanna Kiesi

Lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) trädde i kraft 1.8.2014. I lagen föreskrivs det om den rätt till elevhälsa som gäller för eleverna inom förskoleundervisning och grundläggande utbildning samt studerande inom gymnasiet och grundläggande yrkesutbildning. I lagen föreskrivs även om anordnande av elevhälsa. Lagens syfte är att 1) främja de studerandes inläring, hälsa och välbefinnande samt delaktighet och att förebygga problem, 2) främja välbefinnandet i läroanstalten och i studiemiljön, en sund, trygg och tillgänglig läroanstalt och studiemiljö, gemensam verksamhet samt samarbetet mellan hemmet och läroanstalten, 3) säkerställa tidigt stöd för dem som behöver det, 4) säkerställa jämlik tillgång till och kvalitet på de elevhälsotjänster som de studerande behöver, 5) stärka genomförandet och ledningen av elevhälsoverksamheten som en funktionell helhet och som sektorsövergripande samarbete. (Lagen om elev- och studerandevård 30.12.2013/1287)

När riksdagen antog lagen om elev- och studerandevård förutsatte den i sitt svar (RSv 218/2013 rd) att verkställandet av lagen skulle utvärderas. Riksdagen gav undervisnings- och kulturministeriet ett uppföljningsuppdrag gällande reformens konsekvenser för elevhälsans effekter, effektivisering, personalresurser och tillgången till tjänster på olika håll i landet. Undervisnings- och kulturministeriet gav Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) ovannämnda utvärderingsuppdrag om verkställandet av lagen om elev- och studerandevård i november 2015.

Nationella centret för utbildningsutvärdering genomförde utvärderingen av verkställandet av lagen om elev- och studerandevård under våren och försommaren 2017. I utvärderingen deltog 102 utbildningsanordnare, 4 395 studerande i andra årskursen inom yrkesutbildningen och 15 representanter för myndigheter och intressentgrupper. Utvärderingen av myndigheter och intressentgrupper genomfördes med hjälp av temaintervjuer, i övrigt samlades utvärderingsmaterialet in via digitala enkäter. Resultaten och analyserna i den här utvärderingsrapporten grundar sig på ovannämnda material. I sammanfattningen presenteras resultaten i relation till lagens syfte och utvärderingsuppdraget.

När utvärderingen genomfördes, våren 2017, hade lagen om elev- och studerandevård varit i kraft bara en kort tid, i omkring 2,5 år. Elevhälsan befinner sig i många avseenden fortfarande i ett förändringsskede. En hel del har redan effektiviserats och utvecklats i en positiv riktning i och med lagen. Lagen förenhetligade elevhälsoverksamheten och begreppen samt förbättrade kontinuiteten i elevvården från förskoleundervisning ända fram till det andra utbildningsstadiet.

Främjande av studerandenas hälsa, välbefinnande, studieförmåga och delaktighet

Främjande av studerandenas hälsa, välbefinnande och studieförmåga har i huvudsak förblivit oförändrad efter lagändringen. Anordnandet av stödtjänster som främjar studierna och främjandet av studerandenas psykiska hälsa har effektiviserats mest. Främjande av studerandenas hälsa och välbefinnande är i huvudsak på en god nivå. Främjande av studerandenas inläring är på rätt god nivå. Anordnandet av stödtjänster som främjar inläringen har genomförts bäst, medan man lyckats sämst med att förbättra studierytmen.

I anslutning till delaktighet valde studerandena påverkansmöjligheter i beslut om gemensamma ärenden, som det viktigaste utvecklingsområdet. Hälften av studerandena har fått möjlighet att utvärdera och utveckla verksamheten.

Studerandena upplever att hälsan främjas väl. Främjandet av mental hälsa och säkerhetsfärdigheter upplevde studerandena att man genomfört sämre än främjande av hälsan i övrigt. Studerandena upplever att förebyggande av mobbning genomförs måttligt, men studerandena valde ändå förebyggande av mobbning som det allra viktigaste gällande tryggheten inom läroanstalten.

Främjande av studerandenas delaktighet och påverkansmöjligheter i läroanstaltsgemenskapen har effektiviserats. Delaktighet och påverkansmöjligheter är också på god nivå. Hörande av elever i ärenden som berör dem genomförs väl enligt utbildningsanordnarna.

Förebyggande av problem och säkerställande av tidigt stöd för dem som behöver det

Förebyggande av problem och tidig identifiering av stödbehov har i huvudsak förblivit oförändrade sedan lagen trädde i kraft. Utbildningsanordnarnas verksamheter relaterade till förebyggande av problem och tidigt stöd ligger på en god nivå. Efter att någon studerande har uttryckt oro över sitt eget välbefinnande eller oro över någon annan studerandes välbefinnande vidtas ändamålsenliga åtgärder utan dröjsmål. Man samarbetar med vårdnadshavarna om ärenden som berör studerandena och man ser till att utbildningsanordnarnas elevhälsotjänster tidigt stöder identifiering av stödbehov.

Studerandena vet vilka som hjälper till när man har problem och upplever att man reagerat rätt väl på studerandenas problem. Det finns variation i hur lätt det är att be om hjälp när man har problem. Ju bättre de studerande kände till vilka som hjälper, desto lättare upplevde studerandena att det var att be om och få hjälp. Män upplevde det vara lite lättare än andra att be om

hjälp än kvinnor. De som trivs bra på läroanstalten upplevde att det var lättare att be om och få hjälp vid olika problem, än de som trivdes bara måttligt eller dåligt. Studerande som trivdes bra på läroanstalten upplevde att man reagerade på och gav stöd snabbare än de studerande som trivdes dåligt.

Främjande av välbefinnandet, hälsan, säkerheten och tillgängligheten i skol- och studiegemenskapen och -miljön, gemensam verksamhet samt samarbetet mellan hemmet och läroanstalten

Generellt inriktad elevhälsa har som helhet betraktat effektiviserats lite. De lagenliga principerna för generellt inriktad elevhälsa genomförs rätt väl.

Studerandenas delaktighet i generellt inriktad elevhälsa har effektiviserats och ligger på en god nivå. Läroanstaltspersonalens primära ansvar för gemenskapens välbefinnande genomförs väl. Generellt inriktad elevhälsa genomförs väl i samarbete mellan alla aktörer. Lärarnas delaktighet i generellt inriktad elevhälsa ligger på en god nivå. Delaktigheten för andra som arbetar i läroanstaltssamarbete är måttlig. Vårdnadshavarnas delaktighet i generellt inriktad elevhälsa ligger på en tämligen dålig nivå.

Främjande av välbefinnande i studiemiljön ligger på en rätt god nivå. Främjandet av välbefinnande, hälsa och säkerhet på läroanstalten ligger i huvudsak på en god nivå. Förebyggande av olyckor har genomförts bäst medan lokaliteternas tillgänglighet är sämst. Samarbetet mellan hemmet och läroanstalten ligger på en rätt god nivå.

Elevhälsopersonalens deltagande i generellt inriktad elevhälsa varierar. Psykologers och kuratorers deltagande i generellt inriktad elevhälsa har effektiviserats lite. Kuratorer deltog i generellt inriktad elevhälsa väl, hälsovårdare rätt väl, psykologer sällan och läkare nästan aldrig.

Studerandena anser att de på läroanstalten får vara sig själva, känna sig trygga, att de har kompisar och att de tycker om studierna. Man upplevde att lärarna stöder gemenskapen. Lärarna har rätt bra med tid för diskussioner med studerandena och lärarna är rätt mycket intresserade av hur det står till med dem.

Tryggande av en jämlik tillgång till och kvaliteten på de elevhälsotjänster som eleverna och de studerande behöver

Individuellt inriktad elevhälsa har effektiviserats delvis. Studerandenas möjlighet att påverka sammansättningen i sektorsövergripande grupper och att studerandenas samtycke efterfrågas för behandling av ärenden i en sektorsövergripande expertgrupp har effektiviserats rätt mycket.

Den individuellt inriktade elevhälsan ligger på en mycket god nivå. Av principerna för individuellt inriktad elevhälsa genomförs följande nästan alltid:

- Elevhälsan genomförs i samarbete med studerandena och studerandens önskemål och åsikter beaktas.
- Studerandena har gett sitt samtycke till att vårdnadshavarna kan delta i behandlingen av olika ärenden.
- Studeranden har möjlighet att påverka sammansättningen i den sektorsövergripande expertgruppen.

Funktionerna för behandlingen av en enskild studerandes eller en studerandegrupps ärenden i en sektorsövergripande expertgrupp som sammanställs från fall till fall har effektiviserats måttligt, men nuläget är mycket gott. En enskild studerandes eller studerandegrupps ärenden behandlas i en sektorsövergripande expertgrupp som nästan alltid sammanställs från fall till fall. Behandlingen av ärendet grundar sig nästan alltid på studerandens eller vårdnadshavarens samtycke. Medlemmarna i expertgruppen utses nästan alltid med studerandens samtycke. Individuella möten registreras alltid.

Psykologtjänsterna har effektiviserats rätt mycket och kuratorstjänsterna lite efter lagändringen. Tillgången till hälsovårdstjänster och kuratorstjänster är god. Tillgången till psykologtjänster och läkartjänster är måttlig. Tillgången till elevhälsotjänster varierar mellan utbildningsanordnarnas verksamhetsställen i olika kommuner. Tillgången till psykolog- och läkartjänster mellan verksamhetsställen i olika kommuner varierar mest.

Studerandena upplevde att de enkelt får tillgång till hälsovårdstjänster och kuratorstjänster. Studerandena upplevde att de rätt enkelt får tillgång till psykolog- och kuratorstjänster. Under praktikperioder upplevde studerandena att det var något svårare att få elevhälsotjänster.

Studerandens lagenliga rätt (tidsfrister) att inom utsatt tid anlita elevhälsotjänster tillgodoses som helhet betraktat nästan alltid. Av de enskilda rättigheterna tillgodoses alltid: möjligheten till samtal om studerandens vårdnadshavare tar kontakt, hänvisning av studeranden till andra elevhälsotjänster utifrån en psykologs eller kurators bedömning och vid behov hänvisning av studeranden till annan verksamhet som stödjer studerandens behov av särskilt stöd. Studerandens rättigheter tillgodoses jämligt på verksamhetsställen inom samma kommun. Tillgodoseendet av studerandens rättigheter varierar mellan verksamhetsställen i olika kommuner.

Studerande som behöver särskilt stöd har enligt utbildningsanordnarnas utvärderingsgrupper specialbehov när det gäller tillgången till elevhälsa. Även studerande med ett annat modersmål än finska eller svenska har vissa specialbehov.

Kommunerna där läroanstalterna är belägna fullgör nästan alltid sitt ansvar inom elevvårdstjänster. En tillräcklig dimensionering av elevhälsopersonalen alltså tillgången till psykologer och kuratorer har förbättrats i och med lagändringen. Nuläget i tillgänglig personal varierar enligt yrkesgrupp.

Tillgängligheten är måttlig när det gäller kuratorer och god när det gäller hälsovårdare. Dimensioneringen gällande psykologer är tämligen otillräcklig. Även dimensioneringen gällande läkare är tämligen otillräcklig. Tillräckligheten när det gäller psykologer och kuratorer varierar områdesvis.

Hur genomförandet och ledningen av elevhälsan har stärkts som en funktionell helhet och ett sektorsövergripande samarbete

Planeringen och genomförandet av elevhälsa har effektiviserats efter att lagen trädde i kraft. Särskilt har utvecklingen av rutiner inom elevhälsa effektiviserats. Överenskommelser om principerna för vårdnadshavarnas delaktighet har effektiviserats litet.

Nuläget inom planering och genomförande av elevhälsa ligger i huvudsak på en god nivå. Planeringen av anordnande av individuellt inriktad elevhälsa och överenskommelse om principerna för sektorsövergripande och professionellt samarbete genomfördes bäst. Överenskommelse om principerna för vårdnadshavarnas delaktighet, personalens kompetensutveckling gällande elevhälsa och uppföljning och utvärdering av elevhälsa (egentillsyn) förverkligas sämre än de övriga funktionerna.

Det förekommer vissa skillnader i planeringen och genomförandet av elevhälsan mellan de olika verksamhetsställena.

Merparten av utbildningsanordnarna har lagstadgade elevhälsoplaner och de styr anordnandet av elevhälsa.

Majoriteten av utbildningsanordnarna har lagenliga elevhälsogrupper och en anordnarspecifik styrgrupp för elevhälsan. Det har kommit fram att det finns en del utmaningar i informationsgången mellan elevhälsogrupperna.

Samarbetet över förvaltningsgränserna har effektiviserats lite efter lagändringen. Som helhet betraktat fungerar samarbetet väl.

Det förebyggande samarbetet inom elevhälsa har förblivit oförändrat efter lagändringen. Som helhet betraktat ligger samarbetet på en måttlig nivå. Det förebyggande samarbetet med ungdomsväsendet fungerar väl. Även samarbetet med församlingar, social- och hälsovårdsväsendet och andra yrkesutbildningsanordnare fungerar rätt väl. Med grundläggande utbildning och gymnasier fungerar samarbetet måttligt. Med polisen fungerar samarbetet måttligt.

Arbetsmängden för nästan alla yrkesgrupper har ökat efter lagändringen. Mest har arbetsmängden ökat för lärare, kuratorer och psykologer. Arbetsmängden har även ökat för rektorer, speciallärare och studievägledare.

Utbildningsanordnarnas lagstadgade informations- och styrningsskyldighet gällande elevhälsa har effektiviserats litet. Som helhet betraktat fullgörs informations- och styrningsskyldigheten på en god nivå. Bäst genomfördes följande: studerandena har informerats om tillgängliga elevhälso-

tjänster, personalen har informerats om elevhälsotjänster som är tillgängliga för studerande och elevhälsopersonalen har instruerats att handleda den studerande att ansöka om elevhälsoförmåner och -tjänster som behövs. Anordnarna har utmaningar i att komma överens om systematiska verksamhets sätt för fall där studeranden inte svarar på elevhälsans kontaktförsök eller om studeranden vägrar att komma på möten. Studerandenas erfarenheter av huruvida informationen är tillräcklig varierar. För studerandena var läraren och grupphandledaren de viktigaste kanalerna för att få information om elevhälsan. Upplevelsen av tillräcklig tillgång till information skiljer sig beroende på vilket modersmål den studerande har och hur den studerande trivs på läroanstalten.

Sekretess och informationsöverföring har förblivit oförändrade efter lagändringen. Informationsutbytet mellan parter som deltar i elevhälsa genomförs måttligt. De som deltar i elevhälsa får eller utväxlar nästan alltid alla för elevhälsan nödvändiga uppgifter. Funktioner i anslutning till informationsöverföring har förblivit oförändrade efter att lagen trädde i kraft. Under studievägen överförs information måttligt vid övergångsskedet från grundläggande utbildning till grundläggande yrkesutbildning.

Konsekvenser av lagen om elev- och studerandevård

Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

- Ansvarsfördelningen bland aktörer inom elevhälsa har blivit tydligare och verksamheten har strukturerats bättre.
- Ledningen av elevhälsa har strukturerats.
- Elevhälsans tyngdpunkt har ännu inte förskjutits från individuellt inriktad till generellt inriktad elevhälsa eller till tidigt ingripande och förebyggande arbete.
- Informationsgången mellan olika förvaltningsområden har inte förbättrats.
- Man har inte lyckats avlägsna onödiga hinder för samarbetet mellan olika myndigheter kring elevhälsa.

Samhälleliga konsekvenser

- Elevhälsa har blivit en mer sektorsövergripande helhet.
- Lagstiftningen och begreppen inom elevhälsan har blivit något tydligare.
- Som helhet betraktat har elevhälsoarbetet effektiviserats.
- Behovet av mentalhälsotjänster, socialtjänster och barnskydd har inte minskat.

Konsekvenser för övergripande elevhälsa

- Strukturen i elevhälsan har ökat.
- Studerandenas integritetsskydd har förbättrats.
- Begreppen i lagstiftningen och elevhälsan har blivit något tydligare.
- Registren har inte börjat fungera bättre.

Konsekvenser för ungdomar

- Ungdomarnas påverkansmöjligheter har förbättrats.
- Studerandenas delaktighet i generellt inriktad elevhälsa har förbättrats.
- Samarbetet kring elevhälsa har inte ökat mellan hemmet och läroanstalten.
- Antalet elever som avbryter sina studier har inte minskat.
- Andelen elever som slutför sina studier har inte ökat.

Konsekvenser för utbildningsanordnarens verksamhet

- Elevhälsan stödjer det fostrings- och undervisningsarbete som lärarna utför.
- Kuratorn och hälsovårdaren medverkar i den generellt inriktade elevhälsan.
- Korrigering åtgärder inom elevhälsa har inte minskat.
- Läkare medverkar inte i den generellt inriktade elevhälsan.

Konsekvenser för tillgången till och kvaliteten på elevhälsotjänsterna

- Studerandena kan anlita elevhälsotjänster inom de tidsfrister som ställs i lagen.
- Tillgången till elevhälsotjänster har förbättrats
- Studerandena får lättare hjälp inom elevhälsa.
- Kvaliteten på elevhälsotjänster har blivit mer jämlik.

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC)

Name of publication

Evaluation of the implementation of the Pupil and Student Welfare Act in vocational education and training

Authors

Tarja Frisk, Risto Hietala, Johanna Kiesi

The Pupil and Student Welfare Act (1287/2013) entered into force on 1 August 2014. The Act imposes the right of pupils in pre-primary education and basic education as well as students in upper secondary school and basic vocational education to pupil and student welfare. The Act also imposes the organisation of pupil and student welfare. The purpose of the Act is to 1) promote the health, well-being, studying capacity and involvement of pupils and students, 2) prevent the emergence of problems, 3) secure early support to those who need it, 4) promote the well-being, healthiness, safety and accessibility of the school and studying community and environment, communal activities and the cooperation between home and educational institution, 5) secure the equal availability and quality of welfare services needed by pupils and students and 6) strengthen the implementation and management of pupil and student welfare as a functional entity and multidisciplinary co-operation. (Pupil and Student Welfare Act 1287/2013; HE 67/2013.)

When passing the Pupil and Student Welfare Act, Parliament required an evaluation of the implementation of the Act in question in its response (EV 218/2013 vp). Parliament assigned the Ministry of Education and Culture to monitor the impact of the reform on the effectiveness and intensification of pupil and student welfare, the availability of services and the sufficiency of personnel around the country. The Ministry of Education and Culture assigned the aforementioned task of evaluating the implementation of the Pupil and Student Welfare Act to the Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC) in November 2015.

The Finnish Education Evaluation Centre evaluated the implementation of the Pupil and Student Welfare Act during the spring and early summer of 2017. The evaluation was participated by 102 education providers, 4,395 second-year students from vocational education and training and 15 representatives of authorities and stakeholders. The evaluation of the authorities and stakeholders was conducted with thematic interviews. Other evaluation materials were collected through electronic surveys. The results and analyses of this evaluation report are based on the aforementioned materials. In the abstract, the results are presented through the purpose of the Act and the evaluation task.

At the time of the evaluation, in the spring of 2017, the Pupil and Student Welfare Act had only been in force for about 2.5 years. In many areas, pupil and student welfare is still undergoing a reformation. However, a number of aspects have become more efficient or developed in a positive direction after the passing of the Act. The Act harmonised the activities and concepts of pupil and student welfare and improved the continuum of said welfare from pre-primary education all the way to upper secondary education.

Promoting the health, well-being, studying capacity and involvement of students

Promoting the health, well-being and studying capacity of students has primarily remained unchanged after the law reform. The most development has been seen in the organisation of support services promoting studying and the promotion of the mental health of students. Promoting the health and well-being of students is primarily at a good level. Promoting the learning of students is at a fairly good level. The organisation of the support services promoting studying has been the most successful in this respect. At the same time, improving the rhythm of the studies has proved the least successful in this respect.

In terms of involvement, students selected the opportunity to be included in the decision-making process of shared issues the most important target for development. Half of the students have been given the opportunity to evaluate and develop the operations.

Students feel that health is promoted well. The promotion of mental health and safety skills was considered weaker than the promotion of other health-related matters. Students feel that the prevention of bullying is implemented moderately well but still selected it as the most important target for development in terms of safety in educational institutions.

Promoting the involvement of students and the opportunities of influencing co-operation with educational institutions have become more effective. They are also at a good level. According to education providers, hearing students in matters concerning them is implemented well.

Preventing the emergence of problems and securing early support to those who need it

The prevention of problems and the early identification of the need for support have primarily remained unchanged after the Act was passed. Education providers' functions related to preventing problems and establishing early support are at a good level. After a student expresses their concern for themselves or other students, the necessary action is taken without delay. Education providers cooperate with guardians in matters related to the student and the pupil and the student welfare services of education providers support the early identification of the need for support.

Students know who to turn to with their concerns and feel that the relevant parties react to their concerns fairly well. The ease of asking for help varies. The better the student knew who to turn to, the easier they felt it was to both ask and receive help. Men found it slightly easier to ask for help than other respondents. Those who feel comfortable in their educational institution found

it easier to ask for and find help than those who feel moderately comfortable or not comfortable at all. Students who feel comfortable in their educational institution were more likely to feel that their concerns are being reacted to and support is provided quickly than those who do not feel comfortable in their institution.

Promoting the well-being, healthiness, safety and accessibility of the studying community and environment, communal activities and the cooperation between home and educational institution

Overall, communal pupil and student welfare has become slightly more efficient. The legal principles of communal pupil and student welfare are implemented fairly well.

The involvement of students in communal pupil and student welfare has improved and is at a good level. The primary responsibility of the personnel of the educational institution on the well-being of the community is implemented well. Communal pupil and student welfare as cooperation between all operators is implemented well. The involvement of teachers in communal pupil and student welfare is at a good level. The involvement of other educational institution employees is moderate. The involvement of guardians in communal pupil and student welfare is at a fairly poor level.

Promoting well-being in the studying environment is at a fairly good level. Promoting the well-being, healthiness and safety of the educational institution is primarily at a good level. The prevention of accidents has proved the most successful in this regard, whereas the accessibility of facilities has been the least successful. Co-operation between home and educational institution is at a fairly good level.

The involvement of the pupil and student welfare personnel in communal welfare varies. The involvement of psychologists and curators in communal pupil and student welfare has become slightly more efficient. Curators take part in communal pupil and student welfare often, nurses fairly often, psychologists rarely and physicians almost never.

Students feel that they can be themselves in the educational institution, they feel safe, they have friends and they like their studies. They felt that the teachers supported the communal spirit. The teachers have fairly sufficient time to discuss with the students and are fairly interested in how the students are doing.

Securing the equal availability and quality of welfare services needed by pupils and students

Individual pupil and student welfare has partially become more efficient. The student's opportunity to influence the composition of the multidisciplinary group and asking for the student's consent for processing the issue in a multidisciplinary group of experts have become fairly efficient.

Individual pupil and student welfare is at a very good level. The following principles of individual pupil and student welfare are nearly always implemented:

- Pupil and student welfare is implemented in cooperation with the student and the wishes and opinions of the student are taken into consideration.
- The student has given their consent for having their guardians participate in the processing of the issue.
- The student has the opportunity to influence the composition of the multidisciplinary group of experts.

The functions of processing the issue of an individual student or group of students by case-specifically assembled, multidisciplinary group of experts have become moderately more efficient, but the current state is very good. The issues of an individual student or group of students are nearly always processed by a case-specifically assembled, multidisciplinary group of experts. The processing of the issue is nearly always based on the consent of the student or the guardian. The members of the group of experts are nearly always appointed upon the student's consent. Individual meetings are always put on record.

After the law reform, psychologist's services have become fairly efficient and curator services only somewhat efficient. The availability of nurse's services and curator services is good. The availability of psychologist's services and physician's services is moderate. The availability of pupil and student welfare services varies between the education provider's operating locations situated in different municipalities. The availability of psychologist's and physician's services between the education provider's operating locations situated in different municipalities varies the most.

The students felt that it was easy to receive help from the nurse's services and curator services. The students felt that it was fairly easy to receive help from the psychologist's and curator services. During work placements, the students found it slightly more difficult to receive pupil and student welfare services.

Overall, the legal rights (time limits) of students to receive pupil and student welfare services within the time limit were nearly always implemented. In terms of individual rights, the opportunity for a discussion on grounds of contact from the student's guardian, referring the student on grounds of a psychologist's or curator's assessments to other pupil and student welfare services and referring the student, if necessary, to other functions supporting the need for special support were always implemented. The student's rights are equally implemented in operating locations situated in the same municipality. The implementation of the student's rights varies between operating locations situated in different municipalities.

According to the education providers' evaluation groups, students in need of special support have special requirements for the availability of pupil and student welfare. Students whose first language is not Finnish or Swedish also have some special requirements.

The responsibilities of the home municipalities of the educational institution in pupil and student welfare services are nearly always implemented.

The sufficiency of pupil and student welfare personnel in terms of psychologists and curators has improved after the law reform. The current state of the sufficiency of personnel varies according to occupational group. The sufficiency of curators is moderate and that of nurses fairly good. The number of psychologists is fairly insufficient. The number of physicians is also fairly insufficient. The sufficiency of psychologists varies by area.

Strengthening the implementation and management of pupil and student welfare as a functional entity and multidisciplinary cooperation

The planning and implementation of pupil and student welfare has become more effective after the Act entered into force. The development of operating methods in pupil and student welfare, in particular, has become more efficient. Agreeing on the principles of the guardians' involvement has become slightly more efficient.

The current state of the planning and implementation of pupil and student welfare is primarily at a good level. The planning of organising individual pupil and student welfare and agreeing on the principles of multidisciplinary, professional cooperation are the most successful in terms of implementation. Agreeing on the principles of the guardians' involvement, developing the personnel's competence regarding pupil and student welfare and the monitoring and evaluation of said welfare (self-monitoring) were weaker than other functions in terms of implementation.

There are some differences between operating locations in the planning and implementation of pupil and student welfare.

Most education providers have statutory pupil and student welfare plans that guide the organisation of welfare.

Most education providers have legal pupil and student welfare groups and a pupil and student welfare steering group appointed for the education provider. There are some challenges in the flow of information between pupil and student welfare groups.

Cooperation across administrative borders has become slightly more efficient after the law reform. Overall, the cooperation functions well.

The preventive cooperation of pupil and student welfare has remained unchanged after the law reform. Overall, the cooperation is at a moderate level. The preventive cooperation with the youth sector functions well. The cooperation with parishes, social welfare and healthcare sector and other providers of vocational education and training also functions fairly well. The cooperation with basic education and upper secondary schools functions moderately. The cooperation with the police functions moderately.

The workload of nearly all occupational groups has increased after the law reform. The workload of teachers, curators and psychologists has increased the most. The workload of rectors, special needs teachers and guidance counsellors has also increased.

The statutory obligation of education providers to inform and organise guidance related to pupil and student welfare has become slightly more efficient. Overall, the implementation of the obligation to inform and organise guidance is at a good level. The best implementation was found in the following: students have been informed of the available pupil and student welfare services, personnel has been informed of said welfare services available to the students and the personnel of said welfare services were instructed how to refer a student to their needed welfare benefits and services. The providers faced challenges in agreeing on systematic methods for situations where the student does not respond to contacts from the pupil and student welfare services or refuses to meet them. The students' experiences on the sufficiency of informing vary. The most important information and guidance channels of pupil and student welfare for students were the teacher and the group leader. The experiences on the sufficiency of information differ according to the student's first language and their comfort in the educational institution.

Confidentiality and the transfer of information have remained unchanged after the law reform. The transfer of information between parties taking part in the pupil and student welfare is implemented moderately. Those taking part in pupil and student welfare nearly always receive from each other or disclose to each other the necessary information for organising said welfare. The functions related to the transfer of information have remained unchanged after the Act entered into force. Information is moderately transferred when leaving basic education and moving on to basic vocational education.

Impact of the Pupil and Student Welfare Act

Impact on authoritative activity

- The obligations of pupil and student welfare operators have been clarified and the activities have been structured more efficiently.
- The management of pupil and student welfare has been structured.
- The focal point of pupil and student welfare has not yet shifted from individual welfare to communal welfare or to early intervention and preventive work.
- The transfer of information between different fields of administration has not improved.
- Unnecessary obstacles have not been removed from authoritative cooperation related to pupil and student welfare.

Social impact

- Overall, pupil and student welfare has become more multidisciplinary.
- There has been some clarification of legislation and concepts of pupil and student welfare.
- Overall, pupil and student welfare has become more efficient.
- The need for students' mental health services, social services and child protection has not been reduced.

Impact on overall pupil and student welfare

- Pupil and student welfare has become more systematic.
- The data protection of students has improved.
- There has been some clarification of legislation and concepts of pupil and student welfare.
- The registers have not become more functional.

Impact on youth

- Young people's opportunities of influence have improved.
- The involvement of students in communal pupil and student welfare has improved.
- Cooperation related to pupil and student welfare has not increased between home and educational institution.
- Dropouts have not been reduced.
- Graduation has not improved.

Impact on the operations of the education provider

- Pupil and student welfare supports teachers' upbringing and teaching work.
- The curator and nurse are involved in communal pupil and student welfare.
- The corrective measures of pupil and student welfare have not been reduced.
- The physician is not involved in communal pupil and student welfare.

Impact on the availability and sufficiency of pupil and student welfare services

- Students receive pupil and student welfare services within the time limit set by the Act.
- The availability of pupil and student welfare services has improved.
- It is easier for students to receive help in pupil and student welfare.
- The quality of pupil and student welfare services has become more consistent.

Tiivistelmä	3
Sammanfattning.....	9
Abstract	17
OSA I – ARVIOINNIN TOTEUTTAMINEN.....	29
1 Arvioinnin tausta ja lähtökohdat	31
1.1 Arvioinnin tehtävät ja tavoitteet	31
1.2 Arviointikysymykset	33
1.3 Arvioinnin suunnittelu ja organisointi	34
1.4 Arviointitiedon keruu	35
1.5 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.....	38
2 Tulosten analyysi	41
OSA II – TULOKSET.....	43
3 Taustatietoa	45
4 Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset opiskeluhoollon tehostumiseen....	49
4.1. Opiskeluhoollon suunnittelu ja toteutus.....	49
4.1.1 Opiskeluhoollon suunnitelmien laadinta	52
4.1.2 Opiskeluhoolloryhmät	56
4.1.3 Koulutuksen järjestäjän antama tuki oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanoon	58
4.2 Yhteistyö	60
4.3 Tiedotus- ja ohjausvelvollisuus.....	65
4.4 Valtakunnallinen ohjaus	71
4.5 Yhteisöllinen opiskeluhoolto.....	73
4.6 Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisy ja tuen tarpeen varhainen tunnistaminen.....	99

4.7	Yksilökohtainen opiskeluhoolto.....	106
4.8	Salassapitovelvollisuus ja tiedonsiirto.....	113
5	Opiskeluhoitopalveluiden saatavuus.....	117
5.1	Yksilökohtaisen opiskeluhoollon palvelujen saatavuus	118
5.2	Opiskelijan oikeus saada opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluita ja terveydenhoitajan ja lääkärin tavoitettavuus.....	126
5.3	Erytistarpeet opiskeluhoollon palvelujen saatavuudelle	131
6	Lain vaikutukset henkilöstön riittävyyteen.....	133
7	Lain vaikutusten arviointi.....	137
7.1	Vaikutukset viranomaisten toimintaan	139
7.2	Yhteiskunnalliset vaikutukset	141
7.3	Vaikutukset nuoriin.....	142
7.4	Vaikutukset opiskeluhoollon kokonaisuuteen.....	143
7.5	Vaikutukset koulutuksen järjestäjän toimintaan.....	145
7.6	Vaikutukset opiskeluhoitopalveluiden saatavuuteen ja riittävyyteen.....	146
8	Opiskeluhoollon seuranta, arviointi ja valvonta.....	147
9	Opiskeluhoollon vahvuudet, kehittämiskohteet ja hyvät käytännöt	157
10	Sidosryhmien ja viranomaisten näkemykset oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta	167
OSA III – SYNTEESI		177
11	Arvioinnin luotettavuus	179
12	Arvioivat johtopäätökset ja kehittämissuositukset.....	181
12.1	Opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskelukyvyn ja osallisuuden edistäminen.....	182
12.2	Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisy ja varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville	183
12.3	Oppilaitosyhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, terveellisyden, turvallisuuden ja esteettömyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen	184

12.4 Opiskelijoiden tarvitsemien yksilöllisten opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden sekä laadun turvaaminen	186
12.5 Opiskeluhoillon toteuttamisen ja johtamisen vahvistaminen toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä	189

Lähteet	195
----------------------	------------

OSA I ARVIOINNIN TOTEUTTAMINEN

1

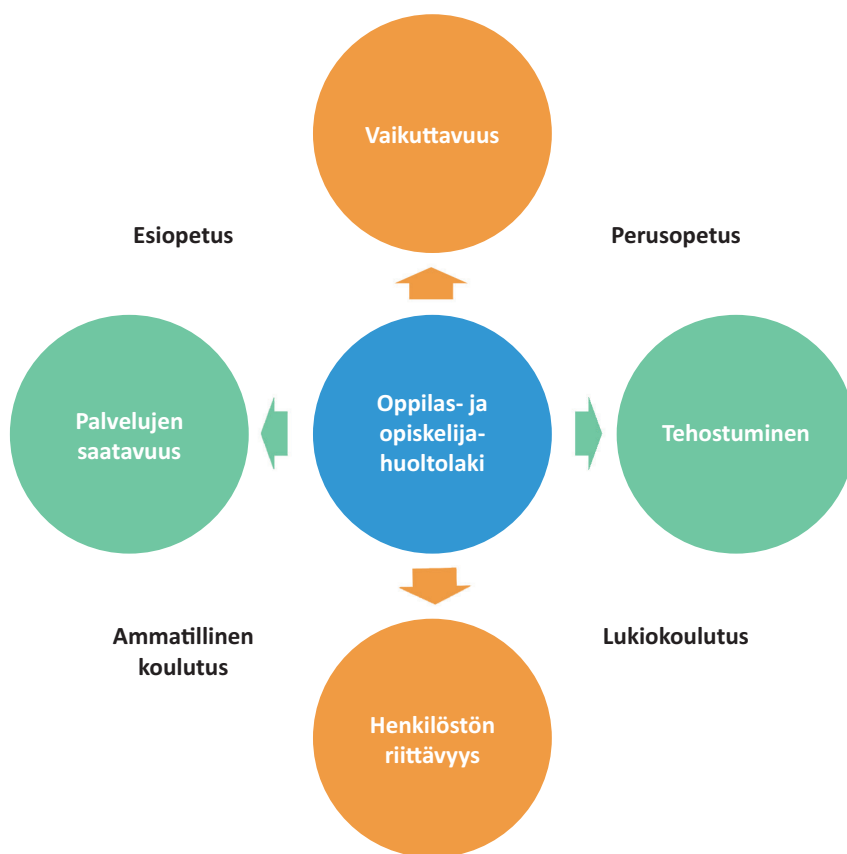
Arvioinnin tausta ja lähtökohdat

Hyväksyessään oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 eduskunta edellytti vastauksessaan (218/2013 vp) kyseisen lain toimeenpanon arviointia. Eduskunta antoi opetus- ja kulttuuriministeriölle seurantatehtävän uudistuksen vaikutuksista opiskeluhuollon vaikuttavuuteen, tehostumiseen, palvelujen saatavuuteen ja henkilöstön riittävyyteen eri puolilla maata. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee antaa asiasta selvitys sivistysvaliokunnalle kevätistuntokaudella 2018. (Sivistysvaliokunta 14/2013 vp.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi edellä mainitun oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointitehtävän Kansalliselle koulutuksen arviointikeskukselle marraskuussa 2015. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tehtävänä oli arvioida lain vaikutuksia opiskeluhuollon tehostumiseen, palvelujen saatavuuteen, henkilöstön riittävyyteen ja opiskeluhuollon vaikutuksiin. Arviointi on osa Kansallista koulutuksen arviointisuunnitelmaa 2016–2019. Toimeksiannon mukaisesti arviointi kattaa kokonaisuudessaan esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen. Tässä raportissa esitetään ammatillisen koulutuksen arvioinnin tulokset.

1.1 Arvioinnin tehtävät ja tavoitteet

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin tehtävänä oli arvioida oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksia opiskeluhuollon vaikuttavuuteen, tehostumiseen, palvelujen saatavuuteen ja henkilöstön riittävyyteen. Arvioinnin tavoitteena oli myös tuottaa tietoa oppilas- ja opiskeluhuollon tilasta. Arvioinnin keskeiset tavoitteet ja kohderyhmänä olevat koulutusmuodot esitellään kuviossa 1.

KUVIO 1. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain arvioinnin viitekehys

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnissa keskeiset oppilas- ja opiskelijahuoltolain arvioinnin käsitteet määriteltiin seuraavasti:

Vaikuttavuus kuvaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantumisen mukanaan tuomia muutoksia ja seurauksia sekä tavoiteltujen asioiden saavuttamista opiskeluholloissa. Vaikuttavuuden osalta tarkastellaan, onko laille asetetut tavoitteet saavutettu eli toteutuuko

1. opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskelukyvyyn ja osallisuuden edistäminen
2. ongelmien syntymisen ennaltaehkäisy
3. varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville
4. opiskeluyhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, terveellisyden, turvallisuuden ja esteettömyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen
5. opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja laadun turvaaminen
6. opiskeluhollojen toteuttamisen ja johtamisen vahvistaminen toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä.

Tehostuminen on toimintojen ja organisoinnin muuttumista sujuvammiksi. Tehostumisen osalta tarkasteltiin, onko oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tehostanut opiskeluhoitoa.

Palvelujen saatavuus kuvaa opiskeluhoitohenkilöstön tavoitettavuutta eli sitä, toteutuvatko opiskeluhoitoon palvelujen saatavuus, oikea-aikaisuus ja lain velvoittamat määrääjat.

Henkilöstön riittävyys kertoo riittävästä opiskeluhoitohenkilöstön määrästä. Henkilöstön riittävyttä arvioidaan opetushoitohenkilöstön mitoituksella oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeisiin nähden.

1.2 Arviointikysymykset

Arvioinnin pääkysymyksiä oli neljä. Kukin pääkysymys sisälsi alakysymyksiä, jotka oli koottu oppilas- ja opiskelijahuoltolaista ja hallituksen esityksestä (Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 67/2013 vp) (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Arviointikysymykset

1. Mitä ja millaista vaikutusta oppilas- ja opiskelijahuoltolalla on ollut opiskeluhoitoon vaikuttavuuteen?
<ul style="list-style-type: none">• Miten laki on vaikuttanut viranomaisten toimintaan?• Mitä ja millaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia lailla on ollut?• Miten laki on vaikuttanut opiskeluhoitoon kokonaisuuteen?• Mitä vaikutuksia lailla on ollut lapsiin ja nuoriin?• Miten laki on vaikuttanut koulutuksen järjestäjien toimintaan?
2. Mitä ja millaista vaikutusta oppilas- ja opiskelijahuoltolalla on ollut opiskeluhoitoon tehostumiseen?
<ul style="list-style-type: none">• Onko laki tehostanut opiskeluhoitoon suunnittelua ja toteuttamista?• Onko laki tehostanut opiskeluhoitoon yhteistyötä eri tahojen kesken?• Onko laki tehostanut opiskeluhoitoon tiedottamista ja ohjausta?• Onko laki tehostanut yhteisöllistä opiskeluhoitoa, entä yksilökohtaista opiskeluhoitoa?• Onko laki tehostanut ennaltaehkäisyä ja tuen tarpeen varhaista tunnistamista?• Onko laki tehostanut salassapitovelvollisuutta ja tiedonsiirtoa?• Onko laki tehostanut opiskeluhoitoon arviointia ja seuranta?
3. Miten oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on vaikuttanut opiskeluhoitoon palveluiden saatavuuteen?
<ul style="list-style-type: none">• Onko opiskeluhoitoon palveluiden saatavuus muuttunut oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä?• Miten oppilaiden ja opiskelijoiden yksilökohtaisen opiskeluhoitoon oikeuden toteutuvat?• Miten opiskeluhoitoon erityistarpeiden saatavuus toteutuu?• Miten opiskeluhoitoon palveluiden yhdenvertainen saatavuus toteutuu?
4. Mitä ja millaista vaikutusta oppilas- ja opiskelijahuoltolalla on ollut henkilöstön riittävyteen?
<ul style="list-style-type: none">• Onko opiskeluhoitohenkilöstöä riittävästi opiskelijoiden tarpeisiin nähden?• Onko opiskeluhoitohenkilöstön riittävyys muuttunut oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä?• Onko lailla ollut vaikutusta opiskeluhoitoon ja koulutuksen järjestäjien henkilöstön oppilashuoltoon käytettyyn työmäärään?

1.3 Arvioinnin suunnittelu ja organisointi

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointi käynnistettiin Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa vuoden 2016 alussa. Alkuvuodesta 2016 järjestettiin keskustelutilaisuuksia muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön, Kuntaliiton, Opetushallituksen sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Keskusteluilla kartoitettiin opiskeluhuollon toimintakenttää. Arviointi jaettiin jo hankkeen alkuvaiheessa kahteen rinnakkaiseen projektiin, yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen opiskeluhuollon arviointiin. Molemmat arvioinnit etenivät samanaikaisesti ja -kaltaisesti.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus organisoi ja toteutti arvioinnin. Ammatillisen koulutuksen arviointiryhmään kuuluivat projektipäällikkö, arviointiasiantuntija Tarja Frisk, erikoissuunnittelija Risto Hietala ja arviointisuunnittelija Johanna Kiesi. Arviointi suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä yleissivistävän arviointiryhmän kanssa. Arviointiryhmään kuuluivat projektipäällikkö Anna-Mari Summanen, erikoissuunnittelija Mari Huhtanen ja arviointisuunnittelija Niina Rumpu.

Huhti- ja toukokuussa 2016 laadittiin projektin arviointisuunnitelma. Suunnitelmaa laadittaessa haastateltiin ammatillisen koulutuksen järjestäjien edustajia. Lisäksi kevään 2016 aikana kuultiin keskeisiä opiskeluhuollon viranomaisia ja sidosryhmiä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opetushallitus, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä Helsingin kaupungin opiskeluhuollon edustajat).

Toukokuussa 2016 järjestettiin laaja kuulemistilaisuus, jossa osallistujille annettiin mahdollisuus vaikuttaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointisuunnitelmaan (esimerkiksi mitä on olennaista arvioida ja miten arviointi kannattaa toteuttaa). Kuulemistilaisuudessa olivat läsnä seuraavien tahojen edustajat: Itä-Suomen aluehallintovirasto, Opettajien ammattijärjestö OAJ, Suomen Rehtorit ry, Helsingin kaupunki, Suomen Psykologiliitto ry, Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry, Suomen opinto-ohjaajat ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Bovallius-ammattiopisto, Suomen Vanhempainliitto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Suomen Erityiskasvatuksen liitto ry ja SAKU ry. Lisäksi järjestettiin erillisiä pienempiä kuulemistilaisuuksia, joissa olivat läsnä Opetushallitus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kuntaliitto, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Helsingin kaupunki, Sakki ry, Osku ry ja Suomen lukiolaisten liitto.

Haastattelujen, kuulemistilaisuuksien sekä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen perehtymisen tarkoituksena oli opiskeluhuollon keskeisten toimijoiden näkemysten kartoittaminen arvioinnin suuntaviivoista. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointisuunnitelma esitettiin ja hyväksyttiin Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointineuvostossa kesäkuun 2016 alussa.

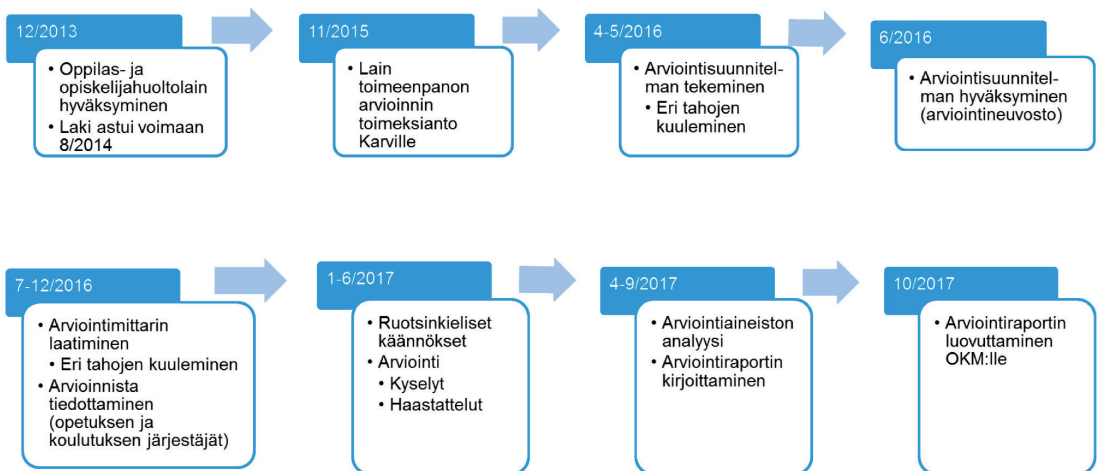
Kesän ja syksyn 2016 aikana laadittiin mittarit koulutuksen järjestäjille ja opiskelijoille. Mittareita laadittaessa järjestettiin neljä kuulemistilaisuutta, joissa työstettiin arviointikyselyjä. Kuulemistilaisuuksiin osallistuivat Helsingin kaupunki, Seinäjoen koulutuskuntayhtymä, Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymä, Maalariammattikoulu, Joensuun kaupunki, Bovallius-ammattiopisto,

Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry, Vantaan Steiner-koulu, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Suomen Lukiolaisten Liitto, Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto (SAKKI) ja Opetushallitus. Lisäksi ammatillisen koulutuksen järjestäjien edustajia ja opiskeluhuollon edustajia pyydettiin kommentoimaan arviointilomakkeita. Koulutuksen järjestäjien ja muiden tahojen kanssa lomakkeet käytiin suullisesti läpi kysymys kysymykseltä.

Vuoden 2016 jälkimmäisellä neljänneksellä toteutettiin opiskelijoille suunnatun kyselyn esitestaus. Esitestaukseen osallistui 10 ammatillisen koulutuksen toisen vuosikurssin opiskelijaa. Mukana oli myös maahanmuuttajataustaisia ja erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita. Esitestauksen jälkeen kysymyksiä selkeytettiin, millä varmistettiin kysymysten ymmärrettävyys.

Koulutuksen järjestäjiä tiedotettiin arvioinnista elokuussa 2016 ja vielä kohdennetummin joulukuussa 2016.

Arviointitieto kerättiin vuoden 2017 alkupuoliskolla. Arvioinnin aikataulu on kuvattu kuviossa 2.

KUVIO 2. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin aikataulu

1.4 Arviointitiedon keruu

Koulutuksen järjestäjien kysely

Arviointi ohjattiin tekemään ryhmäarviointina, jotta opiskeluhuollon tila ja muutokset valottuisivat eri näkökulmista. Koulutuksen järjestäjä arvioi oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksia ja opiskeluhuollon toteutumisen nykytilaa omassa toiminnassaan. Koulutuksen järjestäjä kokosi arviointiryhmän ohjeistuksen mukaan. Ryhmä arvioi koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon ja

oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanoa ja sen toteutumista eri toimipaikoissa. Yhteyshenkilö organisoivat koulutuksen järjestäjän arviointiryhmän kokoamisen. Kyselyyn ohjattiin vastaamaan ryhmässä, johon pyydettiin kokoamaan edustajia seuraavista tahoista:

- Opiskeluhuollon ohjausryhmä
- Oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä
- Koulutuksen järjestäjän eri toimipaikat
- Koulutuksen järjestäjän johto
- Kuraattorit, psykologit ja terveydenhoitajat
- Opettajat ja opinto-ohjaajat

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toimitti koulutuksen järjestäjän yhteyshenkilölle arviointiohjeen lisäksi arviointilomakkeen sekä vastauslinkin. Yhteyshenkilö välitti kaikille arviointiryhmän jäsenille Word-lomakkeen vastaamiseen valmistautumiseksi. Sen lisäksi hän välitti ryhmän puheenjohtajalle/sihteerille vastaamiseen tarkoitettua linkin. Koulutuksen järjestäjät organisoivat vastaamisen sopivaksi katsomanaan ajankohtana maaliskuussa 2017.

Ryhmän oli tarkoitus muodostaa yhteinen näkemys lomakkeen sisältämisestä väittämistä ja niihin liittyvistä tarkentavista kysymyksistä. Lomakkeissa oli myös avoimia kohtia, joihin ryhmällä oli mahdollisuus kirjata tärkeinä pitämiään näkökohtia. Kysymyksiä ohjattiin tarkastelemaan koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon näkökulmasta. Mikäli opiskeluhuollon toteutumisessa oli paljon eroa koulutuksen järjestäjän eri toimipaikkojen välillä, pyydettiin tätä tarkentamaan.

Koulutuksen järjestäjän kyselyn rakenne oli seuraava:

- I Taustakysymykset
- II Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset opiskeluhuollon tehostumiseen
- III Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset palveluiden saatavuuteen
- IV Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset henkilöstön riittävyteen
- V Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikuttavuus
- VI Opiskeluhuollon seuranta ja arviointi
- VII Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon vahvuudet, kehittämiskohteet ja hyvät käytännöt

Vastaajia ohjeistettiin tarkastelemaan koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon tilaa sekä tällä hetkellä että suhteessa siihen, miten järjestäjän opiskeluhuollon arvioidaan muuttuneen lain voimaantulon 1.8.2014 jälkeen. Lisäksi kyselyssä oli useita avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat saivat tarkentaa vastauksiaan.

Opiskelijakysely

Opiskelijakyselyyn vastasivat 2. vuosikurssin opiskelijat. Opiskelijat arvioivat oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja opiskeluhuollon toteutumista omasta näkökulmastaan. Yhteyshenkilöä ohjattiin valitsemaan opiskelijat 2. vuosikurssin opiskelijoista seuraavasti:

- Valinnan perustana voidaan käyttää valmiita opiskelijaryhmiä.
- Ryhmiä valitaan vähintään yksi per koulutuksen järjestäjän toimipaikka.
- Mikäli koulutuksen järjestäjä tarjoaa opetusta eri aloilla, vastaajissa on oltava edustus useammalta kuin yhdeltä koulutusosalta.
- Vastaajissa on oltava sekä naisia että miehiä.
- Lisäksi kyselyyn vastaavat opiskelijakunnan hallituksen jäsenet.

Arviointi kohdistui oppilas- ja opiskelijahuoltolain määrittelemiin opiskelijaryhmiin. Lain mukaan ulkopuolelle jäivät siten ammatillisen koulutuksen aikuisopiskelijat ja näyttötutkintoon oppisopimuskoulutuksena valmistavan koulutuksen opiskelijat.

Kyselyn testausvaiheessa havaittiin opiskeluhuollon käsitteiden haastavuus. Opiskeluhuollon käsitteiden tulkintaa haluttiin varmistaa, ja sen vuoksi yhteyshenkilöille laadittiin opiskelijoiden kyselyyn lyhyt suositus vastaamistilaisuuden organisoinnista:

- Opiskelijat kutsutaan yhteiseen vastaamistilaisuuteen, jossa opiskelijat täyttävät jokainen oman kyselylomakkeen.
- Tilaisuuden on hyvä olla ohjattu, jotta henkilökunnan jäsen voi tarvittaessa auttaa opiskelijoita. Koulutuksen järjestäjä nimeää opettajan, erityisopettajan, opinto-ohjaajan tai muun henkilökunnan jäsenen, joka vastaa tilaisuuden ohjaamisesta.
- Vastaamistilaisuuksia voi tarpeen mukaan olla useampia.
- Yhteyshenkilö toimittaa nämä ohjeet vastaamistilaisuutta valvovalle henkilölle.
- Tilaisuudessa kyselyn voi tarvittaessa käydä yhteisesti läpi kysymys kerrallaan. Opettaja voi auttaa opiskelijoita kysymysten ja käsitteiden selventämisessä, mutta opiskelijat vastaavat kyselyyn itsenäisesti.
- Vastaamistilaisuutta valvova henkilö kertoo aluksi kyselyyn osallistuville opiskelijoille opiskeluhuoltoa koskevat asiat ohjeesta.

Sidosryhmien ja viranomaisten haastattelut

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin aineistonkeruu kohdistettiin myös viranomaisiin ja sidosryhmiin, jotka olivat olleet valmistelemassa lakia tai joiden tehtäväkenttää opiskeluhuollon asiat koskettavat. Haastattelut toteutettiin kevään ja kesän 2017 aikana. Haastateltavina oli henkilöitä sosiaali- ja terveysministeriöstä (STM), Opetushallituksesta (OPH), Itä-Suomen aluehallintovirastosta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL), Koulukuraat-

torit – Skolkuratorer ry:stä, Suomen Psykologiliitosta, Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta, Opetusalan ammattijärjestöstä (OAJ), Lukiolaisten Liitosta, Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry:stä sekä Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitosta (SAKKI).

Haastattelukertoja oli kaikkiaan yhdeksän ja haastateltavia 15. Haastattelijoina toimivat oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin projektipäälliköt Tarja Frisk ja Anna-Mari Summanen. Lisäksi arviointisuunnittelija Johanna Kiesi osallistui kahteen haastatteluun. Haastattelukysymykset rakennettiin opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänannon pohjalta, eli haastattelukysymykset käsittelivät oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksia opiskeluhuollon tehostumiseen, palveluiden saatavuuteen, henkilöstön riittävyyteen sekä opiskeluhuollon vaikuttavuuteen. Lisäksi haastatteluja täydennettiin keskeisillä oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelun ja toimeenpanon teemoilla. Haastateltavilla oli mahdollisuus perehtyä haastattelukysymyksiin etukäteen, sillä heille toimitettiin kysymyspatteristo muutama päivä ennen haastattelua.

Opiskeluhoitosuunnitelmien näytteet

Osalta koulutuksen järjestäjistä (20) pyydettiin näytteeksi opiskeluhoitosuunnitelmat sekä opetussuunnitelman opiskeluhoito-osuudet tarkempaan analyysiin. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus valitsi satunnaisesti 20 koulutuksen järjestäjää, joilta ko. suunnitelmat pyydetään. Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin toimittamaan Kansalliseen koulutuksen arviointikeskukseen koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman ja opetussuunnitelman opiskeluhoito-osuudet sekä mahdolliset muut opiskeluhoitoon liittyvät suunnitelmat (esimerkiksi kunnan hyvinvointisuunnitelma, toimipaikkakohtaiset opiskeluhoito-/toteuttamissuunnitelmat). Näytteet analysoitiin Opetushallituksen määräyksen 2014 pohjalta laadittujen kriteerien avulla.

1.5 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) astui voimaan 1.8.2014. Yhtenäisen oppilas- ja opiskelijahuoltolain tavoitteena oli koota opiskeluhoitoa koskeva lainsäädäntö yhteen lakiin sekä selkeyttää säädösten hallittavuutta ja toimivuutta oppilaiden ja opiskelijoiden parhaaksi. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013; HE 67/2013.) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 2 §) tarkoituksena on

- 1) oppilaiden ja opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskelukyvyn ja osallisuuden edistäminen
- 2) ongelmien syntymisen ennaltaehkäisy
- 3) varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville
- 4) koulu- ja opiskeluyhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, terveellisuuden, turvallisuuden ja esteettömyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen

- 5) oppilaiden ja opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja laadun turvaaminen⁶) opiskeluhoillon toteuttamisen ja johtamisen vahvistaminen toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013; HE 67/2013.)

Lain toimeenpanon alussa tehtiin tarkennuksia ja ohjeita tulkintaa ja toimintaa varten. Opetushallitus laati määräyksen opiskelijahuillon keskeisistä periaatteista sekä opetustoimeen kuuluvan opiskelijahuillon tavoitteista sekä opiskeluhoiltosuunnitelman laatimisesta (94/011/2014). Määräyksessä määrättiin seuraavista asioista: opiskeluhoiltosuunnitelman laatiminen, opiskeluhoillon kokonaistarpeen arviointi, yhteisöllisen opiskeluhoillon palvelut, yksilökohtaisen opiskeluhoillon palvelut, yhteistyö opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa, suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, opiskeluhoiltosuunnitelman toteutuminen ja seuranta (omavalvonta). Sosiaali- ja terveysministeriö laati lain pohjalta Kunta-Infon, jolla tarkennettiin lain tulkintaa.

Lain voimaantumisen jälkeen lakia on muutettu seuraavasti:

- 1409/2014 (opiskeluhoillon järjestäminen), muutos voimaan 1.1.2015
- 274/2015 (uhkatietojen ilmoittaminen poliisille), muutos voimaan 1.4.2015
- 791/2014 (opiskeluhoiltosuunnitelman laatimista koskevat määräykset Opetushallitukselta), muutos voimaan 1.8.2015
- 1501/2016 (kuraattorin kelpoisuusvaatimukset), muutos voimaan 1.1.2017

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnissa käytetyt lomakkeet sisälsivät sekä strukturoituja että avoimia osioita. Opiskeluhuollon vaikuttavuutta ja tehostumista sekä palveluiden saatavuutta ja henkilöstön riittävyyttä mitattiin viisiportaisilla Likert-asteikkolisilla kysymyksillä ja väittämällä, joissa arvo 1 edusti kielteisintä ja arvo 5 myönteisintä toteutumista, tehostumista tai näkemystä. Myös opiskelijoiden kyselyssä sovellettiin pääosin samaa asteikkotyyppeä. Tulosten raportoinneissa on tasotietoa kuvattu keskiarvoin, vaihtelua variaatiokertoimin ja suhteellisia osuuksia prosenttein.

Arvioinnin keskeisenä tavoitteena oli tarkastella oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuomaa mahdollista muutosta ja tehostumista opiskeluhuollossa. Sekä muutokseen että tehostumisasteeseen liittyvien analyysien tulkintojen tueksi laadittiin harkinnanvaraiset rajat taulukon 2 mukaisesti. Tällä tavoin on tulkintaperuste pidetty mahdollisimman yhtenäisenä yli eri analyysien.

Avo-osiot luokiteltiin sisällönanalyysillä, jossa tavoitteena oli luokitella tarkasteltavan asian kannalta keskeiset piirteet.

Keskiarvoerojen tulkintaperusteet on esitetty taulukossa 2.

Kuvioissa ja taulukoissa prosenttijakaumat ovat pyöristetty kokonaisluvuiksi, joten niiden summa voi olla hieman alle tai yli 100.

TAULUKKO 2. Keskiarvoerojen ja tehostumistasojen tulkintaperusteet

Keskiarvoero	Tulkinta
alle 0,25	pieni ero
0,25–0,99	kohtalainen ero
yli 1	suuri ero
Tehostumistaso	Tulkinta
alle 30 %	hyvin vähän tehostumista
30–50 %	vähän tehostumista
50–70 %	kohtalaisesti tehostumista
70–90 %	paljon tehostumista
yli 90 %	erittäin paljon tehostumista

OSA II TULOKSET

3 Taustatietoa

Koulutuksen järjestäjien kyselyn taustatiedot

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointiin osallistui 102 ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Kysely lähetettiin niille järjestäjille, jotka kuuluvat lain piiriin, ja niitä oli 109. Vastausprosentti oli 92. Seuraavissa taulukoissa 3–5 kuvataan koulutuksen järjestäjien ja opiskelijoiden taustatiedot.

TAULUKKO 3. Koulutuksen järjestäjien taustatiedot

Taustamuuttuja	Luokat	N	%
AVI-alue	Etelä-Suomi	40	39,2
	Lounais-Suomi	11	10,8
	Itä-Suomi	14	13,7
	Länsi- ja Sisä-Suomi	21	20,6
	Pohjois-Suomi	11	10,8
	Lappi	5	4,9
Oppilaitostyyppi	ammatillinen	64	62,7
	kansanopisto	9	8,8
	kristillinen opisto	8	7,8
	liikunta	7	6,9
	erityis	5	4,9
	konservatorio	9	8,8
Opetuskieli	suomi	97	95,1
	ruotsi	5	4,9

TAULUKKO 3. jatkuu

Taustamuuttuja	Luokat	N	%
Omistajatyyppi	yksityinen	59	57,8
	valtio	1	1,0
	kunta	9	8,8
	kuntayhtymä	33	32,4
Opiskelijamäärä	alle 500 opiskelijaa	52	51,0
	yli 500 opiskelijaa	50	49,0
Järjestäjän toimipaikkojen määrä	yksi toimipaikka	49	45,1
	2–5 toimipaikkaa	33	32,4
	6–23 toimipaikkaa	23	22,5
Kuinka monessa kunnassa järjestäjällä on toimipaikkoja	yhdessä	58	56,9
	2–4 kunnassa	28	27,5
	5–23 kunnassa	16	15,7
Miten opiskelijoiden oikeudet toteutuvat	aina lain mukaisessa aikataulussa	11	10,8
	lähes aina lain mukaisessa aikataulussa	40	39,2
	kaikki toteutuvat vaihtelevasti	51	50,0
Opiskeluhuollon tasossa tapahtunut muutos 2014 jälkeen	taso laskenut	11	10,8
	taso pysynyt ennallaan	60	58,8
	taso parantunut	30	29,4
	tieto puuttuu	1	1,0
Yhteensä		102	100,0

Opiskelijakyselyn taustatiedot

Opiskelijakyselyyn vastasi 4395 opiskelijaa. Vastaajissa oli opiskelijoita sadalta (100) koulutuksen järjestäjältä, joista 95 oli suomenkielisiä ja 5 ruotsinkielisiä.

TAULUKKO 4. Opiskelijakyselyyn vastanneiden määrä koulutuksen järjestäjittäin

Taustatiedot	Järjestäjät	Opiskelijat
Suomenkieliset koulutuksen järjestäjät	95	4 117
Ruotsinkieliset koulutuksen järjestäjät	5	278
Yhteensä	100	4395
Opiskelijoiden määrä	N (koulutuksen järjestäjät)	
1–10 opiskelijaa	24	
11–30 opiskelijaa	38	
31–60 opiskelijaa	14	
61–100 opiskelijaa	13	
Yli 100 opiskelijaa	11	
Yhteensä	100	

Opiskelijoiden taustatiedot

TAULUKKO 5. Opiskelijoiden taustatiedot

Taustamuuttuja	Luokat	N	%
Sukupuoli	Mies	2231	51
	Nainen	2021	46
	Muu / en halua kertoa / ei vastannut	143	3
	Yhteensä	4395	100
Äidinkieli	Suomi	3863	88,7
	Ruotsi	293	6,7
	Muu	201	4,6
	Yhteensä	4357	100
Kotona eniten puhuttu kieli	Suomi	3878	89,0
	Ruotsi	265	6,1
	Muu	213	4,9
	Yhteensä	4356	100
Ikä	Alle 17	161	4
	17	1849	44
	18	955	23
	Yli 18	1200	29
	Yhteensä	4165	100

TAULUKKO 5. jatkuu

Taustamuuttuja	Luokat	N	%
Koulutusala	Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	236	5
	Kulttuuriala	335	8
	Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	629	14
	Luonnontieteiden ala	166	4
	Tekniikan ja liikenteen ala	1238	28
	Luonnonvara- ja ympäristöala	299	7
	Sosiaali- ja terveysala	755	17
	Matkailu-, ravitsemus- ja talousala	527	12
	En tiedä / puuttuva	210	5
	Yhteensä	4395	100
HOJKS	HOJKS kyllä	1085	25
	HOJKS ei	2157	49
	HOJKS en tiedä / en halua sanoa / puuttuva	1153	26
	Yhteensä	4395	100

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset opiskeluhuollon tehostumiseen

4.1. Opiskeluhuollon suunnittelu ja toteutus

Hallituksen esityksen 67/2013 mukaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain keskeisenä tavoitteena oli lisätä toiminnan suunnitelmallisuutta. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään opiskeluhoitosuunnitelmista, opiskeluhoitoryhmistä ja opiskeluhuollon järjestämisvastuusta.

Opiskeluhuollon suunnittelu ja toteutus ovat tehostuneet lain voimaantulon jälkeen. Erityisesti opiskeluhuollon toimintatapojen kehittäminen on tehostunut. Huoltajien osallisuuden periaatteista sopiminen on tehostunut vähän.

Opiskeluhuollon suunnittelun ja toteutuksen nykytila on pääosin hyvällä tasolla. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämisen suunnittelu ja monialaisen ja ammatillisen yhteistyön periaatteista sopiminen toteutuvat parhaiten. Huoltajien osallisuuden periaatteista sopiminen, henkilöstön opiskeluhoitoa koskevan osaamisen kehittäminen ja opiskeluhuollon seuranta ja arviointi (omavalvonta) toteutuvat kohtalaisesti ja heikommin kuin muut toiminnot.

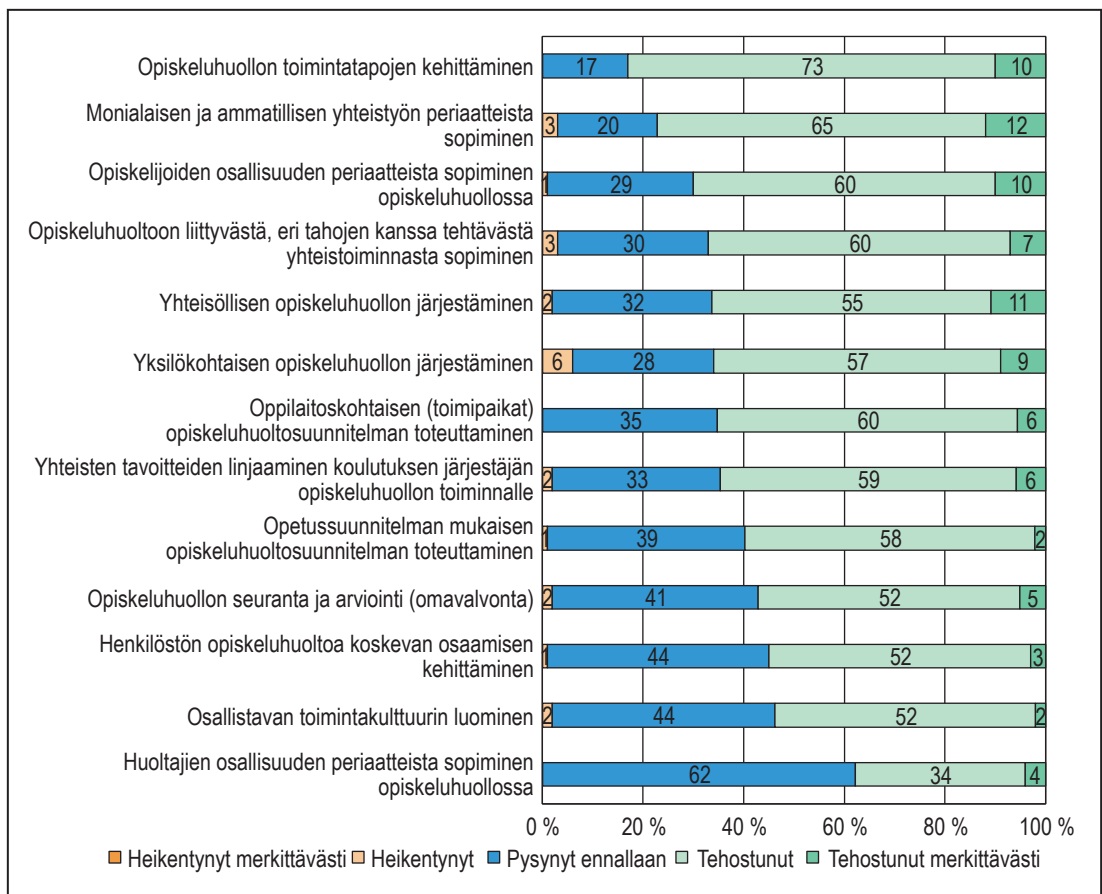
Opiskeluhuollon suunnittelussa ja toteutuksessa on jonkin verran toimipaikkojen välisiä eroja.

Valtaosalla koulutuksen järjestäjistä on lakisääteiset opiskeluhoitosuunnitelmat, ja ne ohjaavat opiskeluhuollon järjestämistä.

Enemmistöllä koulutuksen järjestäjistä on lainmukaiset opiskeluhoitoryhmät ja koulutuksen järjestäjä kohtainen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Tiedon kulkemisessa opiskeluhoitoryhmien välillä on jonkin verran haasteita.

Opiskeluhuollon suunnittelu ja toteutus ovat tehostuneet

Monet opiskeluhuollon suunnitteluun ja toteutukseen liittyvät asiat ovat tehostuneet lain myötä (kuvio 3). Opiskeluhuollon toimintatapojen kehittäminen, opiskelijoiden osallisuudesta sopiminen ja monialaisen ja ammatillisen yhteistyön periaatteista sopiminen ovat tehostuneet paljon. Kohtalaisesti ovat tehostuneet osallistavan toimintakulttuurin luominen, opiskeluhuoltosuunnitelman mukaisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttaminen, henkilöstön opiskeluhooltoon osallisuuden kehittäminen, opiskeluhuollon seuranta ja arviointi, yksilökohtainen opiskeluhoolto, yhteisöllinen opiskeluhoolto, yhteisten tavoitteiden linjaaminen ja eri tahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä sopiminen. Huoltajien osallisuuden periaatteista sopiminen on pääosin pysynyt ennallaan.

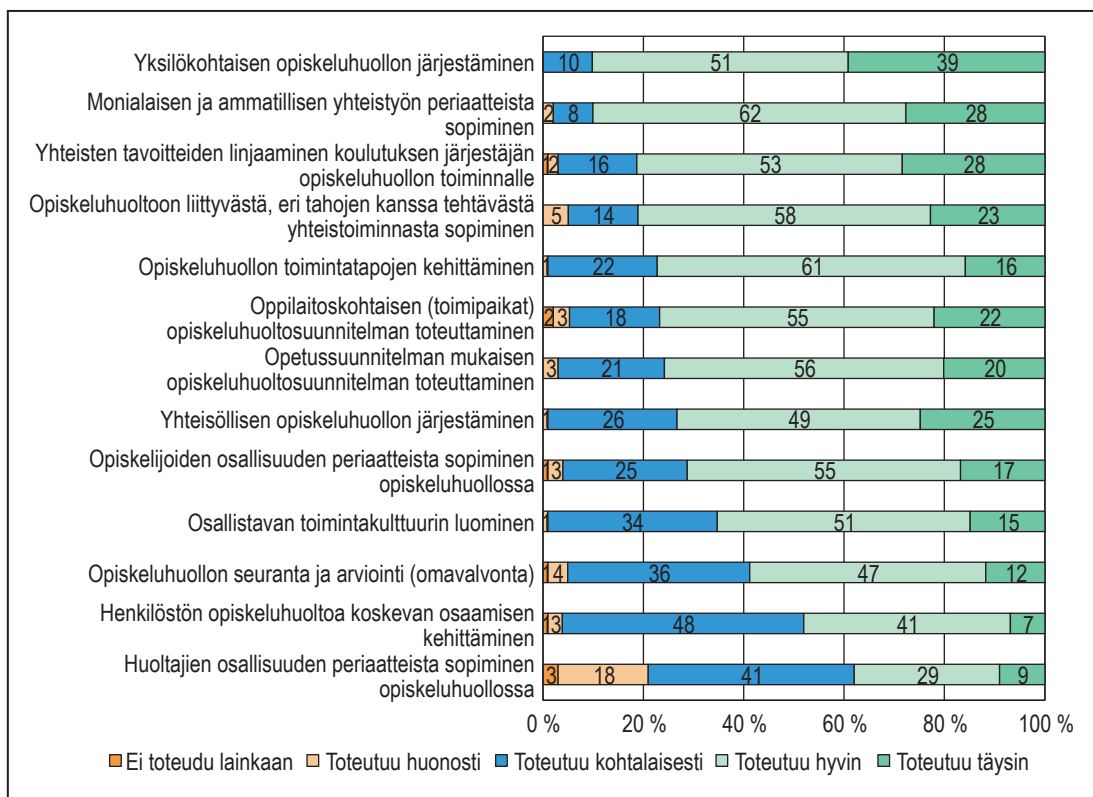
KUVIO 3. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuoma muutos opiskeluhuollon suunnitteluun ja toteutukseen (n = 89–101)

Opiskeluhuollon suunnittelun ja toteutuksen nykytila on kokonaisuutena hyvä

Koulutuksen järjestäjät kokivat opiskeluhuollon suunnittelun ja toteutuksen tilan hyväksi (kuvio 4). Enemmistö järjestäjistä arvioi lähes kaikkien toimintojen toteutuvan hyvin/täysin. Hyvin toteutuvia toimintoja olivat yksilökohtainen opiskeluhuolto, monialaisesta ja ammatillisesta yhteistoiminnasta sopiminen, yhteisten tavoitteiden linjaamisen koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon toiminnalle, eri tahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä sopiminen, yhteisöllinen opiskeluhuolto, opiskeluhuoltosuunnitelmat ja opiskeluhuollon toteutustapojen kehittäminen. Huonommin toteutuvat henkilöstön opiskeluhuoltoa koskevan osaamisen kehittäminen ja opiskeluhuollon seuranta ja arviointi.

Huoltajien osallisuuden periaatteista sopiminen opiskeluhuollossa kohtalaista

Heikoimmin toteutui huoltajien osallisuuden periaatteista sopiminen opiskeluhuollossa, sillä viidennes järjestäjistä arvioi sen toteutuvan huonosti.

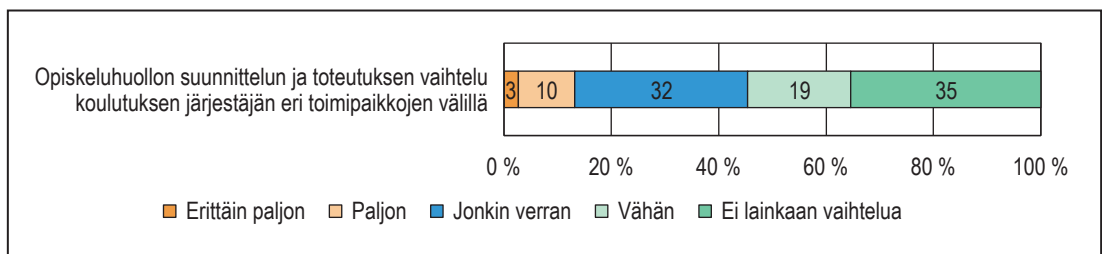
KUVIO 4. Opiskeluhuollon suunnittelu ja toteutus (n = 95–102)

AVI-alueiden välillä ei näytä olevan merkittäviä eroja opiskeluhuollon järjestämisessä. Sen sijaan alueiden sisällä on eroja koulutuksen järjestäjien välillä. Lounais-Suomessa ja Itä-Suomessa on eniten eroja opiskeluhuollon järjestämisessä. Lapin ja Pohjois-Suomen järjestäjien väliset erot ovat muihin alueisiin verrattuna vähäisempiä.

Suomen ja ruotsinkielisten järjestäjien välillä on pieniä eroja opiskeluhuollon järjestämisen tehostumisessa. Suomenkielisten järjestäjien opiskeluhuollon järjestäminen on tehostunut hieman enemmän kuin ruotsinkielisten. Koulutuksen järjestäjän omistajatyypin välillä ei juuri ole eroja. Sen sijaan kunnallisten järjestäjien väliset erot tehostumisen suhteen ovat hieman suurempia kuin kuntayhtymien tai yksityisten järjestäjien väliset erot.

Opiskeluhuollon suunnittelussa ja toteutuksessa on jonkin verran vaihtelua toimipaikkojen välillä

Yli puolet koulutuksen järjestäjistä kertoi, että toimipaikkojen välillä ei ole vaihtelua tai sitä on vähän. Alle puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi vaihtelua olevan toimipaikkojen välillä (kuviot 5).

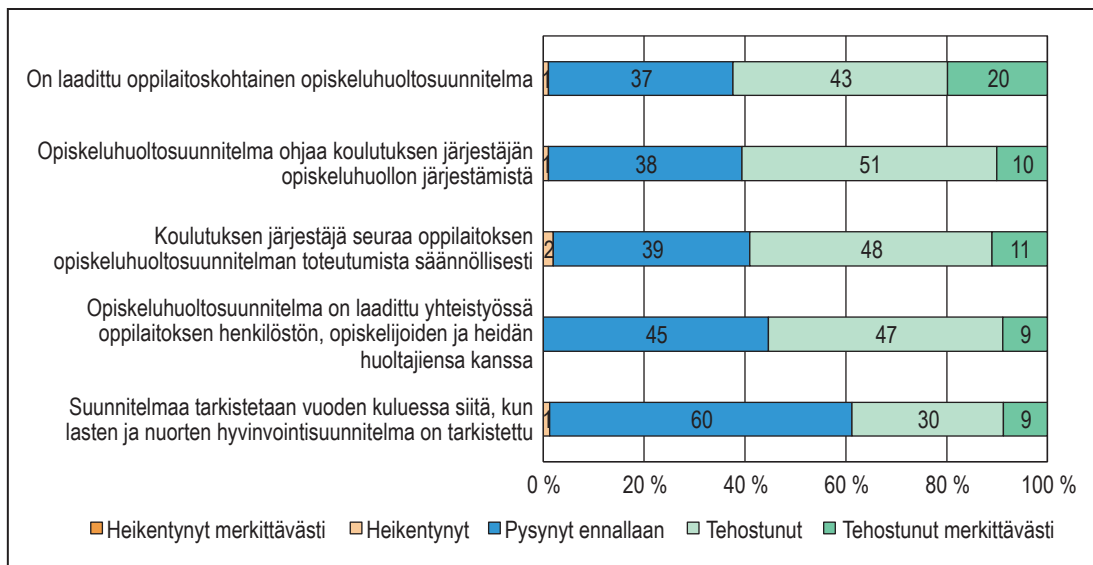
KUVIO 5. Opiskeluhuollon suunnittelun ja toteutuksen vaihtelu eri toimipaikkojen välillä (n = 77)

4.1.1 Opiskeluhoitosuunnitelmien laadinta

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Koulutuksen järjestäjän on seurattava oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista.

Opiskeluhoitosuunnitelmien laadinta on tehostunut kohtalaisesti

Opiskeluhoitosuunnitelmien laadinta ja monet siihen liittyvät asiat ovat tehostuneet lakimuutoksen jälkeen (kuviot 6). Yli puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi, että opiskeluhoitosuunnitelman ohjaavuus ja suunnitelmien laatiminen yhteistyössä henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa ovat tehostuneet kohtalaisesti. Opiskeluhoitosuunnitelman tarkistaminen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkistamisen yhteydessä on pysynyt pääosin ennallaan.

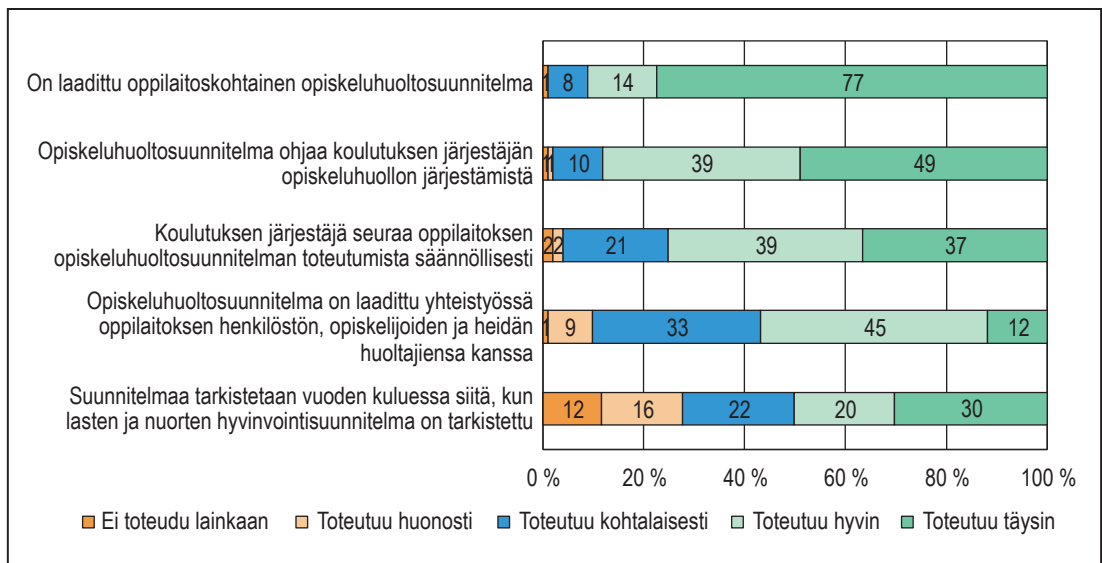

KUVIO 6. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuoma muutos opiskeluhoitosuunnitelmien laadintaan (n = 102)

Valtaosalla koulutuksen järjestäjistä on lakisääteiset opiskeluhoitosuunnitelmat, ja ne ohjaavat opiskeluhoillon järjestämistä

Koulutuksen järjestäjien ryhmät arvioivat myös opiskeluhoitosuunnitelmien laadinnan nykytilaa (kuviot 6 ja 7). Lähes kaikilla koulutuksen järjestäjillä on oppilaitoskohtaiset opiskeluhoitosuunnitelmat. Opiskeluhoitosuunnitelmien koetaan ohjaavan opiskeluhoillon järjestämistä. Pääosa koulutuksen järjestäjistä laatii opiskeluhoitosuunnitelmat yhteistyössä henkilöstön, opiskelijoiden ja huoltajien kanssa.

Heikoimmin toteutuu opiskeluhoitosuunnitelmien tarkistaminen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, sillä kolmannes järjestäjistä vastasi tarkistamisen toteutuvan joko huonosti tai ei lainkaan. Puolet koulutuksen järjestäjistä oli kuitenkin sitä mieltä, että suunnitelman tarkistaminen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkistamisen yhteydessä toteutuu hyvin.

KUVIO 7. Opiskeluhoitosuunnitelmien laadinta (n = 102)

Opiskeluhoitosuunnitelmien laadinnassa oli AVI-alueiden sisällä pieniä eroja. Pohjois-Suomen alueella on eniten vaihtelua opiskeluhoitosuunnitelmien laadinnassa ja Lapissa vähiten. Lain voimaantulon jälkeisessä tehostumisessa oli eroja opetuskielen mukaan. Ruotsinkielisten koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmien laadinta on tehostunut vähemmän kuin suomenkielisten. Ruotsinkielisten järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmien laadinta vaihtelee hieman enemmän kuin suomenkielisten. Koulutuksen järjestäjän omistajatyypeittäin ei ole eroja.

Opiskeluhoitosuunnitelmien analyysi

Osalta koulutuksen järjestäjä pyydettiin opiskeluhoitosuunnitelmat (20 järjestäjää). Opiskeluhoitosuunnitelmat arvioitiin sen perusteella, mitä oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 §:n sekä Opetushallituksen määräyksen (94, 101/011/2014) mukaan suunnitelmaan on kirjattava.

Kokonaisuutena näytteessä olleet opiskeluhoitosuunnitelmat täyttivät määräysten vaatimukset melko hyvin. Jokainen suunnitelma sisälsi kuvauksen lähes kaikista lainmukaisista ja Opetushallituksen ohjeen mukaisista asioista (taulukko 3).

TAULUKKO 3. Opiskeluhoitosuunnitelmien näytteen analyysi osa-alueittain

Suunnitelman osa-alue	Opiskeluhoollon kokonaistarpeen arviointi	Yhteisöllisen opiskeluhoollon palvelut	Yksilökohtaisen opiskeluhoollon palvelut	Yhteistyö opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa	Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	Opiskeluhoitosuunnitelman toteutuminen ja seuranta (omavalvonta)
Suunnitelmien määrä	17/20	18/20	20/20	19/20	20/20	19/20

Monien suunnitelmien rakenne oli sellainen, että vaaditut asiat toimivat suunnitelman pääluokina. Toiminnan kuvausten ja määritelmien johdantona oli myös monesti käytetty lakitekstiä. Suunnitelmien laajuus ja konkreettisuus vaihtelivat. Asiakirjat olivat pituudeltaan 9–48 sivua (keskimäärin 22 sivua). Konkreettisuutta lisäsivät mm. toiminnan vuosikellot, prosessikaaviot ja taulukot. Varsinaisen opiskeluhoitosuunnitelman liitteenä oli usein mm. kriisisuunnitelma ja päihdeohje. Suunnitelmassa oli vaadittujen asioiden lisäksi kuvattu mm. opinto-ohjausta ja erityisopetusta.

Heikoimmin toteutui opiskeluhoollon kokonaistarpeen arviointi. Sitä ei ollut löydettävissä kolmessa 20 suunnitelmasta, ja niissäkin suunnitelmissa, jossa kokonaistarpeen arviointi oli kirjattu, se oli usein ylimalkaisella tasolla. Esimerkiksi yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ei yleensä ollut kirjattu toimenpiteitä. Osassa suunnitelmista oli lueteltu opiskeluhoitopalvelujen resurssit sekä arvioitu opiskelijoiden tarpeita selvityksiin ja seuranta- ja palautetietoon perustuen.

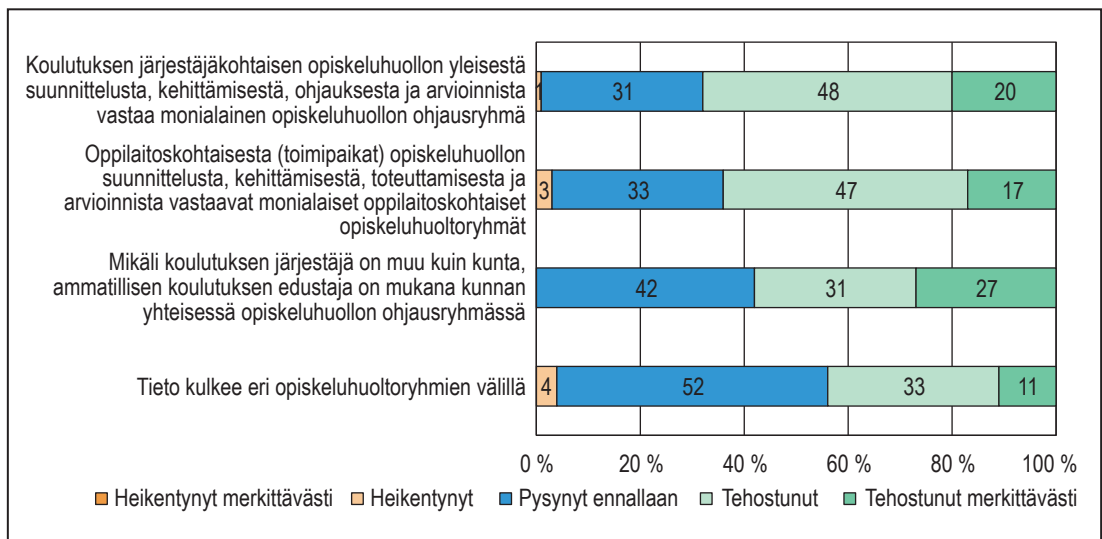
Suunnitelmissa yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon palvelut oli kuvattu yleensä yhtä laajasti. Yhteistyöstä opiskelijoiden ja huoltajien kanssa oli usein maininta, mutta ei yleensä tullut täsmällisesti esille, miten he voivat osallistua esimerkiksi opiskeluhoollon suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Osallisuuden kuvattiin tapahtuvan esimerkiksi ryhmien edustuksen kautta, kyselyillä, opiskelijakunnan hallituksen kuulemisella ja vanhempainilloilla. Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä oli usein opiskeluhoitosuunnitelman erillisenä liitteenä. Opiskeluhoitosuunnitelman toteutuminen ja seuranta (omavalvonta) sisältyi pääosin suunnitelmiin, mutta kaikki sen kuvaukset eivät aina olleet kovinkaan kattavia.

4.1.2 Opiskeluhooltoryhmät

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (14 §) mukaan koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä ja oppilaitostasolla suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista vastaa oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä. Yksittäisen opiskelijan tai tietyn tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asian-
tuntijaryhmässä.

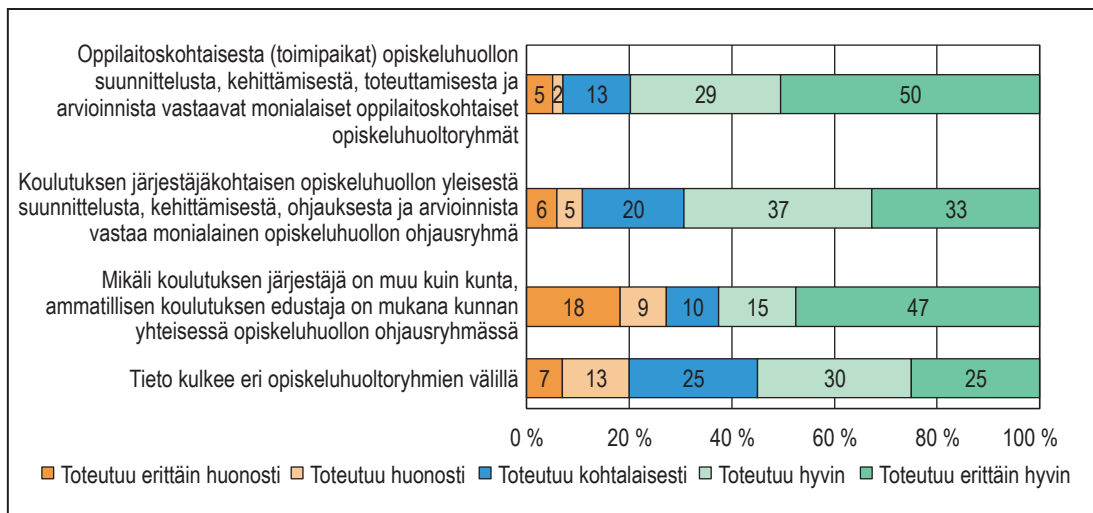
Opiskeluhooltoryhmien toiminta on kokonaisuutena tehostunut kohtalaisesti

Opiskeluhoollon ohjausryhmien ja oppilaitoskohtaisten (toimipaikkakohtaisten) opiskeluhooltoryhmien toiminta on tehostunut kohtalaisesti (kuvio 8). Myös ammatillisen koulutuksen edustajan mukanaolo kunnan yhteisessä opiskeluhooltoryhmässä on tehostunut kohtalaisesti. Vähiten on tehostunut tiedon kulkeminen opiskeluhooltoryhmien välillä, minkä järjestäjät arvioivat pysyneen ennallaan.

KUVIO 8. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus opiskeluhooltoryhmien toimintaan (n = 88–97)

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös opiskeluhooltoryhmien nykytilasta (kuvio 9).

KUVIO 9. Opiskeluhoitoryhmien toiminta (n = 89–101)

Suurimmalla osalla koulutuksen järjestäjistä oppilaitoskohtaisen opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä. Koulutuksen järjestäjäkohtaisesta opiskeluhoollon suunnittelusta ja kehittämisestä vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä, jonka toiminnan toteutumisen kymmenesosa vastaajista arvioi olleen joko erittäin huonoa tai huonoa. Kohtalaisesti toteutuvat ammatillisen koulutuksen edustajan mukanaolo kunnan yhteisessä opiskeluhoollon ohjausryhmässä ja tiedon kulkeminen opiskeluhoitoryhmien välillä. Viidesosa koulutuksen järjestäjistä arvioi kummankin asian joko huonoksi tai erittäin huonoksi.

Opiskeluhoitoryhmien lainmukaisuudessa on eroja AVI-alueittain ja opetuskielen mukaan

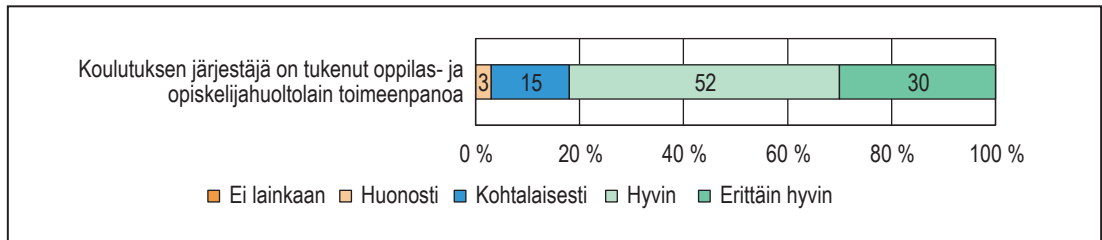
Opiskeluhoitoryhmien toiminnassa on kohtalaisia AVI-alueiden välisiä eroja (ka. 4,4–3,5). Pohjois-Suomessa opiskeluhoitoryhmien lainmukaiset periaatteet ovat toteutuneet parhaiten (ka. 4,4) ja Lapissa heikoimmoin (ka. 3,5). Pohjois-Suomessa opiskeluhoitoryhmien toiminta on tehostunut eniten (ka. 3,9) ja Lapissa vähiten (ka. 3,4). Etelä-Suomessa on eniten koulutuksen järjestäjien välistä vaihtelua ja Lapissa ja Pohjois-Suomessa vähiten.

Tarkasteltaessa järjestäjiä opetuskielen mukaan, havaitaan kohtalaisia eroja. Suomenkielisillä koulutuksen järjestäjillä (ka. 3,8) opiskeluhoitoryhmien lainmukaiset periaatteet ovat toteutuneet merkittävästi paremmin kuin ruotsinkielisillä koulutuksen järjestäjillä (ka. 3,0). Ruotsinkielisten koulutusten järjestäjien väliset erot ovat kaksi kerta suurempia kuin suomenkielisten järjestäjien väliset erot.

Opiskeluhoitoryhmien toiminnassa oli eroja toimipaikkojen määrän mukaan. Suurimmat erot opiskeluhoitoryhmien toiminnassa olivat järjestäjillä, joilla on 2–4 toimipaikkaa, ja vähiten niillä, joilla on 6–25 toimipaikkaa.

4.1.3 Koulutuksen järjestäjän antama tuki oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanoon

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan järjestäjien antamaa tukea oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanoon (kuvio 10). Valtaosa arvioi, että koulutuksen järjestäjä on tukenut lain toimeenpanoa joko hyvin tai erittäin hyvin.

KUVIO 10. Koulutuksen järjestäjän antama tuki lain toimeenpanoon (n = 98)

Koulutuksen järjestäjistä suurin osa (n = 91) yksilöi käytännön keinoja lain toimeenpanon tukemiseen. Erilaisia keinoja oli mainittu yhteensä 196. Keinot luokiteltiin seuraavasti. Kunkin pääluokan yhteyteen on liitetty esimerkkejä luokkaan sisältyvistä vastauksista.

- **Resurssien turvaaminen (21 %)**

Koulutuksen järjestäjä on kohdistanut tarpeelliset henkilöstö- ja taloudelliset resurssit oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämään toimintaan ja palveluihin sekä niiden kehittämiseen.

Resursseja on lisätty jonkin verran.

Opiskeluhoitohenkilöstön rekrytointi, erityisesti kuraattorit ja psykologit.

Työajan resursointi opiskeluhoollon kehittämiseen.

Tilojen tarjoaminen opiskeluhooltoon.

Psykologin ja kuraattorin toimintaa yhteisöllisessä opiskelijahuollossa on aktiivisesti tuettu. Psykologin, kuraattorin ja terveydenhoitajan tilat ovat hyvät.

Sitoutuneet henkilöt mukana mm. opettajien ja koulutuspäällikköiden puolelta.

Haettu bankkeita toimeenpanoa varten.

- **Rakenne, ohjeistus ja yhteiset linjaukset (13 %)**

Yhtenäiset ohjeet koko koulutuskuntayhtymässä.

- **Koulutus, foorumit ja perehdytys (13 %)**

Henkilöstölle on järjestetty koulutuksen järjestäjän sisäistä koulutusta.

Toimijat ovat käyneet eri tahojen järjestämässä koulutuksissa.

- **Monialainen yhteistyö (11 %)**

Oppilaitoksessa tehty laaja riskien arviointi, prosessikuvaukset laadittu, turvallisuus- ja työhyvinvointi ja ympäristöohjelma laadittu yhdessä opiskelijoiden ja moniammatillisten toimielinten kanssa.

- **Tiedotus (7 %)**

Henkilökuntaa on tiedotettu ja ohjattu koko toimeenpanoprosessin ajan.

- **Opiskeluhooltoryhmien kehittäminen (8 %)**

Opiskeluhooltoryhmiin nimetään kattavasti jäseniä.

Toimipaikkakohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä käyty asioita läpi.

- **Opiskeluhooltosuunnitelmien uudistaminen (7 %)**

Opiskeluhooltosuunnitelma on päivitetty uuden lain mukaisesti.

Suunnitelman työstäminen tehty moniammatillisesti – säännölliset seurantapalaverit.

- **Yhteistyö kuntien ja palveluntuottajien kanssa (7 %)**

Lain voimaantulovaiheessa käytiin neuvotteluja kuntien sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa alueellisen palvelumallin luomiseksi. Eri vaiheiden jälkeen lain edellyttämät opiskeluhoollon palvelut ovat siirtyneet kuntien vastuulle.

- **Johdon sitoutuminen ja myönteinen suhtautuminen (4 %)**

Koulutuksen järjestäjä on tuonut esille, että opiskeluhooltoasiaa pidetään tärkeänä.

- **Opiskeluhoolto osaksi koulutuksen järjestäjien laatujärjestelmää (9 %) ja mittarien rakentaminen ja seuranta**

Toiminta on osa toimintajärjestelmää.

4.2 Yhteistyö

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 3 §) mukaan opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Yli hallintorajojen tapahtuva yhteistyö on tehostunut lakimuutoksen jälkeen vähän. Yhteistyö toimii kokonaisuutena hyvin.

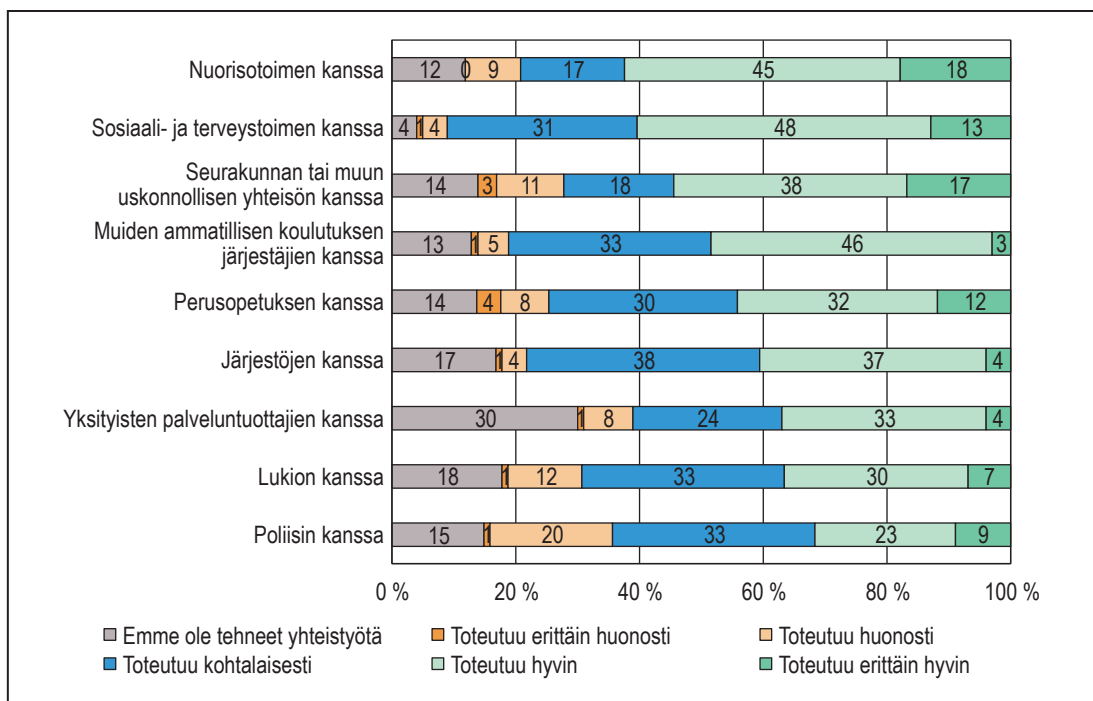
Opiskeluhuollon ennaltaehkäisevä yhteistyö on pysynyt lakimuutoksen jälkeen ennallaan. Yhteistyö on kokonaisuutena kohtalaisella tasolla. Nuorisotoimen kanssa ennaltaehkäisevä yhteistyö toimii hyvin. Myös seurakuntien, sosiaali- ja terveystoimen, muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa yhteistyö toimii melko hyvin. Perusopetuksen ja lukioiden kanssa yhteistyö toimii kohtalaisesti. Poliisin kanssa yhteistyö toimii kohtalaisesti.

Lähes kaikkien ammattiryhmien työmäärä on lisääntynyt lakimuutoksen jälkeen. Eniten on lisääntynyt opettajien, kuraattorien ja psykologien työmäärä. Myös rehtoreiden, erityisopettajien ja opinto-ohjaajien työmäärä on lisääntynyt.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksia yli hallintorajojen tapahtuvaan yhteistyöhön. Järjestäjistä 40 prosenttia arvioi yhteistyön tehostuneen ja sama määrä arvioi yhteistyön pysyneen ennallaan. Noin 15 prosenttia järjestäjistä arvioi yhteistyön heikentyneen.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös yhteistyön nykytilaa. Enemmistö (75 %) arvioi yli hallintorajojen menevän opiskeluhuollon yhteistyön sujuvan hyvin / erittäin hyvin. Alle neljännes arvioi yhteistyön sujuvan kohtalaisesti.

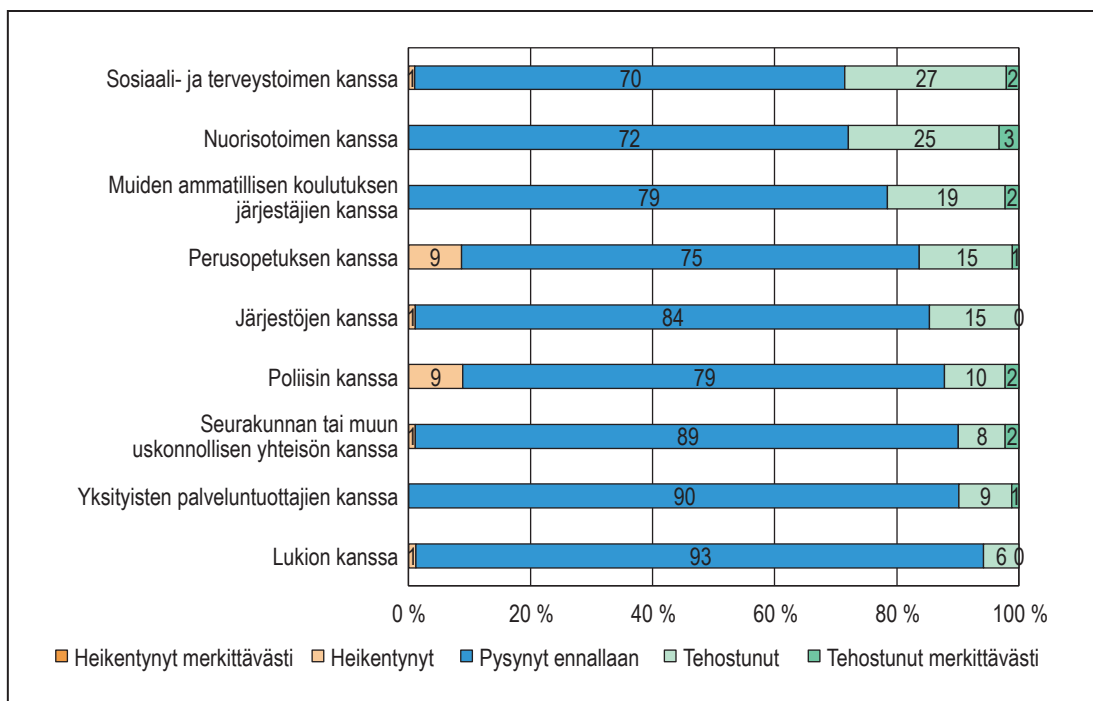
Lisäksi järjestäjät arvioivat ennaltaehkäisevää yhteistyötä eri tahojen kanssa (kuvio 11). Parhaiten ennaltaehkäisevä yhteistyö toteutuu nuorisotoimen, sosiaali- ja terveystoimen, toisten ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja seurakuntien kanssa. Heikoimmin yhteistyö sujuu lukioiden ja poliisin kanssa.

KUVIO 11. Ennaltaehkäisevän opiskeluhuollollisen yhteistyön nykytila (n = 100–101)

Opiskeluhuollon ennaltaehkäisevä yhteistyö on pysynyt ennallaan

Ennaltaehkäisevän yhteistyön taso on pääsääntöisesti pysynyt ennallaan (kuvio 12). Kymmenesosa järjestäjistä arvioi yhteistyön poliisin ja peruskoulun kanssa heikentyneen. Neljäsosa järjestäjistä arvioi yhteistyön nuorisotoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa tehostuneen. Pieni osa koulutuksen järjestäjistä pohti poliisin ja peruskoulun kanssa tehtävän yhteistyön vähentymisen syitä. Poliisin resurssien koettiin vähentyneen, eikä poliisi tee sen myötä enää ennaltaehkäisevää yhteistyötä. Perusopetuksen kanssa yhteistyön koetaan vähentyneen tiukentuneen tietosuojan vuoksi eikä sen vuoksi asioista voi enää keskustella niin vapaasti kuin aiemmin.

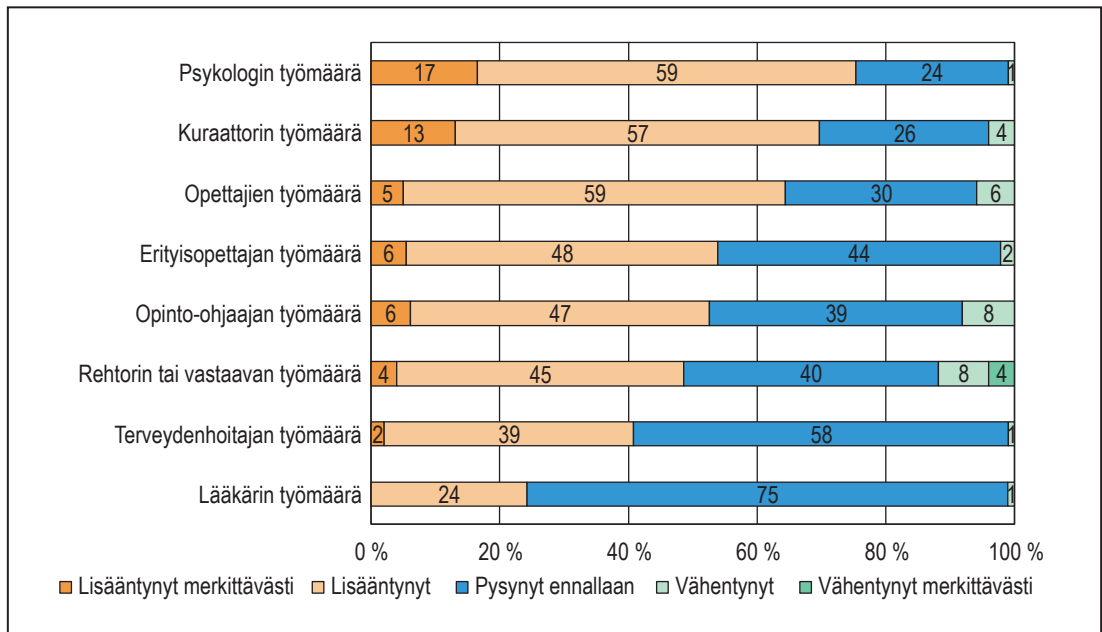
KUVIO 12. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus ennaltaehkäisevään opiskeluhoollolliseen yhteistyöhön (n = 100–101)

Koulutuksen järjestäjät toivat esiin myös nivelvaiheeseen liittyviä yhteistyötapoja. Niitä olivat seuraavat:

- Nivelvaiheen yhteistyö työelämään siirryttäessä (14 %, n = 14)
- Yhteistyö koulutuksen järjestäjän tasolla (10 %, n = 9)
- Tiedonsiirron suunnittelu (22 %, n = 21)
- Nivelvaiheen perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen (20 %, n = 19)
- Saattaen siirto muihin opintoihin (7 %, n = 7)
- Tutustumiskäynnit ja opiskelijan vierailut oppilaitoksessa (7 %, n = 7)
- Yhteistyö muiden tahojen, esim. nuorisotyön, kanssa (3 %, n = 3)
- Opiskeluhooltohenkilöstön yhteistyö (8 %, n = 8)
- Tietojen pyytäminen (7 %, n = 7)

Henkilöstöryhmien työmäärän muuttuminen opiskeluhuollon asioissa lain voimaantumisen jälkeen

Lähes kaikkien ammattiryhmien työmäärä on lain voimaantumisen jälkeen lisääntynyt (kuviokuva 13). Koulutuksen järjestäjistä yli 60 prosenttia arvioi, että opettajien, psykologien ja kuraattoreiden työmäärä on lisääntynyt. Noin puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi myös rehtoreiden, erityisopettajien ja opinto-ohjaajien työmäärän lisääntyneen. Lääkärien työmäärä on pääosin pysynyt ennallaan.

KUVIO 13. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus henkilöstön työmäärän muuttumiseen opiskeluhuollon asioissa (n = 91–101)

Koulutuksen järjestäjät saivat tarkentaa henkilöstön työmäärän lisääntymisen syitä (n = 84, havaintoja 114). Järjestäjien näkemykset luokiteltiin seuraavasti. Kunkin pääluokan yhteyteen on liitetty esimerkkejä luokkaan sisältyvistä vastauksista.

- **Opiskelijoiden tuen lisääntynyt tarve (36 %)**

Opiskelijoiden ongelmat ovat aikaisempaa monimuotoisempia, ja yleensäkin tarve palveluihin kasvaa koko ajan.

Nykyään on niin paljon haastavia opiskelijoita. Osa on käytökseltään haastavia ja osa todella heikkoja taidoiltaan ja tiedoiltaan.

Opiskelijoiden henkinen pahoinvointi on lisääntynyt.

Opiskelijoiden psyykkiset ongelmat lisääntyneet.

Opiskelijoilla on paljon taloudellisia ongelmia. Opiskelijoilla on paljon elämäntilanteita ongelmia.

- **Johtaminen ja organisoituminen (21 %)**

Jokainen osallistuu opiskeluhuoltoon.

- **Uudet opiskeluhuoltopalvelut (16 %)**

Psykologin resurssi on puuttunut ennen lain voimaantuloa.

Kuraattoria ja psykologia ei ollut ennen lakia.

- **Lain hallinnolliset velvoitteet (4 %)**

Hallinnollinen työ määrä on kasvanut. Erilaiset lupa-asiat ottavat entistä enemmän aikaa.

Hallinnon osuus on lisääntynyt.

- **Opiskeluhuoltoasioiden kirjaaminen (9 %)**

Kirjaamisvelvollisuudet lisääntyneet

Kirjaaminen on lisääntynyt. Kuntalaskutus aiheuttaa erittäin paljon työtä.

- **Yhteisöllinen opiskeluhuolto (6 %)**

Opettajien yhteisöllisen ohjauksen määrä on lisääntynyt.

Yhteisöllinen opiskeluhuolto on tuonut asian kaikkien eri henkilöryhmien vastuulle.

- **Moniammatilliset ryhmät (7 %)**

Erilaisten ryhmien kokoontumiset ja kokoamiset vievät aikaa.

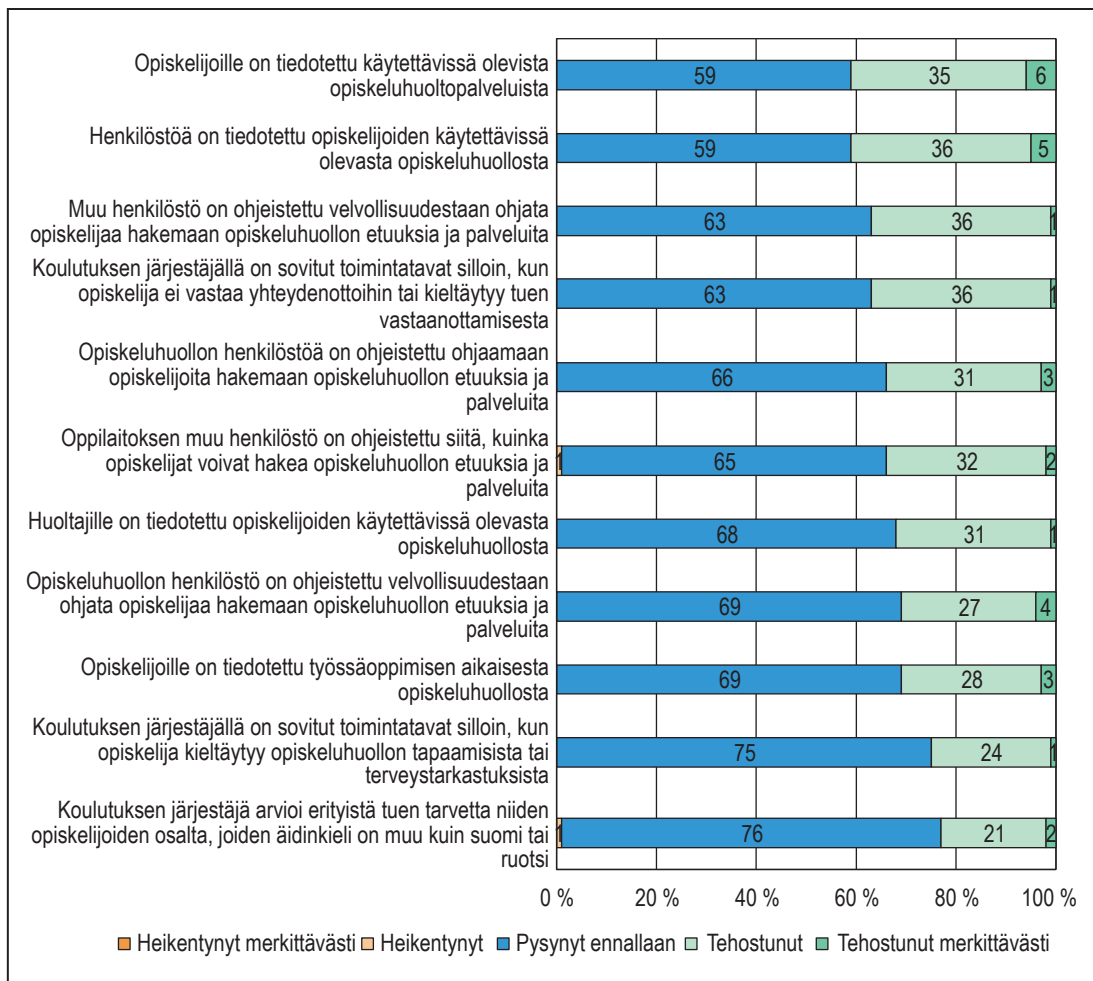
4.3 Tiedotus- ja ohjausvelvollisuus

Lain 1287/2013 mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijoilla ja heidän huoltajillaan on tieto oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhollosta. Lisäksi oppilaitoksen ja opiskeluholloksen henkilökunnalla on velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluholloksen etuuksia ja palveluja. Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin sekä tiedottamis- ja ohjausvelvollisuuden tehostumisesta lain voimaantulon jälkeen että nykytilasta.

Koulutuksen järjestäjien lakisäätöinen opiskeluholloksen tiedotus- ja ohjausvelvollisuus on tehostunut vähän. Tiedotus- ja ohjausvelvollisuus toteutuu kokonaisuutena hyvällä tasolla. Parhaimmin toteutuvat seuraavat asiat: opiskelijoille on tiedotettu käytettävissä olevista opiskeluholloksista, henkilöstöä on tiedotettu opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhollosta ja opiskeluholloksen henkilöstö on ohjeistettu opiskelijan ohjaamisessa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluholloksen etuuksia ja palveluita. Haasteita järjestäjillä on suunnitelmallisten toimintatapojen sopimisessa sen varalle, jos opiskelija ei vastaa opiskeluholloksen yhteydenottoihin tai kieltäytyy tapaamisista.

Opiskelijoiden kokemukset tiedottamisen riittävydestä vaihtelevat. Opiskelijoiden tärkeimmät opiskeluholloksen tieto- ja ohjauskanavat olivat opettaja ja ryhmänohjaaja. Kokemukset riittävästä tiedonsaannista erovat opiskelijan äidinkielen ja oppilaitoksessa viihtymisen mukaan.

Opiskeluhollostoön liittyvä tiedottaminen ja ohjaus ovat lakimuutoksen jälkeen tehostuneet vähän (kuvio 14). Koulutuksen järjestäjistä 21–36 prosenttia arvioi tiedottamisen tehostuneen. Pääosin tiedotus- ja ohjausvelvollisuuteen liittyvät kysymykset ovat kuitenkin pysyneet ennallaan, sillä suurin osa koulutuksen järjestäjistä (59–75 %) arvioi tiedotus- ja ohjausvelvollisuuteen liittyvien asioiden pysyneen ennallaan.

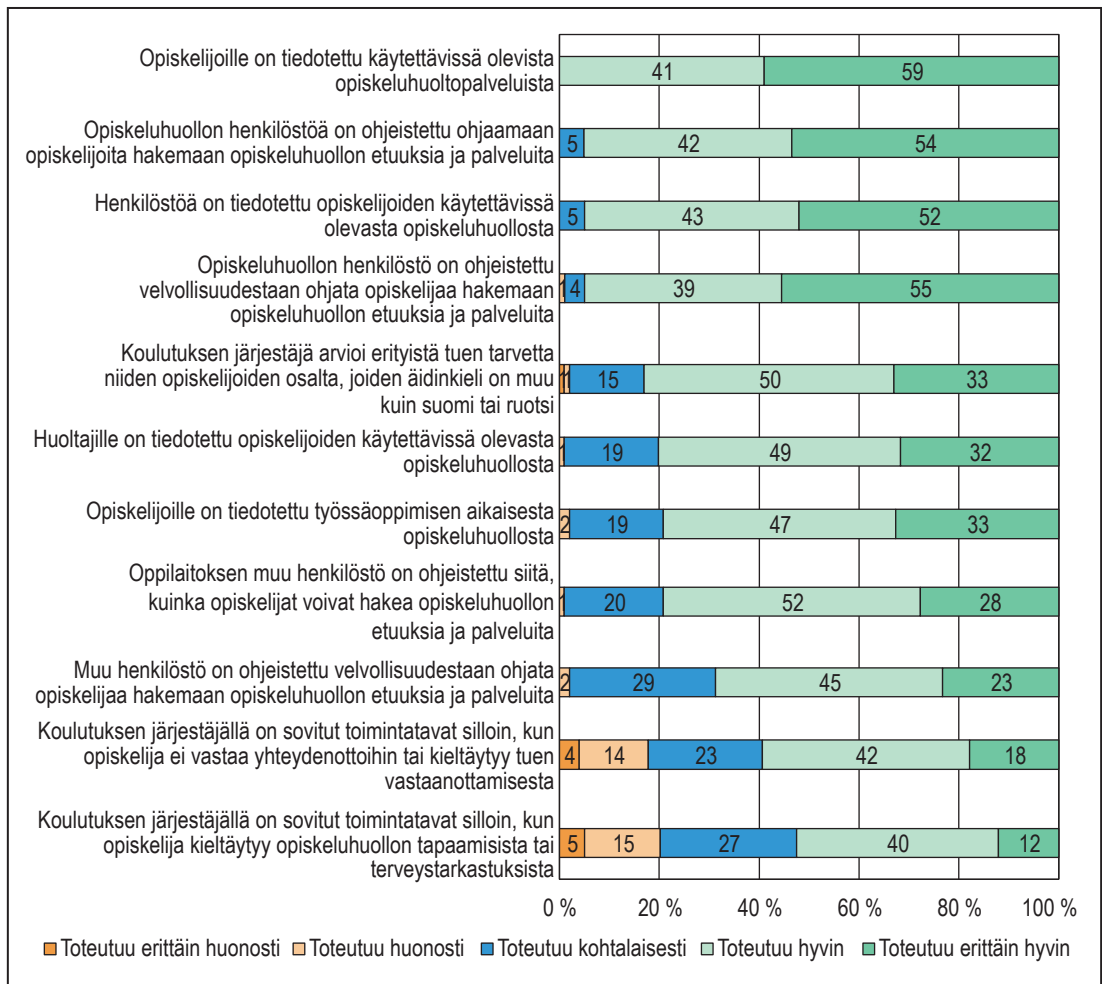

KUVIO 14. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisen tiedottamis- ja ohjausvelvollisuuden muuttuminen lain voimaantulon jälkeen (n = 88–101)

Koulutuksen järjestäjien lakisääteinen tiedotus- ja ohjausvelvollisuus toteutuu kokonaisuutena hyvin

Koulutuksen järjestäjien mielestä opiskelijoille tiedotetaan opiskeluhoitopalveluista erittäin hyvin (kuvio 15). Myös työssäoppimisen aikaisista opiskeluhoitopalveluista tiedotetaan hyvin. Koulutuksen järjestäjät (83–100 %) arvioivat opiskeluhoiton tiedottamisen ja ohjauksen kokonaisuutena hyväksi / erittäin hyväksi. Myös henkilöstöä tiedotetaan hyvin opiskeluhoiton asioista. Lähes kaikki järjestäjät arvioivat seuraavien toimintojen toteutuvan hyvin / erittäin hyvin: henkilöstöä on ohjeistettu ohjaamaan opiskelijoita hakemaan etuuksia ja palveluita ja henkilöstölle on tiedotettu opiskelijoiden käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ja velvollisuudestaan ohjata opiskelijaa.

Heikoimmin toteutuu opiskelijan ohjaus tilanteissa, joissa opiskelija kieltäytyy opiskeluhoillon tuesta tai ei saavu terveystarkastuksiin tai tapaamisiin. Yli puolet järjestäjistä arvioi opiskelijan ohjauksen näissä tilanteissa hyväksi ja viidennes huonoksi.

KUVIO 15. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisen tiedottamis- ja ohjausvelvollisuuden toteutuminen (n = 96–102)

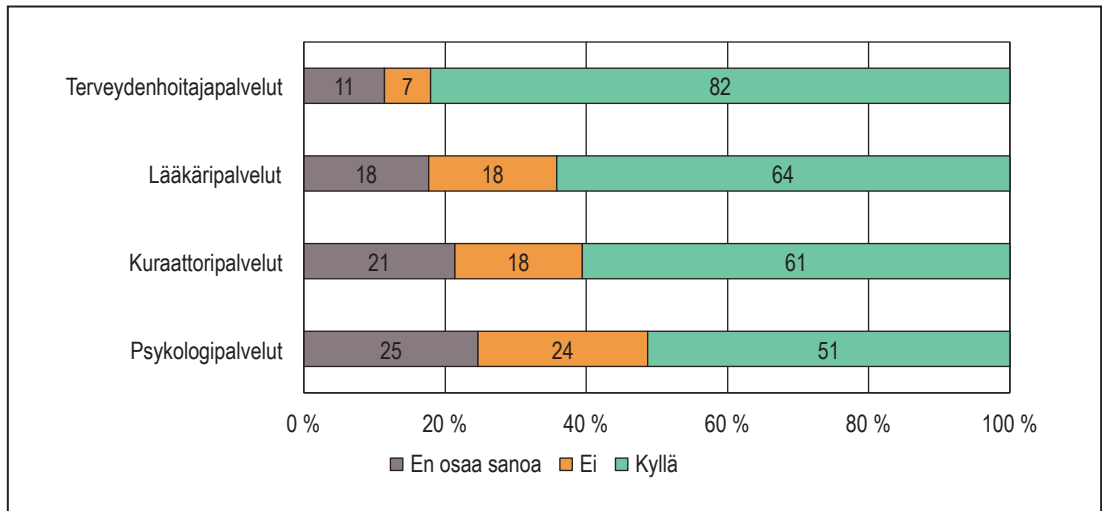
Tiedotus- ja ohjausvelvollisuuden toteutumisessa oli eroja AVI-alueiden välillä. Lapissa velvollisuus on toteutunut muita alueita heikommin. Tämän alueen järjestäjät ovat myös arvioineet tasonsa muiden AVI-alueiden järjestäjiä selvästi yhdenmukaisemmin.

Suomen ja ruotsinkielisten koulutuksen järjestäjien välillä ei näytä olevan merkittäviä eroja tiedotus- ja ohjausvelvollisuuden toteutumisessa. Eroja ei havaittu myöskään koulutuksen järjestäjän omistuspohjan mukaan tai toimipaikkojen määrän suhteen.

Opiskelijoiden kokemukset tiedottamisesta ja ohjauksesta

Opiskelijoiden kokemukset tiedottamisen riittävydestä vaihtelevat

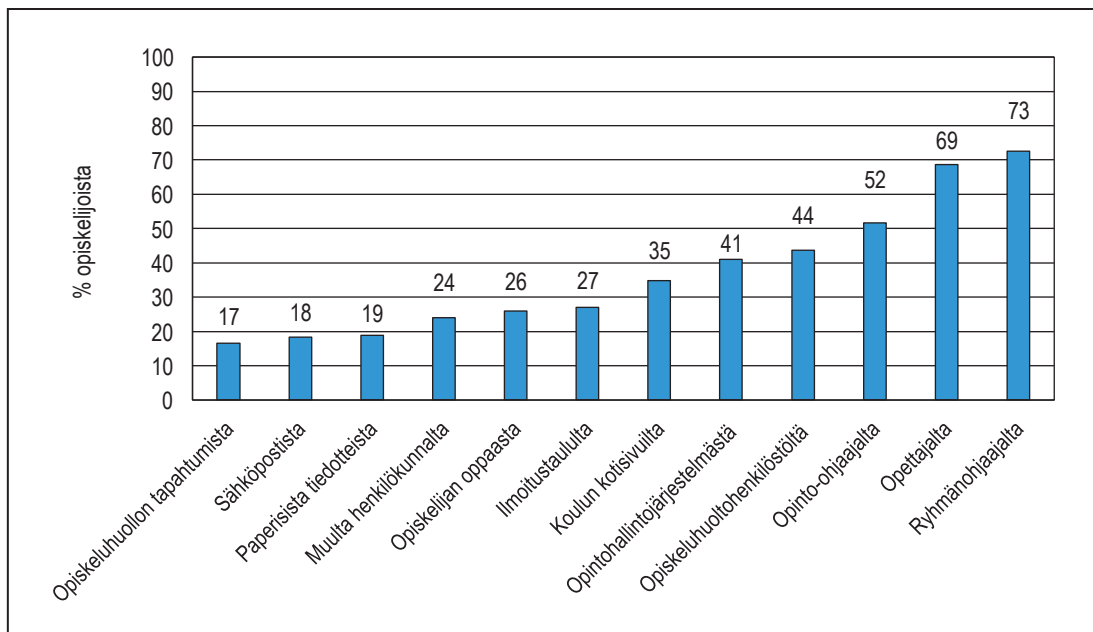
Suurin osa opiskelijoista oli saanut riittävästi tietoa terveydenhoitajapalveluista (kuvio 16). Muista opiskeluhuoltopalveluista opiskelijat eivät olleet saaneet tietoa yhtä hyvin. Yli puolet opiskelijoista koki kuitenkin saaneensa riittävästi tietoa lääkäripalveluista, kuraattoripalveluista ja psykologipalveluista.

KUVIO 16. Opiskelijoiden kokemukset tiedottamisen riittävydestä (n = 4263–4305)

Opiskelijoiden tärkeimmät tietokanavat olivat opettaja ja ryhmänohjaaja

Opiskelijat kokivat saaneensa parhaiten tietoa opiskeluhuollosta opettajalta (74 %) ja ryhmänohjaajalta (69 %) (kuvio 17). Myös opinto-ohjaajalla ja opiskeluhuoltohenkilöstöllä oli tärkeä rooli tiedotuksessa. Näiden lisäksi opintohallintojärjestelmät olivat opiskelijoiden mielestä tärkeä tiedonlähde. Kolmannes opiskelijoista oli saanut tietoa koulutuksen järjestäjän kotisivuilta, ilmoitustaululta ja opiskelijan oppaasta. Heikoimmin opiskelijat olivat saaneet tietoa muulta henkilökunnalta, kuten rehtorilta, paperisista tiedotteista, sähköpostista ja opiskeluhuollon tapahtumista.

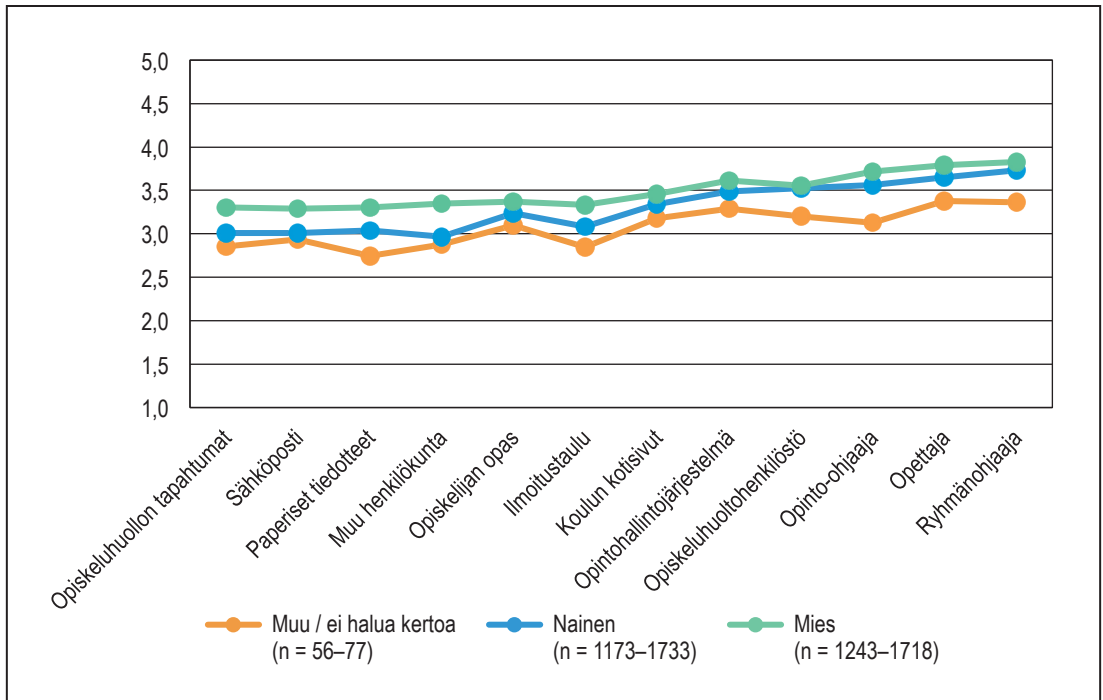
KUVIO 17. Mitä kautta opiskelijat ovat saaneet tietoa opiskeluhollost (n = 729–3188)

Opiskelijoiden tiedonsaantiin liittyvien tulosten tarkastelu taustamuuttujittain

Tuloksissa oli eroja oppilaitoksessa viihtymisen mukaan. Ne opiskelijat, jotka viihtyvät oppilaitoksessaan hyvin, kokivat saaneensa riittävästi tietoa opiskeluhoitopalveluista useammin kuin huonosti viihtyvät opiskelijat. Lisäksi paremmin viihtyvät antoivat muita korkeammat arviot eri tiedotuskanavien toimivuudelle.

Tuloksissa oli hieman eroja opintomenestyksen mukaan. Kiitettäväksi ja hyväksi opintomenestyksensä arvioineet kokivat saavansa riittävästi tietoa terveydenhoitaja- ja lääkäripalveluista hieman useammin kuin tyydyttäväksi menestyksensä arvioineet. Tiedotuskanavien toimivuuden arvioissa ei ollut eroja opintomenestyksen mukaan.

Tuloksissa oli hieman eroja sukupuolen mukaan. Naisten ja miesten kokemukset tiedonsaannista olivat hieman myönteisemmät kuin niiden opiskelijoiden, jotka olivat ilmoittaneet sukupuolekseen muu / en halua kertoa. Arvioitaessa eri tiedotuskanavien toimivuutta miehet pitivät kaikkia tiedotuskanavia hieman toimivampina kuin muut (kuvio 18). Naisten ja miesten väliset erot olivat pienemmät ryhmänohjaajan, opettajan ja muiden hyvin toimivien tiedotuskanavien osalta. Muu / en halua kertoa -sukupuolen edustajat antoivat useimmille tiedotuskanaville alhaisimmat arviot.

KUVIO. 18 Tiedotuskanavien toimivuus opiskelijan sukupuolen mukaan

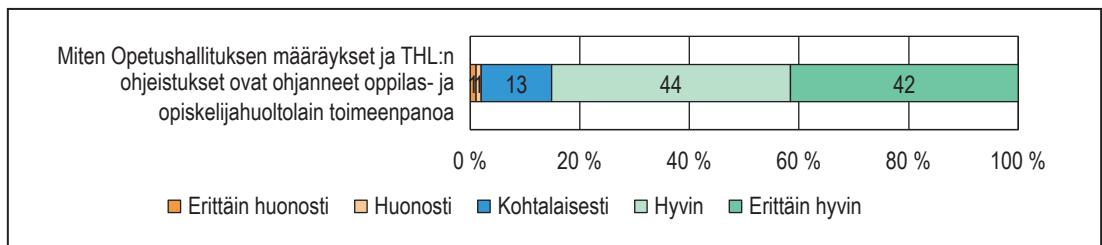
Tuloksissa oli eroja opiskelijan äidinkielen mukaan. Muunkieliset antoivat eri tiedotuskanavien toimivuudelle paremmat arviot kuin suomen- ja ruotsinkieliset opiskelijat. Sen sijaan muunkieliset kokivat muita useammin, etteivät he osanneet sanoa, ovatko he saaneet riittävästi tietoa eri opiskeluhoitopalveluista.

Tuloksissa ei ollut eroja opiskelijakunnan hallitukseen kuulumisen suhteen.

4.4 Valtakunnallinen ohjaus

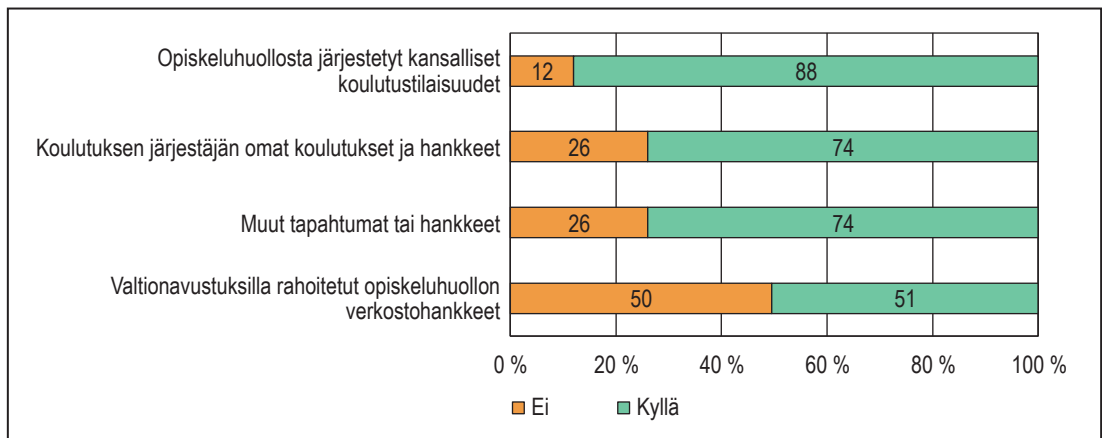
Opetushallituksen ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitosten ohjeistukset ovat ohjanneet toimeenpanoa hyvin

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan Opetushallituksen ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistusten ohjaavuutta (kuvio 19). Koulutuksen järjestäjistä 85 prosenttia arvioi ohjeistusten ohjanneen opiskeluhoitoa erittäin hyvin / hyvin ja 13 prosenttia kohtalaisesti.

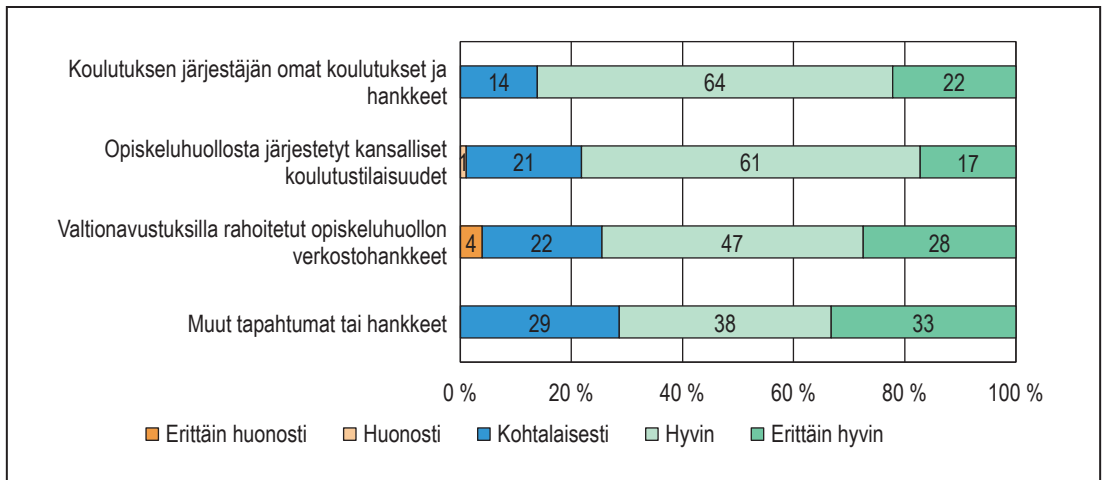

KUVIO 19. Opetushallituksen määräysten ja THL:n ohjeistusten ohjaavuus (n = 101)

Suurin osa järjestäjistä oli osallistunut opiskeluhoitoon kansallisiin koulutustilaisuuksiin (kuvio 20). Niiden koettiin edistäneen lain toimeenpanoa hyvin / erittäin hyvin. Koulutuksen järjestäjillä on ollut myös omia opiskeluhoitoon tilaisuuksia ja hankkeita. Vastaajaryhmistä 74 prosenttia oli osallistunut koulutuksen järjestäjien omiin tilaisuuksiin tai hankkeisiin. Niiden koettiin edistäneen lain toimeenpanoa hyvin / erittäin hyvin (kuvio 21). Puolet koulutuksen järjestäjistä oli osallistunut valtionavustuksilla rahoitettuihin opiskeluhoitoon verkostohankkeisiin. Niiden koettiin edistäneen lain toimeenpanoa hyvin / erittäin hyvin.

KUVIO 20. Opiskeluhoitoon hankkeisiin tai tilaisuuksiin osallistuminen (n = 99) (Muut tapahtumat tai hankkeet n = 27)

KUVIO 21. Opiskeluholloin hankkeisiin tai tilaisuuksiin osallistumisen vaikutus lain toimeenpanoon (n = 51–87) (Muut tapahtumat tai hankkeet n = 21)

4.5 Yhteisöllinen opiskeluhoito

Yhteisöllisellä opiskeluhoitolla tarkoitetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan (4 §) toimintakulttuuria tai toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteuttavat kaikki opiskeluhoiton toimijat. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoitopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

Yhteisöllinen opiskeluhoito on kokonaisuutena tehostunut vähän. Yhteisöllisen opiskeluhoiton lainmukaiset periaatteet toteutuvat melko hyvin.

Opiskelijoiden osallisuuden edistäminen ja vaikutusmahdollisuudet oppilaitosyhteisöön ovat tehostuneet. Ne ovat myös hyvällä tasolla. Myös oppilaitoksen henkilökunnan ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on hyvällä tasolla. Yhteisöllisen opiskeluhoiton toteuttaminen kaikkien toimijoiden yhteistyönä toteutuu hyvin samoin kuin opiskelijoiden kuuleminen heitä koskevilla asioilla. Myös opettajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoitossa on hyvällä tasolla. Huoltajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoitossa on melko huonolla tasolla. Myös muiden oppilaitosyhteisössä työskentelevien osallisuus on kohtalaista.

Opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin opiskeluympäristön terveyden ja turvallisuuden sekä esteettömyyden edistäminen on pääosin pysynyt ennallaan lakimuutoksen jälkeen. Eniten ovat tehostuneet opiskelua edistävien tukipalveluiden järjestäminen ja opiskelijoiden psyykkisen terveyden edistäminen. Opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on pääosin hyvällä tasolla. Opiskeluympäristön hyvinvoinnin ja opiskelijoiden oppimisen edistäminen ovat melko hyvällä tasolla. Opiskelua edistävien tukipalveluiden järjestäminen on siinä toteutunut parhaiten. Heikoimmin on toteutunut opiskelurytityksen parantaminen. Oppilaitoksen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen ovat pääosin hyvällä tasolla. Parhaiten on toteutunut tapaturmien ennaltaehkäisy ja heikoimmin tilojen esteettömyys. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö on melko hyvällä tasolla.

Opiskeluhoitohenkilöstön osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhoitoon vaihtelee. Psykologien ja kuraattorien osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhoitoon on tehostunut vähän. Kuraattorit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhoitoon hyvin, terveydenhoitajat melko hyvin, psykologit harvoin ja lääkärit eivät juuri koskaan.

Opiskelijoiden mielestä oppilaitoksessa saa olla oma itsensä, olo on turvallinen, siellä kavereita on ja opiskelusta tykätään. Myös opettajien koettiin tukevan yhteishenkeä. Opettajilla on melko hyvin aikaa keskustella opiskelijoiden kanssa, ja opettajat ovat melko hyvin kiinnostuneita siitä, mitä opiskelijoille kuuluu.

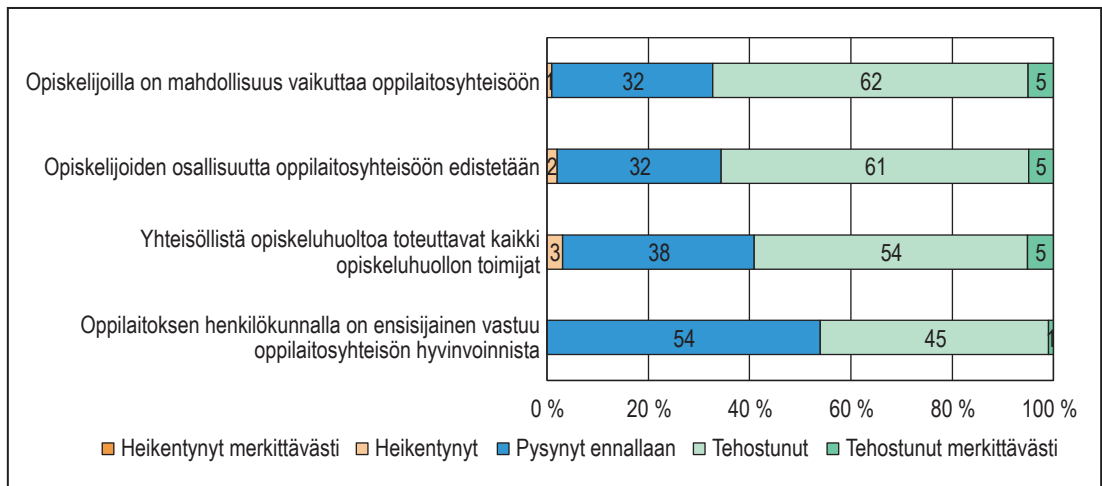
Opiskelijat valitsivat osallisuuden tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi vaikutusmahdollisuudet yhteisistä asioista päättämiseen. Puolet opiskelijoista on saanut mahdollisuuden toiminnan arviointiin ja kehittämiseen.

Opiskelijat kokevat, että terveyttä edistetään hyvin. Mielen terveyden ja turvataitojen edistämisen koettiin toteutuvan heikommin kuin muun terveyden edistämisen.

Opiskelijat kokevat kiusaamisen ehkäisyn toteutuvan kohtalaisesti, mutta valitsivat silti keskeisimmäksi oppilaitoksen turvallisuuden kehittämiskohteeksi kiusaamisen ennaltaehkäisyn.

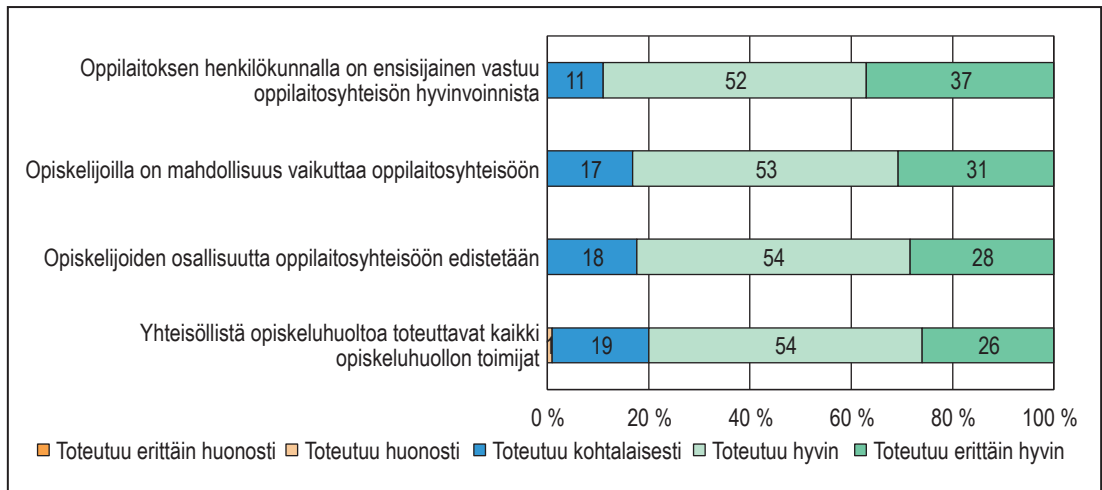
Oppilaitosyhteisön osallisuus yhteisölliseen opiskeluhooltoon

Koulutuksen järjestäjät arvioivat opiskelijan vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden edistämisen parantuneen jonkin verran lakimuutoksen jälkeen. Yli puolet järjestäjistä arvioi kaikkien opiskeluhoollon toimijoiden mukanaolon yhteisöllisessä opiskeluhoollossa parantuneen. Alle puolet järjestäjistä arvioi henkilökunnan ensisijaisen vastuun oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista parantuneen.

KUVIO 21. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuoma muutos oppilaitosyhteisön osallistumiseen (n = 96–102)

Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös oppilaitosyhteisön osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien nykytilaa (kuvio 22). Opiskelijoilla on järjestäjien mielestä hyvät mahdollisuudet vaikuttaa oppilaitosyhteisöön ja heidän osallisuuttaan edistetään. Oppilaitoksen henkilökunnalla arvioitiin olevan ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumiseen osallistuvat järjestäjien enemmistön mielestä kaikki opiskeluhuollon toimijat.

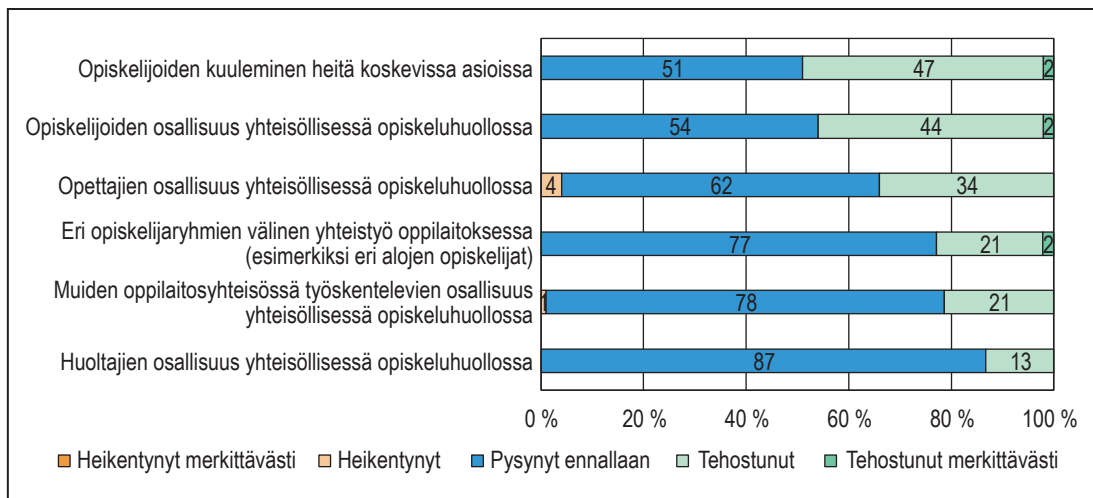
KUVIO 22. Osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien toteutuminen (n= 100–102)

Osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien tehostamisessa on alueellisia eroja. Lounais-Suomen alueella yhteisöllistä opiskeluhuoltoa on tehostettu eniten (ka. 4,0) ja Lapissa vähiten (ka. 3,3).

Osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhuollossa

Noin puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi opiskelijoiden kuulemisen heitä koskevissa asioissa ja opiskelijoiden osallisuuden yhteisöllisessä opiskeluhuollossa tehostuneen (kuvio 23). Puolet arvioi opiskelijoiden kuulemisen pysyneen ennallaan.

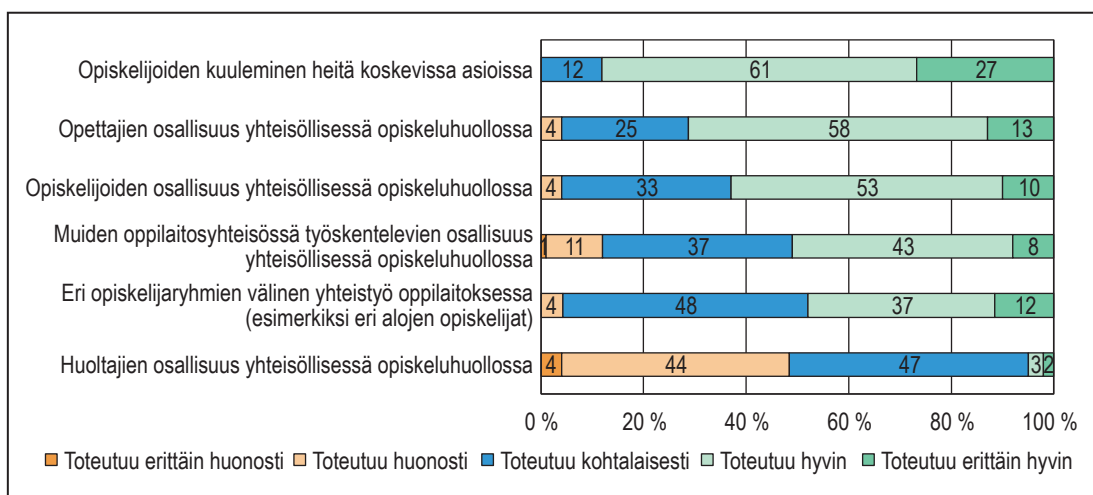
Huoltajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhuollossa ja muiden oppilaitosyhteisössä työskentelevien osallisuus on pysynyt ennallaan. Opettajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhuollossa on pääosin pysynyt ennallaan vaikka kolmasosa vastaajaryhmistä arvioi sen tehostuneen. Eri opiskelijaryhmien välinen yhteistyö on pääosin pysynyt ennallaan.

KUVIO 23. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus osallisuuteen yhteisöllisessä opiskeluhollossa (n = 98–100)

Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös osallisuuden nykytilaa. Enemmistön mielestä opiskelijoita kuullaan hyvin heitä koskevissa asioissa (kuvio 24). Opettajat ovat valtaosan mielestä osallisia yhteisöllisessä opiskeluhollossa. Yli 60 prosenttia arvioi opiskelijoiden osallisuuden yhteisöllisessä opiskeluhollossa olevan hyvällä / erittäin hyvällä tasolla.

Heikoimmin toteutuu huoltajien osallisuus, sillä puolet järjestäjistä arvioi huoltajien osallisuuden yhteisöllisessä opiskeluhollossa huonoksi. Muiden oppilaitosyhteisössä työskentelevien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhollossa ja eri opiskelijaryhmien välinen yhteistyö toteutuu melko hyvin.

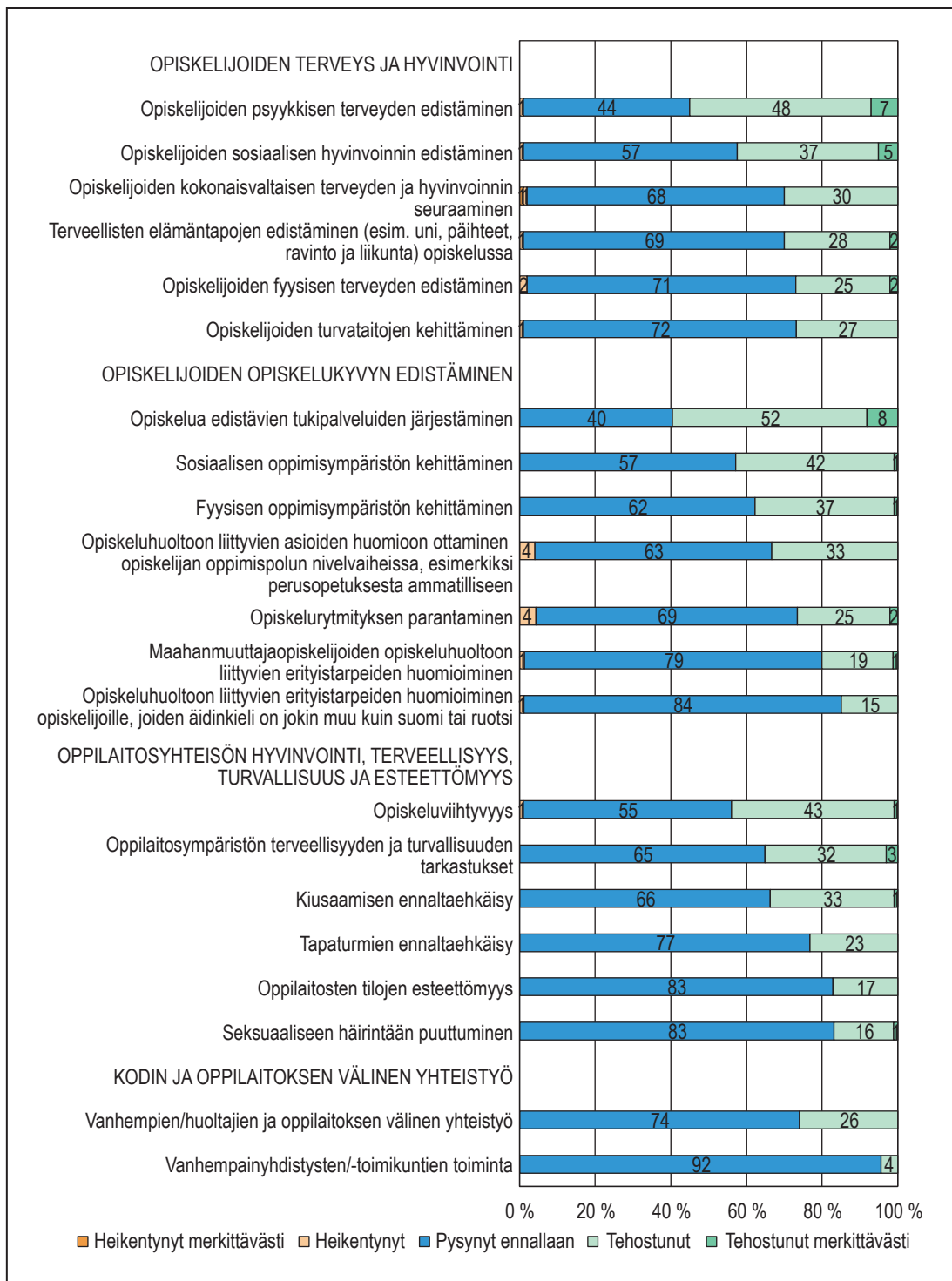
KUVIO 24. Yhteisöllisen toiminnan ja osallisuuden nykytila (n = 99–100)

Opiskelijoiden terveys ja hyvinvointi, oppilaitosyhteisön hyvinvointi, terveellisyys, turvallisuus ja esteettömyys

Opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät toiminnot ovat tehostuneet vähän ja pääosin pysyneet ennallaan (kuvio 25). Opiskelijoiden psyykkisen terveyden edistäminen on parantunut kohtalaisesti. Opiskelijoiden opiskelukyvyn edistämiseen liittyvät toiminnot ovat pääosin pysyneet ennallaan tai tehostuneet vähän. Opiskelijoiden tukipalvelut ovat tehostuneet kohtalaisesti.

Oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, terveellisuuden, turvallisuuden ja esteettömyyden edistäminen on kokonaisuutena pysynyt pääosin ennallaan. Yli kolmasosa järjestäjistä arvioi opiskeluviihtyvyyden, oppilaitosympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden ja kiusaamisen ennaltaehkäisyn tehostuneen.

Myös kodin ja oppilaitoksen välinen yhteistyö on pysynyt ennallaan.

KUVIO 25. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskeluympäristön terveyden ja turvallisuuden edistämiseen ja esteettömyyteen (n = 96–102)

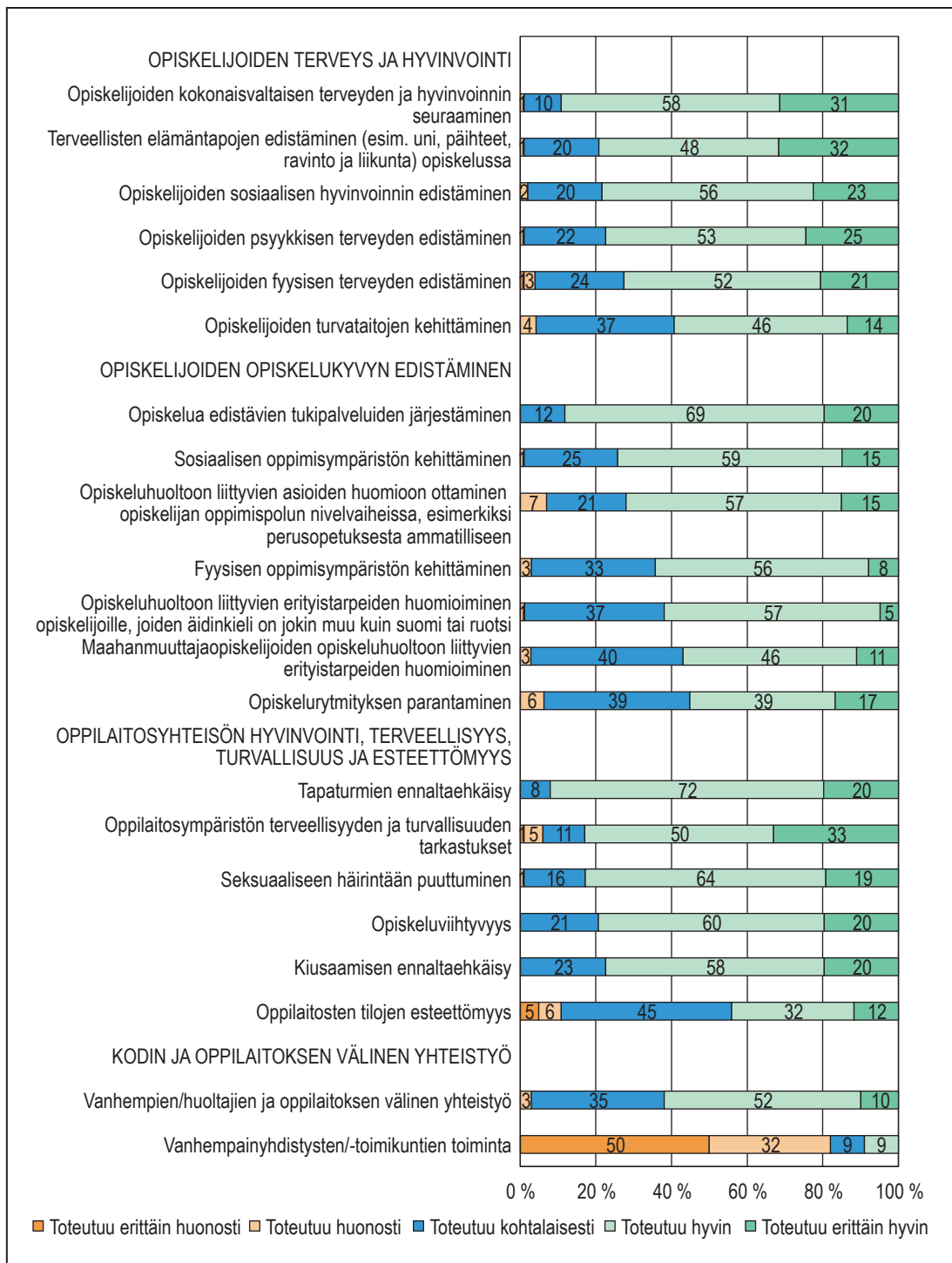
Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön terveellisyys- ja turvallisuuden nykytilaa (kuvio 26). Opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen toteutuu pääsääntöisesti hyvin.

Suurin osa järjestäjistä arvioi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen olevalla hyvällä tasolla. Opiskelijan turvataitojen kehittäminen on melko hyvällä tasolla.

Opiskelijoiden opiskelukyvyn edistäminen toteutuu hyvin. Yli kolmannes järjestäjistä arvioi kohtalaiseksi fyysisen oppimisympäristön kehittämisen, opiskelurytmituksen parantamisen, opiskeluhuoltoon liittyvien erityistarpeiden ja maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskeluhuoltoon liittyvien erityistarpeiden huomioon ottamisen.

Oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, terveellisyys-, turvallisuuden ja esteettömyyden nykytila on pääosin hyvä. Valtaosa arvioi tapaturmien ennaltaehkäisyn, seksuaaliseen häirintään puuttumisen, kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja opiskeluviihtyvyyden olevan hyvällä tasolla. Oppilaitosten tilojen esteettömyys on koulutuksen järjestäjien mielestä kohtalaista.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö on järjestäjien mielestä melko hyvällä tasolla.

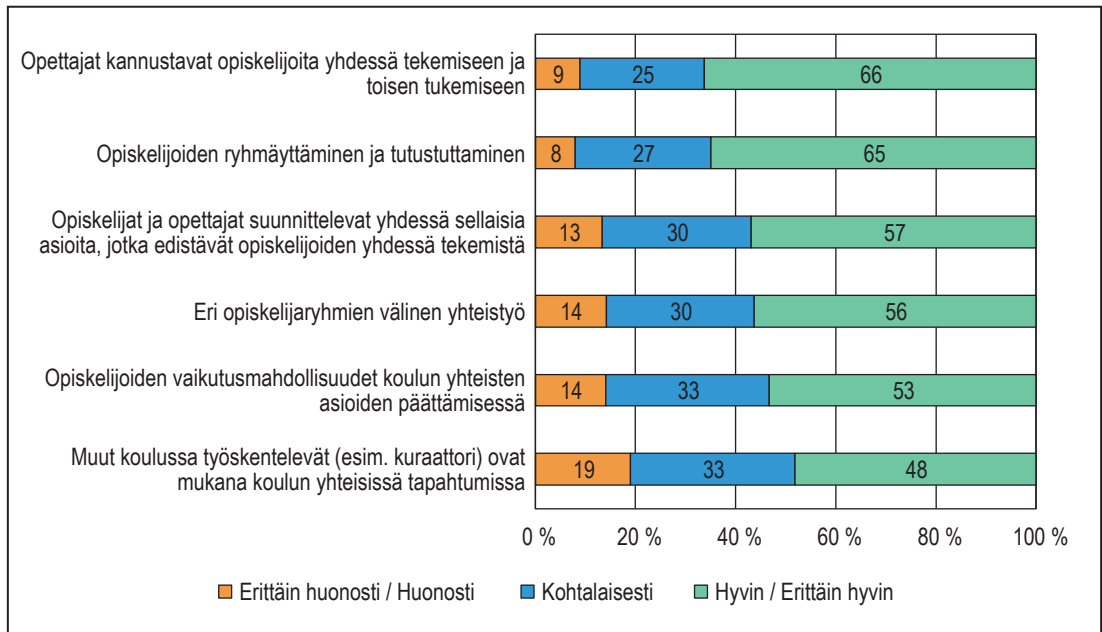

KUVIO 26. Opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskeluympäristön terveyden ja turvallisuuden edistäminen ja esteettömyyden nykytila (n = 96–102)

Opiskelijoiden kokemukset yhteisöllisestä toiminnasta ja osallisuudesta

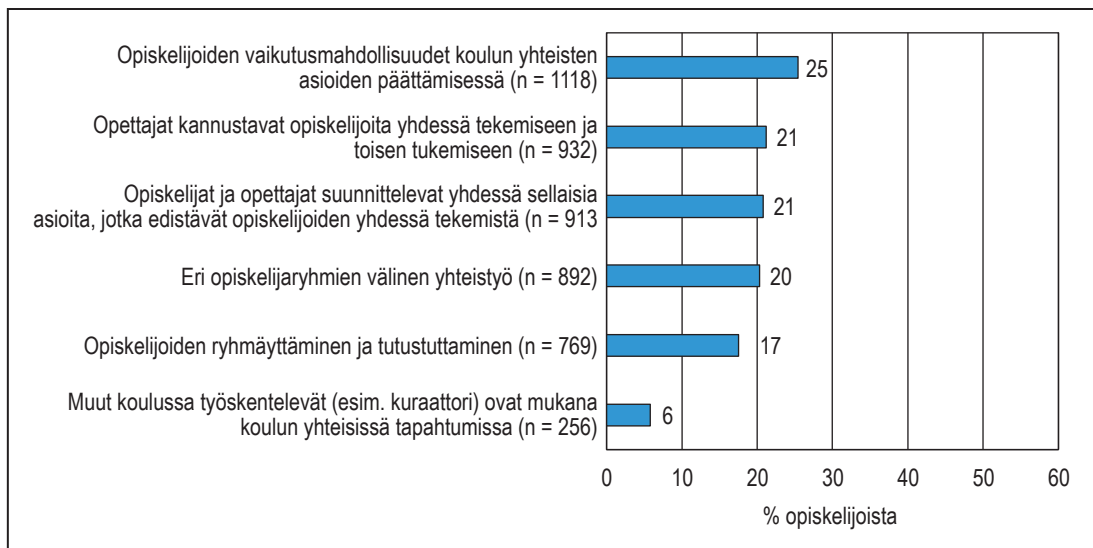
Opiskelijoiden mielestä yhteisölliseen toimintaan ja osallisuuteen liittyvät asiat toteutuvat hyvin

Opiskelijat arvioivat yhteisöllisen toiminnan ja osallisuuden toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 27). Parhaiten opiskelijoiden mielestä toteutuvat opiskelijoiden ryhmäyttäminen ja tutustuttaminen sekä opettajien kannustus yhdessä tekemiseen ja toisen tukemiseen.

KUVIO 27. Opiskelijoiden kokemukset yhteisöllisestä toiminnasta ja osallisuudesta (n = 2846–3829)

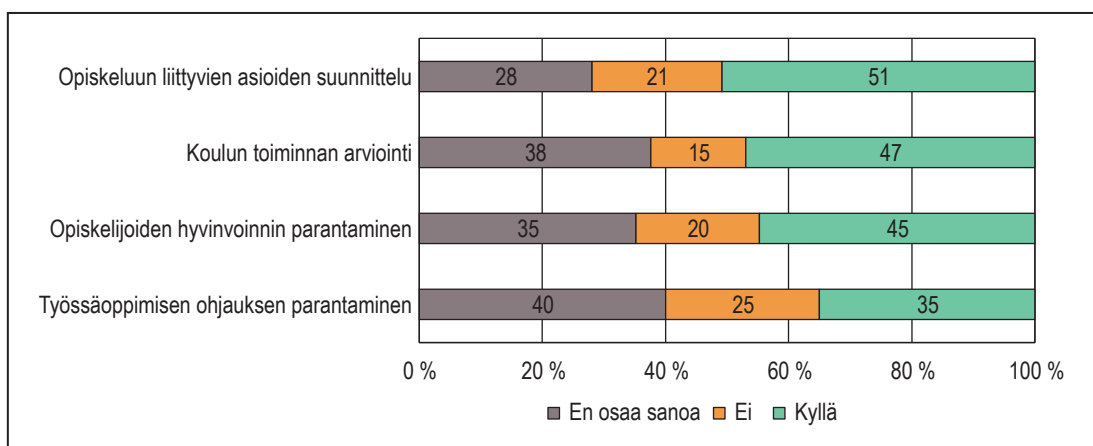
Opiskelijat valitsivat tärkeimmäksi osallisuuden kehittämiskohteeksi opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet yhteisten asioiden päättämiseen (kuvio 28). Vähiten tärkeänä kehittämiskohteena opiskelijat pitivät muiden oppilaitoksessa työskentelevien osallistumista yhteisiin tapahtumiin.

KUVIO 28. Opiskelijoiden valitsemat osallisuuden kehittämiskohteet

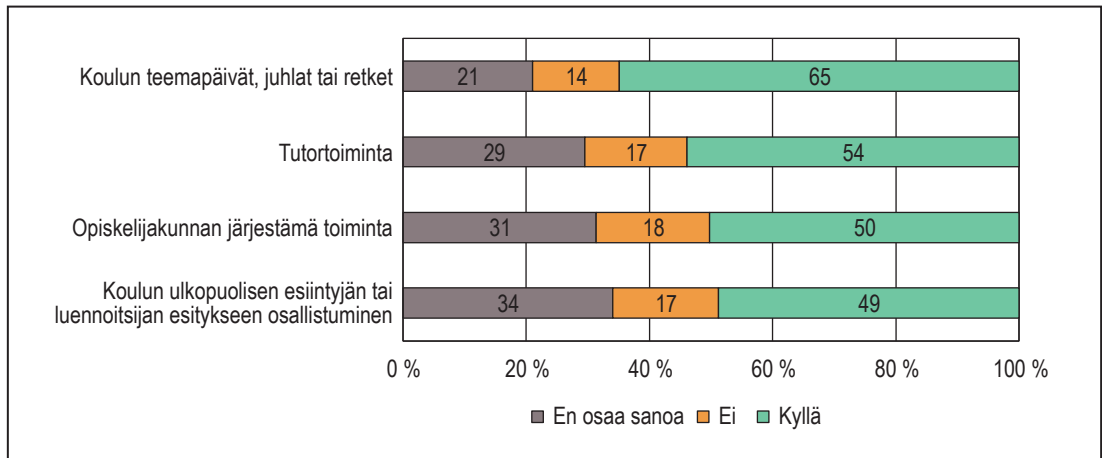
Puolet opiskelijoista on saanut mahdollisuuden toiminnan arviointiin ja kehittämiseen

Opiskelijoilta kysyttiin mahdollisuuksista toiminnan arviointiin ja kehittämiseen lukuvuonna 2016–2017 (kuvio 29). Puolet opiskelijoista arvioi saaneensa osallistumismahdollisuuksia toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Useimmiten opiskelijat saivat mahdollisuuksia opiskeluun liittyvien asioiden suunnitteluun. Noin puolet opiskelijoista oli osallistunut oppilaitoksen toiminnan arviointiin ja alle puolet opiskelijoiden hyvinvoinnin parantamiseen. Vähiten mahdollisuuksia oli työssäoppimisen ohjauksen parantamiseen. Opiskelijat eivät aina olleet tietoisia mahdollisuuksistaan, sillä moni opiskelija ei osannut sanoa, oliko mahdollisuutta toiminnan arviointiin ja kehittämiseen tarjottu.

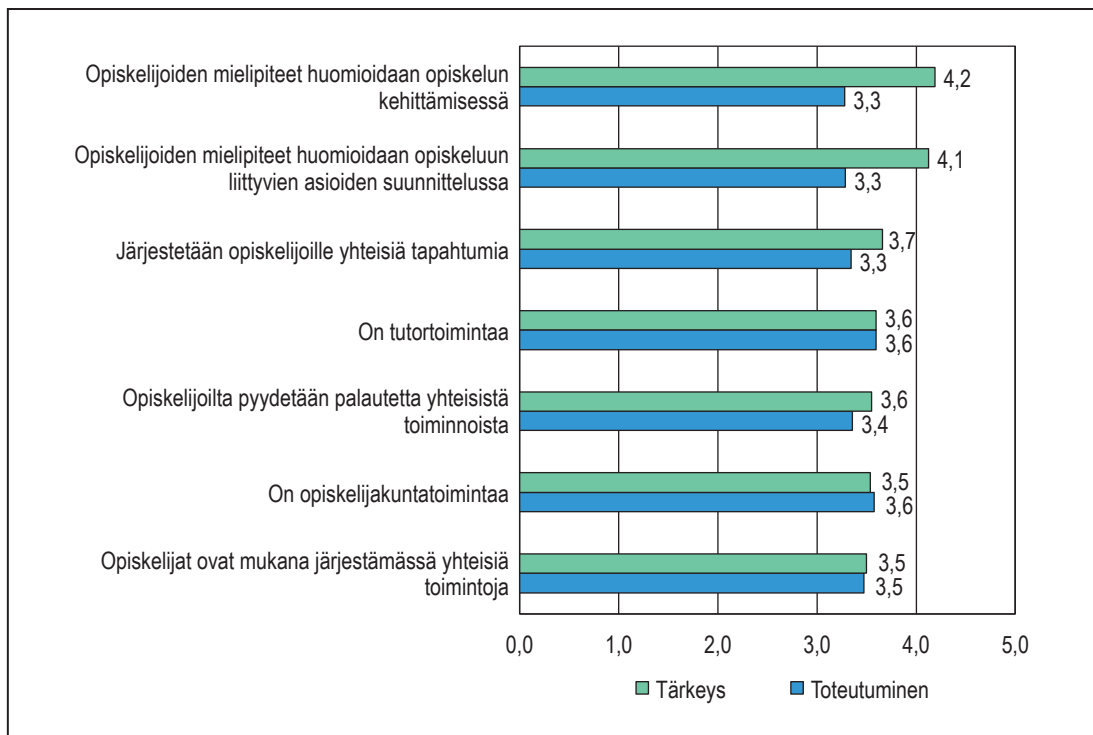
KUVIO 29. Opiskelijoiden mahdollisuudet osallistua toiminnan arviointiin ja parantamiseen (n = 4312)

Opiskelijoilta kysyttiin myös osallistumismahdollisuuksista tapahtumiin ja toimintaan (kuvio 30). Noin puolet opiskelijoista oli osallistunut tapahtumiin ja toimintaan lukuvuonna 2016–2017. Suurin osa (65 %) opiskelijoista oli osallistunut teemapäiviin, juhliin tai retkiin. Noin puolet opiskelijoista oli osallistunut tutortoimintaan, opiskelijakunnan toimintaan ja oppilaitoksen ulkopuolisen esiintyjän tai luennoitsijan esitykseen.

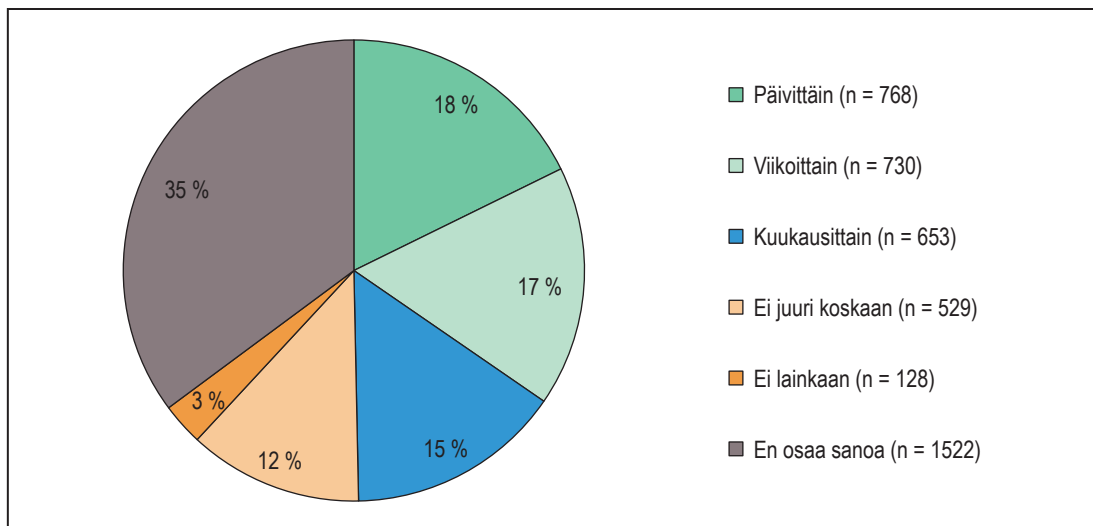
KUVIO 30. Opiskelijoiden mahdollisuudet osallistua toimintaan ja tapahtumiin (n = 4293–4350)

Opiskelijoilta kysyttiin myös yhteisölliseen toimintaan osallistumisen tärkeyttä ja toteutumista (kuvio 31). Yleisellä tasolla yhteisölliseen toimintaan ja osallisuuteen liittyvät asiat olivat opiskelijoiden mielestä melko tärkeitä tai tärkeitä. Tärkeimpänä opiskelijat pitivät sitä, että opiskelijoiden mielipiteet otetaan huomioon opiskelun kehittämisessä ja opiskeluun liittyvien asioiden suunnittelussa. Se toteutuu muita alueita heikommin. Opiskelijat pitivät tärkeinä myös yhteisten tapahtumien järjestämistä, tutortoimintaa, palautteen pyytämistä yhteisistä toiminnoista (esimerkiksi juhlat, teemapäivät ja retket), opiskelijakuntatoimintaa sekä opiskelijoiden osallistumista yhteisten toimintojen järjestämiseen. Ne toteutuvat opiskelijoiden mielestä melko hyvin.

KUVIO 31. Opiskelijoiden kokemukset yhteisöllisen toiminnan tärkeydestä ja toteutumisesta (n = 2851–3714)

Yhteisöllinen opiskeluhuolto määriteltiin opiskelijoille yhdessä olemiseksi, tekemiseksi ja toisista välittämiseksi. Opiskelijoita pyydettiin arvioimaan, kuinka usein yhdessä olemista ja toisista välittämistä esiintyy (kuvio 32). Puolet opiskelijoista arvioi, että tällaista toimintaa on oppilaitoksessa vähintään kuukausittain. Opiskelijoista yli kymmenesosa vastasi, ettei yhteisöllinen toiminta näy lainkaan. Kolmannes opiskelijoista ei osannut vastata kysymykseen.

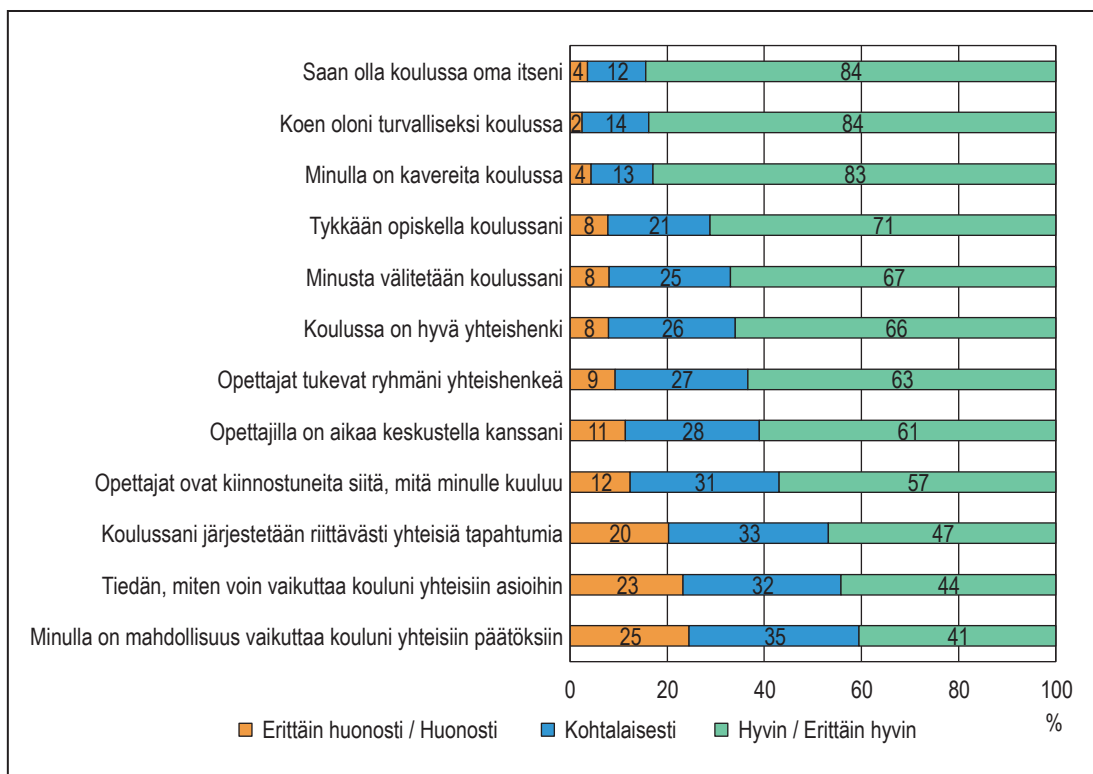

KUVIO 32. Opiskelijoiden näkemykset yhteisöllisen opiskeluhuollon näkymisestä oppilaitoksessa (n = 4330)

Opiskelijoiden kokemukset hyvinvoinnista ja osallisuudesta

Suurin osa opiskelijoista arvioi opiskelijoiden hyvinvoinnin ja osallisuuden vähintään kohtalaiseksi (kuvio 33). Yli 80 % opiskelijoista koki, että oppilaitoksessa saa olla oma itsensä, olo on turvallinen ja heillä on kavereita. Useimmat opiskelijat tykkäävät opiskella oppilaitoksessaan (71 %), opiskelijoista välitetään (67 %) ja yhteishenki on hyvä (66 %). Yli puolet opiskelijoista arvioi opettajien edistävän hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Opettajien koetaan tukevan ryhmän yhteishenkeä (63 %), heillä koetaan olevan aikaa keskustella opiskelijoiden kanssa (61 %) ja kiinnostusta siitä, mitä opiskelijoille kuuluu (57 %). Hieman alle puolet opiskelijoista arvioi, että yhteisiä tapahtumia on riittävästi. Opiskelijat eivät kuitenkaan tiedä riittävästi yhteisiin asioihin vaikuttamisen tavoista. Myös mahdollisuudet vaikuttaa yhteisiin päätöksiin koettiin kohtalaisiksi.

Opiskelijoiden arvioissa oli kuitenkin joitakin eroja. Opiskelijoista 99 (2 %) ei tunne oloaan turvallisiksi oppilaitoksessaan, 149 (3 %) ei saa olla oppilaitoksessa oma itsensä ja 180 (4 %) opiskelijaa koki, että heillä ei ole kavereita.

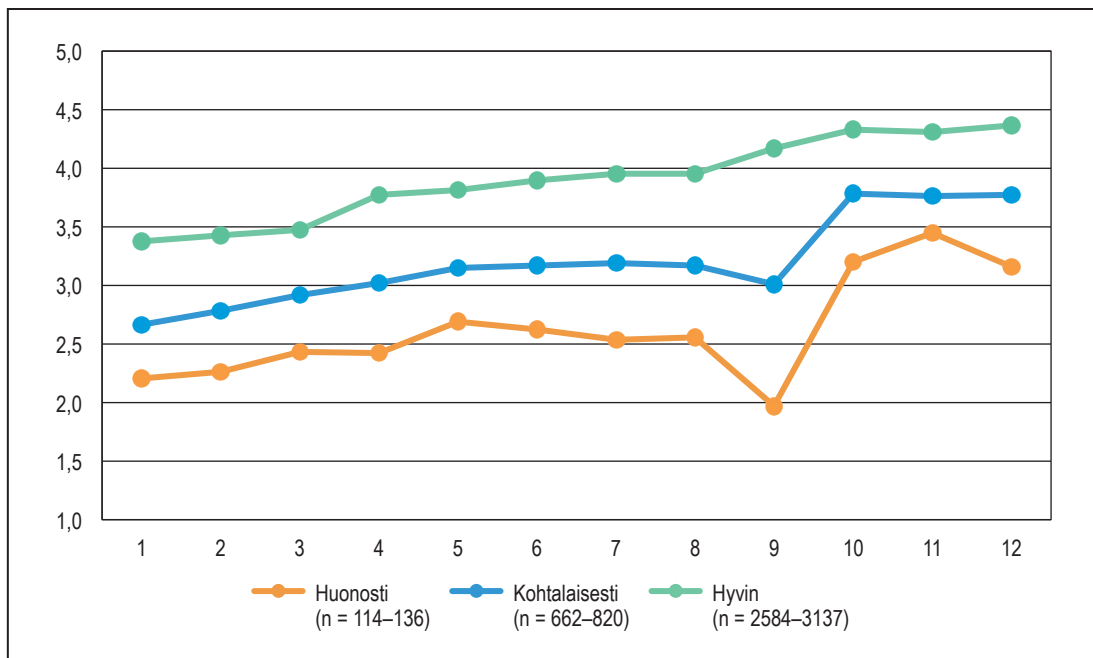
KUVIO 33. Opiskelijoiden kokemukset terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista (n = 3441–4148)

Opiskelijoiden yhteisölliseen toimintaan ja osallisuuteen liittyvien tulosten tarkastelu taustamuuttujittain

Tuloksissa oli eroja oppilaitoksessa viihtymisen mukaan (kuvio 34). Ne opiskelijat, jotka viihtyvät oppilaitoksessaan hyvin, antoivat korkeimmat arviot yhteisöllisen toiminnan ja osallisuuden edistämiseksi sekä toteutumisen että tärkeyden suhteen. Huonosti viihtyvät opiskelijat arvioivat, että yhteisöllinen toiminta ja osallisuus toteutuvat huonoimmin.

Hyvin viihtyvät opiskelijat arvioivat muita useammin, että opiskelijoille oli kuluvaan lukuvuonna tarjottu mahdollisuutta osallistua oppilaitoksen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Enemmistö huonosti viihtyvistä opiskelijoista puolestaan koki, että opiskelijat eivät olleet saaneet osallistua toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Ero opiskelijaryhmien välillä oli samansuuntainen, vaikkakin hieman pienempi tapahtumiin ja toimintaan osallistumisessa.

Tuloksissa on eroja viihtymisen mukaan erityisesti sellaisissa asioissa, kuten saako opiskelija olla oppilaitoksessa oma itsensä, välitetäänkö hänestä ja millainen yhteishenki on.

KUVIO 34. Yhteisölliseen toimintaan ja osallisuuteen liittyvien asioiden toteutuminen opiskelijan viihtymisen mukaan¹ (asteikko: 1 = erittäin huonosti, 2 =huonosti, 3 = kohtalaisesti, 4 = hyvin, 5 = erittäin hyvin)

Tuloksissa oli hieman eroja opintomenestyksen mukaan. Kiitettäväksi ja hyväksi opintomenestyksensä arvioineet näkivät yhteisölliseen toimintaan ja osallisuuteen liittyvien asioiden toteutuvan hieman paremmin kuin tyydyttäväksi menestyksensä arvioineet ja pitivät myös näitä asioita tärkeämpinä. Tärkeyden suhteen kiitettäväksi opintomenestyksensä arvioineet opiskelijat antoivat korkeammat arviot kuin hyväksi arvioineet, kun taas toteutumisessa näiden ryhmien arviot olivat samantasoiset.

Opiskelijoiden näkemyksissä oppilaitoksen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen sekä tapahtumiin oli hieman eroja. Kiitettäväksi menestyksensä arvioineet kokivat, että opiskelijoille oli tarjottu mahdollisuutta osallistua näihin toimintoihin keskimäärin useammin kuin muut, ja myös hyväksi menestyksensä arvioineet opiskelijat pitivät osallistumismahdollisuuksia parempina kuin tyydyttäväksi opintomenestyksensä arvioineet.

Tuloksissa oli hieman eroja sukupuolen mukaan. Miesten arviot toteutumisesta olivat hieman korkeammat kuin naisten. Ne, jotka vastasivat muu / en halua kertoa, antoivat huonoimmat arviot. Naiset pitivät yhteisölliseen toimintaan ja osallisuuteen liittyviä asioita tärkeämpinä kuin muut

¹ 1. Minulla on mahdollisuus vaikuttaa oppilaitoksen yhteisiin päätöksiin, 2. Tiedän, miten voin vaikuttaa oppilaitoksen yhteisiin asioihin, 3. Oppilaitoksessani järjestetään riittävästi yhteisiä tapahtumia, 4. Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu, 5. Opettajilla on aikaa keskustella kanssani, 6. Opettajat tukevat ryhmäni yhteishenkeä, 7. Oppilaitoksessa on hyvä yhteishenki, 8. Minusta välitetään oppilaitoksessani, 9. Tykkään opiskella oppilaitoksessani, 10. Minulla on kavereita oppilaitoksessani, 11. Koen oloni turvalliseksi oppilaitoksessani, 12. Saan olla oppilaitoksessa oma itseni.

ryhmät. Miehet pitivät opiskelijoiden osallistumismahdollisuuksia oppilaitoksen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen hieman korkeampina kuin muut, kun taas naiset olivat antaneet hieman korkeammat arviot tapahtumiin ja toimintaan osallistumiselle.

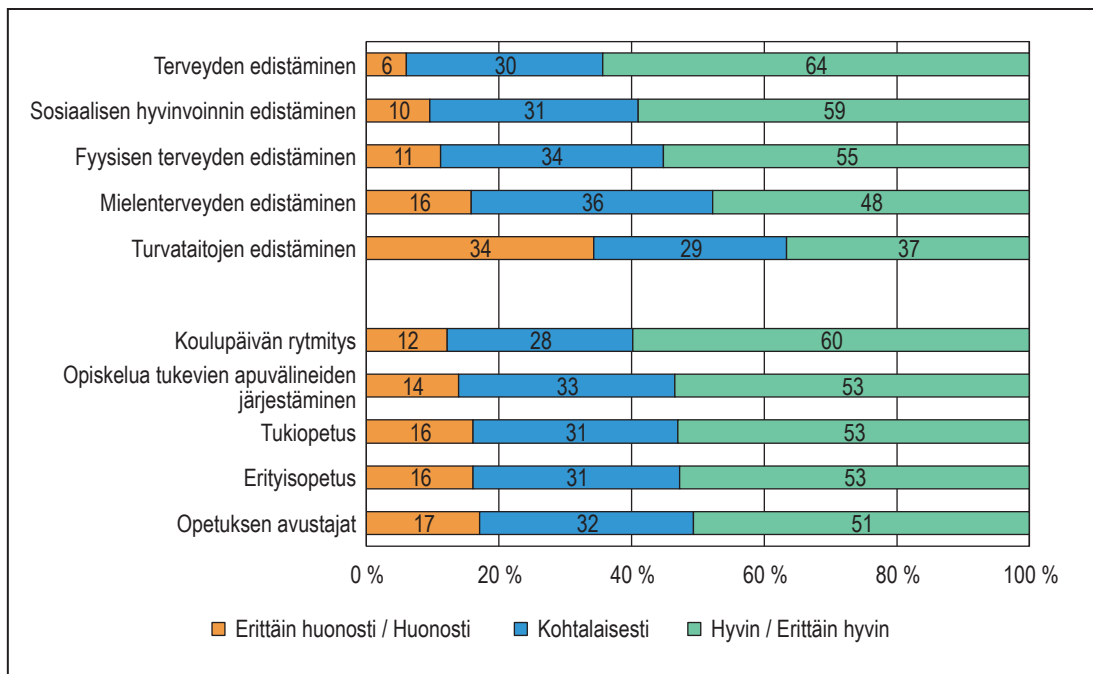
Tuloksissa oli hieman eroja äidinkielen mukaan. Muunkieliset antoivat hieman suomen- ja ruotsinkielisiä korkeammat arviot tärkeydessä ja toteutumisessa. Kahdessa kohdassa muunkielisten arviot olivat muita hieman alemmat: onko opiskelijalla kavereita oppilaitoksessa ja tuntee ko hän olonsa turvalliseksi siellä. Oppilaitoksen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen sekä tapahtumiin osallistumisen mahdollisuuksissa ei ollut juuri eroja.

Tuloksissa ei ollut toteutumisen osalta eroja **opiskelijakunnan hallitukseen kuulumisen mukaan**, mutta hallitukseen kuuluneet opiskelijat arvioivat asiat selvästi tärkeämmiksi kuin muut opiskelijat. Vaikutusmahdollisuuksien osalta opiskelijakunnan hallituksen jäsenet antoivat muita korkeammat arviot. He myös näkivät hieman muita useammin, että opiskelijoille oli tarjottu mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen sekä tapahtumiin.

Opiskelijoiden kokemukset terveyden, hyvinvoinnin, turvallisuuden ja opiskeluympäristön hyvinvoinnin edistämisestä

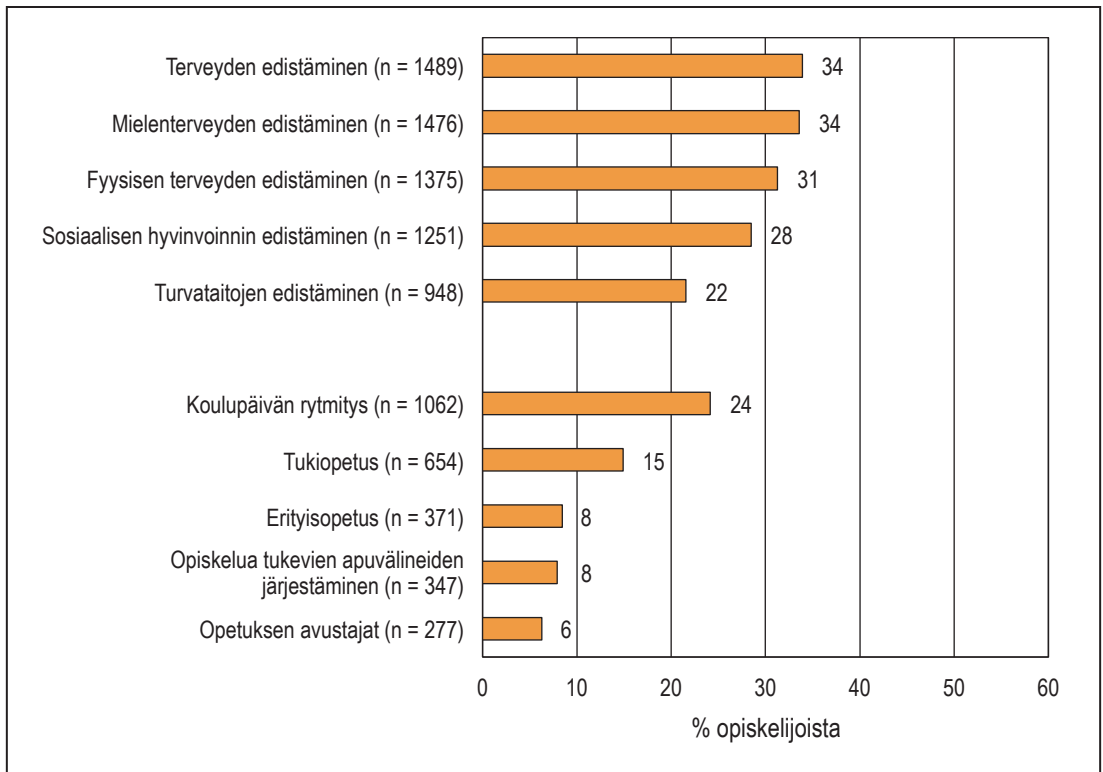
Yli puolet opiskelijoista koki, että terveyttä, fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistetään hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 35). Noin kolmanneksen mukaan niitä edistetään kohtalaisesti. Mielenterveyden edistäminen toteutui kohtalaisesti. Turvataitoja edistetään opiskelijoiden mielestä pääosin kohtalaisesti tai hyvin. Kolmasosa opiskelijoista kokee niiden edistämisen huonoksi.

Opiskelukykyyn ja opiskeluun liittyvien asioiden toteutumisessa opiskelijoiden näkemykset vaihtelivat. Vähän yli puolet piti koulupäivän rytmitystä, opiskelua tukevien apuvälineiden järjestämistä, tuki- ja erityisopetusta sekä opetuksen avustajia hyvin tai erittäin hyvin toimivina asioina. Lähes puolet arvioi näiden toteutuvan kohtalaisesti tai huonosti.

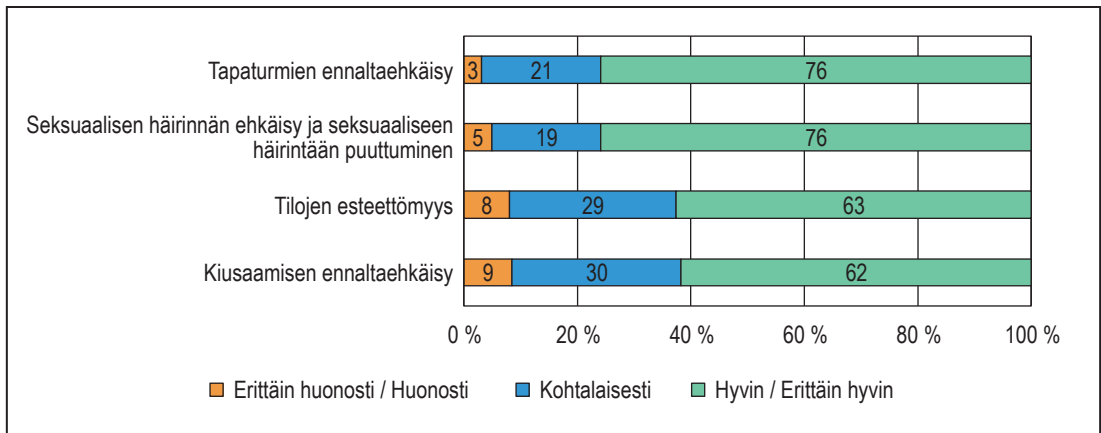
KUVIO 35. Opiskelijoiden kokemukset terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyyn edistämisestä (n = 2580–3839)

Opiskelijat valitsivat terveyteen, hyvinvointiin ja opiskelukykyyn liittyviä asioita, joita olisi tärkeää kehittää (kuviot 36). Tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi opiskelijat valitsivat terveyden ja mielenterveyden edistämisen. Kolmasosa opiskelijoista valitsi ne kehittämiskohteiksi. Opiskeluun liittyvien asioiden kehittämisestä tärkeimpänä opiskelijat pitivät opiskelupäivän rytmitystä (24 prosenttia opiskelijoista) ja tukiopetusta (15 prosenttia opiskelijoista).

KUVIO 36. Opiskelijoiden valitsemat terveyden edistämiseen liittyvät kehittämiskohteet

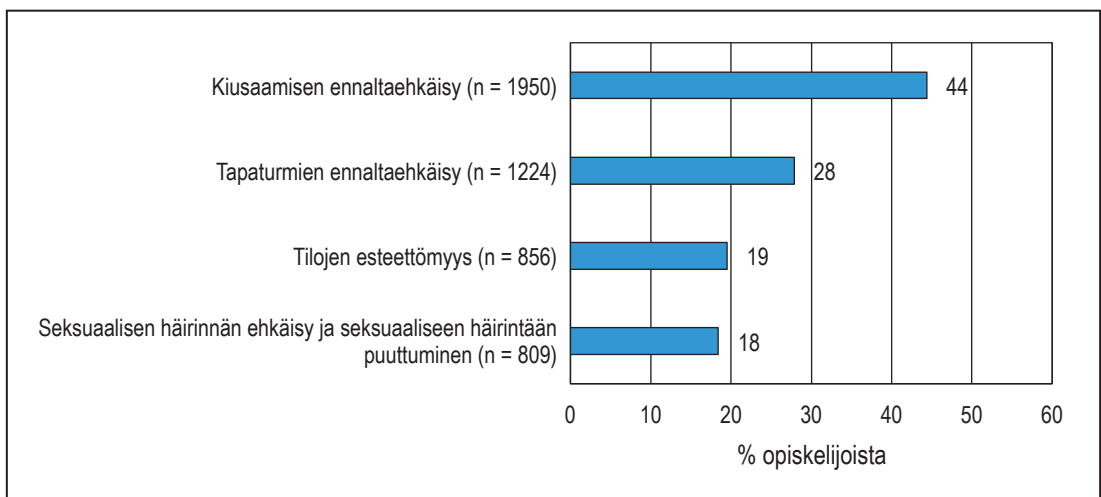
Opiskelijat arvioivat myös oppilaitoksen turvallisuutta ja esteettömyyttä. Opiskelijoista suurin osa arvioi, että oppilaitoksissa ennaltaehkäistään tapaturmia hyvin ja tilat ovat pääosin esteettömiä (kuvio 37). Seksuaalisen häirinnän sekä kiusaamisen ehkäisy toteutuivat opiskelijoiden mielestä melko hyvin.

KUVIO 37. Opiskelijoiden kokemukset turvallisuuden ja esteettömyyden edistämisestä (n = 2669–3759)

Opiskelijat valitsivat keskeisimmäksi kehittämiskohteeksi kiusaamisen ennaltaehkäisyn

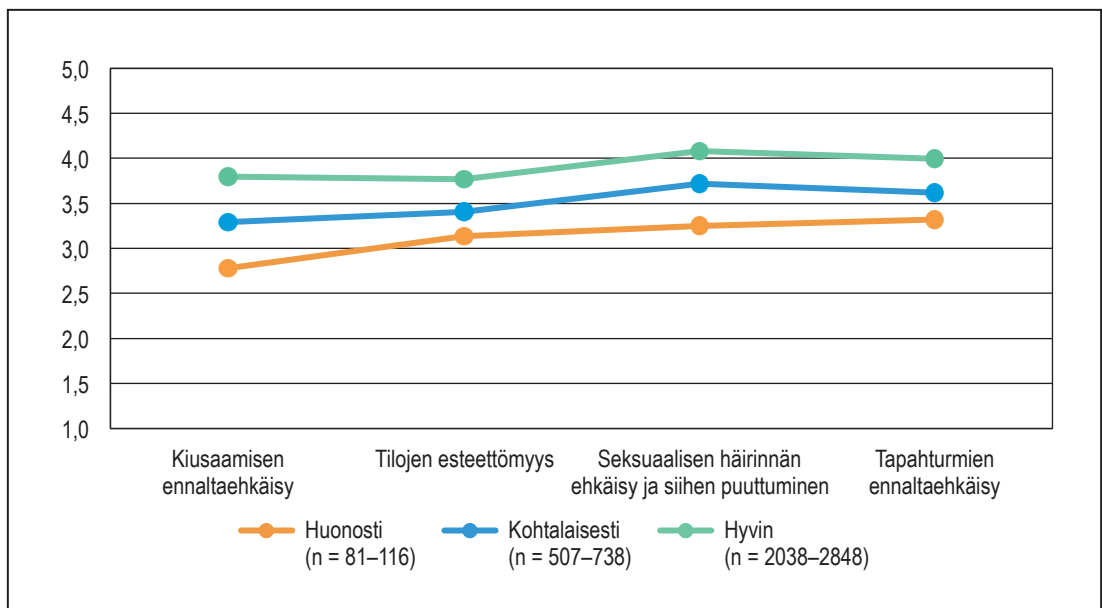
Opiskelijoita pyydettiin valitsemaan turvallisuuteen ja esteettömyyteen liittyviä kehittämiskohteita (kuvio 38). Noin 40 prosenttia opiskelijoista valitsi kehittämiskohteeksi kiusaamisen ennaltaehkäisyn.

KUVIO 38. Opiskelijoiden valitsemat kehittämiskohteet turvallisuuteen ja esteettömyyteen liittyen

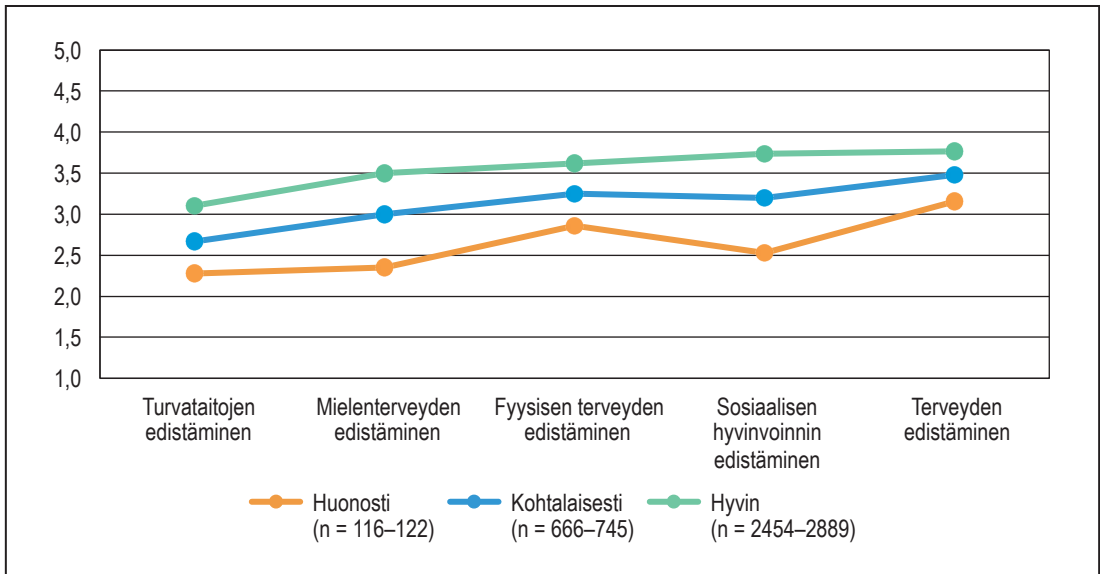
Opiskelijoiden kokemuksiin terveyden, hyvinvoinnin, turvallisuuden ja opiskeluympäristön hyvinvoinnin edistämisestä liittyvien tulosten tarkastelu taustamuuttujittain

Tuloksissa oli eroja oppilaitoksessa viihtymisen mukaan (kuvio 39). Ne opiskelijat, jotka viihtyvät oppilaitoksessaan hyvin, antoivat korkeimmat arviot turvallisuuteen ja esteettömyyteen liittyville asioille, ja puolestaan huonosti viihtyvät opiskelijat antoivat matalimmat arviot. Tulosta voi tulkita myös toisin päin: ne opiskelijat, jotka kokevat, etteivät turvallisuus ja esteettömyys toteudu hyvin, eivät myöskään viihdy oppilaitoksessaan. Tässä asiassa oli eniten vaihtelua huonosti viihtyvien ryhmässä.

KUVIO 39. Turvallisuuden ja esteettömyyteen liittyvien asioiden toteutuminen opiskelijan viihtymisen mukaan (asteikko: 1 = erittäin huonosti, 2 =huonosti, 3 = kohtalaisesti, 4 = hyvin, 5 = erittäin hyvin)

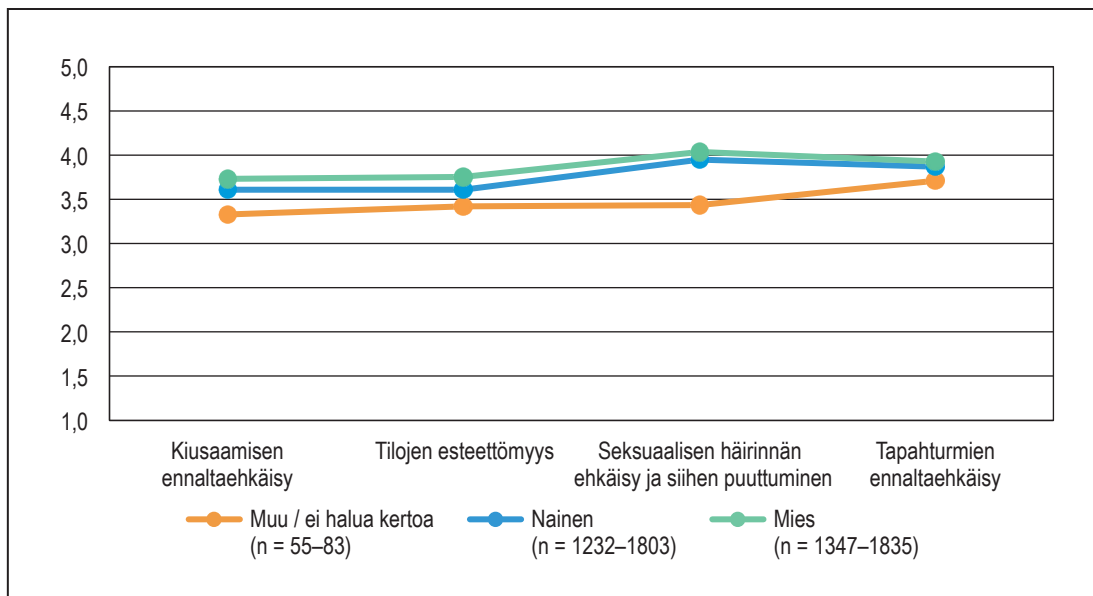
Viihtyminen vaikutti myös terveyteen, hyvinvointiin ja opiskelukykyyn liittyviin asioihin (kuvio 40). Huonosti oppilaitoksessa viihtyvillä oli muita alemmat arviot etenkin mielenterveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen osa-alueilla.

KUVIO 40. Terveysten ja hyvinvointiin liittyvien asioiden toteutuminen opiskelijan viihtymisen mukaan (asteikko: 1 = erittäin huonosti, 2 =huonosti, 3 = kohtalaisesti, 4 = hyvin, 5 = erittäin hyvin)

Tuloksissa oli hieman eroja opintomenestyksen mukaan. Kiitettäväksi ja hyväksi opintomenestyksensä arvioineet näkivät turvallisuuteen ja esteettömyyteen sekä terveyteen, hyvinvointiin ja opiskelukykyyn liittyvien asioiden toteutuvan paremmin kuin tyydyttäväksi menestyksensä arvioineet.

Tuloksissa oli hieman eroja sukupuolen mukaan. Miesten arviot olivat hieman korkeammat kuin naisten. Ne, jotka vastasivat muu / en halua kertoa, antoivat alhaisimmat arviot. Ero näkyi selvimmin turvallisuuteen ja esteettömyyteen liittyvissä asioissa seksuaalisen häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen -kohdassa (kuvio 41).

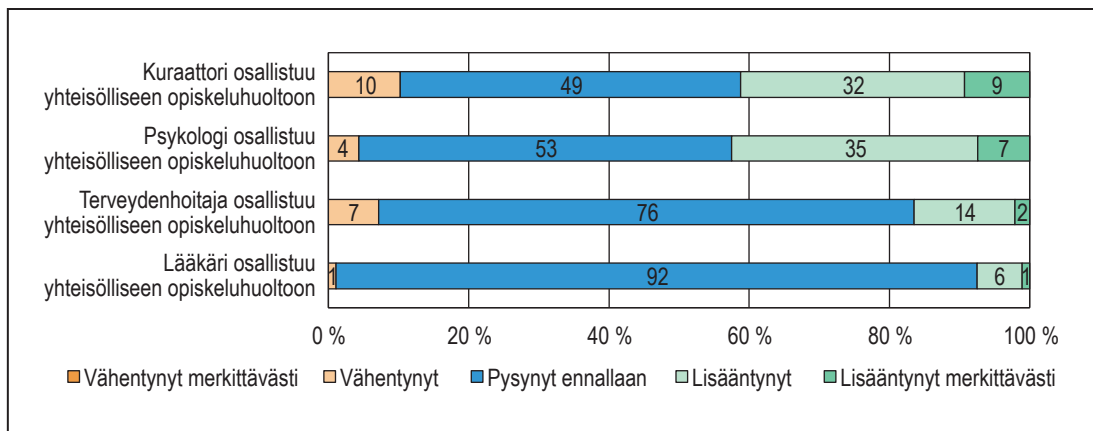
KUVIO 41. Turvallisuuden ja esteettömyyteen liittyvien asioiden toteutuminen opiskelijan sukupuolen mukaan (asteikko: 1 = erittäin huonosti, 2 =huonosti, 3 = kohtalaisesti, 4 = hyvin, 5 = erittäin hyvin)

Opiskelijoiden tuloksissa ei ollut eroja äidinkielen tai opiskelijakunnan hallitukseen kuulumisen suhteen.

Opiskeluhoitohenkilöstön osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhooltoon

Psykologien ja kuraattoreiden osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhooltoon on lisääntynyt vähän

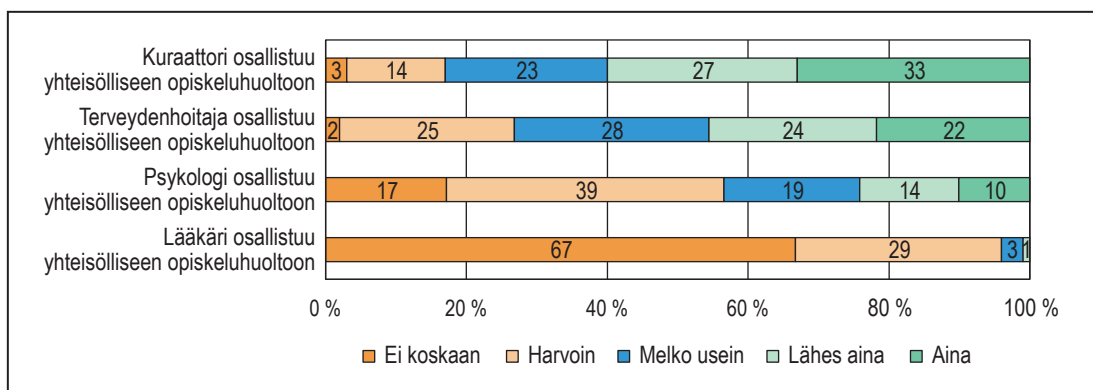
Koulutuksen järjestäjät arvioivat psykologien ja kuraattorien osallistumisen yhteisölliseen opiskeluhooltoon lisääntyneen vähän ja terveydenhoitajien ja lääkärin osallistumisen pääosin pysyneen ennallaan (kuvio 42).

KUVIO 42. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus opiskeluhenkilöstön osallistumiseen yhteisölliseen opiskeluhooltoon

Opiskeluhooltohenkilöstön osallistuminen vaihtelee – kuraattorit ja terveydenhoitajat osallistuvat melko usein ja psykologit osallistuvat harvoin yhteisölliseen opiskeluhooltoon

Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös opiskeluhooltohenkilöstön osallistumisen nykytilaa (kuvio 43). Psykologit osallistuvat melko harvoin yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Terveystenhoitajat sen sijaan osallistuvat lähes aina / melko usein yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Koulutuksen järjestäjistä yli puolet arvioi kuraattoreiden osallistuvan lähes aina tai aina. Terveystenhoitajista 70 prosenttia osallistuu melko usein. Lääkärit eivät juuri osallistu yhteisölliseen opiskeluhooltoon.

KUVIO 43. Opiskeluhooltohenkilöstön säännöllinen osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhooltoon (n = 99–101)

Osa koulutuksen järjestäjistä toi esiin, millä tavoilla opiskeluhooltohenkilöstö on osallistunut yhteisölliseen opiskeluhooltoon (n = 86). Vastaukset luokiteltiin seuraavasti:

- **Työryhmät, suunnittelu ja kehittäminen (44 %)**

Henkilöstö on mukana oppilaitoskohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä.

Opiskeluhooltoryhmien toiminnan kautta.

Osallistuu yhteisiin tilaisuuksiin ja teemapäiviin, ottaa kantaa opiskeluhooltoon liittyviin asioihin.

Pitämällä teemaluentoja, tapahtumia. Osallistumalla eri toimipaikkojen opiskeluhooltoryhmien toimintaan.

- **Opiskelun arkeen osallistuminen (28 %)**

Toimimalla yhdessä opiskeluhenkilöstön sekä opiskelijoiden kanssa ja vetämällä eri aiheisiin liittyviä opiskelua ja hyvinvointia tukevia ryhmiä.

Esimerkiksi harrasteryhmät, jalkautuminen opetustoiminnan pariin.

Näkyvyys opiston arjessa tärkeää.

- **Tapahtumat ja tilaisuudet (28 %)**

Ovat mukana ryhmämuotoisissa hyvinvointia edistävissä palveluissa ja tapahtumissa, kuten hyvinvointipysäkki, mielenhyvinvoinnin viikko, porinakerho ja miesten piiri.

Opiskelijoille ja henkilökunnalle järjestetty kahviparkkeitoimintaa, 1. luokkien ryhmäytymiset ja oppilaitoksen hyvinvointityöryhmä.

Esim. tutustumistapahtumat, psykologin rentoutus-/jännitys-workshop.

Psykologien osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhooltoon vaihtelee alueittain

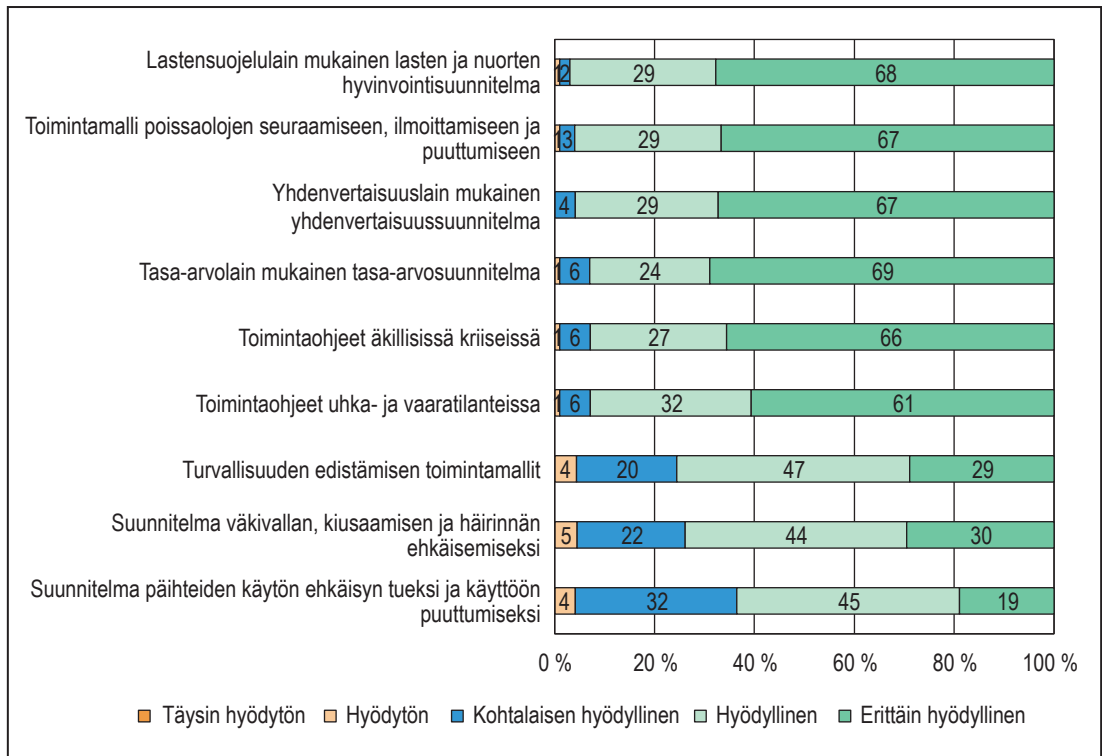
Pohjois-Suomessa psykologit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhooltoon erittäin harvoin, Lapissa, Länsi- ja Sisä-Suomessa harvoin. Itä- ja Lounais-Suomessa psykologit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhooltoon melko usein.

Kuraattorien osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhooltoon vaihtelee koulutuksen järjestäjän koon mukaan

Kuraattorit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhooltoon enemmän suurilla koulutuksen järjestäjillä (ka. 4,3) kuin pienemmillä (ka. 3,3). Kuraattorit osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhooltoon vähiten yksitoimipaikkaisilla koulutuksen järjestäjillä (ka. 3,3) ja eniten 2–5 toimipaikkaisilla koulutuksen järjestäjillä (ka. 4,2).

Oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, terveellisyden ja turvallisuuden toimintamallit ja suunnitelmat

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, terveellisyden ja turvallisuuden toimintamallien ja suunnitelmien hyödyistä (kuvio 44). Koulutuksen järjestäjät arvioivat kaikki suunnitelmat joko hyödyllisiksi tai erittäin hyödyllisiksi. Erittäin hyödyllisiksi koulutuksen järjestäjät arvioivat toimintamallit poissaolojen seuraamiseen, ilmoittamiseen ja puuttumiseen, toimintaohjeet äkillisissä kriiseissä, turvallisuuden edistämisen toimintamallit, suunnitelmat väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, suunnitelman päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja käyttöön puuttumiseksi.

KUVIO 44. Oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, terveellisyden ja turvallisuuden toimintamallien ja suunnitelmien hyödyllisyys (n = 74–98)

Koulutuksen järjestäjistä 86 pohti edellä mainittujen toimintamallien ja suunnitelmien hyötyä. Suurin osa koki niiden (72,6 %) olevan yhteisenä toimintamallina ja työkaluna päivittäisessä työssä. Vastaukset luokiteltiin seuraavasti. Kunkin pääluokan yhteyteen on liitetty autenttisia esimerkkejä luokkaan sisältyvistä vastauksista.

- **Antavat yhteiset toimintamallit ja työkalut päivittäiseen työhön (73 %)**

Ne antavat käytännön toimintamallit eri tilanteissa. Olisi parempi, jos eri suunnitelmat voitaisiin tiivistää yhdeksi asiakirjaksi. Sitä olisi helpompi käyttää ja soveltaa.

Tarpeen tullen kirjattuja ja konkreettisia työkaluja ja toimintatapoja, joista on yhdessä sovittu.

- **Auttavat ennakoimaan erilaisia tilanteita, apuna kriisitilanteissa (17 %)**

Akuuteissa tilanteissa on hyödyllistä, että on toimivat ohjeet, joista voi tarkistaa sovitut asiat.

Turvallisuuteen liittyvät toimintamallit yhdistettyinä säännöllisiin turvallisuusbarjoihukseen edistävät oppilaitoksen turvallisuutta ja hyvinvointia.

- **Vastuut ja velvoitteet selkeytyvät (4 %)**

Selkeyttää sitä, mitä kenenkin kuuluisi tehdä. Käytävä säännöllisesti läpi, tietojen päivittäminen.

- **Mahdollistavat opiskelijoiden yhdenvertaisen kohtelun (4 %)**

- **Tukevat varhaista puuttumista (2 %)**

Antavat varhaisen välittämisen keinoja – Ennaltaehkäisevä työ vahvistuu.

4.6 Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisy ja tuen tarpeen varhainen tunnistaminen

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 keskeisenä tavoitteena on ehkäistä ongelmien syntymistä ja turvata varhainen tuki sitä tarvitseville.

Koulutuksen järjestäjät

Ongelmien ennaltaehkäisy ja tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ovat pääosin pysyneet ennallaan lain voimaantulon jälkeen.

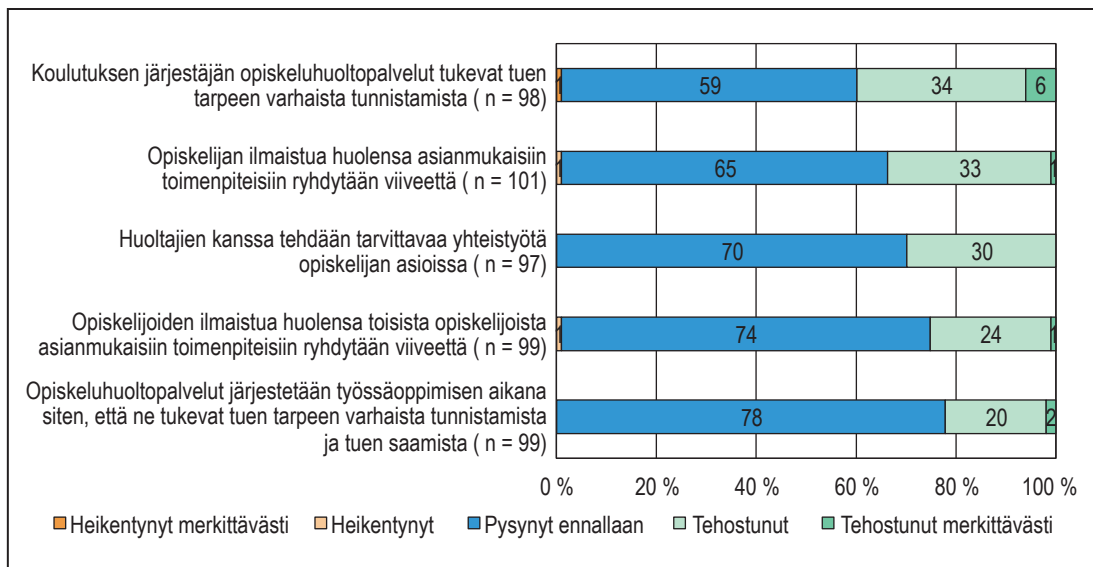
Koulutuksen järjestäjien ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen liittyvät toiminnot ovat hyvällä tasolla. Opiskelijoiden ilmaistua huolensa itsestään tai toisista opiskelijoista asianmukaisiin toimenpiteisiin ryhdytään viiveettä. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä opiskelijan asioissa, ja koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitopalvelut tukevat tuen tarpeen varhaista tunnistamista.

Opiskelijat

Opiskelijat tietävät, kuka auttaa huolissa, ja opiskelijat kokevat, että huoliin reagoidaan melko hyvin. Avun pyytämisen helppous erilaisiin huoliin vaihtelee. Mitä paremmin opiskelija tiesi, kuka auttaa, sitä helpommaksi hän koki sekä avun pyytämisen että saamisen. Miehet kokivat avun pyytämisen hieman muita helpommaksi. Oppilaitoksessa hyvin viihtyvät kokivat avun pyytämisen ja saamisen huoliin helpommaksi kuin kohtalaisesti tai huonosti viihtyvät. Oppilaitoksessa viihtyvät opiskelijat kokivat, että huoliin reagoidaan ja tukea annetaan nopeammin, verrattuna huonosti viihtyviin opiskelijoihin.

Ongelmien ennaltaehkäisy ja tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ovat pysyneet ennallaan

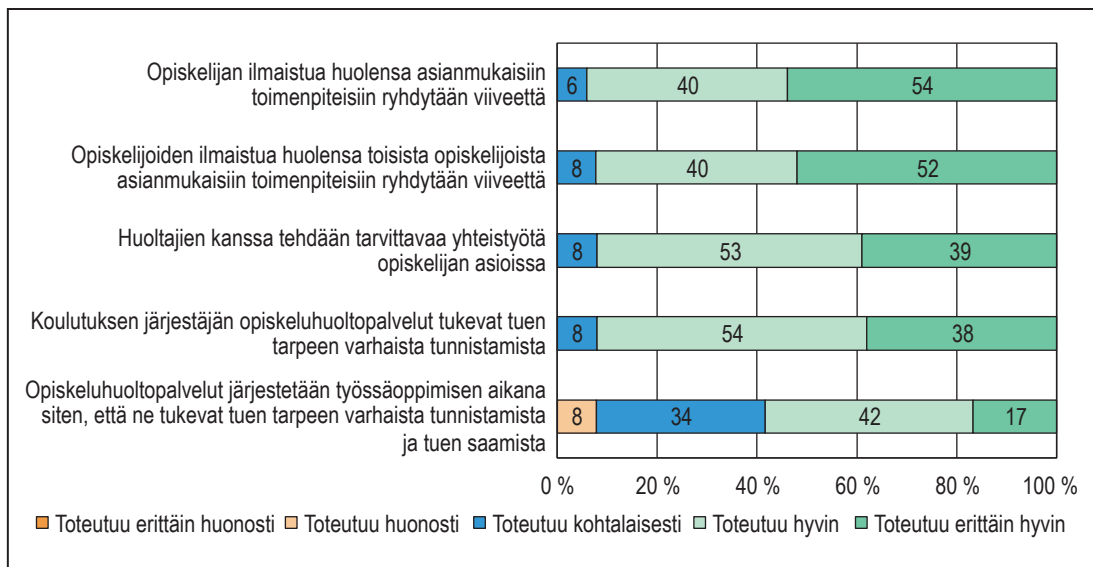
Enemmistö koulutuksen järjestäjistä arvioi ongelmien ennaltaehkäisyn ja tuen tarpeen varhaisen tunnistamisen pysyneen ennallaan lain voimaantulon jälkeen (kuvio 45).

KUVIO 45. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus ongelmien syntymisen ennaltaehkäisyyn ja tuen tarpeen varhaiseen tunnistamiseen (n = 97–101)

Ongelmien ennaltaehkäisyyn ja tuen tarpeen tunnistamiseen liittyvät toiminnot toteutuvat pääosin hyvin

Selvä enemmistö koulutuksen järjestäjistä arvioi, että kaikki muut ongelmien ennaltaehkäisyyn paitsi työssäoppimisen aikaiseen opiskeluhooltoon liittyvät toiminnot toteutuvat joko hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 46).

KUVIO 46. Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisyn ja tuen tarpeen varhainen tunnistaminen (n = 101–102)

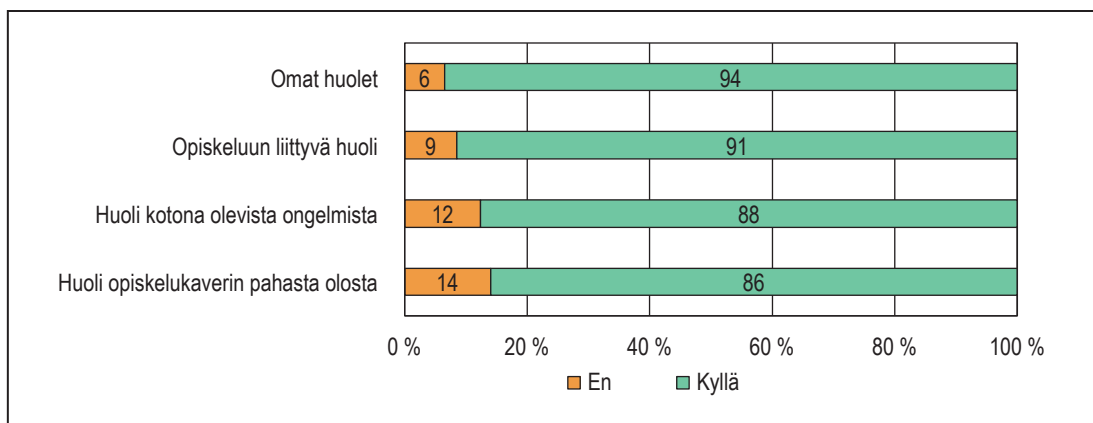
Hyvällä tasolla ongelmien ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tuessa ovat seuraavat asiat:

- viiveetön toimenpiteisiin ryhtyminen, kun opiskelija ilmaisee huolensa itsestään tai kaaveistaan
- huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö opiskelijaan liittyvissä asioissa
- koulutuksen järjestäjän opiskelijahuoltopalvelut, jotka tukevat tuen varhaista tunnistamista.

Opiskelijoiden kokemukset ongelmien syntymisen ennaltaehkäisystä ja tuen tarpeen varhaisesta tunnistamisesta

Opiskelijat tietävät, kuka auttaa huolissa

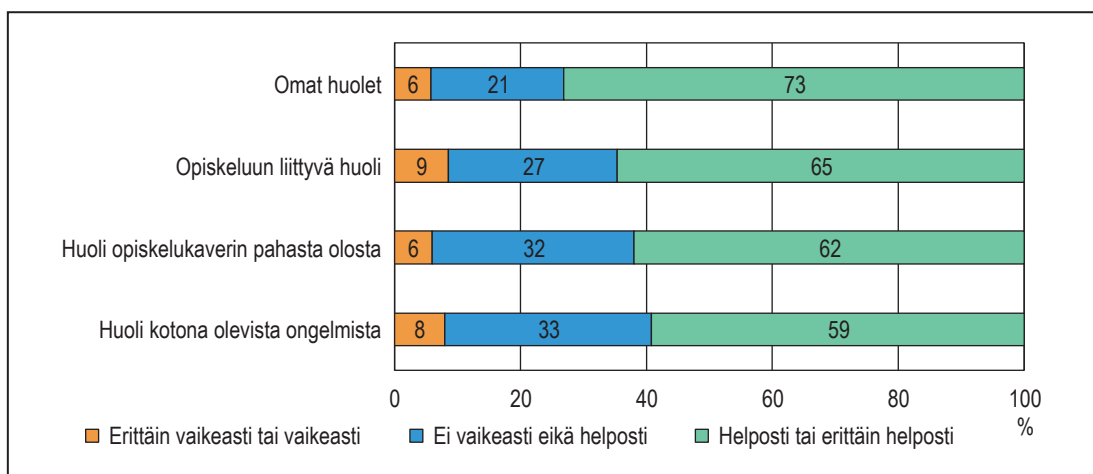
Opiskelijoista valtaosa tietää, kuka auttaa huolissa (kuviokuva 47). Lähes kaikki opiskelijat tietävät, kuka auttaa omissa huolissa (esimerkiksi kipu tai särky, ahdistus ja vaikeudet elämänhallinnassa) ja opiskeluun liittyvissä huolissa (esimerkiksi stressi opiskelusta, kiusaaminen, uhkaava tilanne oppilaitoksessa). Samoin tiedettiin taho, jonka puoleen kääntyä kotiongelmiensä tai opiskelukaverin pahan olon osalta.

KUVIO 47. Opiskelijoiden tieto avunsaannista (n = 4245–4289)

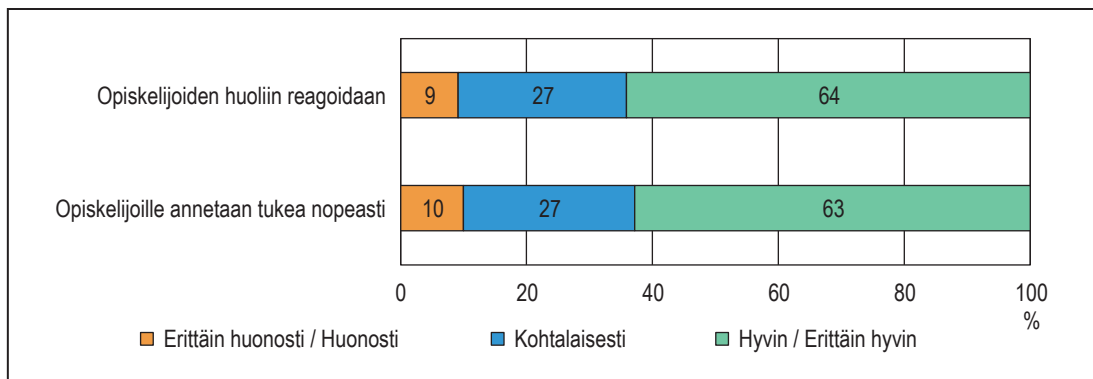
Avun pyytämisen helpous erilaisiin huoliin vaihtelee

Noin puolet opiskelijoista koki avun pyytämisen huolutilanteessa helpoksi, mutta lähes viidesosalle se oli vaikeaa (kuvio 48). Helpoimmaksi koettiin avun pyytäminen omiin huoliin ja vaikeimmaksi avun pyytäminen huoleen kotona olevista ongelmista.

KUVIO 48. Henkilöstön reagoiminen opiskelijoiden huoliin (n = 1277–2103)

Opiskelijat kokevat, että huoliin reagoidaan melko hyvin (kuvio 49). Opiskelijoilta kysyttiin henkilöstön reagoimisesta opiskelijoiden huoliin ja tuen antamisesta niihin. Ne toteutuvat opiskelijoiden mukaan hyvin. Opiskelijoista 64 prosenttia koki, että huoliin reagoidaan hyvin tai erittäin hyvin, ja 63 prosenttia koki, että heille annetaan tukea nopeasti. Kuitenkin kymmenes opiskelijoista arvioi edellä mainittujen asioiden toteutuvan huonosti tai erittäin huonosti.

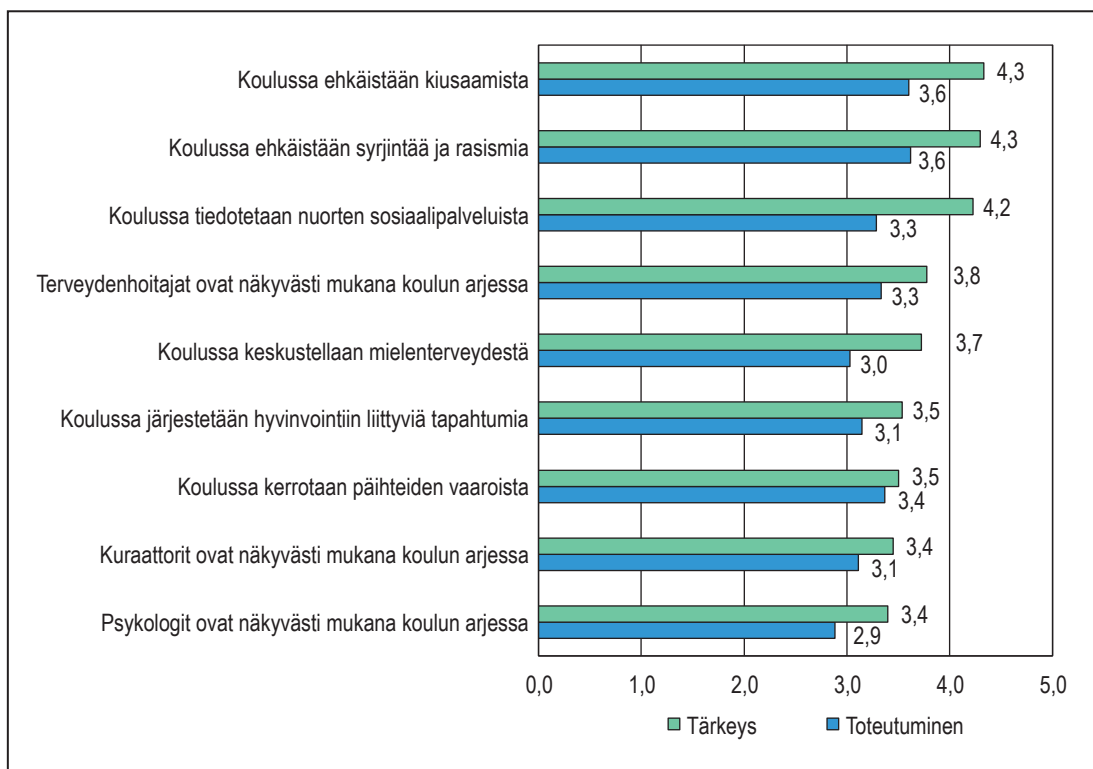

KUVIO 49. Opiskelijoiden kokemukset huoliin reagoimisesta ja tuen antamisesta (n = 3255–3376)

Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisyssä tärkeää kiusaamisen, syrjinnän ja rasismien ehkäisy sekä palveluista tiedottaminen

Opiskelijoita pyydettiin arvioimaan tärkeitä asioita ongelmien syntymisen ennaltaehkäisyssä (kuvio 50). Opiskelijat korostivat ongelmien ennaltaehkäisyssä etenkin kiusaamisen, syrjinnän ja rasismien ehkäisyä sekä nuorten sosiaalipalveluista (esimerkiksi opintotuki, toimeentulotuki, asumispalvelut, perheneuvonta) tiedottamista. Eri ammattiryhmien mukanaolosta arjessa tärkeimpänä pidettiin terveydenhoitajien mukanaoloa oppilaitoksen arjessa, kun taas kuraattorien ja psykologien näkymistä arjessa pidettiin vähemmän, vaikkakin melko tärkeänä. Myös mielen-terveydestä keskusteleminen, hyvinvointiin liittyvien tapahtumien järjestäminen ja päihteiden vaaroista kertominen nähtiin melko tärkeäksi tai tärkeäksi.

Opiskelijoiden mielestä edellä mainitut asiat toteutuivat keskimäärin kohtalaisesti tai hyvin. Parhaimmaksi opiskelijat arvioivat kiusaamisen sekä syrjinnän ja rasismien ehkäisyn. Sen sijaan sosiaalipalveluista tiedottaminen ja mielen-terveydestä keskusteleminen toteutuvat heikommin.

KUVIO 50. Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisyyn liittyvien asioiden tärkeys ja toteutuminen (n = 2719–3801)

Opiskelijoiden kokemuksiin ongelmien syntymisen ennaltaehkäisystä ja tuen tarpeen varhaisesta tunnistamisesta liittyvien tulosten tarkastelu taustamuuttujittain

Opiskelijoiden tietämys huoliin saatavasta avusta oli yhteyksissä avun pyytämisen helppouteen Tuloksia tarkasteltiin myös sen mukaan, kuinka hyvin opiskelija tietää, kuka auttaa eri huolissa. Tästä muodostettiin kolme luokkaa: 1) opiskelijat, jotka eivät tiedä auttajaa minkään huolen osalta, 2) opiskelijat, jotka tietävät auttajan osaan huolista, ja 3) opiskelijat, jotka tietävät auttajan kaikkiin huoliin. **Tuloksissa oli eroja sen mukaan, tietääkö opiskelija, kuka auttaa eri huolissa.** Mitä paremmin opiskelija tiesi, kuka auttaa, sitä helpommaksi hän koki sekä avun pyytämisen että saamisen.

Opiskelijoiden viihtyminen oli yhteydessä kokemuksiin ongelmien ennaltaehkäisystä ja tuen tarpeen tunnistamisesta Ne opiskelijat, jotka viihtyvät oppilaitoksessaan hyvin, ovat antaneet korkeimmat arviot ongelmien ennaltaehkäisyyn ja tuen tarpeen tunnistamiseen liittyville asioille, ja puolestaan huonosti viihtyvät opiskelijat ovat antaneet matalimmat arviot. Oppilaitoksessa hyvin viihtyvät arvioivat avun pyytämisen ja saamisen huoliin helpommaksi kuin kohtalaisesti viihtyvät, ja vaikeimmaksi tämän kokivat huonosti viihtyvät. Samansuuntaiset erot olivat nähtävillä myös kokemuksessa siitä, miten opiskelijoiden huoliin reagoidaan ja annetaan

opiskelijoille tukea nopeasti. Yhtenäisimmät arviot ongelmien syntymisen ennaltaehkäisyssä ja tuen varhaisessa tunnistamisessa liittyivät enemmän siihen, miten tärkeäksi eri asiat koettiin kuin siihen miten ne toteutuivat.

Opintomenestys ja sukupuoli olivat yhteyksissä ongelmien ennaltaehkäisyn ja tuen tarpeen tunnistamisen kanssa Kiitettäväksi ja hyväksi opintomenestyksensä arvioineet näkivät ongelmien ennaltaehkäisyyn ja tuen tarpeen tunnistamiseen liittyvien asioiden toteutuvan hieman paremmin kuin tyydyttäväksi menestyksensä arvioineet ja kokivat myös avun pyytämisen ja saamisen helpommaksi. Arviot ongelmien syntymisen ennaltaehkäisemisessä ja tuen tarpeen varhaisessa tunnistamisessa olivat tärkeäksi kokemisen osalta melko samanlaiset.

Miesten arviot olivat hieman korkeammat kuin naisten. Ne, jotka vastasivat muu / en halua kertoa, antoivat heikommat arviot. Miehet kokivat avun pyytämisen hieman muita helpommaksi. Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisyyn ja tuen tarpeen tunnistamiseen liittyvien asioiden toteutumisessa ja tärkeäksi kokemisessa oli eroja. Miesten mukaan nämä asiat toteutuvat keskimäärin parhaiten, ja arviot tärkeydestä olivat puolestaan korkeimmat naisilla.

Tuloksissa oli hieman eroja opiskelijan äidinkielen mukaan. Muunkieliset antoivat hieman suomen- ja ruotsinkielisiä paremmat arviot tärkeydessä ja toteutumisessa. Kokemuksissa huoliin reagoimisesta ja tuen antamisesta tai avun pyytämisestä ja saamisesta ei ollut juuri eroja. Tuloksissa ei ollut eroja opiskelijakunnan hallitukseen kuulumisen suhteen.

4.7 Yksilökohtainen opiskeluhoolto

Vuonna 2014 voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki toi muutoksia ja tarkennuksia yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon kuuluvat opiskeluterveydenhuollon palvelut, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, monialainen yksilökohtainen opiskeluhoolto sekä koulutuksen järjestäjän järjestämät sosiaali- ja terveystyöpalvelut.

Yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai hänen huoltajansa suostumukseen. Opiskelijan suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhoollon yhteistyötahoja taikka opiskelijan läheisiä. Opiskeluhooltoryhmän jäsenillä on oikeus pyytää neuvoa opiskelijan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta ja ilmaista heille siinä tarkoituksessa salassa pidettäviä tietoja.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto on tehostunut osittain. Opiskelijan mahdollisuus vaikuttaa monialaisen ryhmän kokoonpanoon ja se, että opiskelijalta kysytään suostumus asian käsittelyyn monialaisessa asiantuntijaryhmässä, ovat tehostuneet melko paljon.

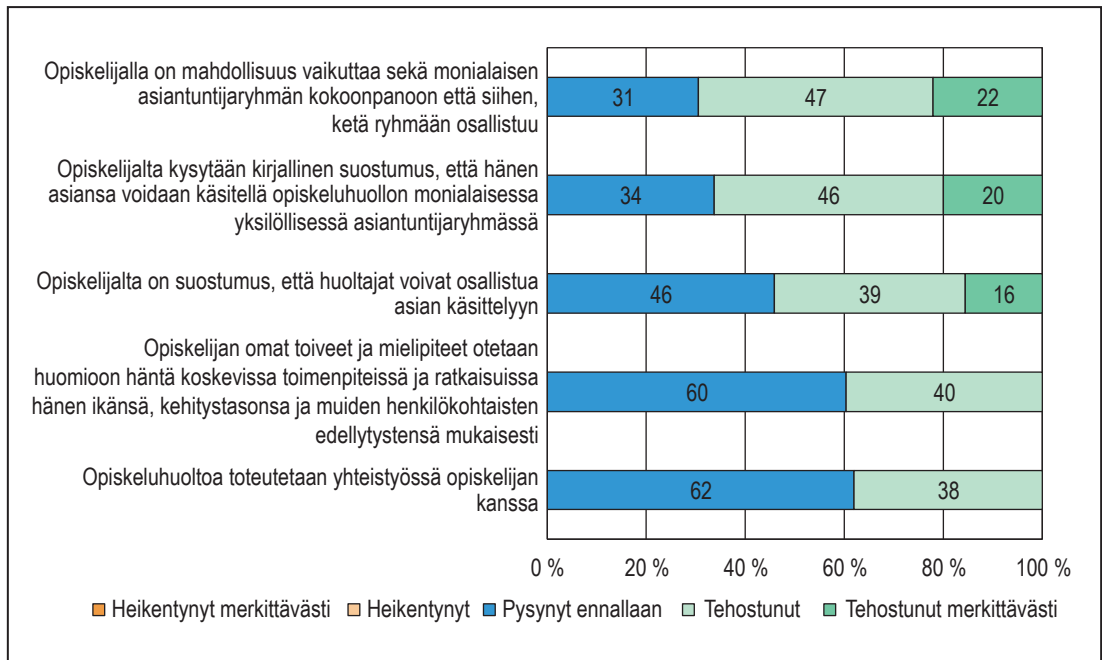
Yksilökohtainen opiskeluhoolto on erittäin hyvällä tasolla. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista toteutuvat lähes aina seuraavat:

- Opiskeluhoolltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja opiskelijan toiveet ja mielipiteet otetaan huomioon.
- Opiskelijalta on suostumus, että huoltajat voivat osallistua asian käsittelyyn.
- Opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpanoon.

Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän asian käsittelyn toiminnot tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä ovat tehostuneet kohtalaisesti, mutta nykytila on erittäin hyvä. Yksittäisen opiskelijan tai opiskeluryhmän asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä lähes aina. Asian käsittely perustuu opiskelijan tai huoltajan suostumukseen melkein aina. Asiantuntijaryhmän jäsenet nimetään opiskelijan suostumuksella melkein aina. Yksilötapaamiset kirjataan aina.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat, että yksittäisen opiskelijan vaikutusmahdollisuudet omien asioidensa käsittelyssä ovat kokonaisuutena tehostuneet (kuvio 51). Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpanoon ja suostumuksen kysyminen

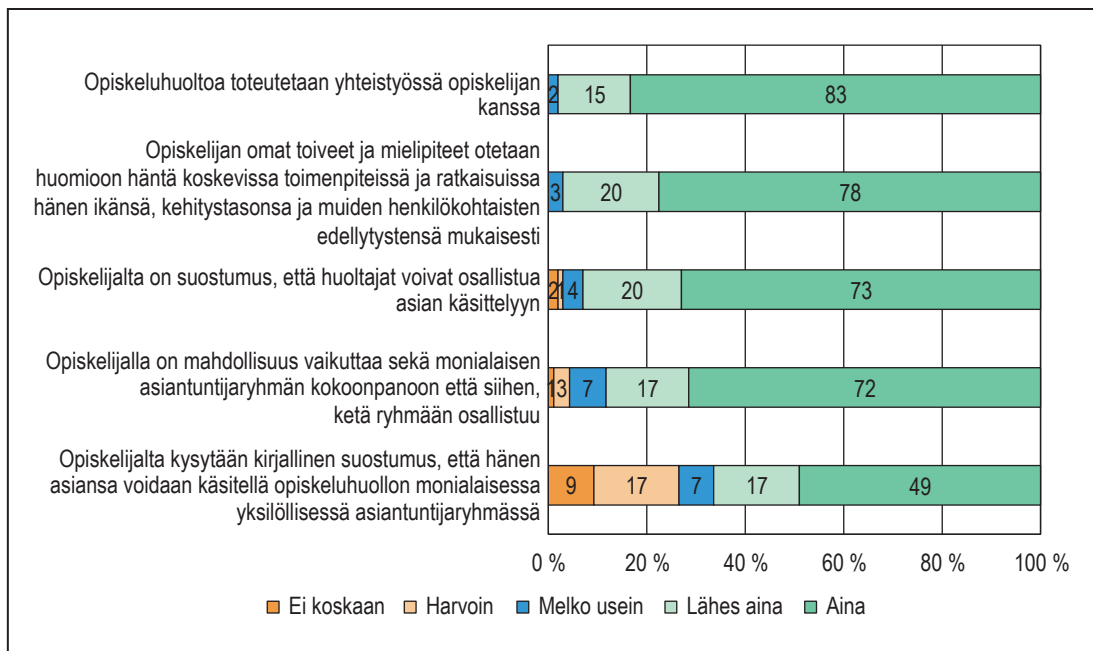
opiskelijalta hänen asiansa käsittelyyn ovat tehostuneet paljon, sillä lähes 70 prosenttia vastasi kysymykseen joko tehostunut tai tehostunut merkittävästi. Myös suostumuksen pyytäminen opiskelijalta huoltajien osallistumisesta asioiden käsittelyyn on tehostunut kohtalaisesti. Muut kysytyt asiat ovat kohtalaisella tasolla. Noin kolmannes järjestäjistä ilmaisi opiskelijan vaikutusmahdollisuuksien pysyneen ennallaan. Opiskelijan omien toiveiden ja mielipiteiden huomioon ottaminen ja opiskeluhoollon toteuttaminen yhteistyössä opiskelijan kanssa on pysynyt ennallaan.

KUVIO 51. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämisen periaatteisiin (n = 95–101)

Opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoollon vaikutusmahdollisuudet omien asioidensa käsittelyyn toteutuvat lähes aina

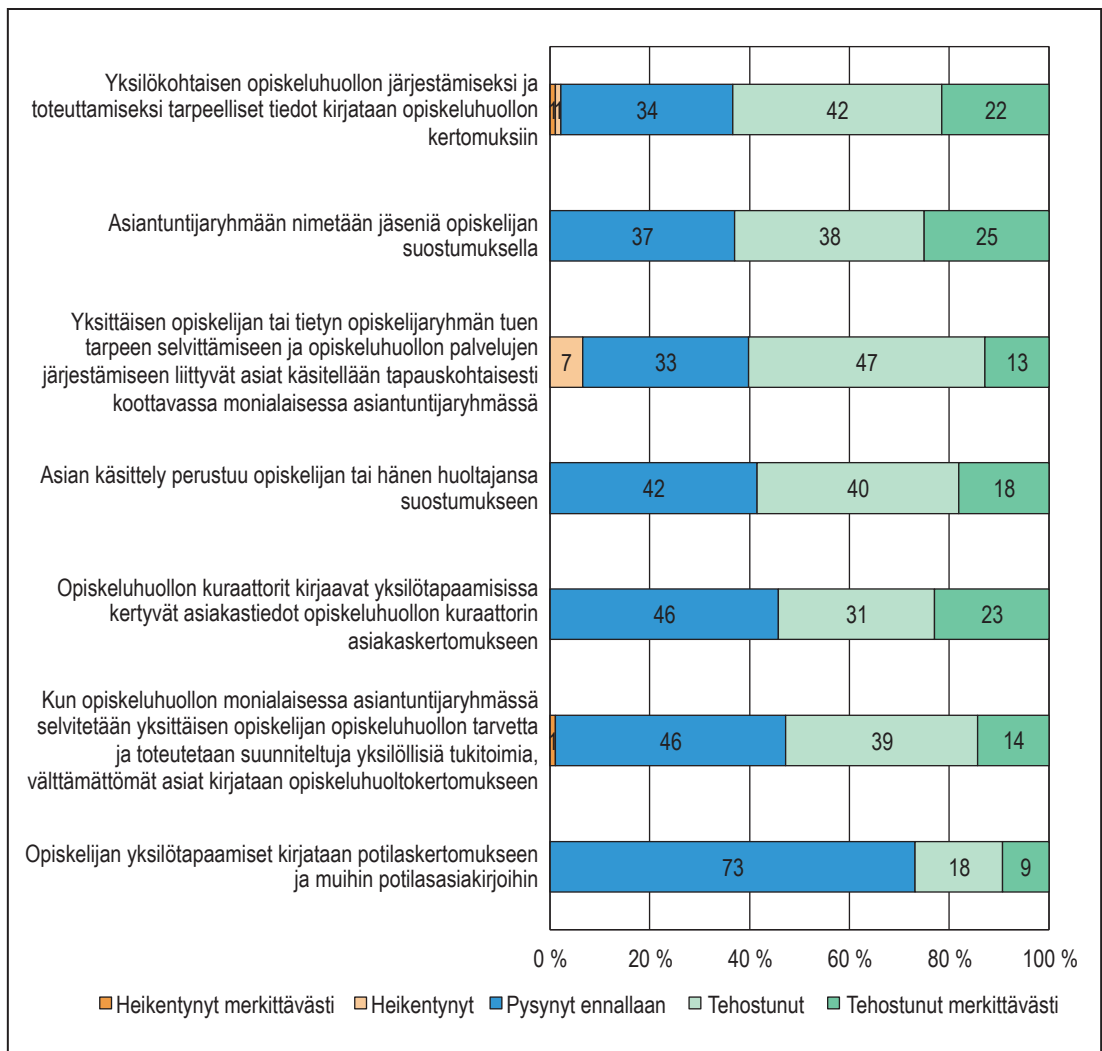
Koulutuksen järjestäjät arvioivat lainmukaiset opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet hyväksi (kuvio 52). Lähes kaikki järjestäjät olivat sitä mieltä, että opiskeluhoollon toteutetaan aina tai lähes aina yhteistyössä opiskelijan kanssa. Sama määrä järjestäjistä arvioi, että opiskelijan toiveet ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa asioissa, opiskelijalta pyydetään suostumus siihen, että hänen huoltajansa saavat osallistua oppilaan asioiden käsittelyyn ja että opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpanoon. Lähes 70 prosenttia järjestäjistä arvioi, että opiskelijalta kysytään aina tai lähes aina kirjallinen suostumus siihen, että hänen asiansa voidaan käsitellä opiskeluhoollon monialaisessa yksilökohtaisessa asiantuntijaryhmässä.

KUVIO 52. Yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteiden toteutuminen (n = 95–102)

Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän asian käsittely on tehostunut kohtalaisesti

Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän asioiden käsittely on tehostunut kohtalaisesti (kuvio 53). Koulutuksen järjestäjistä 33–47 prosenttia oli kuitenkin sitä mieltä, että opiskelijan asioiden käsittelyyn liittyvät asiat ovat pysyneet ennallaan. Eniten on tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä tehostunut yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän tuki tai tuen tarpeen selvittäminen sekä palvelujen järjestämisen käsittely. Myös tietojen kirjaaminen opiskeluhoillon kertomuksiin ja asian käsittelyn perustuminen opiskelijan suostumukseen ovat tehostuneet kohtalaisesti.

KUVIO 53. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset yksittäistä opiskelijaa koskevien opiskeluhooltoasioiden käsittelyyn (n = 91–97)

Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän opiskeluhooltoasioiden käsittely on pääosin hyvällä tai erittäin hyvällä tasolla. Yli 70 prosenttia vastaajista arvioi, että opiskelijan asioiden käsittely opiskelijan tuen tarpeen selvittämisessä ja järjestämisessä toteutuivat monialaisessa asiantuntijaryhmässä aina tai lähes aina. Lähes kaikki koulutuksen järjestäjät arvioivat seuraavien toimintojen toteutuvan aina tai lähes aina: yksilötapaamisten kirjaaminen ja asian käsittely perustuvat opiskelijan tai huoltajan suostumukseen, ja asiantuntijaryhmään nimetään jäseniä opiskelijan suostumuksella. Opiskeluhoollon kertomuksiin kirjaaminen toteutuu lähes aina.

Yksittäisen opiskelijan tuen tarpeiden selvittäminen ja opiskeluhuoltopalvelujen järjestäminen käsitellään lähes aina tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä

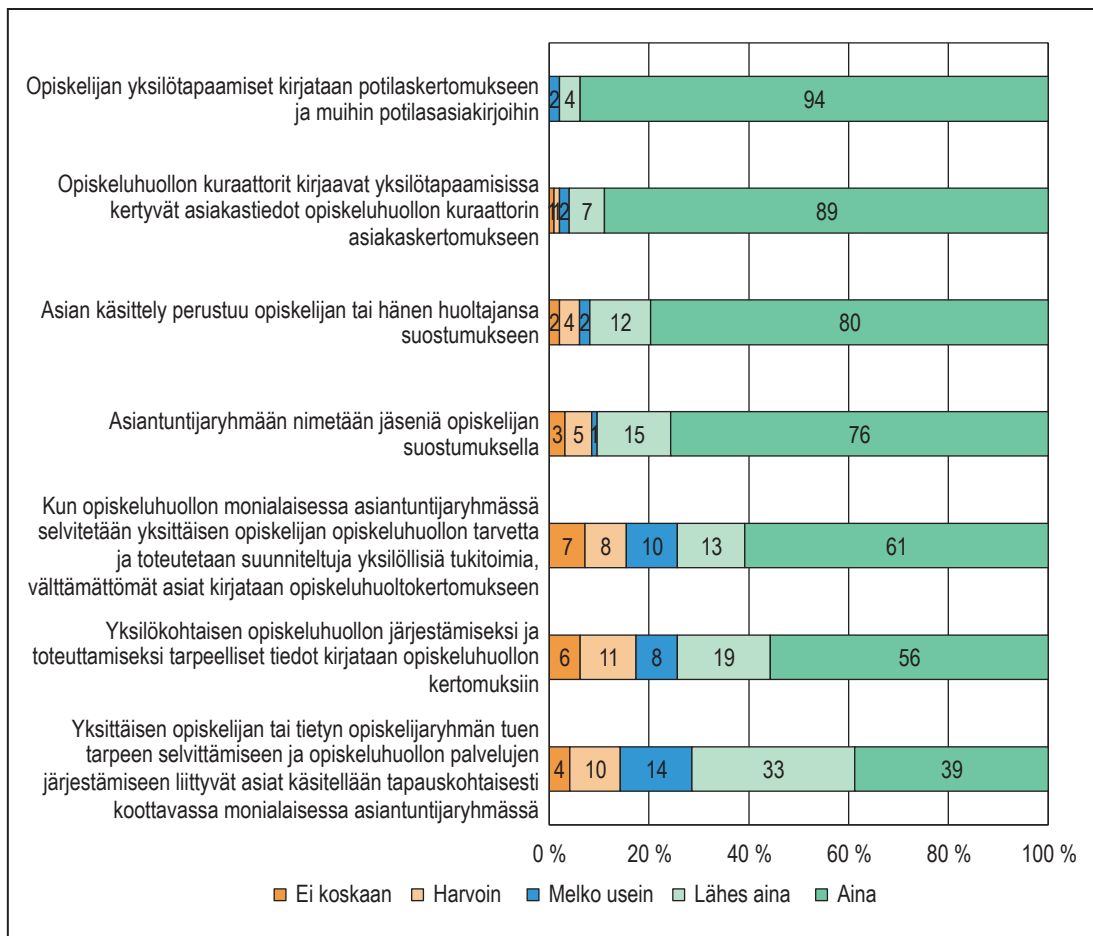
Koulutuksen järjestäjät arvioivat, että opiskelijan tuen tarpeiden selvittäminen käsitellään lähes aina tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

Opiskelijan yksilötapaamiset kirjataan lainmukaisesti pääosin aina

Lähes kaikkien arviointiryhmien mielestä kirjaamiseen liittyvät lainmukaiset periaatteet toteutuvat koulutuksen järjestäjäkohtaisten ryhmien mukaan lähes aina. Opiskelijan yksilötapaamiset kirjataan aina potilaskertomuksiin, ja opiskeluhuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot asiakaskertomukseen pääosin aina.

Asioiden käsittely perustuu lähes aina opiskelija suostumukseen

Ryhmistä 80 prosenttia arvioi, että asian käsittely perustuu aina opiskelijan tai hänen huoltajansa suostumukseen (kuvio 54). Koulutuksen järjestäjistä valtaosa (76 %) arvioi, että opiskelijalta on kysytty kirjallinen suostumus asiantuntijaryhmään nimitettävistä asiantuntijoista.

KUVIO 54. Yksittäistä opiskelijaa koskevien opiskeluhooltoasioiden käsittely (n = 97–98)

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin, millaisia haasteita yksilökohtaisten monialaisten asiantuntijaryhmien toiminnassa on ollut. Yli 90 % koulutuksen järjestäjistä kuvasi tarkemmin yksilökohtaisten monialaisten asiantuntijaryhmien toiminnan haasteita. Haasteet luokiteltiin seuraavasti:

Asiantuntijaryhmän kokoaminen ja toiminta 38 %: Suurimmat haasteet ilmenivät asiantuntijaryhmän kokoamisessa ja koolle kutumisessa. Asiantuntijaryhmiä on ollut vaikea saada kootuksi riittävän nopeasti asiantuntijoiden työn organisointi- ja aikatauluongelmien vuoksi. Osa asiantuntijoista on oppilaitoksessa paikalla yksittäisinä päivinä ja muuten toisessa kunnassa tai pitemmän matkan päässä. Vastausten mukaan ongelmat ehtivät näiden syiden vuoksi pitkittyä ja vaikeutua.

Kirjaaminen, kertomukset ja arkistointi 17 %: Toiseksi suurin haaste oli kirjaamisen, kertomusten ja asiakirjojen arkistoinnin haasteet. Järjestäjien vastauksissa korostui selkeiden prosessien ja kirjaamiseen ja kertomuksiin liittyvien ohjeiden sekä sopivien sähköisten järjestelmien puute.

Lain tulkinta ja byrokratia 13 %: Neljänneksi suurin haaste oli lainmukaisen asiantuntijaryhmän muodostamisen tulkinta ja ymmärrys. Esimerkiksi lain tulkinnat siitä, kuka saa ja voi käynnistää ryhmän kokoamisen, miten prosessi etenee lainmukaisesti ja miten suostumuspyyntöjen kanssa toimitaan. Lain epäselvät tulkinnat ovat johtaneet byrokraattisiin ja kankeisiin toimintatapoihin. Ääritapauksissa ryhmiä ei muodosteta hankalaksi koetun prosessin vuoksi lainkaan. Monialaisten ryhmien toimintaa voidaan toteuttaa myös muissa ryhmissä, esimerkiksi pedagogisissa ryhmissä, mikä saattaa vaikeuttaa näiden ryhmien varsinaisen toiminnan toteuttamista, kun niissä aletaan noudattaa lain vaateita.

Opiskelijan osallisuus ja osallistumattomuus 13 %: Myös opiskelijan toimintaan liittyviä haasteita nousi esiin. Erityisesti opiskelijan sitoutumiseen liittyi haasteita, mikä ilmeni muun muassa siinä, että opiskelija ei tule paikalle sovittuun aikaan. Opiskelija saattoi myös kieltää asian käsittelyn kannalta tarpeellisten asiantuntijoiden osallistumisen asiansa käsittelyyn, ja tämä saattoi vaikeuttaa prosessia. Silloin asiantuntijaryhmästä saattoi puuttua keskeinen asiantuntija.

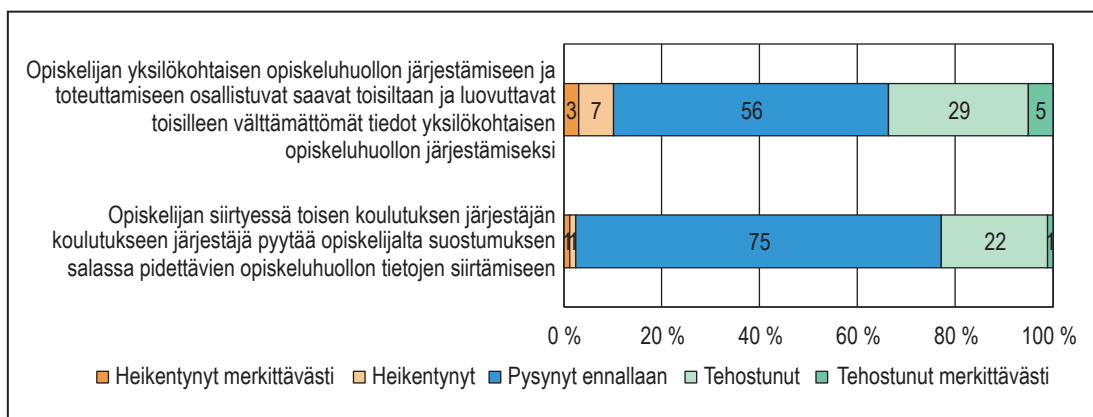
Jonkin verran ilmeni myös tiedonsiirtoon, huoltajien osallisuuteen ja jatkoseurantaan liittyviä haasteita.

4.8 Salassapitovelvollisuus ja tiedonsiirto

Lain 1287/2013 mukaan opiskeluhoitoon osallistuvat henkilöt eivät saa antaa sivullisille yksilökohtaisen opiskeluhoitoon asiakirjoihin sisältyviä tai muuten tietoonsa saamia yksittäistä opiskelijaa koskevia salassa pidettäviä tietoja, jos siihen ei ole asianomaisen henkilön tai hänen laillisen edustajansa kirjallista suostumusta tai siihen oikeuttavaa lain säännöstä. Opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoitoon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä kuitenkin oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhoitosta vastaavalle viranomaiselle välttämättömät tiedot opiskeluhoitoon järjestämiseksi. Silloin kun opiskelija siirtyy toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on pyydettävä suostumus tietojen siirtämiseen.

Salassapito ja tiedonsiirto ovat pysyneet lakimuutoksen jälkeen ennallaan. Opiskeluhoitoon osallistuvien tahojen välinen tiedonsiirto toteutuu kohtalaisesti. Opiskeluhoitoon osallistuvat saavat tai luovuttavat toisilleen välttämättömät tiedot opiskeluhoitoon järjestämiseksi lähes aina. Tiedonsiirtoon liittyvät toiminnot ovat pysyneet ennallaan lain voimaantulon jälkeen. Tietoa siirretään kohtalaisesti opintopolun nivelvaiheessa perusopetuksesta ammatilliseen peruskoulutukseen siirryttäessä.

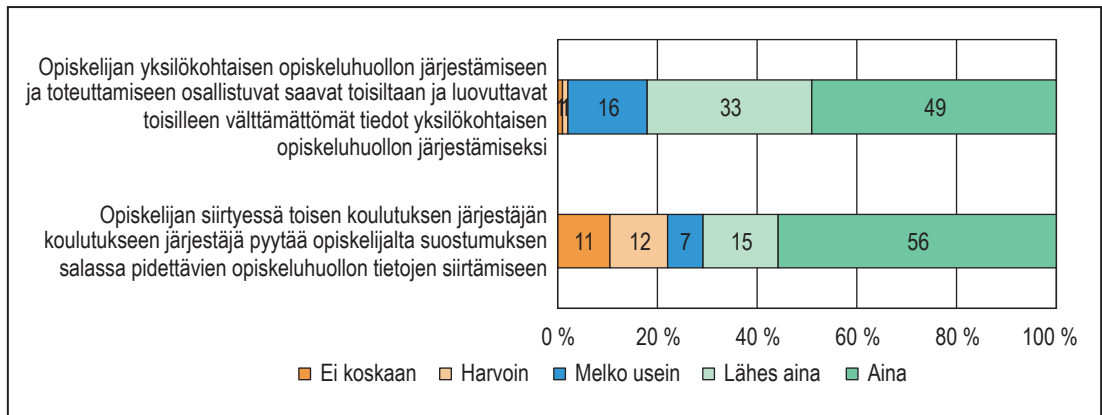
Koulutuksen järjestäjät olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että salassapitoon ja tiedonsiirtoon liittyvät asiat ovat pysyneet samalla tasolla ennen ja jälkeen oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon (kuvio 55). Noin kolmannes koulutuksen järjestäjistä arvioi tiedonsiirron joko tehostuneen tai tehostuneen merkittävästi. Järjestäjistä 22 prosenttia oli sitä mieltä, että opiskelijan tietojen siirtäminen oppilaitoksesta toiseen opiskelijan muuton yhteydessä sekä välttämättömien tietojen välittäminen opiskeluhoitoon järjestämisessä ja toteuttamisessa ovat tehostuneet lain myötä.

KUVIO 55. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset salassapitoon ja tiedonsiirtoon (n= 83–98)

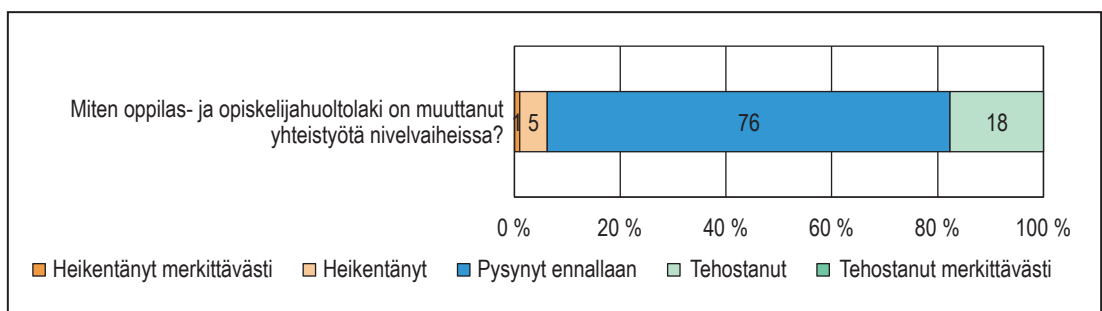
Opiskeluhooltoon osallistuvat saavat tai luovuttavat vaihtelevasti toisilleen välttämättömät tiedot opiskeluhoillon järjestämiseksi

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös salassapidon ja tiedonsiirron nykytilasta. Koulutuksen järjestäjistä puolet arvioi, että opiskeluhoillon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvat saavat toisiltaan ja luovuttavat toisilleen välttämättömät tiedot yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseksi aina ja 33 prosenttia lähes aina (kuvio 56). Koulutuksen järjestäjistä 71 prosenttia totesi, että opiskelijalta pyydetään suostumus salassa pidettävien tietojen siirtämiseen lähes aina tai aina.

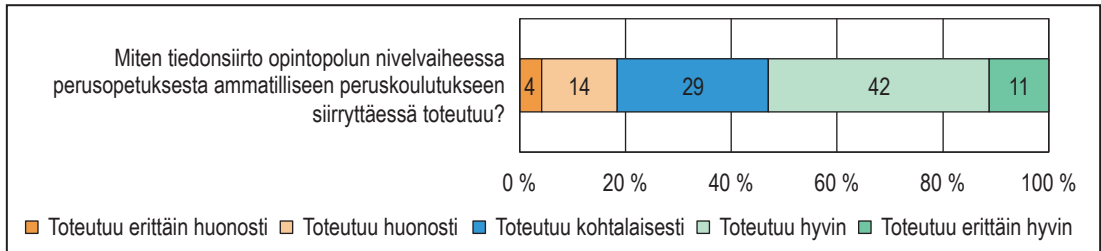
KUVIO 56. Salassapidon ja tiedonsiirron toteutuminen (n = 86–100)

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan myös, miten oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on muuttanut yhteistyötä nivelvaiheissa (kuvio 57). Koulutuksen järjestäjistä 76 prosenttia arvioi nivelvaiheiden yhteistyön pysyneen ennallaan. Alle viidenneksen mielestä laki on tehostanut yhteistyötä.

KUVIO 57. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset nivelvaiheiden yhteistyöhön (n = 96)

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan myös tiedonsiirron nykytilaa opintopolun nivelvaiheessa perusopetuksesta ammatilliseen peruskoulutukseen siirryttäessä (kuvio 58). Koulutuksen järjestäjistä yli puolet arvioi tiedonsiirron hyväksi. Vajaa viidennes (18 %) järjestäjistä arvioi tiedonsiirron huonoksi tai erittäin huonoksi.

KUVIO 58. Tiedonsiirto opintopolun nivelvaiheessa (n = 98)

Osa koulutuksen järjestäjistä (n = 45) toi avoimissa vastauksissa esiin huonosti toimivan tiedonsiirron syitä. Ne jakautuivat seuraavasti:

- Tiedot pitää pyytää, eivätkä ne tule automaattisesti, 27,5 %
- Tietoja ei saada lainkaan tai ne saadaan viiveellä, 21,6 %
- Vakiintuneet tavat tiedonsiirtoon puuttuvat, 13,7 %
- Opiskelija tai huoltaja ei suostu tiedon siirtämiseen, 11,8 %
- Epäselvyydet lainmukaisesta tietosuojasta ja lain erilaiset tulkinnat, 11,8 %
- Opiskelijat tulevat useasta kunnasta ja nivelvaihepalaverit vaikea järjestää, 9,8 %
- Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarpeet eivät välity järjestäjille, 3,9 %

Opiskeluhoitopalveluiden saatavuus

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 toi muutoksia ja tarkennuksia toisen asteen koulutuksen yksilökohtaisiin opiskeluhoitopalveluihin. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijat saivat lakisääteiset opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelut. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaan yksilökohtaiseen opiskeluhoiltoon kuuluvat opiskeluterveydenhuollon palvelut, opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelut, monialainen yksilökohtainen opiskeluhoilto sekä koulutuksen järjestäjän järjestämät sosiaali- ja terveyspalvelut.

Koulutuksen järjestäjät

Psykologipalvelut ovat tehostuneet lakimuutoksen jälkeen melko paljon ja kuraattoripalvelut vähän. Terveystenhoitajapalveluiden ja kuraattoripalveluiden saatavuus on hyvä. Psykologi- palvelujen ja lääkäripalvelujen saatavuus on kohtalainen. Opiskeluhoitopalvelujen saatavuus vaihtelee eri kuntien alueilla sijaitsevilla toimipaikoissa. Psykologi- ja lääkäripalvelujen saatavuus eri kuntien alueilla sijaitsevilla toimipaikoissa vaihtelee eniten.

Opiskelijat

Opiskelijat kokivat saavansa helposti apua terveydenhoitajapalveluista ja kuraattoripalveluista. Psykologi- ja kuraattoripalveluista opiskelijat kokivat saavansa apua melko helposti. Työssä- oppimisen aikana opiskelijat kokivat saavansa opiskeluhoitopalveluita hieman vaikeammin.

Opiskelijoiden lainmukaiset oikeudet saada psykologi- ja kuraattoripalveluita (määräajat)

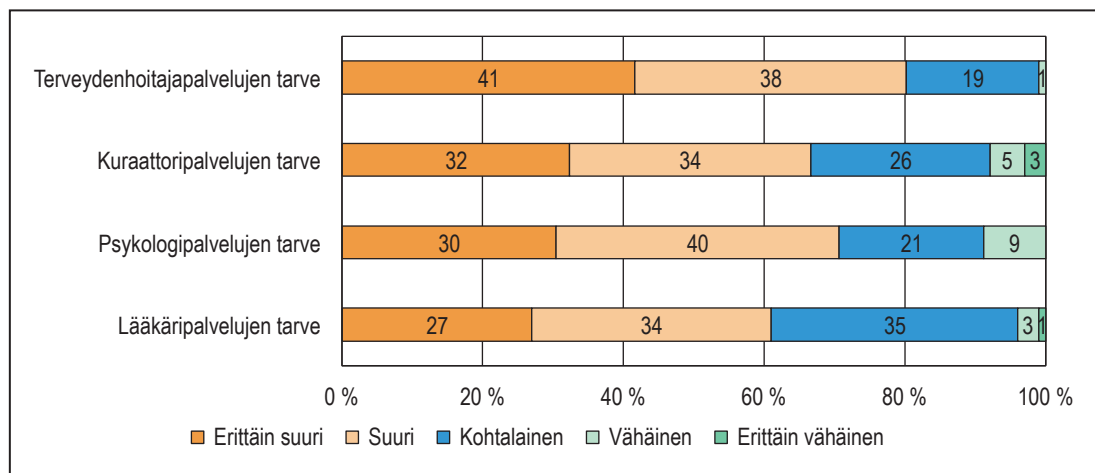
Opiskelijan lainmukaiset oikeudet saada opiskeluhoitopalveluita määräajassa toteutuvat kokonaisuutena lähes aina. Yksittäisistä oikeuksista aina toteutuvat mahdollisuus keskusteluun opiskelijan huoltajan yhteydenoton perusteella, opiskelijan ohjaaminen psykologin tai kuraattorin arvion perusteella muihin opiskeluhoillon palvelujen pariin ja opiskelijan ohjaaminen tarvittaessa muuhun erityisen tuen tarvetta tukevaan toimintaan. Opiskelijan oikeudet toteutuvat yhdenvertaisesti samassa kunnassa sijaitsevilla toimipaikoissa. Opiskelijan oikeuksien toteutuminen vaihtelee eri kuntien alueella sijaitsevilla toimipaikoissa.

Erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijoilla on erityistarpeita opiskeluhoollon saatavuudelle. Myös opiskelijoilla, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi, oli jonkin verran erityistarpeita.

Oppilaitoksen sijaintikuntien vastuut opiskeluhoollon palveluissa toteutuvat lähes aina.

5.1 Yksilökohtaisen opiskeluhoollon palvelujen saatavuus

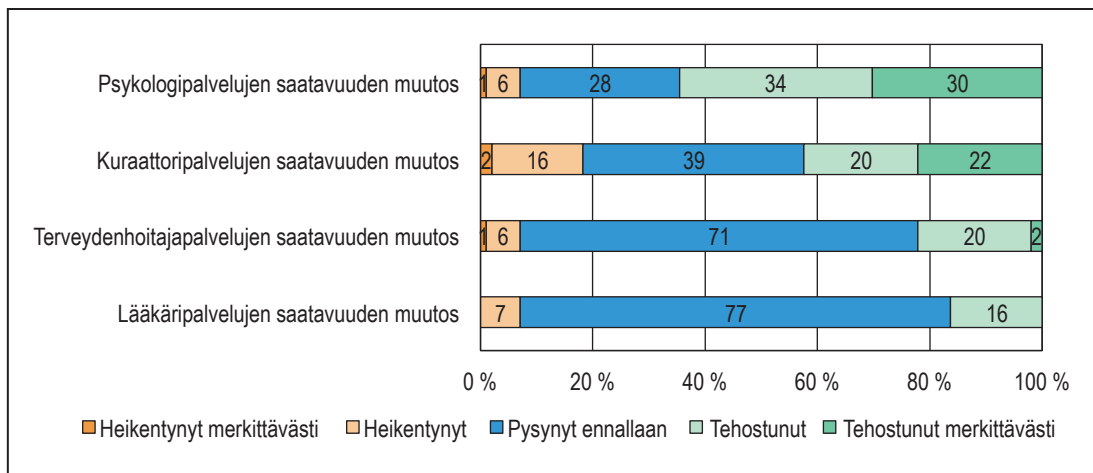
Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin opiskelijoiden tarvetta yksilökohtaisille opiskeluhoollon palveluille (kuvio 59). Yli 60 % koulutuksen järjestäjistä arvioi opiskeluhoollon palveluiden tarpeen suureksi. Koulutuksen järjestäjistä 79 prosenttia arvioi terveydenhoitajapalveluiden tarpeen suureksi tai erittäin suureksi. Lähes sama määrä (70 %) arvioi psykologipalveluiden tarpeen suureksi tai erittäin suureksi. Kuraattoripalveluiden tarpeen arvioi 66 prosenttia koulutuksen järjestäjistä suureksi tai erittäin suureksi ja lääkäripalveluiden 57 prosenttia.

KUVIO 59. Yksilökohtaisten opiskeluhoollon palveluiden tarve (n = 100–102)

Psykologi- ja kuraattoripalveluiden saatavuus on parantunut lain voimaantumisen jälkeen

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin opiskeluhoollon palvelujen saatavuuden muutoksesta lain voimaantumisen jälkeen (kuvio 60). Enemmistön (64 %) mukaan psykologipalveluiden saatavuus on tehostunut / tehostunut merkittävästi. Kokemukset kuraattoripalveluiden tehostumisesta vaihtelivat. Koulutuksen järjestäjistä 44 prosenttia vastaajista arvioi niiden tehostuneen. Koulutuksen järjestäjistä 40 prosenttia arvioi niiden pysyneen ennallaan ja viidennes arvioi niiden heikentyneen. Suurin osa koulutuksen järjestäjistä arvioi terveydenhoitajapalveluiden ja lääkäripalveluiden pysyneen ennallaan.

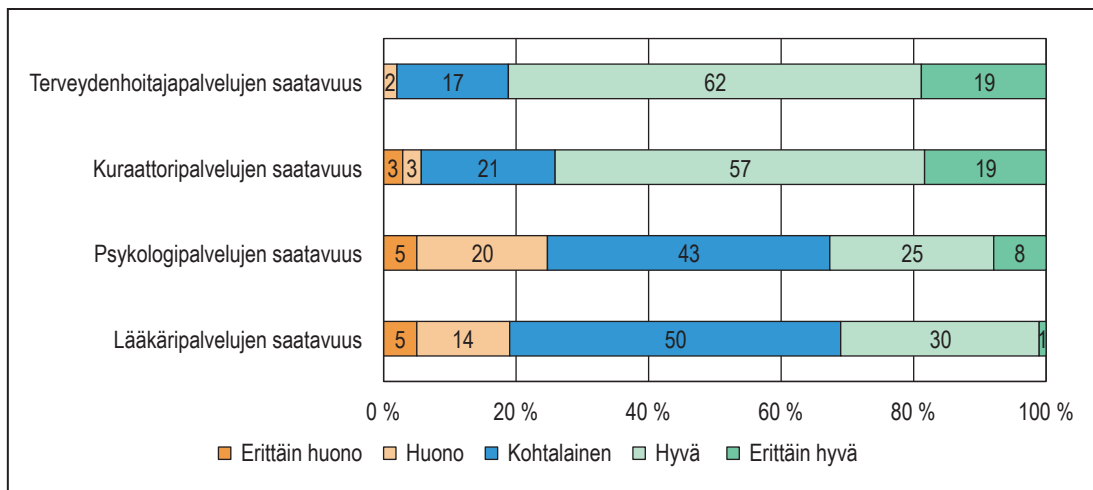
KUVIO 60. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus yksilökohtaisten opiskeluhuoltopalveluiden saatavuuteen (n = 98–99)

Kuraattoripalveluiden ja terveydenhoitajapalveluiden saatavuus on hyvä

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös opiskeluhuoltopalvelujen saatavuuden nykytilanteesta. Terveydenhoitajapalveluiden ja kuraattoripalveluiden saatavuus koettiin hyväksi (kuvio 61). Enemmistö (yli 70 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi palveluiden saatavuuden hyväksi / erittäin hyväksi.

Psykologipalveluiden saatavuus vaihtelee

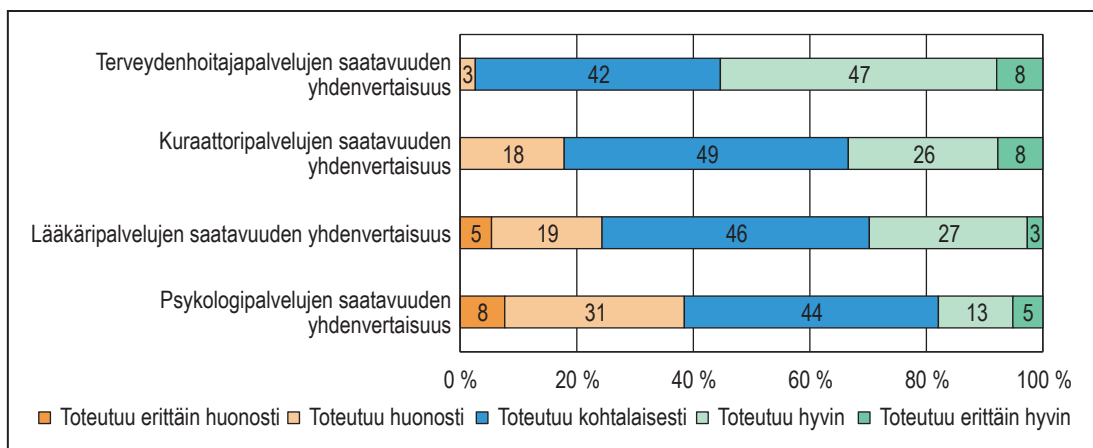
Koulutuksen järjestäjistä 43 prosenttia arvioi psykologipalvelujen saatavuuden kohtalaiseksi (kuvio 61). Neljäsosa koulutuksen järjestäjistä arvioi saatavuuden huonoksi / erittäin huonoksi ja kolmasosa hyväksi / erittäin hyväksi. Viidennes ryhmistä arvioi lääkäripalvelujen saatavuuden huonoksi tai erittäin huonoksi ja puolet kohtalaiseksi. Kolmasosa ryhmistä arvioi palvelujen saatavuuden hyväksi.

KUVIO 61. Yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden saatavuus (n = 100–102)

Opiskeluhoitopalveluiden saatavuus vaihtelee eri kunnissa sijaitsevilla toimipaikoissa – psykologipalveluiden yhdenvertaisuudessa haasteita

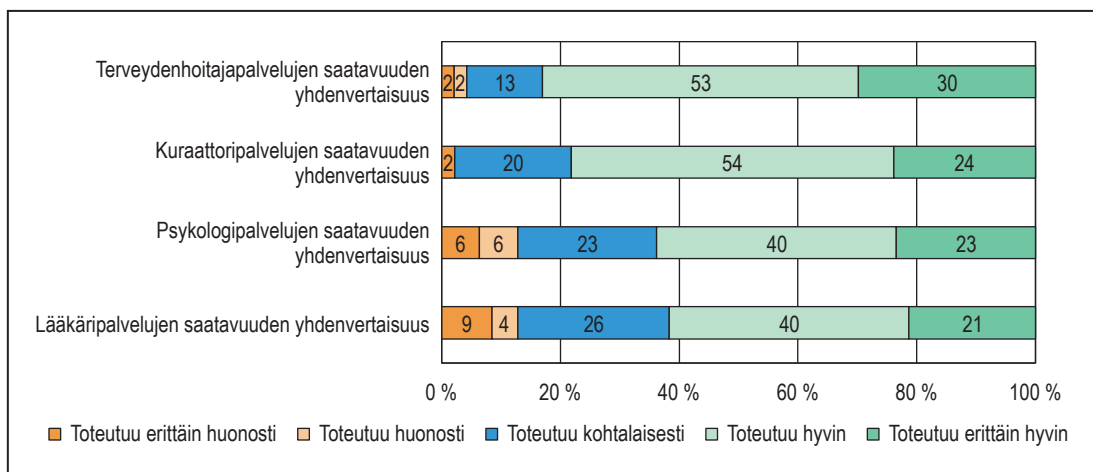
Koulutuksen järjestäjistä 3–39 prosenttia arvioi palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden eri kunnissa sijaitsevilla toimipaikoissa huonoksi tai erittäin huonoksi ja 42–46 prosenttia kohtalaiseksi (kuvio 62). Ryhmistä 18–55 prosenttia arvioi palvelujen yhdenvertaisuuden saatavuuden hyväksi tai erittäin hyväksi. Psykologipalveluissa on eniten haasteita. Koulutuksen järjestäjistä lähes 40 prosenttia arvioi psykologipalveluiden yhdenvertaisen saatavuuden eri kunnissa huonoksi tai erittäin huonoksi ja 44 prosenttia kohtalaiseksi. Alle viidennes arvioi yhdenvertaisen saatavuuden hyväksi. Yli kolmasosa koulutuksen järjestäjistä arvioi kuraattoripalveluiden saatavuuden yhdenvertaisuuden hyväksi tai erittäin hyväksi. Puolet ryhmistä arvioi palvelujen saatavuuden yhdenvertaisuuden kohtalaiseksi ja alle viidennes huonoksi. Yli puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi terveydenhoitajapalveluiden saatavuuden yhdenvertaisuuden hyväksi tai erittäin hyväksi ja 42 prosenttia kohtalaiseksi. Kolmannes koulutuksen järjestäjistä arvioi lääkäripalvelujen yhdenvertaisuuden hyväksi. Puolet ryhmistä arvioi sen kohtalaiseksi ja viidennes huonoksi tai erittäin huonoksi.

KUVIO 62. Yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden yhdenvertaisuus eri kuntien alueilla sijaitsevilla toimipaikoissa (n = 37–39)

Opiskeluhoitopalvelujen saatavuus on yhdenvertaista saman kunnan sisällä sijaitsevilla toimipaikoissa

Opiskeluhoitopalveluiden saatavuus näyttää yhdenvertaiselta saman kunnan sisällä olevissa toimipaikoissa, sillä sen arvioitiin toteutuvan hyvin / erittäin hyvin (kuvio 63). Yli 60 prosenttia arviointiryhmistä arvioi, että psykologipalveluiden ja lääkäripalveluiden yhdenvertainen saatavuus toteutuu hyvin. Yli kolmasosa ryhmistä arvioi palvelujen saatavuuden yhdenvertaisuuden kohtalaiseksi. Yli 80 prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi kuraattoripalvelujen ja terveydenhoitajapalvelujen saatavuuden yhdenvertaisuuden hyväksi tai erittäin hyväksi.

KUVIO 63. Yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden yhdenvertaisuus eri toimipaikoissa saman kunnan sisällä (n = 46–47)

Psykologipalvelujen saatavuudessa eroja AVI-alueiden välillä ja AVI-alueiden sisällä

Psykologipalvelujen saatavuudessa on eroja eri AVI-alueiden välillä. Lapissa psykologien saatavuus on huono (ka. 2,4), ja muilla alueilla saatavuus on kohtalainen (ka. 2,8–3,3). Lapin psykologien saatavuuden ero Lounais-Suomen, Etelä-Suomen ja Itä-Suomen järjestäjiin on kohtalainen. Psykologipalvelujen keskimääräinen saatavuus vaihtelee myös alueiden sisällä.

Myös AVI-alueiden sisällä psykologipalvelujen saatavuuden erot ovat kohtalaisia. Lounais-Suomessa psykologipalvelut vaihtelevat vähiten ja Lapissa eniten. Lounais-Suomessa alueen sisäinen vaihtelu on lähes kolme kertaa pienempää kuin Lapissa ja kaksi kertaa pienempää kuin Pohjois-Suomessa.

Kuraattoripalvelujen saatavuus vaihtelee AVI-alueiden sisällä

Myös kuraattoripalvelujen saatavuus vaihtelee alueiden sisällä. Vähiten vaihtelua on Pohjois-Suomessa ja eniten Lapissa. Pohjois-Suomessa vaihtelu on kaksi kertaa pienempää kuin Lapissa.

Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulutuksen järjestäjien opiskelupalvelujen saatavuudessa on pieniä eroja

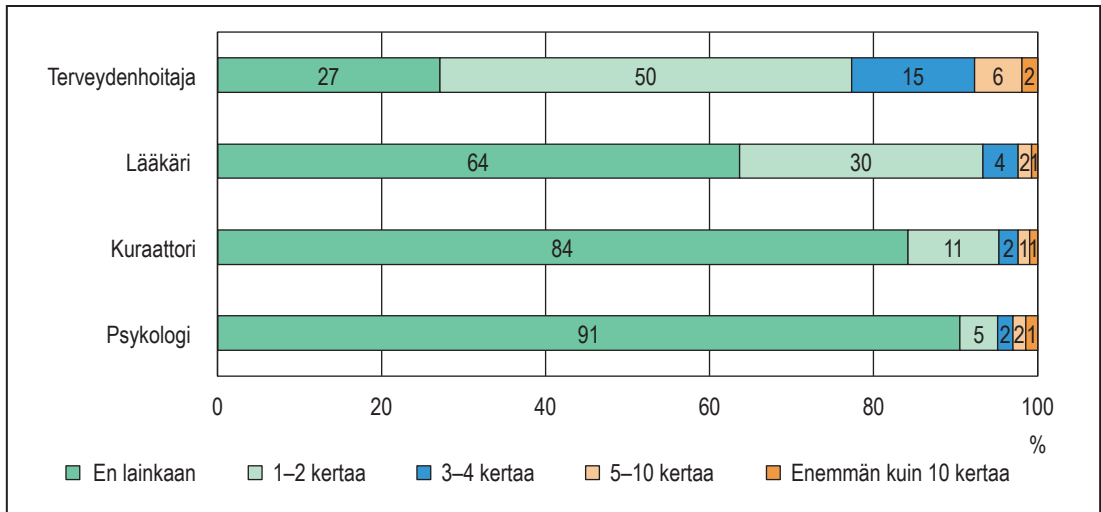
Suomenkielisten ja ruotsinkielisten opiskeluhuoltopalveluiden saatavuudessa on pieniä eroja. Suomenkielisillä järjestäjillä kuraattoreiden saatavuus on parempi kuin ruotsinkielisillä. Psykologipalvelujen saatavuus on suomenkielisillä kohtalaisella tasolla ja ruotsinkielisillä huono.

Kuraattoripalvelujen saatavuudessa on eroja opetuskielen mukaan

Kuraattoripalvelujen saatavuus vaihtelee opetuskielen mukaan. Ruotsinkieliset järjestäjät kokevat saatavuuden heikommaksi kuin suomenkieliset järjestäjät. Ruotsinkieliset järjestäjät kokevat sen kohtalaiseksi ja suomenkieliset hyväksi. Saatavuus on kuitenkin lain voimaantumisen jälkeen parantunut suomenkielisillä järjestäjillä merkittävästi enemmän kuin ruotsinkielisillä järjestäjillä. Ruotsinkielisillä palvelut ovat heikentyneet ja suomenkielisillä hieman tehostuneet.

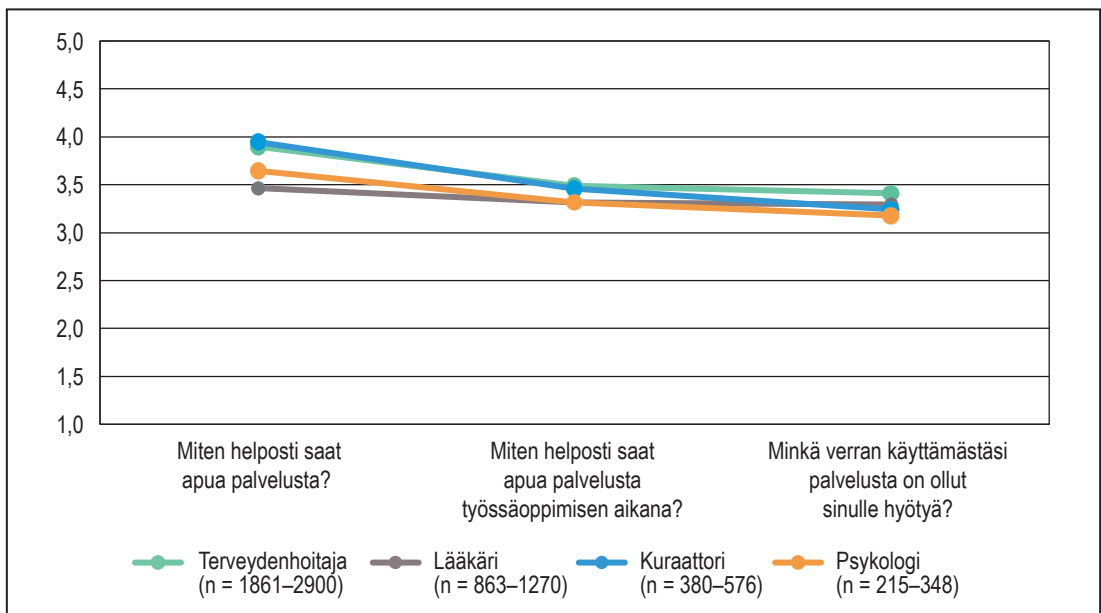
Opiskelijoiden kokemukset käyttämistään opiskeluhuoltopalveluista

Opiskelijoilta kysyttiin heidän käyttämistään palveluista (kuviot 64). Opiskelijoista enemmistö (73 %) on käyttänyt terveydenhoitajapalveluita, yli kolmasosa (36 %) lääkäripalveluita, 16 prosenttia kuraattoripalveluita ja 9 prosenttia psykologipalveluita. Terveydenhoitaja- ja lääkäripalveluissa korostuu suuri opiskelijamäärä ja suhteellisen harvat käyntikerrat, kun taas kuraattori- ja psykologipalveluissa korostuvat pienet opiskelijamäärät ja useat käyntikerrat.

KUVIO 64. Opiskelijoiden kokemukset käyttämistään opiskeluhoitopalveluista (n = 4214–4342)

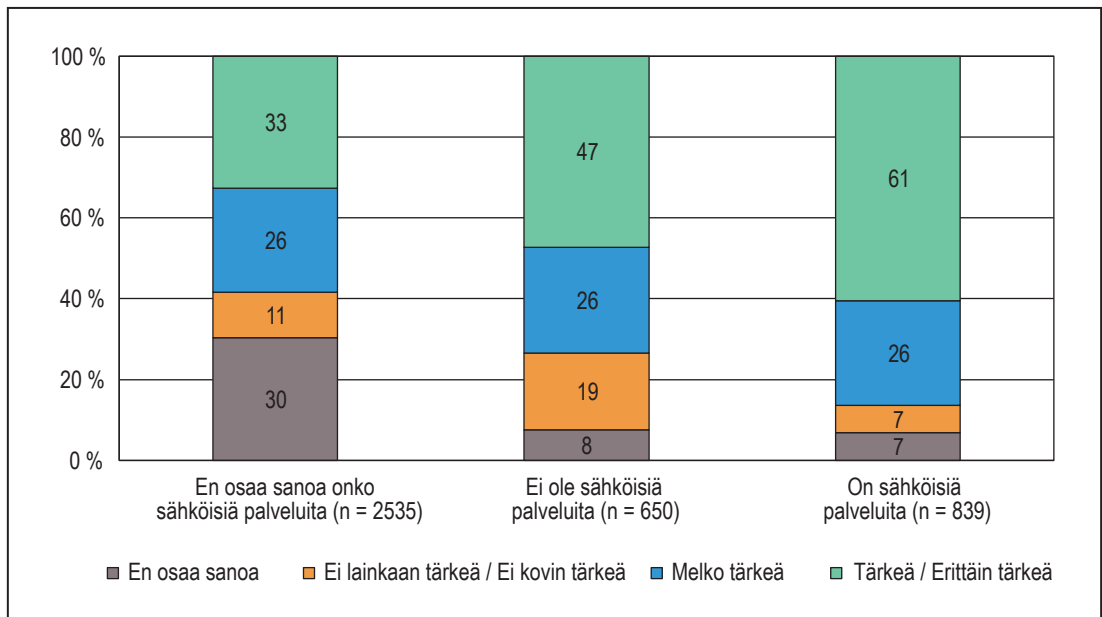
Palveluita käyttäneiden opiskelijoiden mukaan terveydenhoitopalveluista ja kuraattoripalveluista saa apua keskimäärin helposti (kuvio 65). Lääkäri- ja psykologipalveluista apua saa melko helposti. Työssäoppimisen aikana apua palveluista koettiin saatavan hieman vaikeammin, mutta keskimäärin melko helposti. Opiskelijoiden mukaan käytetyistä palveluista on ollut hyötyä keskimäärin kohtalaisesti tai melko paljon.

KUVIO 65. Opiskelijoiden kokemukset opiskeluhoitopalveluiden käytön helpoudesta (asteikko: 1 = erittäin vaikeasti / ei lainkaan, 2 = vaikeasti / vähän, 3 = kohtalaisesti, 4 = helposti / paljon, 5 = erittäin helposti / erittäin paljon)

Opiskelijoista 21 prosenttia kertoi, että oppilaitoksessa on tarjolla sähköisiä palveluja, kuten vastaanottoajan varaaminen internetin kautta. Vastaajista 16 prosentin mukaan sähköisiä palveluja ei ole tarjolla, ja 63 prosenttia ei osannut sanoa, onko niitä tarjolla. Opiskelijoista 67 prosenttia piti sähköisiä palveluita melko tärkeinä, tärkeinä tai erittäin tärkeinä.

Tärkeimpinä sähköisiä palveluita pitivät ne opiskelijat, joiden oppilaitoksessa ko. palveluita oli saatavilla (kuvio 66). Vähiten tärkeinä sähköisiä palveluita pitivät puolestaan ne opiskelijat, joilla palveluita ei ollut saatavilla. Niistä opiskelijoista, jotka eivät osanneet sanoa, onko sähköisiä palveluita tarjolla, kolmannes ajatteli niiden olevan tärkeitä, ja lähes yhtä moni ei osannut sanoa, ovatko ne tärkeitä.

KUVIO 66. Opiskeluhuollon sähköiset palvelut (n = 650–2535)

Opiskelijoiden kokemuksiin opiskeluhoitopalveluista liittyvien tulosten tarkastelu taustamuuttujittain

Opiskeluhoitopalveluiden käytön laajuus vaihteli taustamuuttujittain. Seuraavat arviointiin vastanneet opiskelijat käyttivät lukuvuonna 2016–17 keskimäärin muita enemmän (kahta tai useampaa) opiskeluhoitopalveluja:

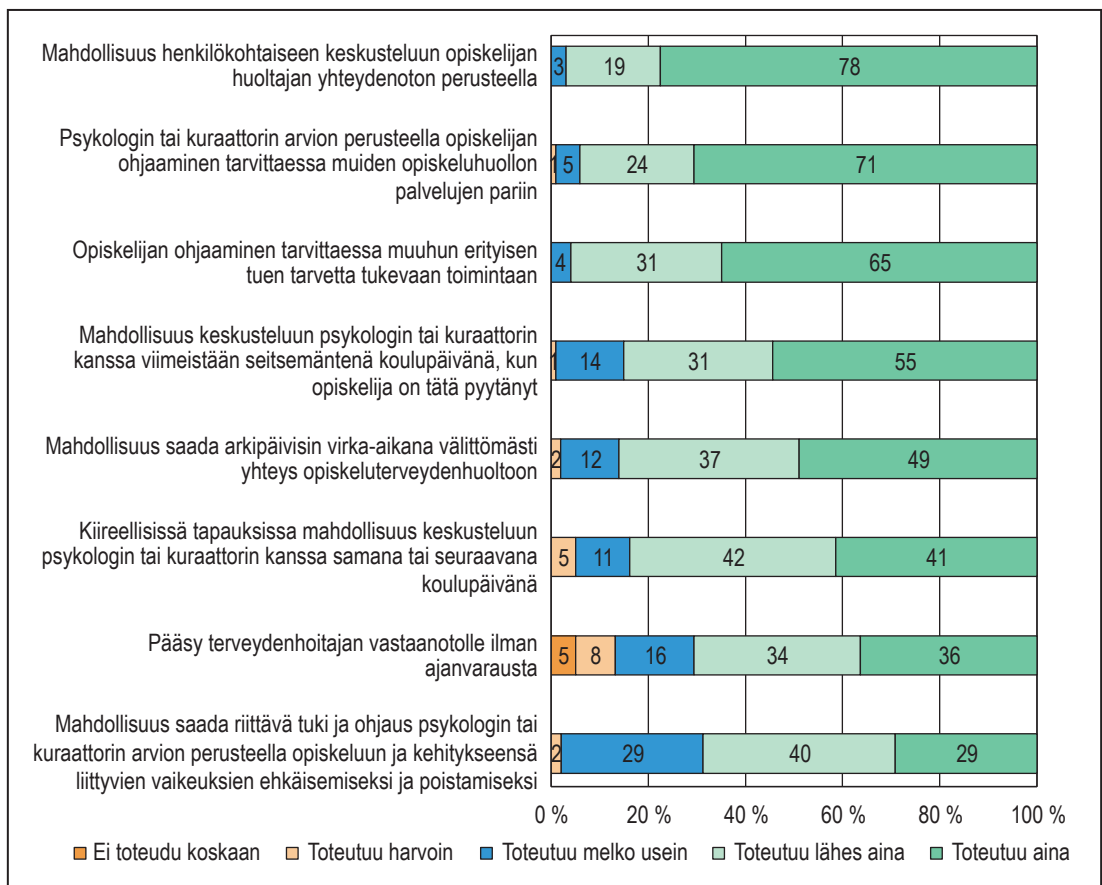
- Opiskelijat, jotka olivat muuttaneet eri paikkakunnalle opiskelemaan
- Opiskelijat, jotka viihtyvät oppilaitoksessaan huonosti
- Opiskelijat, jotka arvioivat, että opiskelu vie liian paljon aikaa
- Opiskelijat, jotka ovat olleet luvattomasti poissa 6–20+ päivää
- Opiskelijat, jotka arvioivat opintomenestyksensä tyydyttäväksi
- Opiskelijat, joiden sukupuoli on nainen tai muu
- Opiskelijat, joiden äidinkieli on ruotsi tai muu
- Opiskelijat, joille on tehty HOJKS.

5.2 Opiskelijan oikeus saada opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluita ja terveydenhoitajan ja lääkärin tavoitettavuus

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määritellään oikeus saada opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja (15 §). Yhteydenotto opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen saamiseksi (16 §). Terveydenhoitajan ja lääkärin tavoitettavuus koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa (17 §).

Opiskelijoiden oikeudet saada opiskeluhoitopalveluita toteutuvat lähes aina

Koulutuksen järjestäjien enemmistön mielestä (69–96 %) lainmukaiset oikeudet, yhteydenotot palvelujen saamiseksi ja terveydenhoitajan ja lääkärin tavoitettavuus, toteutuvat pääsääntöisesti joko lähes aina tai aina (kuvio 67). Koulutuksen järjestäjistä kolmasosa arvioi, että opiskelijan mahdollisuus saada riittävä tukea ja ohjausta psykologin tai kuraattorin arvion perusteella opiskeluun ja kehitykseensä toteutuvan kohtalaisesti. Koulutuksen järjestäjistä 13 prosenttia arvioi, että pääsy terveydenhoitajalle ilman ajanvarausta toteutuu huonosti / erittäin huonosti.

KUVIO 67. Koulutuksen järjestäjien näkemys oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa mainittujen määräaikojen ja muiden vaateiden toteutumisesta (n = 97–102)

Järjestäjiltä kysyttiin avoimella kysymyksellä, miten opiskelijan asian käsittely jatkuu sen jälkeen, kun opiskelija on päässyt ensimmäiseen keskusteluun. Koulutuksen järjestäjistä 99 vastasi kysymykseen. Eri ryhmien vastauksissa havaintoja oli yhteensä 123. Kunkin pääluokan yhteyteen on liitetty autenttisia esimerkkejä luokkaan sisältyvistä vastauksista.

Vastaukset luokiteltiin seuraavasti:

- **Tarpeen mukaan tapauskohtaisesti 69 % (n = 76)**

Varataan lisää keskusteluaikoja ja seuranta-aika tarvittaessa – tukitoimet mietitään yhdessä opiskelijan ja opettajan kanssa, tarvittaessa otetaan yhteyttä huoltajaan.

- **Sovitettu määrä käyntejä, jonka jälkeen ohjataan muiden palveluiden piiriin 21 % (n = 23)**

Asiakokonaisuudelle mietitään tarkoituksenmukainen omistajuus (kuka ottaa vastuun jatkosta, esim. terveydenhoitaja, opo, kuraattori).

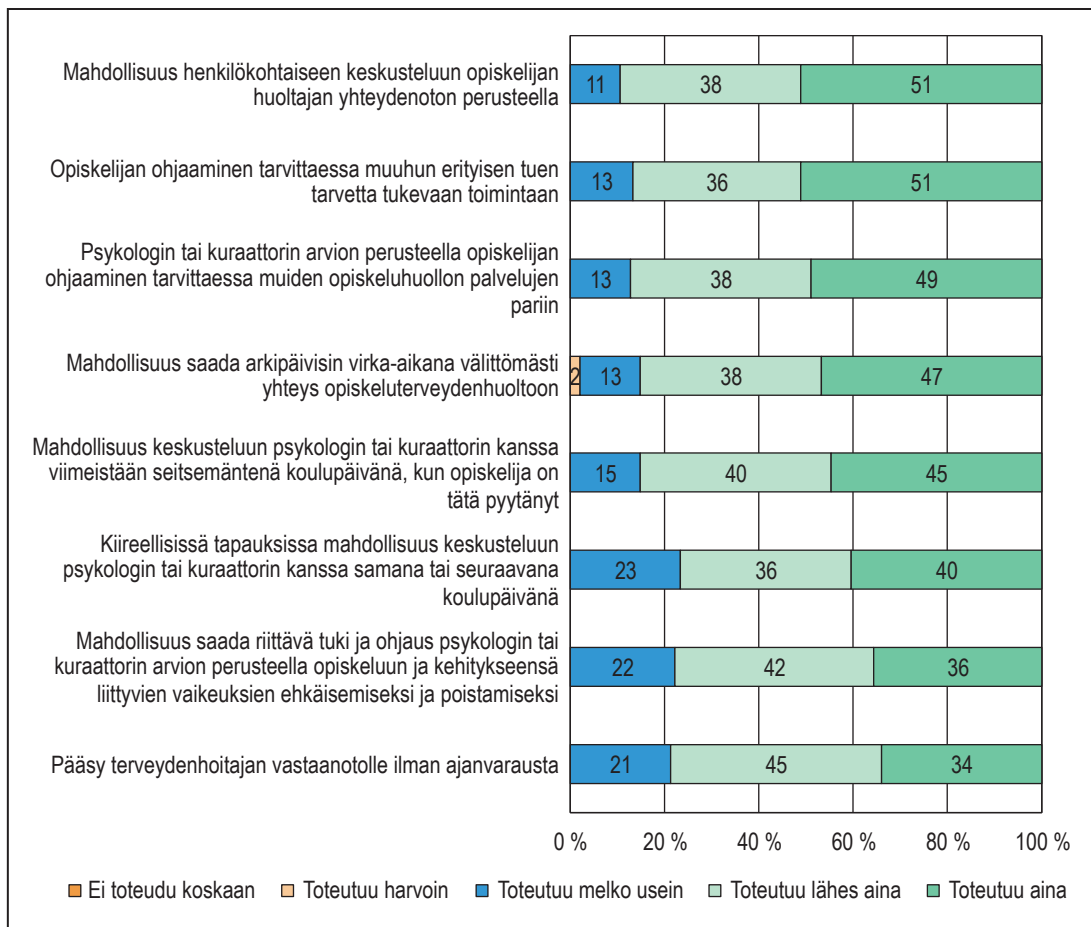
- **Käynnit jatkuvat, kunnes asia tulee hoidetuksi 9 % (n = 9)**

Tehdään jatkosuunnitelma. Kuraattori jatkaa yksin tai kootaan työryhmä.

Sovitaan jatkotoimet ja aina jatkoseuranta (joko käynti, soitto tai jokin muu yhteydenotto).

Opiskelijan oikeudet toteutuvat yhdenvertaisesti samassa kunnassa sijaitsevilla toimipaikoissa

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin tarkentava kysymys opiskelijoiden oikeuksista saada opiskelu- huoltopalveluja saman kunnan alueella sijaitsevilla toimipaikoissa (kuviot 68). Järjestäjistä 79–89 prosenttia arvioi, että opiskelijan oikeuksia noudatetaan saman kunnan alueella sijaitsevilla toimipaikoissa hyvin / erittäin hyvin.

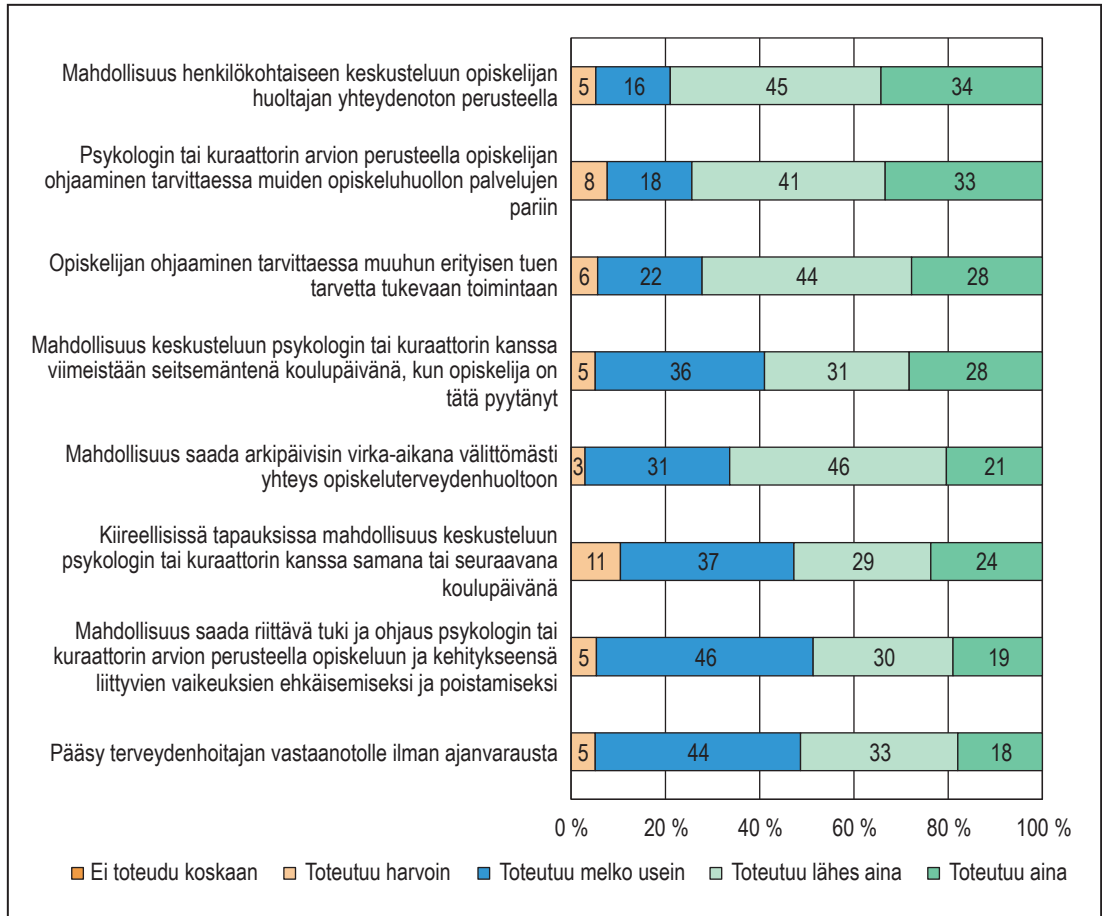
KUVIO 68. Koulutuksen järjestäjien näkemys oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa mainittujen määräaikaisten ja muiden vaateiden toteutumisesta saman kunnan alueella sijaitseissa toimipaikoissa (n = 45–47)

Opiskelijan oikeuksien toteutuminen vaihtelee eri kuntien alueella sijaitseissa toimipaikoissa

Opiskelijan oikeudet saada opiskeluhuoltopalveluja vaihtelevat koulutuksen järjestäjien mielestä eri kuntien alueilla sijaitseissa toimipaikoissa (kuviot 69). Yli 70 prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi, että seuraavat oikeudet toteutuvat hyvin / erittäin hyvin: mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun, opiskelijan ohjaaminen psykologin tai kuraattorin arvion perusteella ja opiskelijan ohjaaminen tarvittaessa muuhun erityisen tuen tarvetta tukevaan toimintaan.

Koulutuksen järjestäjistä noin kymmenesosa arvioi seuraavien oikeuksien toteutuvan huonosti: kiireellisissä tapauksissa mahdollisuus keskusteluun psykologin tai kuraattorin kanssa ja psykologin tai kuraattorin arvion perusteella opiskelijan ohjaaminen tarvittaessa muiden opiskeluhuollon palveluiden pariin.

Haasteita on erityisesti pääsyssä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta ja opiskelijan mahdollisuudessa saada riittävää tukea ja ohjausta psykologin tai kuraattorin arvion perusteella opiskeluun. Jopa yli 40 prosenttia ryhmistä arvioi niiden toteutuvan kohtalaisesti ja suurin piirtein saman verran hyvin.

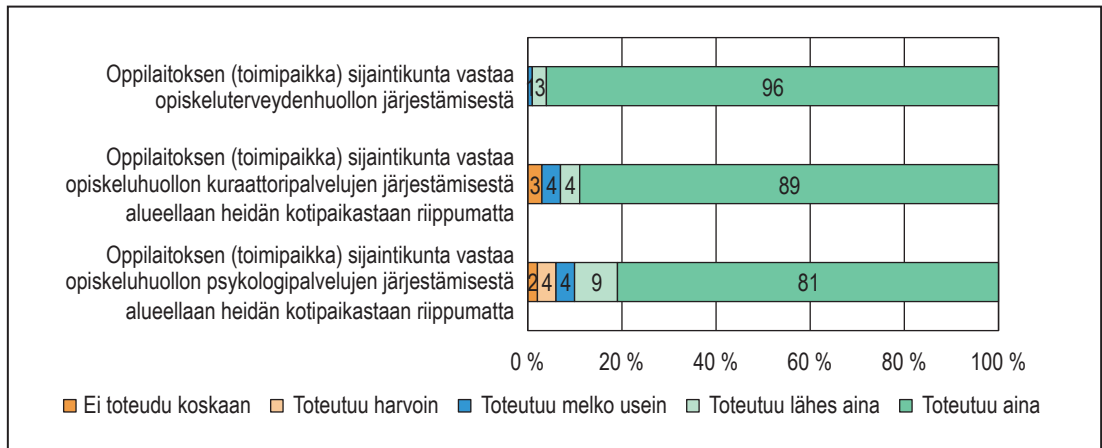

KUVIO 69. Koulutuksen järjestäjien näkemys oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa mainittujen määräaikojen ja muiden vaateiden toteutumisesta eri kuntien alueilla sijaitsevilla toimipaikoissa (n = 36–39)

Oppilaitoksen (toimipaikan) sijaintikunnan vastuun toteutuminen opiskeluhoitopalvelujen järjestämisestä

Oppilaitoksen sijaintikuntien vastuut toteutuvat erittäin hyvin

Koulutuksen järjestäjistä enemmistö arvioi sijaintikuntien opiskeluhoitovastuiden toteutuvan aina (kuvio 70).

KUVIO 70. Oppilaitoksen (toimipaikan) sijaintikunnan vastuut opiskeluhoitopalveluissa (n = 99)

5.3 Erityistarpeet opiskeluhoollon palvelujen saatavuudelle

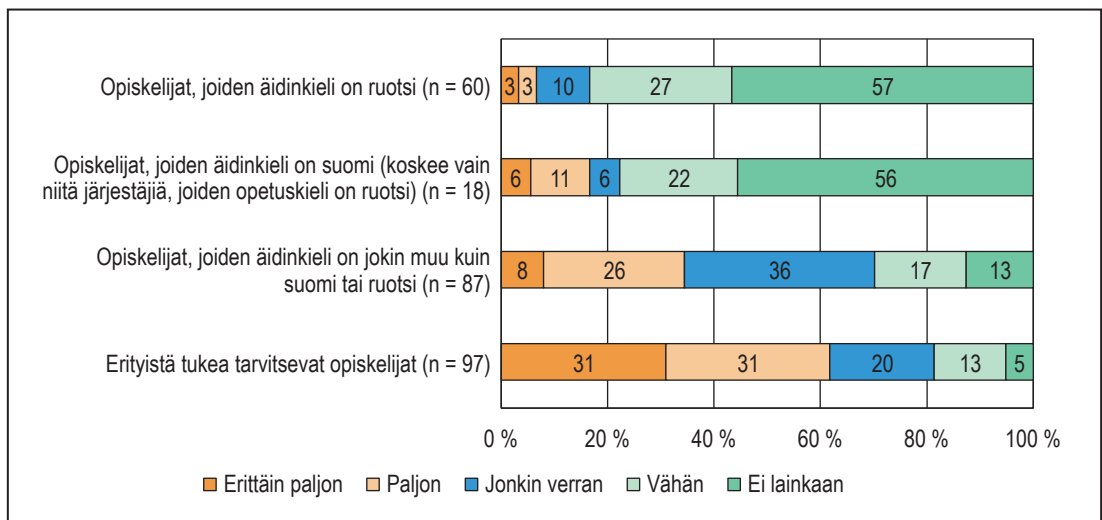
Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin opiskeluhoitopalvelujen erityistarpeista ja niiden tehostumisesta eri opiskelijaryhmille.

Erityistarpeet opiskeluhoollon palvelujen saatavuudelle

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin näkemyksiä, kuinka paljon erityistarpeita opiskeluhoitopalvelujen saatavuudelle ilmenee eri opiskelijaryhmien osalta (kuvio 71). Koulutuksen järjestäjistä yli puolet arvioi, että erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijoilla on paljon tai erittäin paljon erityistarpeita opiskeluhoitopalveluille.

Koulutuksen järjestäjien käsitykset erityistarpeista vaihtelivat. Erityisesti ne vaihtelivat ryhmän ”opiskelijat, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi” osalta. Yli kolmannes koulutuksen järjestäjistä arvioi, että näillä opiskelijoilla on palvelujen erityistarpeita paljon / erittäin paljon. Toinen kolmannes koulutuksen järjestäjistä arvioi, että näillä opiskelijoilla on vähän / ei lainkaan erityistarpeita.

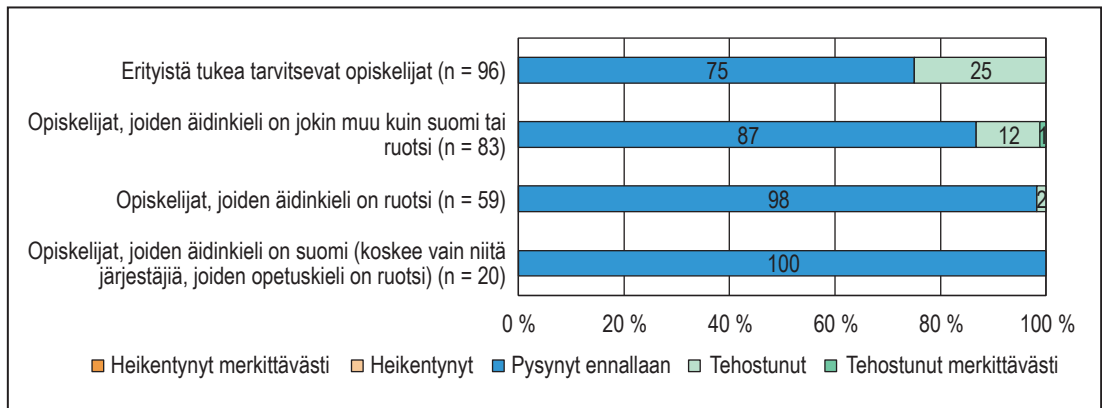
Enemmistö ryhmistä arvioi, että opiskelijoilla, joiden äidinkieli on suomi tai ruotsi, on vähän tai ei lainkaan palvelujen saatavuuden erityistarpeita.

KUVIO 71. Koulutuksen järjestäjien näkemys erityistarpeista opiskeluhoitopalveluille (n = 18–97)

Opiskeluhuollon erityistarpeiden huomioon ottaminen on pysynyt ennallaan lain voimaantulon jälkeen

Koulutuksen järjestäjien enemmistö arvioi opiskeluhoiltopalveluiden erityistarpeiden huomioon ottamisen pysyneen samana lain voimaantulon jälkeen (kuvio 72). Neljännes koulutuksen järjestäjistä arvioi erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden erityistarpeiden huomioon ottamisen kuitenkin tehostuneen. Noin kymmenesosa koulutuksen järjestäjien ryhmistä arvioi opiskeluhoiltopalveluiden saatavuuden erityistarpeiden huomioon ottamisen tehostuneen opiskelijoille, joiden äidinkielenä on jokin muu kuin suomi tai ruotsi.

KUVIO 72. Koulutuksen järjestäjien näkemys lain vaikutuksista erityistarpeisiin opiskeluhoiltopalveluille (n = 20–96)

Lain vaikutukset henkilöstön riittävyyteen

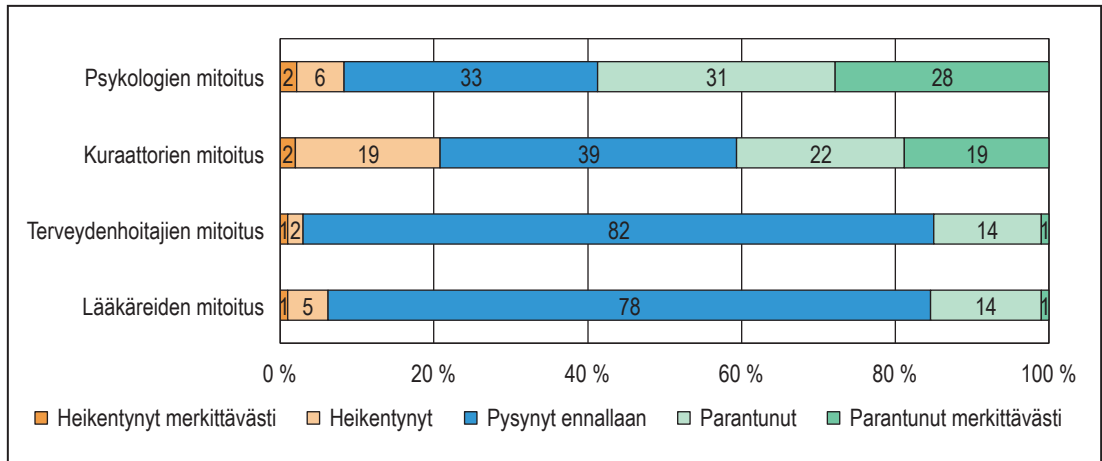
Opiskeluhoitohenkilöstön mitoitus on lakimuutoksen myötä parantunut psykologien ja kuraattoreiden osalta.

Henkilöstön riittävyyden nykytila vaihtelee ammattiryhmittäin. Kuraattoreiden riittävyys on kohtalainen ja terveydenhoitajien melko hyvä. Psykologien mitoitus on melko riittämätön. Myös lääkärin mitoitus on melko riittämätön. Psykologien ja riittävyys vaihtelee alueittain.

Henkilöstön riittävyys suhteessa opiskelijoiden tarpeeseen

Koulutuksen järjestäjistä yli puolet arvioi psykologien riittävyyden parantuneen (kuvio 73). Kolmannes järjestäjistä arvioi riittävyyden pysyneen ennallaan. Koulutuksen järjestäjistä 41 prosenttia arvioi kuraattorien riittävyyden parantuneen. Viidennes koulutuksen järjestäjistä arvioi kuraattoreiden riittävyyden heikentyneen. Enemmistö koulutuksen järjestäjistä arvioi terveydenhoitajien ja lääkäreiden riittävyyden pysyneen ennallaan.

Psykologien ja kuraattorien riittävyys on tehostunut lain voimaantumisen jälkeen

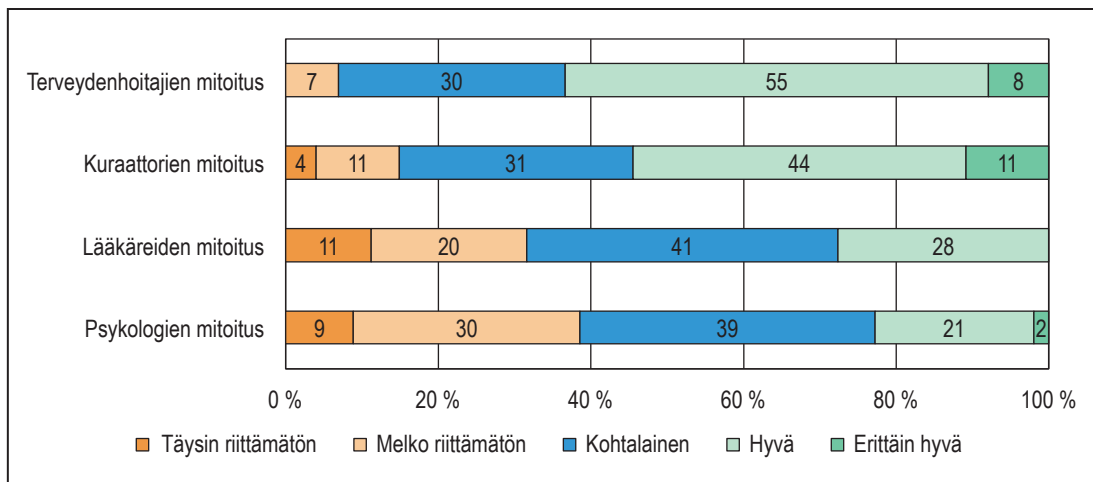
KUVIO 73. Koulutuksen järjestäjien näkemys lain vaikutuksista henkilöstön mitoituksen riittävyyteen (n = 97–101)

Koulutuksen järjestäjiltä pyydettiin näkemys myös henkilöstön riittävyyden nykytilasta. Koulutuksen järjestäjien mielestä henkilöstön riittävyys vaihtelee ammattiryhmittäin.

Psykologien määrä on melko riittämätön

Koulutuksen järjestäjistä yli puolet arvioi kuraattorien määrän riittävyyden hyväksi (kuviokuva 74). Ryhmistä 15 prosenttia arvioi riittävyyden huonoksi / erittäin huonoksi. Koulutuksen järjestäjistä 39 prosenttia arvioi psykologien riittävyyden huonoksi / erittäin huonoksi ja sama määrä kohtalaiseksi. Vain viidennes arvioi mitoituksen olevan riittävä.

Enemmistö (63 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi terveydenhoitajien riittävyyden hyväksi / erittäin hyväksi. Lääkärien mitoituksessa on myös haasteita. Lääkärien riittävyyttä piti kolmannes koulutuksen järjestäjistä hyvänä ja toinen kolmannes melko riittämättömänä tai täysin riittämättömänä ja 40 prosenttia kohtalaisena.

KUVIO 74. Koulutuksen järjestäjien näkemys henkilöstön mitoituksen riittävydestä (n = 101–102)

Erot henkilöstön riittävydessä taustamuuttujittain

Kuraattorien ja psykologien riittävyys ja riittävyden muutos lain voimaantumisen jälkeen vaihteli AVI-alueittain opetuskielen ja toimipaikkojen määrän mukaan. Seuraavaksi tuodaan esiin keskeiset erot.

Kuraattorien riittävydessä kohtalaisia eroja AVI-alueiden välillä

Kaikilla AVI-alueilla kuraattorien riittävyys oli vähintään kohtalaisella tasolla. Kuraattorien riittävydessä on kohtalaisia eroja AVI-alueiden välillä (ka. 3,3–3,8). Lapissa ja Lounais-Suomessa riittävyys oli kohtalainen, kun se Pohjois-Suomessa tai Itä-Suomessa oli hyvä. Tosin alueittaiset käsitykset kuraattoreiden saatavuudesta vaihtelivat selvästi. Varsinkin Etelä-Suomen järjestäjät kokivat saatavuuden selvästi vaihtelevammin kuin Lapin alueen järjestäjät.

Psykologien riittävyys vaihtelee alueittain heikosta kohtalaiseen

Psykologien riittävydessä on suuria eroja AVI-alueiden välillä. Psykologien määrä on riittämätön Länsi- ja Sisä-Suomessa, Etelä-Suomessa, Lapissa ja Pohjois-Suomessa ja kohtalainen Lounais-Suomessa ja Itä-Suomessa (ka. 2,3–3,3). Myös riittävyden muutoksessa on suuria eroja lain voimaantulon jälkeen (ka. 2,7–4,0). Etelä-Suomessa ja Pohjois-Suomessa psykologien riittävyden koetaan tehostuneen hyvin. Sen sijaan Lapissa mitoitus ei ole tehostunut. Myös alueiden sisällä näkemykset psykologipalvelujen riittävydestä vaihtelevat, esimerkiksi Lounais-Suomessa järjestäjien käsitykset poikkeavat selvästi enemmän kuin Lapissa.

Kuraattorien riittävyden muutos lain voimaantulon jälkeen vaihtelee opetuskielen mukaan. Ruotsinkieliset järjestäjät arvioivat ettei kuraattoreiden saatavuudessa ole tapahtunut merkittävää parannusta toisin kuin suomenkieliset järjestäjät, jotka näkevät sen parantuneen selvästi.

Kuraattorien riittävyden muutos lain voimaantulon jälkeen vaihtelee toimipaikkojen määrän mukaan

Toimipaikkojen määrä näyttäisi liittyvän siihen, millaiseksi kuraattoripalvelujen riittävydessä tapahtunut muutos arvioidaan. Koulutuksen järjestäjät, joilla on 6–23 toimipaikkaa, arvioivat kuraattorien riittävyden muutoksen melko heikoksi. Suurimmaksi muutoksen arvioivat järjestäjät, joilla on yksi toimipaikka.

Lain vaikutusten arviointi

Hallituksen esityksessä eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi (67/2013 vp) laille oli asetettu useita tavoiteltuja vaikutuksia. Niiden pohjalta laadittiin kysymyspatteristo. Kysymykset kohdennettiin oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuomiin vaikutuksiin yhteiskunnan, viranomaisten, koulutuksen järjestäjän, nuorten, palveluiden saatavuuden ja riittävyyden sekä yleisesti opiskelu- huollon kokonaisuuden kannalta. Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan lain vaikutuksia laille asetettujen tavoitteiden näkökulmasta.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

- Opiskelu- huollon toimijoiden vastuut ovat selkeytyneet ja toiminta jäsentynyt paremmin.
- Opiskelu- huollon johtaminen on jäsentynyt.
- Opiskelu- huollon painopiste ei ole vielä siirtynyt yksilöllisestä yhteisölliseen opiskelu- huoltoon eikä varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisevään työhön.
- Tiedonsiirto eri hallinnonalojen välillä ei ole parantunut.
- Turhat esteet eivät ole poistuneet viranomaisten opiskelu- huoltoon liittyvän yhteis- työn väliltä.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

- Opiskelu- huollosta on tullut monialaisempi kokonaisuus.
- Lainsäädännön selkeytymistä ja opiskelu- huollon käsitteiden selkeytymistä on jonkin verran tapahtunut.
- Opiskelu- huoltotyö on kokonaisuutena tehostunut.
- Opiskelijoiden mielenterveyspalvelujen, sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun tarve ei ole vähentynyt.

Vaikutukset opiskeluhoollon kokonaisuuteen

- Opiskeluhoollon suunnitelmallisuus on lisääntynyt.
- Opiskelijoiden tietosuoja on parantunut.
- Lainsäädännön selkeytymistä ja opiskeluhoollon käsitteiden selkeytymistä on jonkin verran tapahtunut.
- Rekisterit eivät ole tulleet toimivammiksi.

Vaikutukset nuoriin

- Nuorten vaikutusmahdollisuudet ovat parantuneet.
- Opiskelijoiden osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhoollon on parantunut.
- Opiskeluhooltoon liittyvä yhteistyö ei ole lisääntynyt kodin ja oppilaitoksen kesken.
- Keskeyttämiset eivät ole vähentyneet.
- Läpäisy ei ole parantunut.

Vaikutukset koulutuksen järjestäjän toimintaan

- Opiskeluhoolto tukee opettajien tekemää kasvatus- ja opetustyötä.
- Kuraattori ja terveydenhoitaja ovat mukana yhteisöllisessä opiskeluhoollon.
- Opiskeluhoollon korjaavat toimenpiteet eivät ole vähentyneet.
- Lääkäri ei ole mukana yhteisöllisessä opiskeluhoollon.

Vaikutukset opiskeluhoitopalveluiden saatavuuteen ja riittävyteen

- Opiskelijat saavat opiskeluhoitopalvelut lain asettamien määräaikojen puitteissa.
- Opiskeluhoitopalveluiden saatavuus on parantunut.
- Opiskelijoiden avunsaanti opiskeluhoollon on helpottunut.
- Opiskeluhoitopalveluiden laatu on yhdenvertaistunut.

7.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Opiskeluhuollon toimijoiden vastuut ovat selkeytyneet ja toiminta jäsentynyt paremmin

Koulutuksen järjestäjien mielestä opiskeluhuollon eri toimijoiden vastuut ovat selkeytyneet. Yli 70 prosenttia ryhmistä arvioi, että opiskeluhuollon toiminta on jäsentynyt entistä paremmin (kuvio 75).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolailla on ollut myönteisiä vaikutuksia opiskeluhuollon johtamiseen ja koordinointiin

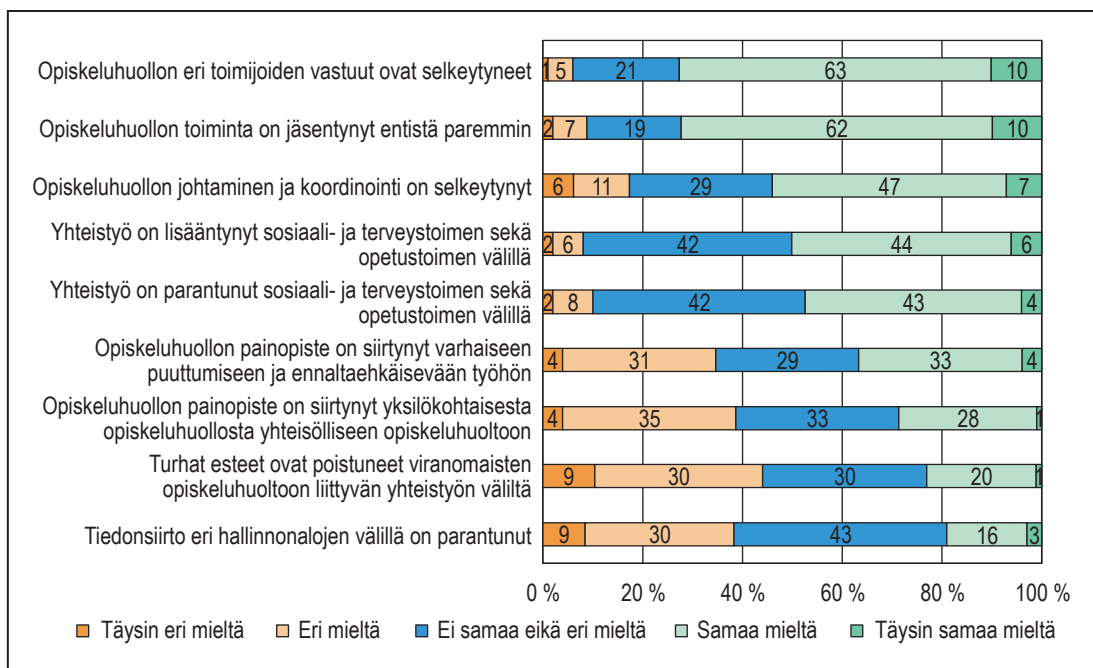
Puolet koulutuksen järjestäjien ryhmistä arvioi, että opiskeluhuollon johtaminen on jäsentynyt ja koordinointi selkeytynyt. Lisäksi puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi, että yhteistyö on lisääntynyt ja parantunut sosiaali- ja terveystoimen sekä opetustoimen välillä.

Käsitykset opiskeluhuollon painopisteen siirtymisestä yhteisölliseen opiskeluhooltoon ja varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisevään työhön vaihtelivat

Kolmasosa koulutuksen järjestäjistä arvioi, että opiskeluhuollon painopiste ei ole vielä siirtynyt yhteisölliseen opiskeluhooltoon tai ennaltaehkäisevään työhön. Sama määrä arvioi painopisteen siirtyneen yhteisölliseen opiskeluhooltoon ja ennaltaehkäisevään työhön. Kolmasosa ei osannut sanoa painopisteen siirtymisestä.

Tiedonsiirto eri hallinnonalojen välillä ei ole parantunut

Yli kolmasosa koulutuksen järjestäjistä oli sitä mieltä, että tiedonsiirto eri hallinnonalojen välillä ei ole parantunut. Viidennes koulutuksen järjestäjistä arvioi, että tiedonsiirto on parantunut. Yli 40 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

KUVIO 75. Koulutuksen järjestäjien näkemykset oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksista viranomaisten toimintaan (n = 94–101)

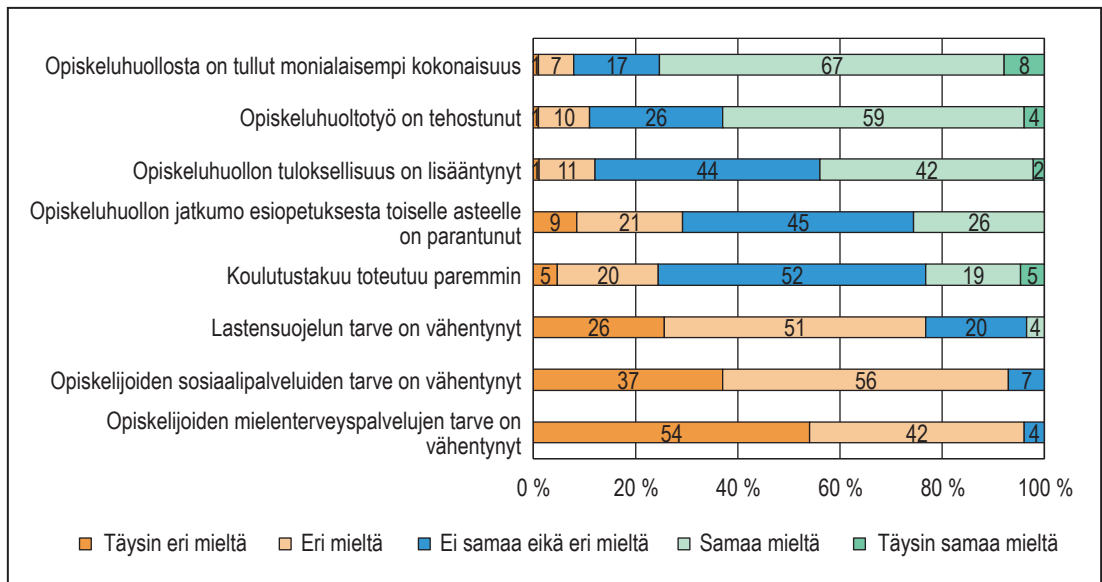
7.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Opiskeluhooltotyö on kokonaisuutena tehostunut, ja siitä on tullut monialaisempi kokonaisuus

Suurin osa koulutuksen järjestäjistä (75 %) arvioi, että opiskeluhoollosta on tullut monialaisempi kokonaisuus (kuvio 76). Enemmistön (63 %) mukaan opiskeluhooltotyö on tehostunut. Koulutuksen järjestäjistä 44 prosenttia arvioi opiskeluhoollon tuloksellisuuden parantuneen. Koulutuksen järjestäjien käsitykset vaihtelivat opiskeluhoollon jatkumon parantumisesta esiopetuksesta toiselle asteelle ja koulutustakuun paremmasta toteutumisesta. Viidesosa arviointiryhmistä arvioi koulutustakuun toteutuneen paremmin. Sama määrä koulutuksen järjestäjistä oli sitä mieltä, että koulutustakuu ei ole toteutunut paremmin.

Laki ei ole saanut aikaan opiskelijoiden mielenterveyspalvelujen, sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun tarpeen vähenemistä

Suurin osa koulutuksen järjestäjistä oli sitä mieltä, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ei ole vähentänyt opiskelijoiden mielenterveyspalvelujen, sosiaalipalvelujen tai lastensuojelun tarvetta.

KUVIO 76. Koulutuksen järjestäjien näkemykset oppilas- ja opiskelijahuoltolain yhteiskunnallisista vaikutuksista (n = 82–100)

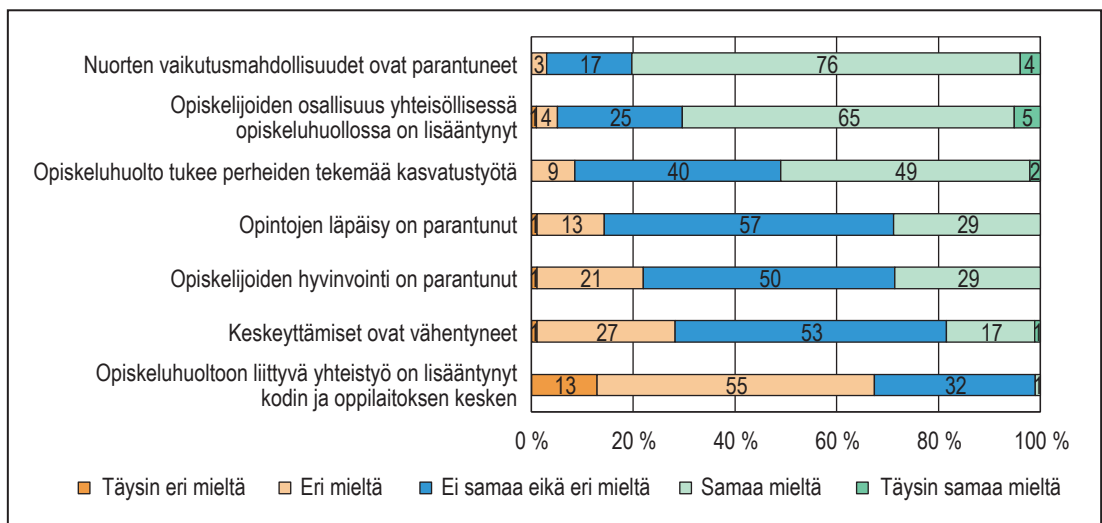
7.3 Vaikutukset nuoriin

Opiskelijoiden osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhollossa ja nuorten vaikutusmahdollisuudet ovat parantuneet

80 prosenttia koulutuksen järjestäjistä arvioi nuorten vaikutusmahdollisuuksien parantuneen (kuvio 77). Lähes yhtä suuri vastaajajoukko oli sitä mieltä, että opiskelijoiden osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhollossa on lisääntynyt. Puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi, että opiskeluhoito tukee perheiden tekemää kasvatustyötä. Koulutuksen järjestäjien mielipiteet vaihtelivat opiskelijoiden hyvinvoinnin parantumisesta. Kolmasosa koulutuksen järjestäjistä arvioi hyvinvoinnin parantuneen. Lähes neljännes järjestäjistä oli väittämästä eri mieltä. Opiskelijoiden läpäisyn ei arvioitu juuri parantuneen tai keskeyttämisten vähentyneen.

Opiskeluhooltoon liittyvä yhteistyö ei ole lisääntynyt kodin ja oppilaitoksen kesken

Suurin osa koulutuksen järjestäjistä (68 %) arvioi, että opiskeluhooltoon liittyvä yhteistyö ei ole lisääntynyt kodin ja oppilaitoksen kesken. Kolmasosa ryhmistä ei osannut kertoa mielipidettään yhteistyöstä.

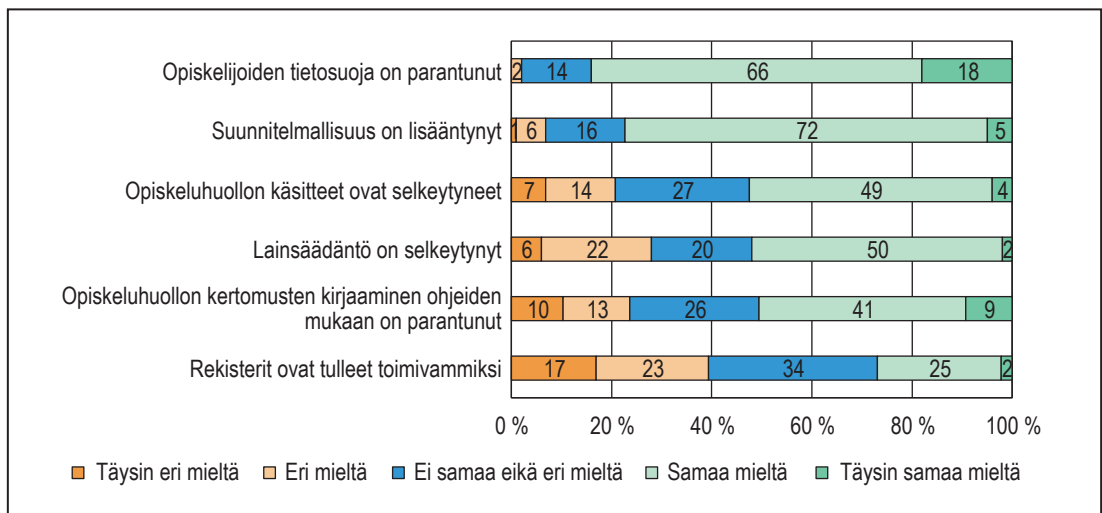

KUVIO 77. Koulutuksen järjestäjien näkemykset oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksista nuoriin (n = 91–101)

7.4 Vaikutukset opiskeluhuollon kokonaisuuteen

Opiskeluhuollon suunnitelmallisuus on lisääntynyt ja opiskelijoiden tietosuoja parantunut

Koulutuksen järjestäjien enemmistö arvioi, että opiskelijoiden tietosuoja on parantunut (kuvio 78). Myös opiskeluhuollon suunnitelmallisuuden arvioitiin lisääntyneen. Yli puolet järjestäjistä arvioi, että opiskeluhuollon käsitteet ovat selkeytyneet. Viidesosa vastaajista arvioi, että käsitteet eivät ole selkeytyneet. Puolet koulutuksen järjestäjien ryhmistä arvioi lainsäädännön selkeytyneen. Puolet arvioi opiskeluhuollon kertomusten kirjaamisen ohjeiden mukaan parantuneen, ja noin viidennes oli eri mieltä.

KUVIO 78. Koulutuksen järjestäjien näkemykset oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksista opiskeluhuollon kokonaisuuteen (n = 89–100)

Rekisterien käytössä on haasteita

Neljännes koulutuksen järjestäjistä arvioi, että rekisterit ovat nyt toimivampia. Kolmasosa ryhmistä toi esille, että ne eivät ole tulleet toimivammiksi. Koulutuksen järjestäjien ryhmistä kolmasosa (n = 36) pohti avovastauksissa opiskeluhuoltorekisterien ongelmia. Vastaukset ryhmiteltiin seuraavasti:

- **Tarve kansallisille ja paikallisille linjauksille (33 %)**

OKM:n ja STM:n ohjeet näistä on ovat keskenään ristiriitaisia.

Kunnalla ei selkeää linjaa asiassa.

Sekavaa; monenlaiset opiskelijahuoltoryhmät hämmentävät. Kirjaamiseen liittyvät asiat ja ohjeistukset ovat edelleen epäselviä.

Sekavuutta opiskelijahuoltokertomusten kirjaamisperiaatteista ja -käytännöistä.

- **Useita eri rekisterejä (22 %)**

Tuplakirjaamista ja turvaa byrokratiaa. Toimijoilla on eri järjestelmät ja rekisterit. Ei ole yhteistä rekisteriä psykologin kanssa. Tieto ei kulje muuten kuin keskustelun kautta.

Tarvitaan valtakunnallinen rekisteri ja järjestelmä tämän sillisalaatin tilalle.

- **Tekniset haasteet (17 %)**

Tietojärjestelmät eivät ole ajan tasalla.

Eri järjestelmiin ja rekistereihin pääsy on ollut haastavaa salasanojen ja käyttäjätunnusten runsauden/vaihtuvuuden takia.

Rekistereille ei ole tietoturvallista säilytystä, ohjeistusta tms.

- **Rekistereitä ei ole (14 %)**

Opiskeluhuoltorekisteri puuttuu.

- **Byrokraattisuus (8 %)**

Rekisterit byrokraattisia ja hallintolähtöisiä.

- **Muut vastaukset (6 %)**

7.5 Vaikutukset koulutuksen järjestäjän toimintaan

Opiskeluhoolto tukee opettajien tekemää kasvatus- ja opetustyötä

Valtaosa koulutuksen järjestäjistä oli sitä mieltä, että opiskeluhoolto tukee opettajien tekemää kasvatus- ja opetustyötä (kuvio 79).

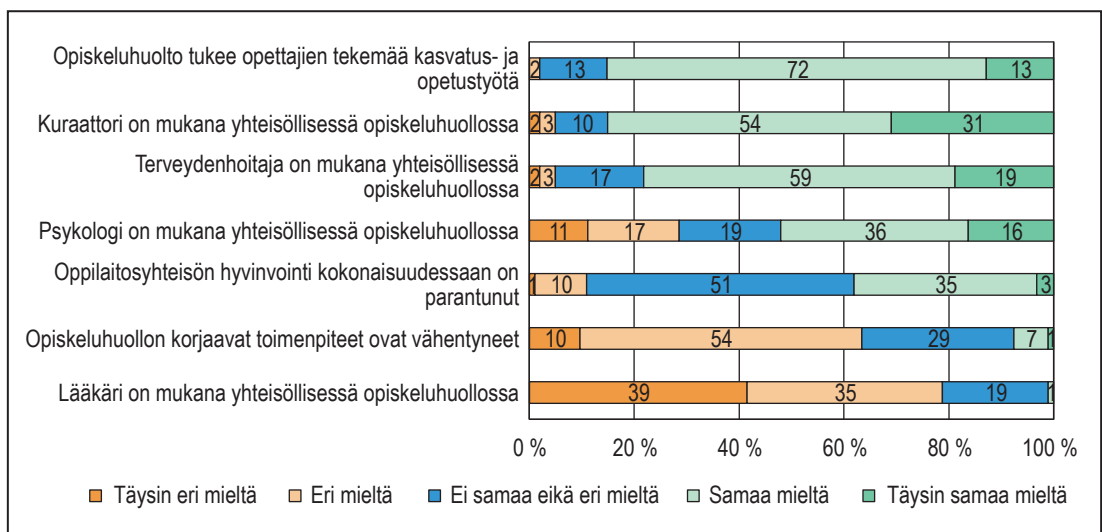
Kuraattori ja terveydenhoitaja osallistuvat hyvin yhteisölliseen opiskeluhooltoon

Enemmistö koulutuksen järjestäjien ryhmistä arvioi, että kuraattorit ja terveydenhoitajat ovat mukana yhteisöllisessä opiskeluhoollossa. Puolet järjestäjistä oli sitä mieltä, että psykologit ovat mukana yhteisöllisessä opiskeluhoollossa. Neljännes vastaajista oli eri mieltä psykologien osallistumisesta yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Lääkärit eivät ole koulutuksen järjestäjien ryhmien vastausten mukaan mukana yhteisöllisessä opiskeluhoollossa.

Opiskeluhoollon korjaavat toimenpiteet eivät ole vähentyneet

Koulutuksen järjestäjistä 40 prosenttia arvioi oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin parantuneen. Puolet ryhmistä ei osannut sanoa, onko hyvinvointi parantunut.

Koulutuksen järjestäjien ryhmistä 64 prosenttia arvioi, että opiskeluhoollon korjaavat toimenpiteet eivät ole vähentyneet. Kolmasosa ryhmistä ei osannut sanoa vähentymisestä. Ryhmistä 8 prosenttia arvioi korjaavien toimenpiteiden vähentyneen.

KUVIO 79. Koulutuksen järjestäjien näkemykset oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksista koulutuksen järjestäjän toimintaan (n = 92–101)

7.6 Vaikutukset opiskeluhoitopalveluiden saatavuuteen ja riittävyyteen

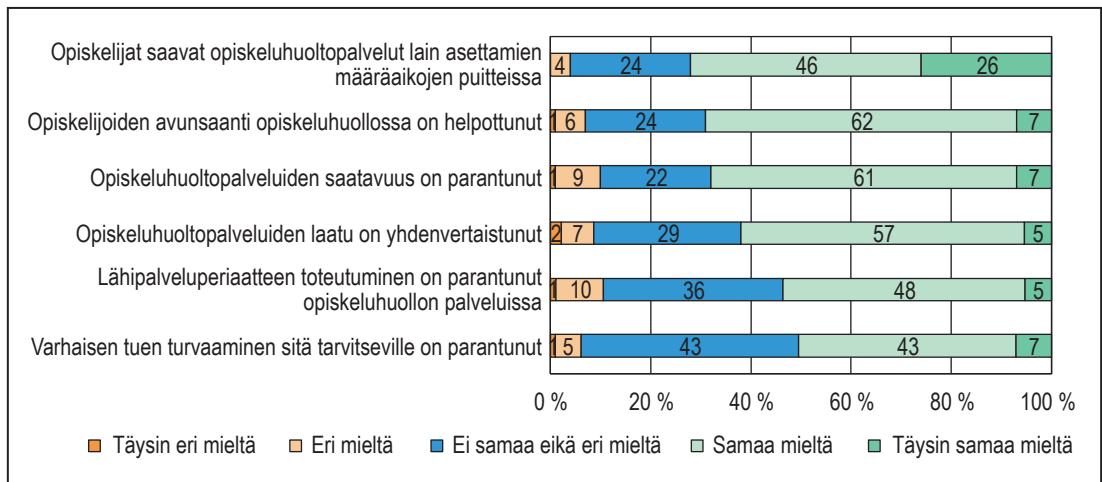
Opiskeluhoitopalveluiden saatavuus on parantunut ja opiskelijoiden avunsaanti opiskeluhoitoloissa on helpottunut

Koulutuksen järjestäjät (68 %) arvioivat, että opiskeluhoitopalveluiden saatavuus on parantunut. Sama määrä arvioi, että opiskelijoiden avunsaanti opiskeluhoitoloissa on helpottunut. Kummassakin asiassa noin 10 prosenttia ryhmistä oli eri mieltä.

Opiskelijat saavat pääosin opiskeluhoitopalvelut lain asettamien määräaikojen puitteissa

Suurin osa koulutuksen järjestäjistä arvioi, että opiskelijat saavat opiskeluhoitopalvelut lain asettamien määräaikojen puitteissa (kuviokuva 80). Neljännes järjestäjien ryhmistä ei osannut sanoa määräaikojen toteutumisesta. Yli puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi opiskeluhoitopalveluiden laadun yhdenvertaistuneen. Yli 40 prosenttia ei osannut sanoa laadun yhdenvertaistumisesta.

Puolet koulutuksen järjestäjistä arvioi, että varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville on parantunut. Yli 40 prosenttia ei osannut sanoa, onko parantumista tapahtunut. Lähes sama määrä koulutuksen järjestäjistä toi esiin, että lähipalveluperiaatteen toteutuminen on parantunut opiskeluhoitoloissa. Vastaajista 36 prosenttia ei osannut sanoa, onko parantumista tapahtunut.

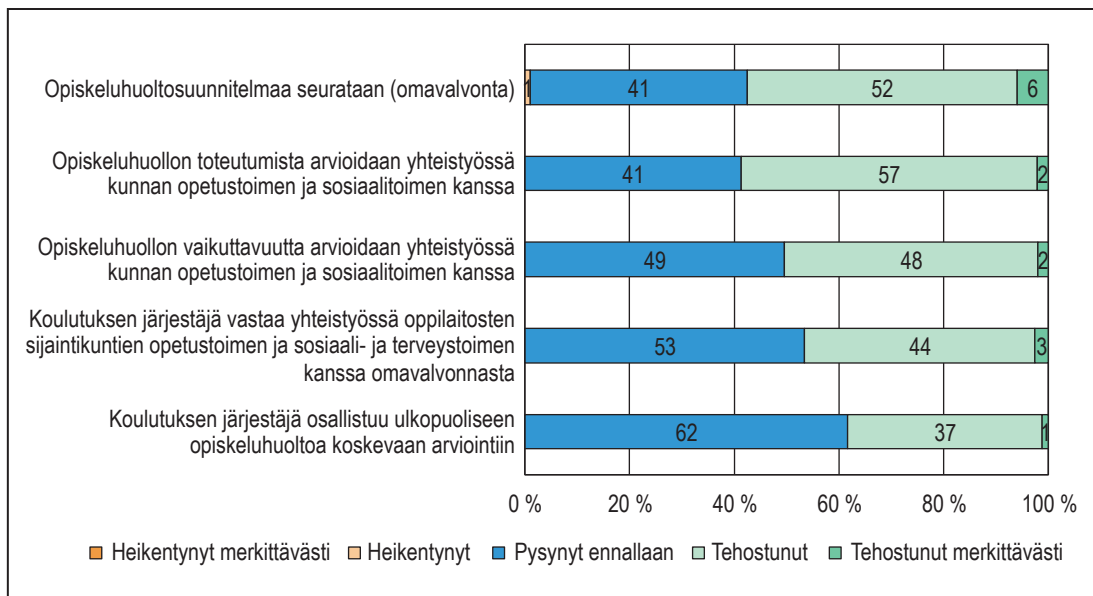

KUVIO 80. Koulutuksen järjestäjien näkemykset oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksista opiskeluhoitopalveluiden saatavuuteen ja riittävyyteen (n = 92–100)

Opiskeluhuollon seuranta, arviointi ja valvonta

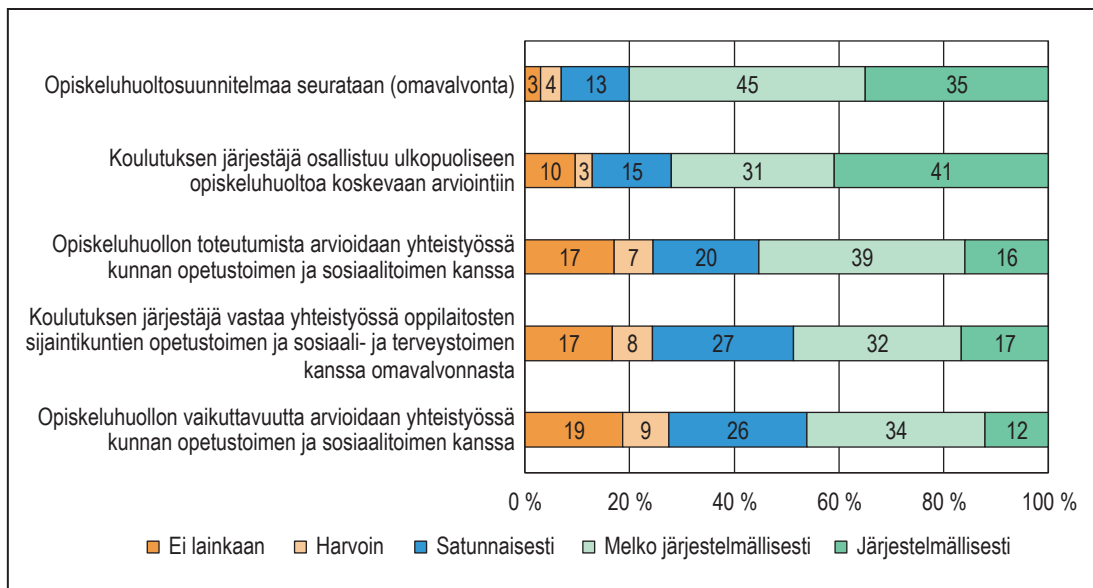
Lain (1287/2013, 25 §) mukaan koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskeluhuollon toteutumista ja vaikuttavuutta yhteistyössä kunnan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa sekä osallistuttava ulkopuoliseen opiskeluhooltoon koskevaan arviointiin. Arvioinnin keskeiset tulokset on julkistettava. Koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä toimitettava opetushallintoviranomaiselle sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle opiskeluhuollon valtakunnallisessa arvioinnissa, kehittämisessä, tilastoinnissa ja seurannassa tarvittavat tiedot. Koulutuksen järjestäjän on seurattava oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista (1287/2013, 13 §). Koulutuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa opiskeluhuollon kokonaisuuden omaavalvonnan toteutumisesta (1287/2013, 26 §).

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin opiskeluhuollon seurannan ja arvioinnin ja valvonnan tehostumisesta lain voimaantulon jälkeen (kuviokuva 81). Yli puolet järjestäjistä arvioi opiskeluhoitosuunnitelman seurannan tehostuneen. Sama määrä järjestäjistä arvioi opiskeluhuollon toteutumisen arvioinnin yhteistyössä opetus- ja sosiaali- ja sosiaalitoimen tehostuneen ja opiskeluhuollon vaikuttavuuden arvioinnin yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa tehostuneen. Yli kolmasosa koulutuksen järjestäjistä on tehostanut osallistumistaan ulkopuoliseen opiskeluhooltoon koskevaan arviointiin.

KUVIO 81. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuoma muutos opiskeluhoillon seurantaan ja arviointiin (n = 92–99)

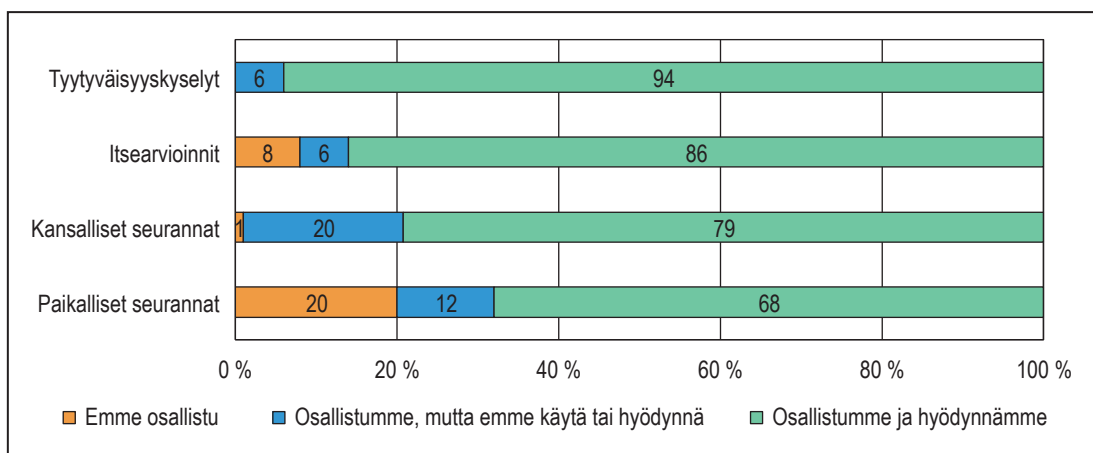
Koulutuksen järjestäjistä valtaosa arvioi, että he seuraavat opiskeluhoitosuunnitelmaa melko järjestelmällisesti (kuviokuva 82). Koulutuksen järjestäjien enemmistö osallistuu melko järjestelmällisesti / järjestelmällisesti ulkopuoliseen opiskeluhoillon arviointiin. Lähes neljännes osallistuu ulkopuolisiin arviointeihin satunnaisesti tai harvoin. Yli 40 prosenttia ryhmistä arvioi opiskeluhoillon toteutumisen tai vaikuttavuuden arvioinnin toteutuvan satunnaisesti tai harvoin. Samoin omavalvonnasta vastaaminen yhteistyössä oppilaitosten sijaintikuntien kanssa on haaste. Vain alle puolet järjestäjistä arvioi sen melko järjestelmälliseksi / järjestelmälliseksi.

KUVIO 82. Opiskeluhoillon seurannan ja arvioinnin nykytila (n = 92–100)

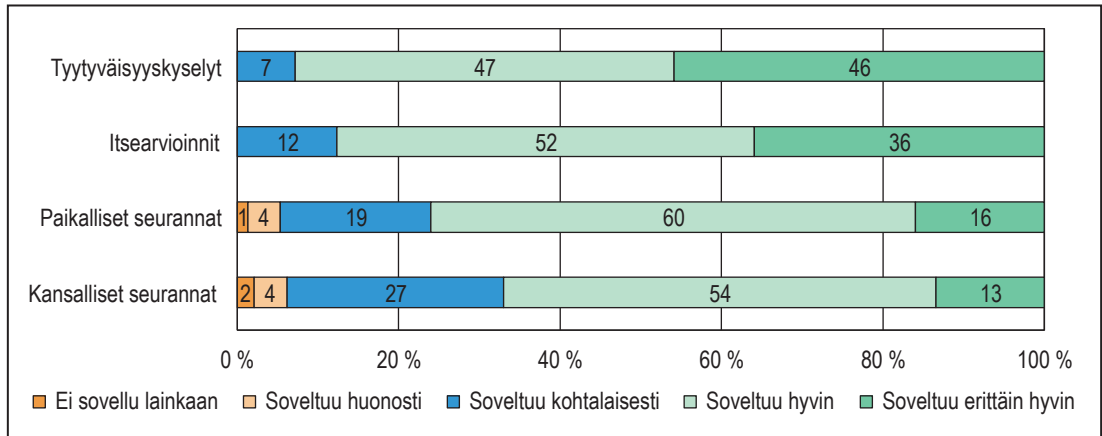
Koulutuksen järjestäjien käyttämät indikaattorit ja vertailutiedot

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin kertomaan käyttämistään opiskeluhoillon indikaattoreista (kuvio 83). Yli 70 prosenttia järjestäjistä ilmaisi käyttävänsä kaikkia arvioitavia indikaattoreita. Lähes kaikki keräävät tietoa tyytyväisyyskyselyillä ja itsearvioinneilla. Myös kansallisia ja paikallisia seurantoja käytetään.

KUVIO 83. Koulutuksen järjestäjien käyttämien indikaattorien hyödyntäminen (n = 100–101)

Koulutuksen järjestäjiltä pyydettiin tietoa siitä, miten indikaattorit ja vertailutiedot soveltuvat opiskeluhuollon toteutumisen ja tulosten seurantaan (kuvio 84). Tyytyväisyyskyselyiden ja itsearviointien koettiin soveltuvan parhaiten opiskeluhuollon toteutumisen ja tulosten seurantaan. Myös paikallisten ja kansallisten arviointien koettiin soveltuvan seurantaan.

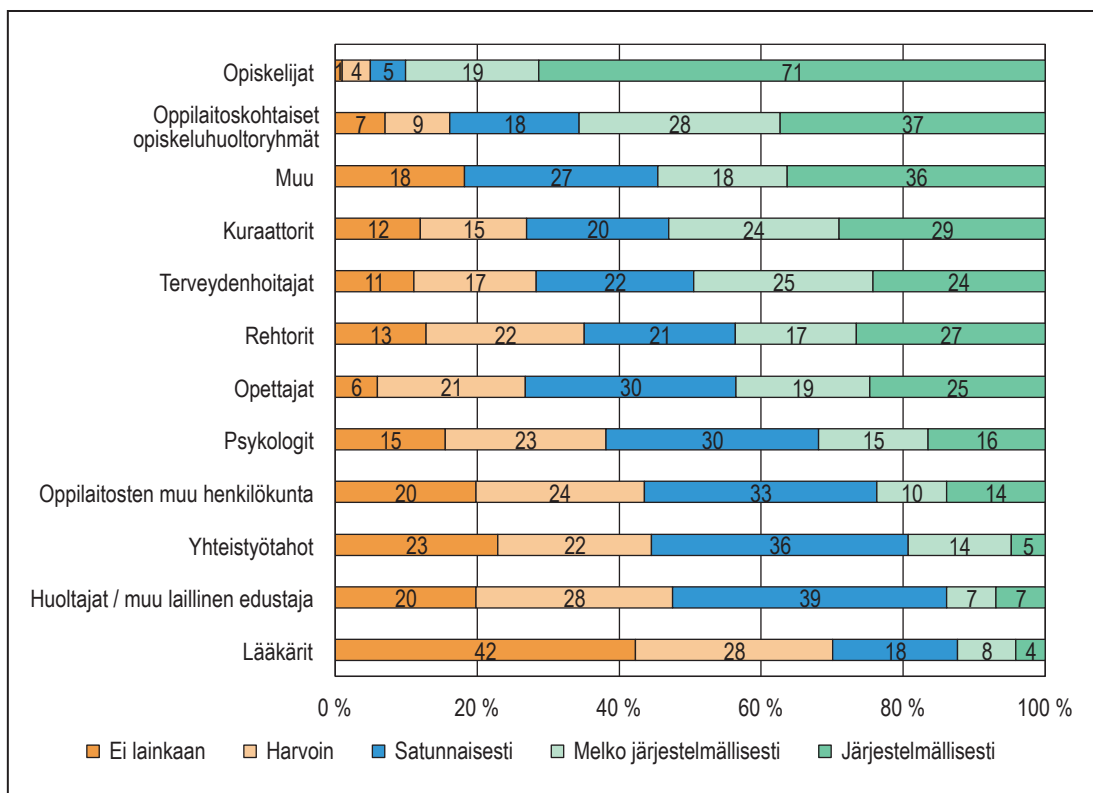

KUVIO 84. Koulutuksen järjestäjien käyttämien mittareiden soveltuvuus opiskeluhuollon seurantaan (n = 100–101)

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös, mitkä ovat opiskeluhuollon kolme tärkeintä mittaria tai indikaattoria, joita koulutuksen järjestäjä seuraa. Koulutuksen järjestäjät mainitsivat seuraavia mittareita:

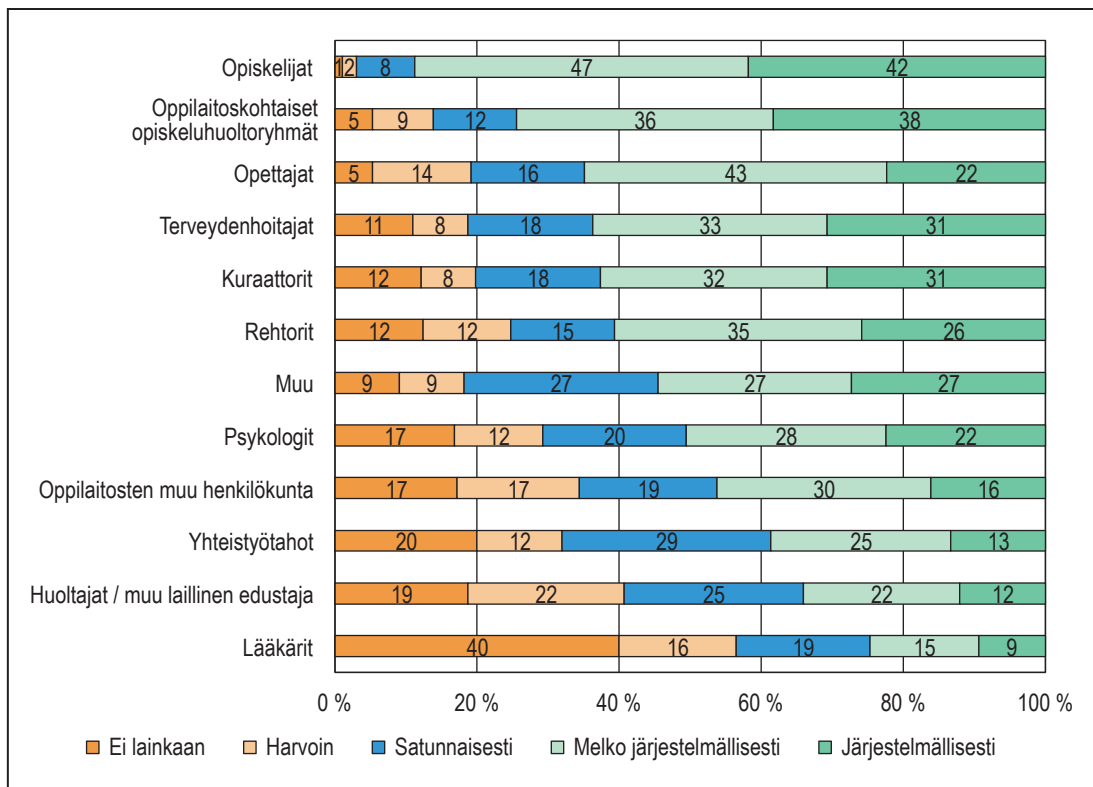
- Koulutuksen järjestäjän yleiset opiskelijakyselyt, 28,9 %
- Opiskelijoiden terveys ja hyvinvointi, 25,9 %
- Opintojen eteneminen ja läpäisy, 20,4 %
- Muut kyselyt, 9,5 %
- Opiskeluhoitopalvelut, 9 %
- Koulutuksen järjestäjän itsearviointi, 3,5 %
- Kansalliset seurannat ja arvioinnit, 3 %

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös, kuinka järjestelmällisesti palautetta kerätään eri kohde-ryhmiltä (kuvio 85). Useimmat järjestäjät (90 %) keräävät opiskelijoilta palautetta järjestelmällisesti. Noin puolet järjestäjistä kerää palautetta melko järjestelmällisesti / järjestelmällisesti opettajilta, rehtoreilta, terveydenhoitajilta ja kuraattoreilta. Myös oppilaitoskohtaisilta opiskeluhoitoryhmiltä kerätään palautetta melko järjestelmällisesti. Koulutuksen järjestäjät keräävät palautetta harvoin tai satunnaisesti psykologeilta, yhteistyötahoilta, oppilaitosten muulta henkilökunnalta ja huoltajilta.

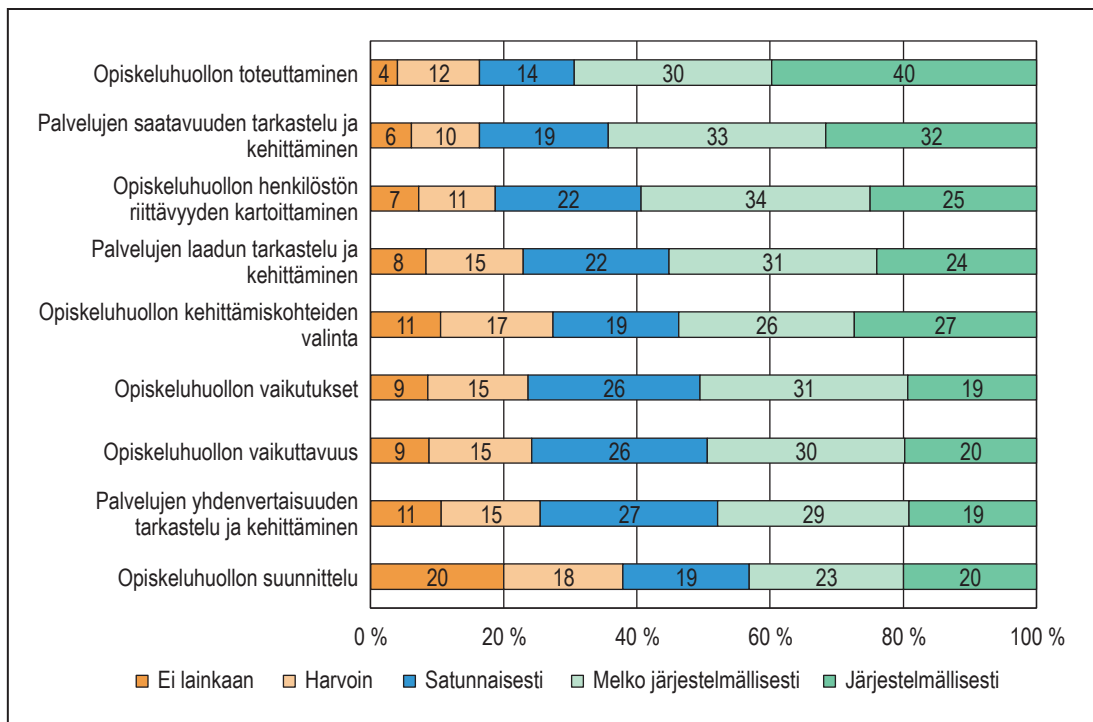
KUVIO 85. Opiskeluhuoltoon liittyvän palautetiedon keräämisen järjestelmällisyys (n = 83–101)

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös, kuinka järjestelmällisesti opiskeluhuollosta kerättävää palautetta hyödynnetään (kuvio 86). Järjestäjistä valtaosa hyödyntää opiskelijoiden, opiskeluhuoltoryhmien, terveydenhoitajien, kuraattorien ja rehtorien palautetta säännöllisesti / melko säännöllisesti.

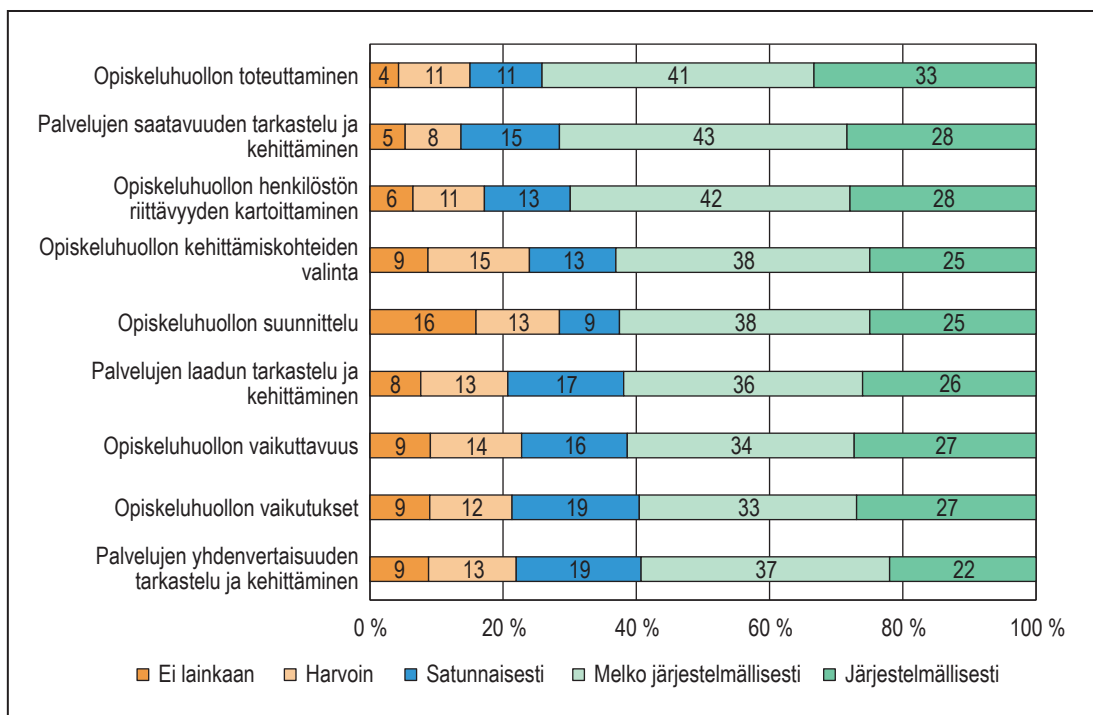
KUVIO 86. Kerätyn palautetiedon hyödyntämisen järjestelmällisyys (n = 11–98)

Koulutuksen järjestäjiltä pyydettiin tietoa myös palautetiedon keräämiseen järjestelmällisyydestä eri toiminnoista (kuvio 87). Yli 60 prosenttia koulutuksen järjestäjistä kerää palautetietoa opiskeluhoillon toteuttamisesta ja palvelujen saatavuudesta melko järjestelmällisesti / järjestelmällisesti. Noin puolet järjestäjistä kerää palautetietoa henkilöstön riittävydestä, palvelujen laadusta ja yhdenvertaisuudesta, kehittämiskohteiden valinnasta, opiskeluhoillon vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Järjestäjistä lähes 40 prosenttia kerää palautetietoa harvoin / ei koskaan opiskeluhoillon suunnittelusta.

KUVIO 87. Palautteen keräämisen eri toiminnoista järjestelmällisyys (n = 94–100)

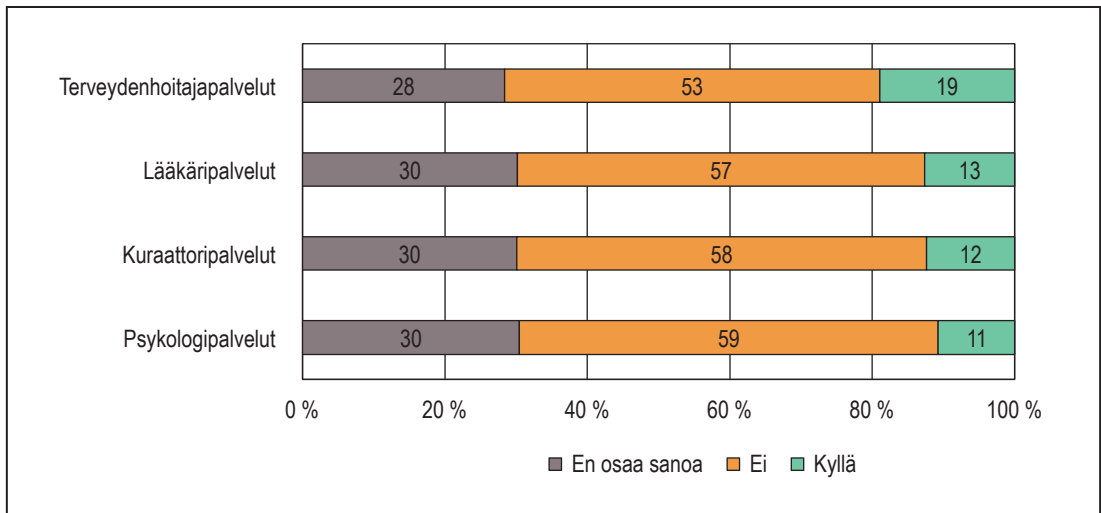
Suuri osa järjestäjistä (59–74 %) arvioi hyödyntävänsä palautetietoa opiskeluhuollon kehittämiseen (kuviot 88). Eniten palautetietoa käytetään opiskeluhuollon toteuttamisen kehittämiseen, palvelujen saatavuuden tarkasteluun ja kehittämiseen ja henkilöstön riittävyyden kartoittamiseen.

KUVIO 88. Palautetiedon hyödyntämisen järjestelmällisyys kehittämisessä (n = 88–93)

Opiskelijoiden kokemukset palautteen antamisesta

Opiskelijoilta kysyttiin, onko heiltä pyydetty palautetta opiskeluhuollon palveluista (kuvio 89). Vain vähemmistöltä opiskelijoista oli heidän mukaansa kysytty palautetta palveluista. Eniten palautetta oli pyydetty terveydenhoitaja- ja lääkäripalveluista, joita opiskelijat myös käyttivät eniten. Vähiten palautetta oli kysytty psykologi- ja kuraattoripalveluista. Yli puolet opiskelijoista vastasi jokaiseen kohtaan kielteisesti, ja liki kolmannes ei osannut sanoa.

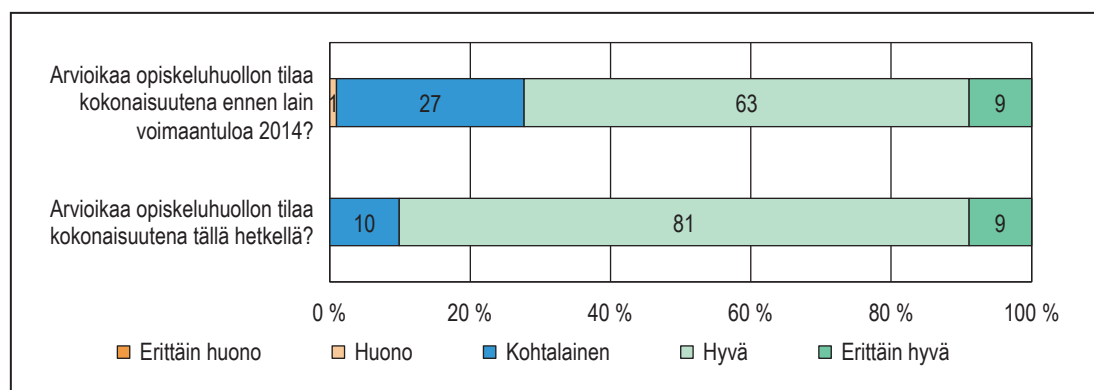
KUVIO 89. Palautteen kerääminen opiskelijoilta (n = 4215–4236)

Opiskelijoilta (n = 887) kysyttiin myös, oliko annettu palaute johtanut tarpeellisiin toimenpiteisiin. Neljännes opiskelijoista arvioi palautteen johtaneen toimenpiteisiin, ja viidennes ei huomannut palautteen vaikutusta.

Opiskeluhuollon vahvuudet, kehittämiskohteet ja hyvät käytännöt

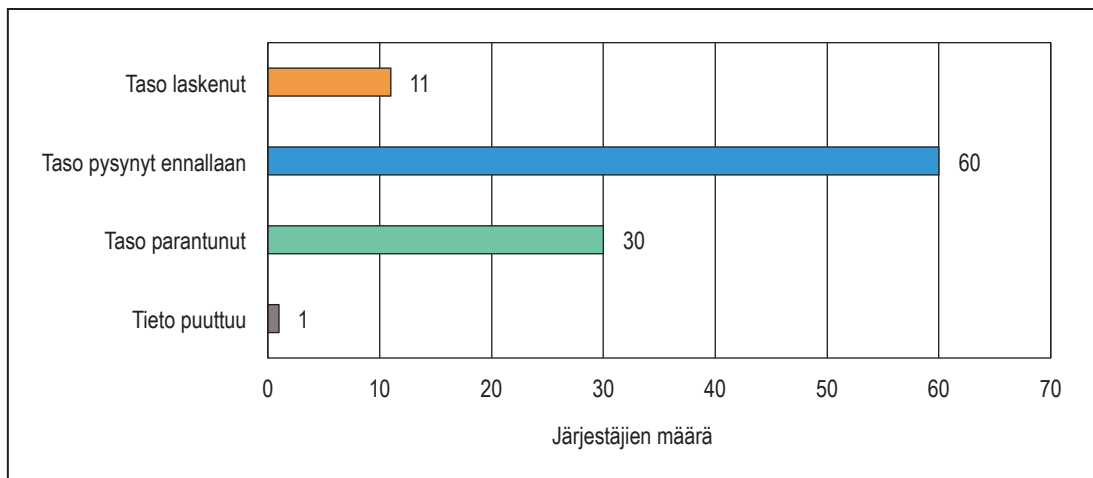
Opiskeluhuollon tila kokonaisuutena on koulutuksen järjestäjien mielestä hyvä, ja se on parantunut oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon jälkeen

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan opiskeluhuollon tilaa kokonaisuutena ennen lain voimaantuloa ja sen jälkeen (kuvio 90). Opiskeluhuollon tila on arviointien mukaan parantunut lain voimaantulon jälkeen. Järjestäjistä 72 prosenttia arvioi opiskeluholtonsa tilan ennen lain voimaantuloa vähintään hyväksi, kun lain voimaantulon jälkeen 90 prosenttia arvioi opiskeluholtonsa tilan vähintään hyväksi.

KUVIO 90. Koulutuksen järjestäjien arviot opiskeluhuollon tilasta (n = 101)

Lain voimaantulon jälkeen opiskeluhuollon parantumisesta kertoi 30 (29 %) järjestäjää (kuvio 91). Opiskeluhuollon tila on heikentynyt 11 järjestäjällä (11 %). Muut järjestäjät ovat arvioineet sen pysyneen pääasiassa ennallaan.

KUVIO 91. Opiskeluhoillon tilassa tapahtunut muutos lain voimaantulon jälkeen

Koulutuksen järjestäjien arvioimat opiskeluhoillon vahvuudet

Koulutuksen järjestäjien mielestä seuraavat asiat ovat niiden opiskeluhoillon keskeisiä vahvuuksia (kuvio 92).

Moniammatillisuuden ja toimijoiden välisen yhteistyön mainitsi yli puolet koulutuksen järjestäjistä. Tämä vahvuusalue käsitti eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden yhdessä työskentelyn ja yhteistyöverkostot. Toimintaa tukee toimijoiden tuttuus, motivoituneisuus ja yhteistyökykyisyys. Opiskeluhoiltoa myös kehitetään yhdessä. Lisäksi vahvuutena tuotiin esiin tiedon siirtyminen eri osapuolille sekä toimiva nivelvaiheen yhteistyö.

Ammattitaitoisen ja sitoutuneen henkilöstön maininneet kuvasivat opiskeluhoillon henkilöstön olevan osaavaa ja tekevän työtä suurella sydämellä. Asiantuntijat pitävät työtään tärkeänä, ja toiminnalle on myös johdon tuki.

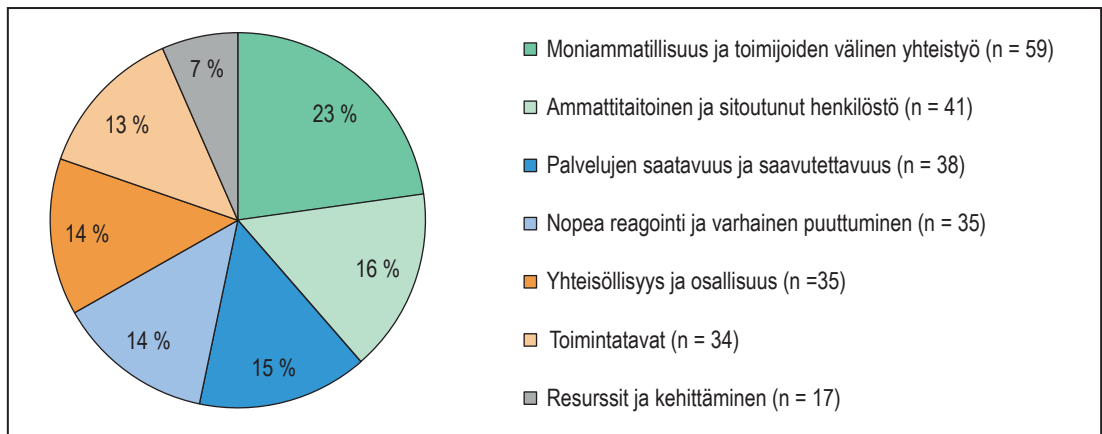
Palveluiden saatavuus ja saavutettavuus. Osa koulutuksen järjestäjistä arvioi, että opiskeluhoillon palveluja on riittävästi saatavilla. Yhteistyö palvelujen tarjoajien kanssa on toimivaa, ja opiskelijat pääsevät palveluihin joustavasti ja lähellä.

Nopea reagointi ja varhainen puuttuminen. Vahvuutena pidettiin sitä, että opiskelijan tarpeet huomataan ajoissa ja niihin pystytään reagoimaan pikaisesti. Tämä onnistuu etenkin pienessä oppilaitoksessa, jossa koko henkilökunta tuntee opiskelijat ja osallistuu opiskelijan ohjaamiseen. Koulutuksen järjestäjät myös panostavat ennaltaehkäisevään toimintaan ja tarjoavat varhaista tukea.

Yhteisöllisyys ja osallisuus. Yhteisöllinen opiskeluhoilto, turvallisuus ja opiskelijoiden osallisuus tulivat esiin koulutuksen järjestäjien vastauksissa. Koko henkilökunta osallistuu ohjaukseen ja huolenpitoon, ihmiset tuntevat hyvin toisensa ja ilmapiiri on välittävä.

Toimintatavat. Opiskeluhoitoa tukevia toimintatapoja ovat esimerkiksi hyvin ohjeistetut toimintamallit, opiskelijan yksilöllinen kohtaaminen sekä yhtenäinen ja pitkäjänteinen toimintakulttuuri. Monet toimintaprosessit ovat vakiintuneet, ja opiskeluhoitoa toteutetaan opiskelijälähtöisesti.

Resurssit ja kehittäminen. Osa koulutuksen järjestäjistä on resursoinut opiskeluhoitoon hyvin. Järjestäjät kertoivat, että toimijoilla on halua parantaa toimintaa, ja kehittämistä myös tehdään systemaattisesti.

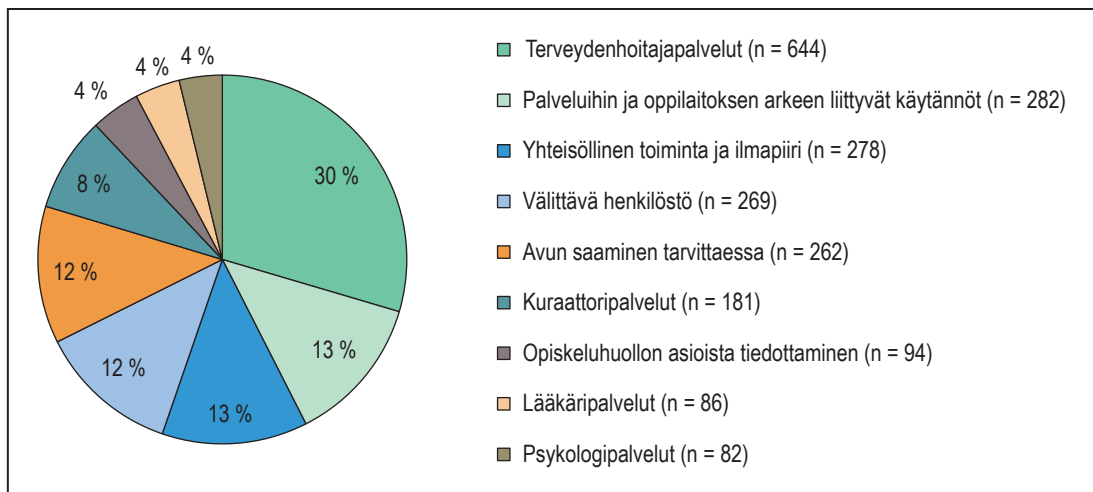

KUVIO 92. Opiskeluhoitoon vahvuudet koulutuksen järjestäjien arvioimana (102 arviointiryhmää, 259 vahvuutta)

Opiskeluhoitoon vahvuudet opiskelijoiden mukaan

Opiskelijat mainitsivat yhteensä 2178 asiaa, jotka heidän mukaansa toimivat oppilaitoksen opiskeluhoitoon hyvin (kuvio 93). Ne luokiteltiin seuraavasti:

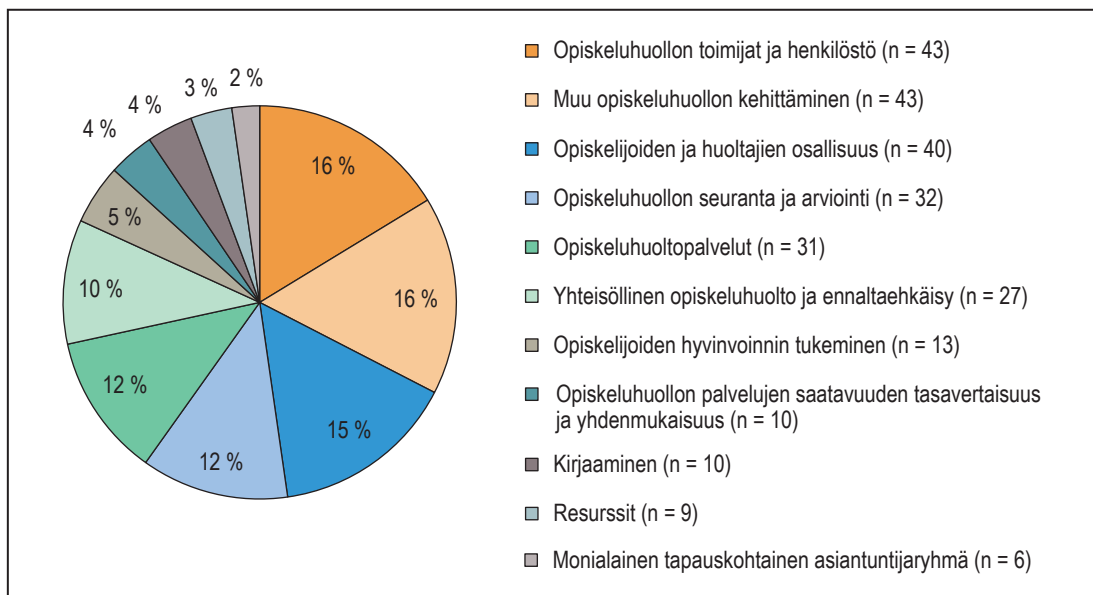
- **Terveydenhoitajapalvelut** (30 %, n = 644)
- **Palveluihin ja oppilaitoksen arkeen liittyvät käytännöt** (tilat, ruoka, koulupäivän rakenne, ajanvaraus opiskeluhoitopalveluihin, palvelujen sijainti) (13 %, n = 282)
- **Yhteisöllinen toiminta ja ilmapiiri** (opiskelijoiden kuunteleminen, kiusaamisen ehkäisy, tapahtumat, osallisuus, yhdenvertaisuus) (13 %, n = 278)
- **Välittävä henkilöstö** (ryhmänohjaajat, opettajat, opinto-ohjaajat, erityisopettajat) (12 %, n = 269)
- **Avun saaminen tarvittaessa** (palveluihin pääsy yleisesti, yksilöllisyys, hyvinvoinnin edistäminen) (12 %, n = 262)
- **Kuraattoripalvelut** (8 %, n = 181)
- **Opiskeluhoitoon asioista tiedottaminen** (4 %, n = 94)
- **Lääkäripalvelut** (4 %, n = 86)
- **Psykologipalvelut** (4 %, n = 82)

KUVIO 93. Opiskeluhoollon vahvuudet opiskelijoiden arvioimana (2026 opiskelijaa, 2178 vahvuutta)

Opiskeluhoollon kehittämiskohteet koulutuksen järjestäjien mukaan

Koulutuksen järjestäjien arviointiryhmiä pyydettiin mainitsemaan kolme keskeisintä opiskeluhoollon kehittämiskohdetta (kuvio 94). Koulutuksen järjestäjät mainitsivat yhteensä 264 asiaa, jotka luokiteltiin seuraaviin asioihin:

KUVIO 94. Koulutuksen järjestäjien esiin tuomat kehittämiskohteet (99 arviointiryhmää, 264 kehittämiskohdetta)

Opiskeluhuollon toimijoihin ja henkilöstöön liittyvinä kehittämiskohteina järjestäjät toivat esiin koko oppilaitosyhteisön aktivoinnin opiskeluhoitotyöhön, henkilöstön kouluttamisen opiskeluhoollollisiin asioihin sekä yhteistyön lisäämisen. Lisäksi työnjakoa opiskeluhoollon toimijoiden välillä tulisi usein selkiyttää ja tiedonkulkua parantaa.

Opiskelijoiden ja huoltajien osallisuuden lisääminen opiskelijahuollon kehittämiseen tuotiin esiin yleisellä tasolla. Esiin tuotiin myös opiskelijakuntatoiminnan edelleen kehittäminen sekä yhteistyö huoltajien kanssa opiskeluhoitosuunnitelmaan ja sen toteuttamiseen liittyen.

Opiskeluhoollon seurannassa ja arvioinnissa kehittämiskohteiksi nimettiin systemaattinen palautteen kerääminen ja hyödyntäminen, toiminnan arviointi sekä mittaritieto ja seuranta.

”Toiminnan arvioinnin kehittäminen”

”Säännöllisyyttä palautteiden keräämiseen ja seurantaan”

Opiskeluhoitopalvelujen kehittämisessä nousivat esiin kuraattori-, psykologi-, terveydenhoitaja- ja lääkäripalveluiden parempi saatavuus ja hyödyntäminen. Lisäksi tuotiin esiin opiskeluhoollon palveluiden tulevaisuus ammatillisen koulutuksen reformissa.

”Kuraattoripalveluiden tehokkaampi hyödyntäminen”

”Kuraattorin puuttuminen”

”Psykologipalveluiden saatavuudessa parantamisen varaa”

”Aikuisopiskelijoiden saamat palvelut reformin myötä askarruttavat jo nyt, mitä ja miten ja kuka ja millä rahalla?”

Yhteisöllisessä opiskeluhoollon ja ongelmien ennaltaehkäisyssä kehittämiskohteina ovat niiden osuuden lisääminen määrällisesti opiskeluhoitotyössä sekä niiden määrittely ja suunnittelu käytännössä.

”Painopiste ennaltaehkäisevään opiskeluhoitotyöhön”

”Yhteisöllisen opiskeluhoollon määrittely”

”Yhteisöllisen opiskeluhoollon osuuden lisääminen”

Opiskelijan hyvinvoinnin tukemisessa koulutuksen järjestäjien mielestä seuraavia asioita tulisi edistää paremmin: opiskelijoiden fyysinen terveys, opiskelutaidot, opintojen etenemisen seuranta ja maahanmuuttajien tuen tarpeen selvittäminen.

Opiskeluhoitopalvelujen saatavuuden tasavertaisuudessa ja yhdenmukaisuudessa kehittämiskohteenä oli opiskeluhoitotoiminnan yhdenmukaistaminen erityisesti koulutuksen järjestäjän toimipaikkojen yhdenvertaisuuden ja kuntien kanssa tehtävän yhteistyön vahvistamisen näkökulmista. Myös kotikuntalaskutusprosessin kehittäminen nousi esiin.

Kirjaamisessa ja dokumentoinnissa kehittämiskohteita olivat opiskeluhoitokertomusten dokumentoinnin kehittäminen monialaisissa asiantuntijaryhmissä ja kirjaamisen yhdenmukaistaminen ja yksinkertaistaminen.

Resurssit. Järjestäjien mielestä resursseja tarvitaan lisää ja niitä tulee kohdentaa oikeisiin asioihin.

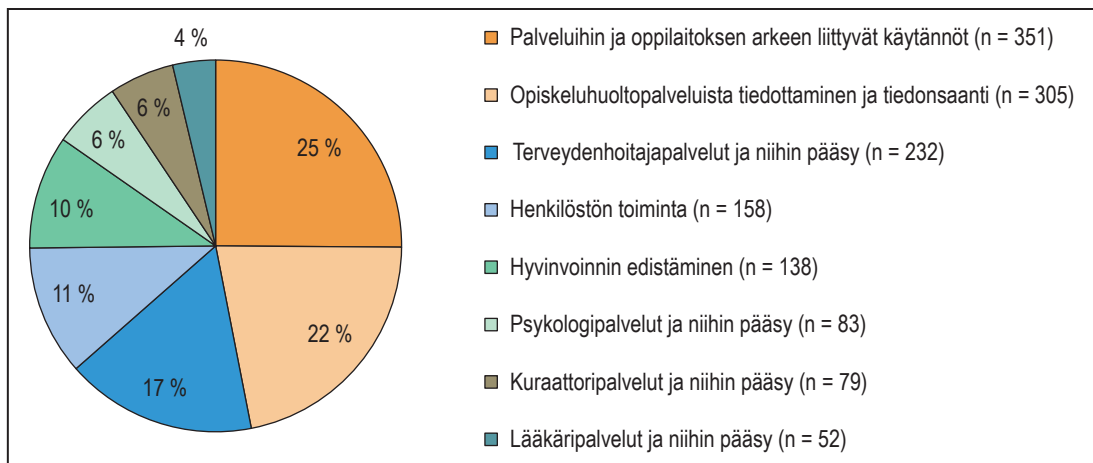
Monialaiset tapauskohtaiset asiantuntijaryhmät tulivat myös esille kehittämiskohteenä.

Muu opiskeluhoitokorjauksen kehittäminen pitää sisällään muihin luokkiin sisällytettävien asioiden, esimerkiksi suunnitelmien käytäntöön vieminen ja opiskeluhoito työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikana.

Opiskeluhoitokorjauksen kehittämiskohteet opiskelijoiden mukaan

Opiskelijat mainitsivat yhteensä 1398 asiaa, jotka heidän mukaansa toimivat oppilaitoksen opiskeluhoitokorjauksessa huonosti (kuviokuva 95). Niitä olivat:

- **Palveluihin ja oppilaitoksen arkeen liittyvät käytännöt** (tilat, asunnot, ruoka, koulupäivän rakenne, ajanvaraus opiskeluhoitopalveluihin, palvelujen sijainti) (25 %, n = 351)
- **Opiskeluhoitopalveluista tiedottaminen ja tiedonsaanti** (22 %, n = 305)
- **Terveydenhoitajapalvelut ja niihin pääsy** (17 %, n = 232)
- **Henkilöstön toiminta** (opettaja, opinto-ohjaaja, muu henkilöstö) (11 %, n = 158)
- **Hyvinvoinnin edistäminen** (opiskelijan tuki, yhteishenki, mielenterveyden edistäminen, kiusaamisen ehkäiseminen) (10 %, n = 138)
- **Psykologipalvelut ja niihin pääsy** (6 %, n = 83)
- **Kuraattoripalvelut ja niihin pääsy** (6 %, n = 79)
- **Lääkäripalvelut ja niihin pääsy** (4 %, n = 52)

KUVIO 95. Opiskelijoiden arvioimat kehittämiskohteet (1770 opiskelijaa, 1398 kehittämiskohdetta)

Koulutuksen järjestäjien haasteet oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteiden toteuttamisessa

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin tuomaan esiin haasteita lain velvoitteiden toimeenpanossa. Järjestäjät (n = 86) mainitsivat haasteita olevan eniten opiskeluhoitopalvelujen saatavuudessa. Järjestäjien esiin tuomat opiskeluhoillon haasteet luokiteltiin seuraavasti:

- **Opiskeluhoitopalveluiden saatavuus (38 %)**

Psykologipalvelut puuttuvat edelleen.

Psykologipalveluresurssi on liian vähäinen tarpeeseen nähden.

Kuraattorilla ja psykologilla voisi olla enemmän resursseja.

Psykologi- ja kuraattoripalvelut tulivat viiveellä.

Riittävien psykologipalveluiden saaminen joillakin paikkakunnilla. Kunnilla on haasteita tarjota riittävästi psykologin palveluja – yksilökohtaisen opiskeluhoillon toteuttaminen lain edellyttämällä tavalla aiheuttaa henkilöstön keskuudessa erilaisia tulkintoja (esim. kuraattorin roolin muutos).

- **Yhteisöllinen opiskeluhoito (19 %)**

Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön koordinointi kaikissa koulutuksen järjestäjän toimipaikoissa – yhdenmukaisuus.

- **Dokumentointi (12 %)**

Kirjallisten dokumenttien laadinta hieman liian vähäisillä resursseilla.

Kirjaamisessa on vaihtelevia käytäntöjä puuttuvien yhtenäisten kirjausjärjestelmien vuoksi.

- **Yhteistyö eri toimijoiden välillä (11 %)**

Toiminta useiden eri kaupunkien kanssa.

Terveydenhoitaja- ja psykologiyhteistyössä on ilmennyt haasteellisuutta lähinnä em. toimijoiden välitettävän suuren vaihtuvuuden vuoksi ja osittain myös totutusta melko huomattavasti poikkeavan toimintatapakulttuurin vuoksi.

- **Lain tulkinta ja tuntemus (8 %)**

Lain voimaantulovaiheessa oli paljon epäselvyyksiä ja erilaisia tulkintoja, mikä hidasti valmistelutyötä.

Haasteena on ollut aikaisempien käytäntöjen ja uuden lain yhteensovittaminen.

- **Tiedonsiirto (7 %)**

*Opiskeluhoitoryhmien kokoonpanojen muuttaminen on vaikuttanut esim. tiedonkulkuun vaikeut-
taen sitä. Tästä syystä tieto tuen tarpeesta tulee opiskeluhoitohenkilöstölle välillä liian myöhään.*

- **Yksilökohtainen monialainen opiskeluhoitoryhmä (6 %)**

Monialaisten asiantuntijaryhmien perustaminen ei käytännössä toteudu. Asiat ehkä hoitunevat psykologin, kuraattorin tai terveydenhoitajan omin voimin, tai sitten eivät hoidu.

Hyvät käytännöt opiskeluhoillon toteuttamisessa

Kolme neljästä koulutuksen järjestäjien arviointiryhmästä toi esiin hyviä käytäntöjä opiskeluhoillon toteuttamisessa (kuvio 96). Käytännöt liittyivät toimijoiden väliseen yhteistyöhön, yleisiin toimintatapoihin, opiskelijälähtöisyyteen, yhteisöllisyyteen, hallintoon ja kehittämiseen sekä nopeaan reagointiin opiskelijoiden huoliin.

Yhteistyö ja verkostot (27 %). Useimmin mainittu hyvä käytäntö oli toimijoiden välinen sujuva yhteistyö. Säännölliset kokoontumiset, moniammatillisuus, tiimit ja verkostot edistävät opiskeluhoitoon toteuttamista.

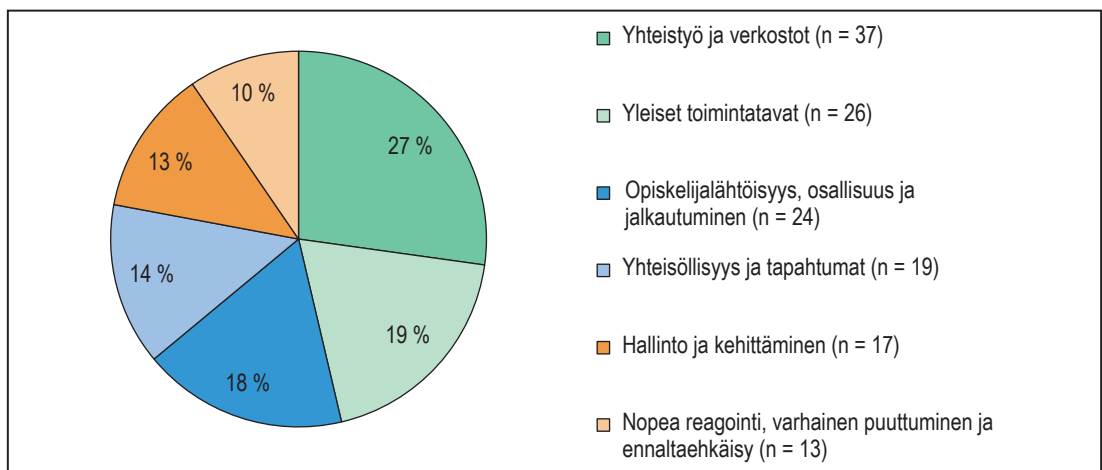
Yleiset toimintatavat (19 %) pitivät sisällään eri asioihin liittyviä vakiintuneita toimintatapoja ja mallien kehittämistä (esimerkiksi rehtori ja koulutuspäällikkö opiskeluhoitotryhmän jäsenenä, jaksopalaverit ja vertaissovittelun malli).

Opiskelijälähtöisyys, osallisuus ja jalkautuminen (18 %) nähtiin tärkeänä ja siihen liittyen tuotiin esille seuraavia käytäntöjä ja periaatteita: opiskelijan kohtaaminen, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, opiskelijoiden kuunteleminen ja ottaminen mukaan toimintaan, matala kynnys hakeutua palveluihin, opiskeluhoito osana pedagogista toimintaa sekä opiskeluhoitoon esittäytyminen opiskelijaryhmissä.

Yhteisöllisyys ja tapahtumat (14 %). Tähän hyvään käytäntöön liittyen arviointiryhmät toivat esille yhteisöllisyyden yleisesti sekä sen, että kaikki oppilaitoksessa työskentelevät osallistuvat opiskelijahuoltoon ja opiskelijoiden kanssa järjestetään yhteisiä tapahtumia ja teemapäiviä. Järjestäjillä oli myös käytössään yhteisöllisen opiskeluhoitoon vuosikelloja ja yhteisöllisyyden edistämisen ohjelmia.

Hallinto ja kehittäminen (13 %). Arviointiryhmien mukaan opiskeluhoitoon toteuttamista edistävät hallintoon ja kehittämiseen liittyvät käytännöt, kuten selkeästi kuvatut toimintamallit, systemaattisuus, hyvät kokouskäytännöt, tehokkuus, opiskeluhoitoon koordinointi, kouluttaminen sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen.

Nopea reagointi, varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisy (10 %) tarkoittaa muun muassa tarvittavan opiskeluhoitokokoonpanon kokoamista välittömästi, nopeaa puuttumista poissaoloihin, kokonaisvaltaista tukea opiskelijoille, saavutettavuutta ja pienen oppilaitoksen tuomia vahvuuksia.

KUVIO 96. Opiskeluhoitoon toteuttamisen hyvät käytännöt (77 arviointiryhmää, 136 käytäntöä)

Sidosryhmien ja viranomaisten näkemykset oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin aineistonkeruu kohdistettiin myös viranomaisiin ja sidosryhmiin, jotka olivat olleet valmistelemassa lakia tai joiden tehtäväkenttää opiskelijahuollon asiat koskevat. Haastattelut toteutettiin kevään ja kesän 2017 aikana. Haastateltavina oli henkilöitä sosiaali- ja terveysministeriöstä (STM), Opetushallituksesta (OPH), Itä-Suomen aluehallintovirastosta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL), Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:stä, Suomen Psykologiliitosta, Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta, Opetusalan ammattijärjestöstä (OAJ), Lukiolaisten Liitosta, Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry:stä sekä Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitosta (SAKKI). Haastattelukertoja oli kaikkiaan yhdeksän ja haastateltavia 15. Haastattelijoina toimivat oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin projektipäälliköt Tarja Frisk ja Anna-Mari Summanen. Lisäksi arviointisuunnittelija Johanna Kiesi osallistui kahteen haastatteluun.

Haastattelukysymykset laadittiin opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänannon pohjalta, eli haastattelukysymykset käsittelivät oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksia opiskeluhuollon tehostumiseen, palveluiden saatavuuteen, henkilöstön riittävyyteen sekä opiskeluhuollon vaikuttavuuteen. Lisäksi haastatteluja täydennettiin keskeisillä oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelun ja toimeenpanon teemoilla. Haastateltavilla oli mahdollisuus perehtyä haastattelukysymyksiin etukäteen, sillä heille toimitettiin muutama päivä ennen haastattelua kysymyspatteristo.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuomat keskeiset muutokset ja vahvuudet

Haastateltavat olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että laki toi opiskeluhuoltoon selvät rakenteet ja periaatteet. Lain katsottiin yhdenmukaistaneen opiskeluhuollon toimintaa ja käytänteitä, esimerkiksi asiakirjojen laatimista. Yhdenmukaisen lain on koettu helpottaneen eri opiskeluhuollon osapuolten välistä keskustelua.

Haastateltavat pitivät erittäin myönteisenä ja merkittävänä muutoksena kuraattori- ja psykologipalvelujen laajentamista toiselle asteelle. Hyvänä muutoksena pidettiin myös sitä, että lain myötä eri koulutusasteiden (esi- ja perusopetus, lukiokoulutus sekä ammatillinen koulutus) opiskeluhuoltoon

saatiin yhtenevä rakenne ja periaatteet. Lain koettiin siten yhdenmukaistaneen opiskeluhuollon toimintaa kokonaisuudessaan. Haasteita ovat tuoneet eri koulutusasteiden erilaiset käsitteet, ja lain tulkinta on sen vuoksi koettu paikoin vaikeaksi. On otettava huomioon, että opiskelijoiden osallisuus ja oikeuksien toteutuminen merkitsevät eri-ikäisille nuorille eri asioita.

Haastateltavat pitivät hyvänä, että laki vahvisti oppilaiden, opiskelijoiden ja huoltajien roolia ja osallisuutta opiskeluhuollossa. Haastateltavien mielestä laki loi perustan yksilökohtaisen avun tasavertaiselle saatavuudelle muun muassa aikamääresäädöksinä.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon nostamista lakiin pidettiin erinomaisena asiana. Vaikka yhteisöllinen opiskeluhuolto ei sinänsä ole uusi asia kouluissa ja oppilaitoksissa, sen määrittelyn lainsäädännössä koettiin lisäävän yhteisöllisen opiskeluhuollon painoarvoa. Haastateltavat kuitenkin totesivat, että yhteisöllisen opiskeluhuollon periaatteiden ymmärrys ”kentällä” vaihtelee ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutuminen kouluissa ja oppilaitoksissa on vielä kehitysvaiheessa.

Osa haastateltavista nosti esiin ristiriidan yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon toteutuksessa. Lain hengen mukaan pitäisi painottaa yhteisöllistä opiskeluhuoltoa, mutta yksilökohtaisen opiskeluhuollon aikamäärät ovat velvoittavia. Haastatteluista nousi esiin näkemys, että aikamääreiden ohella on muistettava, että yksilökohtaisen opiskeluhuollon palveluja tarvitsevaa opiskelijaa ei voi jättää hätään. Eräs haastateltava mainitsikin, että jos yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ei resursoida erikseen, opiskeluhoitohenkilöstö joutuu jättämään siihen paneutumisen vähemmälle. Toinen vastaaja toi puolestaan esiin ristiriidan opiskeluhuollon painopisteistä: ”Jos opiskelijoiden asioita ei jouduteta, on mahdollista joutua oikeuteen, mutta jos jätät yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttamatta, niin et joudu oikeuteen.” Tämä ristiriita yksilökohtaiseen ja yhteisölliseen opiskeluhoitoon paneutumisessa on aiheuttanut painetta erityisesti kuraattoreiden ja psykologien työssä – aikaa jää vähänlaisesti yhteisölliseen opiskeluhoitoon.

Yhteisölliseen opiskeluhoitoon osallistumiseen on vaikuttanut olennaisesti myös se, kuinka monessa oppilaitoksessa opiskeluhoitohenkilö työskentelee ja kuinka paljon hänen vastuualueellaan on oppilaita tai opiskelijoita. Työpanosta joudutaan usein kohdentamaan yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon, jos opiskeluhoitohenkilöstön vastuulla on monta koulua tai oppilaitosta. Lisäksi useissa kouluissa tai oppilaitoksissa työskentelevän opiskeluhoitohenkilöstön aikaa kuluu paljon monen eri koulun opiskeluhoitoryhmiin osallistumiseen, siirtymisiin ja esimerkiksi opiskeluhoitosuunnitelmien laatimisiin. Jos opiskeluhoitohenkilöstö ei ehdi osallistua yhteisölliseen opiskeluhoitoon, on ollut uhkana vieraantuminen oppilaitoksen arjesta.

Yhteistyö yli hallintorajojen lain valmistelussa ja toimeenpanossa

Kahden eri ministeriön yhteinen lainvalmistelu nähtiin hyvänä, mutta myös haasteellisena. Haastateltavat arvioivat, että valmisteluvaiheen yhteistyö ei sujunut ongelmitta. Haastateltavien mielestä valmisteluvaiheen suurimmat haasteet liittyivät sosiaali- ja terveyshallinnon ja opetushallinnon erilaisiin tulkintoihin opiskeluhuollosta ja siihen liittyvistä käsitteistä. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa näkyy enemmän sosiaali- ja terveyshallinnon käsitteistö ja lainsäätämisen tapa.

Lain valmisteluvaiheessa olleet tulkintaerot koettiin isoiksi. Näiden haasteiden nähtiin osaltaan viivästyttäneen lain toimeenpanon soveltamisohjeiden valmistumista. Soveltamisohjeiden puute puolestaan aiheutti haasteita opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä lain tulkinnassa että sen toimeenpanossa. Haastateltavat näkivät, että laissa on jonkin verran oppilaitoksille ja eri koulutusasteille vieraita käsitteitä. Tämän katsottiin osaltaan vaikeuttavan lain tulkintaa.

Haastateltavilta kysyttiin myös yli hallintorajojen tapahtuvan yhteistyön sujumisesta lain toimeenpanossa. Osa haastateltavista nosti esiin erityisesti tietosuoja-asioiden tulkintavariaatioita; kouluissa ja oppilaitoksissa on osin ollut epätietoisuutta muun muassa siitä, mitä, kenen kanssa ja missä ryhmissä asioita saa käsitellä. Muutamassa haastattelussa nostettiin esiin koulujen ja oppilaitosten opiskeluhuollon toiminnan puutteet tietosuoja koskevien lakien noudattamisessa. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että sosiaali- ja terveysministeriö oli lain kansallisessa toimeenpanovaiheessa isossa roolissa. Ministeriö toteutti valtakunnalliset koulutuskierrokset sekä laati lain soveltamisohjeen.

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että lain toimeenpano vaihtelee kunta-, koulu- ja oppilaitostasolla. Haastateltavat myös totesivat rehtorin roolin ja vastuun isoksi koulu- ja oppilaitostason toimeenpanossa.

Muutamassa haastattelussa nousi esille näkemys lain toimeenpanon jonkinasteisesta siiloutumisesta kuntatasolla. Koska laki on poikkihallinnollinen, se vaatisi siten kunnissa yhteistä keskustelua yli hallintorajojen ja sen myötä toimintakulttuurin muutosta. Tämä ei ole vielä kaikissa kunnissa toteutunut. Osa haastateltavista nosti esiin, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanossa olisi ollut hyvä tehdä enemmänkin yhteistyötä esimerkiksi aluehallintovirastojen kanssa.

Yhteydenotot

Opiskeluhooltoon liittyviä yhteydenottoja oli tullut paljon kaikille haastateltaville tahoille lain voimaantulon jälkeen aina soveltamisohjeen laatimiseen saakka. Osa haastateltavista kertoi yhteydenottoja tulevan edelleen viikoittain. Iso osa yhteydenotoista on liittynyt yksittäisen opiskelijan asian käsittelyyn, sillä menettelytavat koetaan edelleenkin hankaliksi ja epäselviksi. Kysymyksiä tulee myös siitä, missä ryhmässä opiskelijan asioita voi käsitellä ja miten ryhmä muodostetaan. Oppilaitoksissa tuottaa hankaluuksia rajata, milloin on kyse yksittäisen opiskelijan opiskeluhooltoasioiden ja milloin oppimisen tukemisen käsittelystä. Osa haastateltavista toi esiin, että yksittäisen opiskelijan asioita käsitellään edelleen isoissa opiskeluhooltoryhmissä.

Kuraattorin ja vastaavan kuraattorin tehtävistä ja pätevyyksistä on tullut paljon kysymyksiä. Amatillisen koulutuksen opiskeluhooltoon liittyen on tullut kysymyksiä SORAan (Soveltumattomuus opiskeluun – SORA-lainsäädäntö) liittyvistä terveydentilavaatimuksista sekä huume- että päihdeasioista.

Opiskeluhoolto- ja opetushenkilöstö ottavat usein viranomaisiin tai sidosryhmiin yhteyttä siitä, miten lakia sovelletaan yksittäisissä tapauksissa käytäntöön. Tästä on noussut esiin näkemys, että kentällä ei tunneta lakia riittävästi tai sitä tulkitaan liian väljästi tai kyseenalaisesti. Yhteydenotoissa on tullut esiin tarve, että opiskeluhoolto seurattaisiin ja arvioitaisiin tarkemmin.

Opiskeluhoitopalvelujen saatavuus ja henkilöstön riittävyys

Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat, että opiskeluhoitopalvelujen saatavuudessa on alueellisia eroja, joita ei ole saatu kavennettua oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä. Näin ollen palvelujen saatavuuden alueellinen tasa-arvo ei toteudu. Haastatteluissa nousi esiin, että niillä joilla ei ollut riittävästi opiskeluhoitoa ennen lakia, ei niitä ole vielä kukaan riittävästi. Haastateltavista osa arvioi, että Pohjois- ja Itä-Suomessa on eniten haasteita saatavuudessa pitkien välimatkojen vuoksi.

Terveystieteiden palveluiden saatavuuden koettiin toteutuvan parhaiten. Psykologi- ja kuraattoripalveluihin on lain säätämisen jälkeen resursoitu toisella asteella hyvin, ja kuraattoripalveluiden saatavuus on lain säätämisen jälkeen parantunut. Haastateltavat toivat esiin, että psykologipalveluista on suurin pula. Myös lääkäripalveluista on pulaa.

Haastatteluista nousi esiin, että laista puuttuu terveydenhoitajalle pääsyn aikarajat. Niiden tulisi olla säädetty laissa samaan tapaan kuin psykologille ja kuraattorille pääsy on säädetty. Nyt laki saattaa johtaa siihen, että kouluissa ja oppilaitoksissa ohjataan psykologin tai kuraattorin luo asioissa, joissa terveydenhoitaja voisi auttaa parhaiten.

Haastateltavat kokivat, että opiskeluhoitoon eri ammattiryhmiltä jää vähän resursseja yhteisölliseen opiskeluhoitoon, koska resurssit käytetään lainmukaisesti yksilökohtaisiin palveluihin. Yksilökohtaisen opiskeluhoitoon tarkempi säätäminen laissa voi vaikuttaa yhteisöllisen opiskeluhoitoon resursseihin vähentävästi. Joillakin opetuksen ja koulutuksen järjestäjillä on linjauksia yhteisöllisen opiskeluhoitoon resursoinnista erityisesti kuraattorien ja psykologien osalta. Linjaukset voivat koskea siten vain osaa opiskeluhoitoon henkilöstöstä. Tämä voi johtaa siihen, että osa opiskeluhoitoon henkilöstöstä voi irtaantua yhteisöllisestä opiskeluhoitosta.

Erityisryhmien palvelujen saatavuus

Haastateltavien mielestä erityisryhmien palvelujen saatavuudesta on vähän tietoa ja on vaikeaa sanoa, millä tasolla palvelut valtakunnallisesti ovat. Erityisryhmille koetaan tarjottavan samat palvelut kuin muillekin, eikä erityistä pulaa palveluista koettu olevan. Palvelujen arvioitiin vaihtelevan sekä alueittain että opetuksen ja koulutuksen järjestäjittäin. Maahanmuuttajilla arvioitiin olevan haasteita palvelujen saatavuudessa. Yksi haastateltava taho toi esiin, että maahanmuuttajien erityispalvelujen tarve on yhteydessä siihen, minkä polven maahanmuuttajia lapset tai nuoret ovat. Lisäksi tulkkipalvelujen tarve nousi esiin.

Opiskeluhoitoon tehostuminen

Haastateltavat mainitsivat muun muassa käytänteiden selkeyttämisen, suunnitelmallisuuden, lakisääteisten opiskeluhoitopalveluiden laajenemisen toiselle asteelle, vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön, oppilaiden osallisuuden ja ennaltaehkäisevän näkökulman, kun he miettivät

oppilas- ja opiskelijahuoltolain tehostamia opiskeluhoitoasioita. Tosin esimerkiksi oppilaiden, opiskelijoiden ja huoltajien osallistamisen koulujen ja oppilaitosten yhteisölliseen opiskeluhooltoon ja sen toteuttamiseen nähtiin olevan vielä vaiheessa.

Haastatteluissa nousi esille myös omien käytänteiden miettimisen ja tarkastelun, reflektoinnin, lisääntyminen. Sekä yksilökohtaisen että yhteisöllisen opiskeluhoollon koettiin tehostuneen, mutta toisaalta muistutettiin siitä, että toteutumisvariaatio molemmissa oli edelleen suurta.

Oppilaitosten henkilöstön tietoisuus lainmukaisen opiskeluhoollon toteutuksesta

Haastateltavat olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että koulujen ja oppilaitosten henkilöstön tietämys opiskeluhoollosta vaihteli. Haastateltavat totesivat, että osa henkilöstöstä on hyvin perillä opiskeluhoitoasioista, mutta osalla tietämys on vähäistä. Haastateltavat pitivät sitä pitkälti johtajuuskysymyksenä. Haastateltavista suurin osa katsoi rehtoreilla olevan paljon vastuuta lainmukaisen opiskeluhoollon toteutumisesta ja myös siitä tiedottamisesta henkilöstölle. Osa haastateltavista arvioi tietoisuuden laista olevan yleisesti liian vähäistä. Lainmukaisen toiminnan haastavuutta on lisännyt lain yksityiskohtaisuus. Eniten epätietoisuutta koettiin olevan yksittäisen opiskelijan asioiden käsittelyn käynnistämässä ja menettelytavoissa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutukset

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien arviointiryhmille laadittiin oppilas- ja opiskelijahuoltolain hallituksen esityksen (HE 67/2013 vp) pohjalta kysymyksiä lain tavoitelluista vaikutuksista. Samoja kysymyksiä kysyttiin myös viranomaisten ja sidosryhmien haastatteluissa. Kysymykset kohdennettiin oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuomiin vaikutuksiin yhteiskunnan, viranomaisten, lasten ja nuorten, palveluiden saatavuuden ja riittävyuden sekä yleisesti opiskeluhoollon kokonaisuuden osalta. Haastateltavia pyydettiin arvioimaan lain vaikutuksia opiskeluhooltoon viisiportaisella Likert-asteikolla (ovatko he samaa tai eri mieltä esitetyistä väittämistä).

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Haastateltavat olivat yhteiskunnallisista vaikutuksista melko yhtä mieltä. Yhteiskunnallisia vaikutuksia on vaikea tässä vaiheessa sanoa, kun lain voimaantulosta on vielä vähän aikaa. Vaikutukset näkyvät pitemmällä aikavälillä. Toisaalta yhteiskunnallisiin vaikutuksiin vaikuttavat myös muut yhteiskunnalliset muutokset, ja tämän lain vaikutuksia on vaikea erottaa muista yhteiskunnan muutoksista. Haastateltavat olivat kuitenkin melko yksimielisiä siitä, että opiskelijoiden mielen-terveyspalveluiden tarve ei ole vähentynyt vaan päinvastoin lisääntynyt. Myöskään sosiaalipalveluiden tarve ja opiskeluhoollon korjaavien toimenpiteiden tarve eivät ole kokemusten mukaan vähentyneet. Opiskeluhoollon jatkumolle koettiin nyt olevan paremmat edellytykset, koska opiskeluhoollosta on säädetty esiopetuksesta toiselle asteelle samassa laissa. Sen sijaan jatkumon toteutumisesta oltiin eri mieltä. Tuloksellisuudesta ja lain tuomista säästöistä ei haastateltavien mukaan voi vielä tehdä johtopäätöksiä.

Vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Haastateltavat arvioivat lailla olleen myönteisiä vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Lähes kaikki haastateltavat arvioivat kotien ja koulujen yhteistyön lisääntyneen sekä lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden menneen parempaan suuntaan opiskeluhollossa.

Vaikutukset opiskeluholllon kokonaisuuteen

Haastateltavien näkemykset lain vaikutuksista opiskeluholllon kokonaisuuteen vaihtelivat. Opiskeluholllolainsäädännön koettiin pääosin selkeytyneen ja suunnitelmallisuuden lisääntyneen. Myös oppilaiden ja opiskelijoiden tietosuoja koettiin parantuneen. Opiskeluholllon käsitteiden selkeytymisestä haastateltavien käsitykset vaihtelivat. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että käsitteet ovat yhden lain myötä selkiytyneet. Osan mielestä laissa käytetyt yhdenmukaistetut käsitteet eivät sovi esiopetuksesta toiselle asteelle, ja käytetyistä käsitteistä on tullut kouluissa ja oppilaitoksissa tulkintavaikeuksia. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että opiskeluholllotorekisterit eivät ole tulleet toimivammaksi. Edelleen kirjaamistavat vaihtelevat mapeista ja sinisistä vihkoista sähköisiin rekistereihin. Myös sähköisten rekistereiden riittävät tietoturvajärjestelmät ovat olleet pulmana, ja niihin kaivataan tarkempaa ohjeistusta.

Vaikutukset opiskeluholllotpalveluiden saatavuuteen ja riittävyteen

Palvelujen saatavuudesta ja riittävydestä haastateltavat olivat melko yksimielisiä. Opiskeluholllotpalveluiden saatavuuden ja laadun koettiin parantuneen ja yhdenvertaistuneen järjestäjien kesken. Lähipalveluperiaatteen toteutumisesta haastateltavat eivät osanneet sanoa. Haastateltavien mielestä oppilaiden ja opiskelijoiden avunsaanti on helpottunut opiskeluholllossa. Määräaikojen toteutumisesta opiskeluholllossa ja varhaisen tuen turvaamisen parantumisesta sitä tarvitseville haastateltavat olivat epävarmoja.

Lain tuomat haasteet

Viranomais- ja sidosryhmät nostivat esille useita haasteita, joita oppilas- ja opiskelijahuoltolaki toi mukanaan. Osa näistä liittyi lakiin kokonaisuutena, osa lain tulkintoihin ja käytänteisiin ja osa lain yksittäisiin pykäliin.

Tulkintaepäselvyydet ja soveltamisohjeiden viivästyminen

Lähes kaikki haastateltavat nostivat esille lain tulkintaepäselvyydet ja erityisesti lain soveltamisohjeiden myöhäisen valmistumisen. Haastatteluista nousi esiin toteama, että lain toimeenpano ei ollut onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla. Laki oli ollut voimassa puolitoista vuotta, kun soveltamisohjeet valmistuivat. Soveltamisohjeiden jälkeenkin laissa koettiin tulkinnanvaraisuutta ja epäselvyyttä.

Sen, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa viitataan useisiin muihin lakeihin, kuten henkilötietolakiin, sosiaalihuoltolakiin sekä lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista, koettiin vaikeuttavan oppilas- ja opiskelijahuoltolain ymmärtämistä. Eräs haastateltava muistutti, että lain parissa työskentelevien tulee tiedostaa tämä oppilas- ja opiskelijahuoltolain taustalla oleva muu lain-säädäntö. Haastatteluista nousi esiin näkemys siitä, että opetushenkilöstö ei välttämättä tunne lakia kovin hyvin.

Haastateltavat kokivat, että lain voimassaolon alkuvaihe oli yksityiskohtien säätämisen aikaa. Kokonaisuuden ja painopisteiden miettiminen jäi toissijaiseksi. Haastateltavat mainitsivat lain jalkauttamisen käytäntöön olevan edelleen vaiheessa; on opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, joissa toiminta on selkeää ja lain mukaista, mutta on myös kouluja ja oppilaitoksia, joissa edetään edelleen samoin kuin ennen oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantuloa. Myös opiskeluhuolto-palveluiden saatavuudessa sekä tasalaatuisuudessa haastateltavat näkivät eroa. Eräs haastateltava muistutti, että laki ei tuonut mukanaan resursseja palveluiden saatavuuden parantamiseen.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon haasteet

Yhteisöllinen opiskeluhuolto koettiin periaatteena hyväksi, mutta sen toimivuus ja käytännöt puhututtivat haastateltavia. Laissa mainitaan, että opiskeluhuoltoa tulee toteuttaa ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Tämä koettiin ristiriitaiseksi, sillä lakiteksti painottuu määrällisesti tarkasti säädeltyyn yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon. Laissa ei määritellä opiskeluhuoltohenkilöstön osuutta yhteisölliseen opiskeluhuoltoon. Osa haastateltavista pohti tämän vaikutusta kouluihin ja oppilaitoksiin – onko vaarana, että osa opiskeluhuoltohenkilöstöstä jää pois yhteisöllisestä kokonaisuudesta ja syrjäytyy koulun arjesta? Käytännöt vaihtelevat kuntakohtaisesti siinä, kuinka paljon opiskeluhuoltohenkilöstö on mukana yhteisöllisessä opiskeluhuollossa.

Osa haastateltavista pohti, pitäisikö säätää tarkemmin, kuinka paljon esimerkiksi opiskeluhuoltohenkilöstön viikoittaisesta työajasta tulisi käyttää yhteisölliseen opiskeluhuoltotyöhön. Osalla henkilöstöä saattaa olla niin paljon yksilöasiakkaita, että he eivät välttämättä ehdi paneutua yhteisölliseen opiskeluhuoltoon. Kritiikkiä kohdistettiin myös siihen, että laissa ei ole sisältöä yhteisölliseen opiskeluhuoltoon ja yhteisöllisestä opiskeluhuollosta puuttuu valtakunnallinen tuki. Lisäksi haastatteluista nousi esille, että opiskeluhuollon henkilöstöllä ei ole koulutuksensa pohjalta valmiuksia yhteisölliseen opiskeluhuoltoon, vaan jokainen muovaa omat käytänteet kokemusten myötä.

Haastatteluissa pohdittiin myös, onko yhteisöllinen opiskeluhuolto riittävän ennaltaehkäisevää, onko poikkihallinnolliselle yhteistyölle riittävästi aikaa, kun opiskeluhuoltoon on tullut uusia yhteistyökumppaneita (esim. neuvolat), sekä onko oppilaiden, opiskelijoiden ja huoltajien mukaan ottaminen yhteisölliseen toimintaan edennyt hitaasti. Esille nostettiin näkemys siitä, että usein ennaltaehkäisevässä toiminnassa panostetaan ongelmien ehkäisyyn. Tärkeäksi koettiin, että yhteisöllisessä opiskeluhuollossa tulisi huomion ja toiminnan kohdistua myös hyvinvointiin ja sen edistämiseen. Eräs haastateltava pohti, miten esimerkiksi psyykkistä hyvinvointia edistettäisiin ongelmiin reagoimisen sijaan.

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon haasteet

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon koettiin vievän paljon resursseja. Miettimistä aiheutti erityisesti oppilaan tai opiskelijan huolen huomioiminen ja siihen reagoiminen sekä monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen – tartutaanko ilmenneeseen huoleen heti, kuka ryhmän kokoaa ja ketä ryhmään kutsutaan. Monialaisen yksilökohtaisen ryhmän perustamistehokkuudessa koettiin olevan variaatioita; joissakin kouluissa tai oppilaitoksissa ei ole ryhmiä perustettu lainkaan, toisissa ryhmiä perustetaan niin paljon, että ei ehditä toimia.

Muutama haastateltava nosti pohdinnan kohteeksi opiskeluhoitopalveluiden yhtenäisyyden. Koettiin, että isoissa kouluissa ja oppilaitoksissa yksilökohtainen opiskeluhoito pystytään toteuttamaan koulun tai oppilaitoksen ”sisällä”, lähipalveluperiaate huomioiden. Sen sijaan pienissä yksiköissä tilanne voi olla toinen. Eräs haastateltava huomautti, että opiskeluhoollosta ei saisi tulla työterveyshuoltomaista.

Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat opiskeluhooltoon liittyvät tiedonsiirto-ongelmat. Nähtiin, että opettajien välinen tavanomainen luottamuksellinen ja kasvatuksellinen keskustelu ei enää toimi, sillä taustalla on pelko tiedon antoon ja salassapitoon liittyvistä asioista. Osa haastateltavista pohti, etenevätkö opiskeluhoollon asiat, jos pelätään lakia. Toisaalta muistutettiin, että tiedonsiirtoasioissa on ollut väärinkäsityksiä ja selkeää tietosuojaan liittyvää tiedon puutetta, jotka ovat monin paikoin laitettu turhaan lain syyksi.

Lain soveltamisen haasteet laajalle ikäryhmälle

Lähes kaikki haastateltavat toivat esille lain haastavuuden laajalle ikäryhmälle, sillä toisella asteella opiskelijat ovat täysi-ikäisiä, kun esi- ja perusopetuksen oppilaat ovat vielä esimerkiksi lastensuojelulain alaisia. Haastavaa on erityisesti lain terminologian soveltumattomuus eri kouluasteille. Lain sisältö nähtiin etäiseksi esiopetuksesta. Haastatteluista nousi esiin oman ohjeistuksen tarve sekä esiopetukseen että ammatilliseen koulutukseen, sillä lain soveltaminen eri kouluasteille nähtiin hyvin erilaisena. Lain painopisteen koettiin olevan perusopetuksessa, erityisesti alakoulussa. Ammatillisessa koulutuksessa haasteena nähtiin opiskeluhoollon toteuttaminen kuntayhtymissä ja koulutuksen järjestäjien eri kuntien alueella sijaitsevilla toimipaikoilla.

Laissa mainitut määräajat

Laissa mainitut määräajat (esim. kiireellisissä tapauksissa mahdollisuus keskusteluun psykologin tai kuraattorin kanssa samana tai seuraavana päivänä, kun opiskelija on tätä pyytänyt, tai pääsy terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta) olivat asioita, joita haastateltavat nostivat lain mukanaan tuomiksi haasteiksi. Haastateltavat totesivat määräaikojen toteutumisessa olevan paljon eroa kunnittain ja kouluittain. Osa mietti psykologin ja kuraattorin rinnastamista laissa tai-sanalla (15 § ja 16 §); ovatko oppilaiden ongelmat sellaisia, että kumpi tahansa edellä mainituista voi ottaa ne käsiteltäväkseen? Haastatteluissa todettiin, että pitäisi olla selkeä näkemys siitä, keneltä apua tarpeen tullen haetaan. Toive oli, että ”luukulta luukulle juoksemisesta” päästäisiin eroon. Esille

nostettiin myös näkemys, että määrääjät voivat aiheuttaa opiskeluhoitohenkilöstössä ahdistusta ja saada aikaan sen, että yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden tuottaminen määrääjassa tapahtuu yhteisöllisen opiskeluhoiton kustannuksella.

Opiskeluhoitohenkilöstöön liittyvät haasteet

Kuraattoreiden kelpoisuus oli yksi keskeinen kokonaisuus, jonka haastateltavat nostivat esille. Kelpoisuuden osalta termistön ei koettu olevan selkeää – on esimerkiksi eri asia puhua sosiaalityön ja -alan opinnoista. Terminologiassa koettiin muutoinkin olevan tarvetta täsmennyksille. Epäselväksi koettiin myös aluehallintovirastoille laissa annettu oma-aloitteinen tutkintaoikeus siitä, onko koulutuksen järjestäjä järjestänyt lain 6§:ssä säädetyn opetus suunnitelman mukaisen opiskeluhoiton oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti.

Lisäksi haastatteluissa nostettiin esille näkemys eri opiskeluhoitoryhmien ohjauksen toimimattomuudesta. Haastateltavista osa toivoi ohjaukseen todellista toimivaltaa ja selkeitä kuvauksia opiskeluhoiton kokonaisuudesta sekä siitä, miten kokonaisuus otetaan haltuun. Haastatteluista osa mainitsi opiskeluhoiton tarvitsevan kouluissa ja oppilaitoksissa selkeää johtamista. Rehtorin roolin merkitystä lain hengen ymmärryksessä, yhteistyöverkostoissa ja henkilöstön kouluttamiseen ohjaamisessa nostettiin esille muutamissa haastatteluissa. Olennaiseksi koettiin ymmärrys opiskeluhoiton kokonaisuudesta ja laajuudesta. Osa haastateltavista huomautti, että laissa ei ole määritelty yhteisöllisestä opiskeluhoitosta vastaavaa, jolloin laista saa käsityksen, että ”kaikki on kaikkien vastuulla”. Eräs haastateltava tiivisti lain tuovan oivalliset mahdollisuudet yhteisölliseen opiskeluhoitoon, kunhan toimijat vain toteuttaisivat sitä. Osa haastateltavista nosti esille huolen opiskeluhoiton kuntatason ohjausryhmien toimivuudesta – ketkä kunnissa vastaavat opiskeluhoitosta: hallintovirkamiehet vai opiskeluhoiton ammattilaiset?

Muut haasteet

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen roolit opiskeluhoitopalvelujen ohjaamisessa ja kehittämisessä aiheuttavat hämmennystä, sillä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ei ole koulutusorganisaatio, ja näin koettiin, että yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon ei ole tarjolla koulutusta tai ohjausresursseja. Haasteelliseksi koettiin myös pedagogiikan ja opiskeluhoiton erottaminen toisistaan. Aiheesta nousi esiin esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: milloin kyse on pedagogisesta tuesta entä milloin opiskeluhoiton tuesta, onko opiskeluhoito erillinen kokonaisuus ja aiheuttaako tämä turhaa jakautumista?

Lisäksi rehtoreiden roolin muutos, opiskeluhoiton kertomukset ja oppilaan kirjallinen suostumus olivat asioita, jotka puhututtivat haastateltavia. Osa haastateltavista näki opiskeluhoiton toimijoiden roolit, rehtorin rooli mukaan lukien, selkeämpinä ennen oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantuloa kuin nyt. Opiskeluhoitorekisterit ja niiden toimimattomuus olivat yksi keskeisistä haastateltavien huolenaiheista. Lain pykälät 18 (Opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa asema opiskeluhoitossa) ja 19 (Yksittäistä opiskelijaa koskevan opiskeluhoitoasian käsittely) nousivat myös esiin haastatteluissa. Eräs haastateltava pohti, pitääkö oppilaalta

pyytää kirjallinen suostumus asian käsittelyyn aina vai vain silloin, kun mukaan tulee ulkopuolisia henkilöitä. Kehittämiskohteeksi mainittiin myös oppilaanohjauksen roolin tehostaminen oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa.

Eräs haastateltava totesi ison osan opiskeluhuollon ongelmista johtuvan resurssipulasta. Tämän todettiin näkyvän esimerkiksi psykologivajeena joissakin kunnissa. Psykologivajeesta mainittiin, että kyse ei ole siitä, että psykologeja ei ole, vaan erityisesti siitä, että kunnat eivät ole perustaneet psykologivakansseja riittävästi. Kunnan voi olla vaikea saada psykologia, jos kunnassa on tarve kolmelle psykologille, mutta auki laitetaan vain yksi vakanssi. Olennaista olisi paneutua vakanssien oikeaan mitoitukseen. Opiskeluhuoltoyhteisöt nähtiin merkityksellisiksi, joten kollegoilta saatua tukea pidettiin tärkeänä. Lisäksi usea haastateltavista mainitsi ongelmaksi opiskeluholtohenkilöstön vaihtuvuuden.

Hallituksen esityksessä (HE 67/2013) mainitut mitoitusperusteet kuraattoreille ja psykologeille koettiin hämmentäviksi. Osa haastateltavista kritisoi sitä, että kuraattoreille ja psykologeille ehdotettiin eri opiskelijamääriä yhtä työntekijää kohden. Lukuja kritisoitiin, sillä koettiin, että osa tulkitisi niitä hyvin tarkasti, minkä seurauksena palvelut heikentyivät paikoin.

Opiskeluhoolto ja sote-uudistus

Haastateltavat pohtivat sote- ja maakuntauudistuksen mahdollisia vaikutuksia opiskeluholtole. Uudistus koettiin haasteelliseksi. Osa haastateltavista korosti sote- ja maakuntauudistuksen suunnittelun edenneen sairaanhoito edellä. Hieman pelonsekaisin näkemyksin tuotiin esille toive siitä, ettei maakunnan erikoissairaanhoito ryhdy johtamaan maakunnan opiskeluhoitoa. Tosin todettiin, että sote- ja maakuntauudistuksen suunnittelun yhteydessä on hyvin vähän keskusteltu opiskeluholtoista. Olennaista olisi saada suunnitteluun mukaan mahdollisimman paljon käytännön työntekijöitä ja lähiesimiehiä, jotta toimivat käytänteet eivät häviä. Hieman sekalaiseksi ja epävarmaksi koettiin se, mitkä tahot voivat järjestää mitään palveluita.

Näkemykset opiskeluholtohenkilöstön jakautumisesta kuntiin (kuraattori- ja psykologipalvelut) ja maakuntiin (lääkäri- ja terveydenhoitajapalvelut) vaihtelivat. Osa haastateltavista koki, että maakunnan alaisuudessa eri ammattiryhmien tilanne voisi parantua ja tulla oikeudenmukaisemmaksi. Suurin osa koki suunnitelmat opiskeluholtohenkilöstön jakautumisesta hyväksi. Esille nostettiin muun muassa koulujen ja oppilaitosten entistä merkittävämpi rooli kunnissa. Nähtiin, että koulut ja oppilaitokset tulisivat olemaan yksi kuntien konkreettisimmista toimista ja keskeisistä arjen hyvinvoinnin luojista. Tärkeäksi koettiin dialogisen, moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen jatkossa. Eräässä haastattelussa nousi esiin, että tämä tulisi turvata kirjoitetulla normistolla.

Sote- ja maakuntauudistuksen huolenaiheeksi nostettiin muun muassa yhteisöllisen opiskeluholto toteuttaminen, kun kuraattorit ja psykologit ovat kunnan alaisuudessa ja lääkärit ja terveydenhoitajat maakunnan alaisuudessa. Esitettiin myös epäily psykologi- ja kuraattoripalveluiden epätasa-arvoistumisen lisääntymisestä. Koettiin, että opiskeluholto kokonaisuuden jäsentämiseen ja järjestämiseen tarvitaan selkeät rakenteet.

OSA III SYNTEESI

11

Arvioinnin luotettavuus

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 oli arviointihetkellä ollut voimassa vain 2,5 vuotta, mikä on muutosprosessin näkökulmasta lyhyt aika. Koulutuksen järjestäjillä oli ollut melko lyhyt aika tehdä lainmukaisia muutoksia opiskeluhuoltoon. Lisäksi opiskeluhuolto on pitkälti yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, ja muutokset vaativat myös muilta toimijoilta aikaa muutoksiin. Sen vuoksi tulokset ovat erityisesti laajempien tavoitteiden osalta suuntaa antavia.

Arvioinnin luotettavuutta pyrittiin edistämään monella tavalla.

- Arvioinnin suunnittelu ja toteutus tehtiin yhteisenä kaikilla niillä koulutusasteilla, joita laki koskee. Näin voitiin saada yhdenmukaista tietoa eri koulutusasteilta.
- Arviointi kohdistettiin niihin ammatillisen koulutuksen järjestäjiin, joita laki erityisesti koskee. Näitä järjestäjiä oli 109, joista 102 osallistui arviointiin, joten vastausprosentti oli 92.

Arvioinnin luotettavuutta parannettiin sillä, että koulutuksen järjestäjät, viranomaiset ja sidosryhmät osallistuivat arvioinnin suunnitteluun muun muassa seuraavilla tavoilla:

- Arviointisuunnitelman laatimiseksi järjestettiin kuulemistilaisuuksia viranomaisille, sidosryhmille ja koulutuksen järjestäjille, jotta arvioinnin kohteiden osuvuutta voitiin varmistaa ja parantaa. Lisäksi keskusteltiin arvioinnin toteutustavasta. Suunnitteluvaiheessa kuultavina olivat myös opiskelijajärjestöt, jotka toivat esiin opiskelijoiden tarpeita ja näkemyksiä.
- Arvioinnin suunnittelussa hyödynnettiin aikaisempia arviointeja ja selvityksiä opiskeluhuollosta (Koulutuksen arviointineuvosto, THL, Kuntaliitto, Sakki ry ja Osku ry).
- Arviointivälineiden laatimisvaiheessa järjestettiin kuulemisia ja työpajoja, joissa oli kutsuttuna ammatillisen koulutuksen järjestäjiä. Kuulemisten tarkoituksena oli varmistaa arviointivälineiden toimivuus ja ymmärrettävyys koulutuksen järjestäjien ja opiskelijoiden osalta. Kuulemisissa keskusteltiin kyselyn kokonaisuudesta ja yksityiskohdista ja kyselyitä muokattiin palautteiden mukaan.

- Sekä koulutuksen järjestäjän että opiskelijan kyselyt testattiin siten, että koulutuksen järjestäjän ja opiskelijoiden edustajat vastasivat kyselyihin suunnitteluvaiheessa. Opiskelijoiden kyselyyn vastasi myös erityisopiskelijoita ja muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia opiskelijoita. Kumpaakin kyselyä muokattiin palautteiden pohjalta. Erityisesti opiskelijakyselyä lyhennettiin ja kieltä yksinkertaistettiin.

Monipuolisen näkemyksen saamiseksi arvioinnissa haastateltiin opiskeluhuollon viranomaisia ja sidosryhmiä. Haastattelujen tuloksia peilattiin koulutuksen järjestäjien ja opiskelijoiden vastauksiin. Haastatteluissa vahvistettiin oppilas- ja opiskelijahuoltolaista saatavaa kokonaisnäkemystä kansallisella tasolla.

Osa koulutuksen järjestäjistä piti kyselyitä pitkinä ja raskaina. Lisäksi samaan aikaan oli menossa useita muitakin eri organisaatioiden toteuttamia ammatillisen koulutuksen arviointeja. Nämä ovat saattaneet vaikuttaa jonkin verran tulosten luotettavuuteen. Tuloksissa ei ollut kuitenkaan havaittavissa tätä. Koulutuksen järjestäjät olivat vastanneet myös useimpiin avoimiin kysymyksiin. Opiskelijoiden vastauksista poistettiin joitakin yksittäisiä kohtia, joissa oli selkeästi vastattu asiattomasti.

Arvioivat johtopäätökset ja kehittämisseuraukset

Arvioinnin taustalla oli eduskunnan opetus- ja kulttuuriministeriölle antama velvoite seurata oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 vaikutuksia opiskeluolosuhteiden tehostamiseen, opiskeluolosuhteiden saatavuuteen, henkilöstön riittävyyteen ja opiskeluolosuhteiden vaikuttavuuteen. Toimeksiannon ajankohta suhteessa lain lyhyen voimassaoloaikaan vaikuttaa arvioinnin perusteella tehtäviin johtopäätöksiin.

Tässä arvioinnissa lain toimeenpanoa tarkastellaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 tavoitteiden pohjalta, joita ovat seuraavat:

- edistää opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta
- ehkäistä ongelmien syntymistä ja turvata varhainen tuki sitä tarvitseville sekä ennaltaehkäisy ja varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville
- edistää oppilaitosyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä-turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluolosuhteiden yhdenvertainen saatavuus ja laatu
- vahvistaa opiskeluolosuhteiden toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä.

Lisäksi lain toimeenpanon arvioinnin perustana ovat hallituksen esityksessä (HE 67/2013 vp) mainitut tavoitteet ja ennakoitavat vaikutukset.

Arviointi antaa yleiskuvan siitä, miten oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpano on edennyt ja miten lain tavoitteet ovat koulutuksen järjestäjien, opiskelijoiden ja viranomaisten arvioimina toteutuneet. Opiskeluolosuhteiden tapahtuneita muutoksia arvioitiin koulutuksen järjestäjille ja opiskelijoille suunnatuilla kyselyillä. Järjestäjiä pyydettiin arvioimaan sekä opiskeluolosuhteiden muutosta lain toimeenpanon 2014 jälkeen että opiskeluolosuhteiden nykytilaa. Lisäksi muutoksia ja nykytilaa arvioitiin keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien haastatteluilla. Opiskeluolosuhteiden kokonai-

suutena tehostunut oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantumisen jälkeen vähän. Ammatillisen koulutuksen opiskeluhuollon tila on kokonaisuutena kuitenkin melko hyvä. Johtopäätöksissä arvioinnin tuloksia tarkastellaan lain tavoitteiden mukaan.

12.1 Opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskelukyvyn ja osallisuuden edistäminen

Opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on pysynyt ennallaan lakimuutoksen jälkeen, mutta se on pääosin hyvällä tasolla. Psykkisen terveyden edistäminen on järjestäjien mielestä tehostunut eniten. Opiskelijoidenkin mielestä terveyttä edistetään hyvin. Opiskelijat kokivat kuitenkin mielenterveyden edistämisen toteutuvan heikommin kuin muun terveyden edistämisen. Tulosten mukaan näyttää siltä, että mielenterveyden edistämiseen olisi edelleen panostettava.

Opiskelijoiden opiskelukyvyn edistäminen on melko hyvällä tasolla, mutta tehostumista ei juuri ole lakimuutoksen jälkeen tapahtunut. Opiskelua edistävien tukipalveluiden järjestäminen toteutuu eri toiminnoista parhaiten. Opiskelurytmituksen parantamisessa ja maahanmuuttajien opiskeluhooltoon liittyvien erityistarpeiden huomioimisessa on eniten kehitettävää.

Opiskelijoiden osallisuuden edistäminen on tulosten mukaan tehostunut, ja se on hyvällä tasolla järjestäjien mukaan. Opiskelijoita myös kuullaan heitä koskevissa asioissa hyvin. Opiskelijat pitivät osallisuudessa tärkeimpinä mielipiteiden huomioon ottamista opiskelun kehittämisessä ja opiskelun suunnittelussa. Opiskelijoiden mielestä ne eivät kuitenkaan toteudu niin kuin he toivoisivat. Reformissa on hyvä mahdollisuus pohtia, miten opiskelijoita voisi jatkossa ottaa paremmin mukaan opiskelun kehittämiseen ja suunnitteluun.

Edelleen vain noin puolet opiskelijoista oli sitä mieltä, että heillä on vähän vaikutusmahdollisuuksia opiskeluun liittyvien asioiden suunnitteluun, oppilaitoksen toiminnan arviointiin ja opiskelijoiden hyvinvoinnin parantamiseen. Kiitettäväksi menestyksensä arvioineet opiskelijat kokivat, että heille on tarjottu useammin mahdollisuuksia osallistua kehittämiseen. Tulevaa reformia ajatellen on huolestuttavaa, että opiskelijat kokivat vaikutusmahdollisuutensa erityisen pieniksi työssäoppimisen ohjauksen parantamiseen. Olisiko tätä syytä kehittää jo reformiakin ajatellen? Opiskelijat nostivat omien vaikutusmahdollisuuksiensa parantamisen tärkeimmäksi osallisuuden kehittämiskohteeksi.

Opiskelijoiden kokemukset osallisuudestaan vaihtelivat opintomenestyksen, sukupuolen ja äidinkielen mukaan. Hyväksi opintomenestyksensä arvioineet kokivat myös osallisuuteensa paremmaksi kuin tyydyttäväksi opintomenestyksensä arvioineet. He pitivät osallisuutta myös tärkeämpänä. Naiset pitivät osallisuutta tärkeämpänä kuin miehet. Erityisesti miehet kokivat, että heillä on hyvät mahdollisuudet osallistua toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Mielenkiintoista on myös se, että muut kuin suomen tai ruotsinkieliset opiskelijat pitivät osallisuutta tärkeämpänä. Huolestuttavaa on, minkä vuoksi muun kieliset opiskelijat arvioivat muita alemmaksi seuraavat kohdat: onko opiskelijalla kavereita oppilaitoksessa ja tuntee hän olonsa turvalliseksi. Tähän asiaan on jatkossa tartuttava. Muissa asioissa erikielisten opiskelijoiden arvioinnit eivät eronneet.

Koulutuksen järjestäjät nostivat opiskeluhuollon haasteena esiin opiskelijoiden osallistumattomuuden. Opiskelijat eivät aina halua sitoutua omien asioidensa hoitamiseen, mikä ilmenee muun muassa siinä, että opiskelija ei tule tapaamisiin paikalle sovittuun aikaan. On hyvä muistaa, että kyse voi olla myös siitä, että opiskelijat vasta opettelevat vastuun ottamista ja osallisuutta omien asioittensa hoitamiseen.

12.2 Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisy ja varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville

Opiskelijoiden ongelmien ennaltaehkäisy ja varhaisen tuen turvaaminen ovat pysyneet pääosin ennallaan lain voimaantulon jälkeen. Koulutuksen järjestäjien mukaan ongelmien ennaltaehkäisy ja varhainen tuki toteutuvat kuitenkin hyvin. Korjaavat toimenpiteet eivät kuitenkaan ole järjestäjien arvioiden mukaan vähentyneet. Tämä voi yhtäältä viitata siihen, etteivät ennaltaehkäisevän opiskeluhuollon vaikutukset vielä näy, ja toisaalta siihen, että opiskelijoiden opiskeluhuollon tarpeet edelleen lisääntyvät. Koulutuksen järjestäjät toivat avoimissa vastauksissaan esiin opiskelijoiden haasteiden jopa lisääntyneen. Vaikka koulutuksen järjestäjät pyrkivät ehkäisemään ongelmien syntymistä ennalta ja tuen tarpeen varhaista tunnistamista lain mukaan, ei opiskeluhuollon painopiste ole tulosten mukaan vielä siirtynyt ennaltaehkäisevään opiskeluhooltoon.

Opiskelijoiden näkemykset ongelmien syntymisen ennaltaehkäisystä ja varhaisesta tuesta olivat myönteiset. Tulosten mukaan näyttää siltä, että opiskelijan ilmaistua huolensa itsestään tai kaveristaan henkilöstö ryhtyy toimenpiteisiin viiveettä. Opiskelijoiden mielestä heidän huoliinsa tartutaan melko hyvin. Opiskelijat tietävät hyvin, keneltä he saavat apua omiin huoliinsa, opiskeluun liittyviin huoliin tai kotona oleviin ongelmiin ja opiskelukaverin pahaan oloon. Opiskelijoista suurin osa koki avun pyytämisen huoliinsa helpoksi. Viidesosa opiskelijoista koki avun pyytämisen kuitenkin vaikeaksi. Olisi hyvä pohtia, miten avun pyytämistä voisi helpottaa. Vaikeimmaksi opiskelijat kokivat avun pyytämisen kotona oleviin ongelmiin. Yli 60 prosenttia opiskelijoista koki, että henkilöstö reagoi heidän huoliinsa hyvin ja tukea annetaan nopeasti. Parantamisen varaa näyttää olevan erityisesti avun pyytämisen helpottamisessa ja huoliin reagoimisessa ja nopean tuen antamisessa.

Tärkeimpinä asioina ongelmien ennaltaehkäisyssä opiskelijat pitivät kiusaamisen, syrjinnän ja rasmin ehkäisyä. Ne toteutuvat opiskelijoiden mielestä kohtalaisesti, mutta opiskelijat nostivat kiusaamisen ennaltaehkäisyn yhdeksi kehittämiskohteeksi. Niihin on tulosten mukaan tärkeää edelleen panostaa jatkossakin. Opiskeluhuollon eri ammattiryhmien mukanaolosta arjessa tärkeimpänä opiskelijat pitivät terveydenhoitajan läsnäoloa. Terveydenhoitaja onkin useimmiten opiskelijoille tutuin opiskeluhuollon edustaja. Onkin tärkeää varmistaa terveydenhoitajien riittävä läsnäolo opiskelijoiden arjessa. Tulosten mukaan vain puolet järjestäjistä ilmoitti terveydenhoitajan osallistuvan yhteisölliseen opiskeluhooltoon lähes aina tai aina ja lähes kolmasosa arvioi terveydenhoitajan osallistuvan harvoin.

Aikaisemmassa ammatillisen koulutuksen opiskeluhuollon arvioinnissa opiskeluhuollon palveluiden organisointi arvioitiin ongelmakekseiseksi ja reaktiiviseksi. Painopiste ei ollut ehkäisevässä toiminnassa (Kotamäki et al. 2010). Näyttäisi siltä, että uuden lain myötä opiskeluhoolto on

mennyt reippaasti ennaltaehkäisevään suuntaan. Vielä ei kuitenkaan voida sanoa tapahtuneen sitä, että lain tavoitteena ollut opiskeluhoollon painopiste olisi siirtynyt ennaltaehkäisevään suuntaan.

Työssäoppimisen aikaisia opiskeluhooltopalveluita on syytä kehittää tukemaan paremmin varhaisen tuen tarpeen tunnistamista ja tuen antamista

Opiskelijoiden tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ei ole lain vaikutuksesta tehostunut. Vaikka koulutuksen järjestäjien mielestä ongelmien ennaltaehkäisyn ja varhaisen tuen tila on hyvä, jopa erittäin hyvä, on siinä myös kehittämistarpeita. Varhaisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen saaminen toteutuvat kohtalaisesti työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikana. Koulutuksen järjestäjien välillä on kuitenkin eroja, ja kymmenesosalla järjestäjistä ne toteutuvat huonosti. Jatkossa on tärkeää varmistaa paremmin toteutuvat varhaisen tuen tunnistamisen ja tuen saamisen muodot työpaikalla tapahtuvan oppimisen ajalle.

Reformi tulee oletettavasti lisäämään työpaikalla tapahtuvaa oppimista, ja varhainen tunnistaminen ja tuen saaminen tulee korostumaan. Työpaikkaohjaajien ja työpaikan henkilöstön varhaisen tuen tunnistamisen ja tuen antamisen osaaminen onkin varmistettava perehdytyksessä tai työpaikkaohjaajakoulutuksessa. Lisäksi opettajien osaaminen työpaikan ohjaamiseen on myös varmistettava. Opettajilla on työpaikan yhteistyökumppanina suuri rooli työpaikkaohjaajien ohjaamisessa. Koulutuksen järjestäjien on tärkeää rakentaa opiskeluhoollon järjestelmiin toimintatavat varhaiseen tukeen yhteistyössä kuntien kanssa. Vaikka järjestäjät ovat tulosten mukaan tiedottaneet työssäoppimisen aikaisesta opiskeluhoollosta opiskelijoille hyvin, on jatkossakin varmistettava, että opiskelijoilla on riittävä tietoa opiskeluhoollosta.

12.3 Oppilaitosyhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, terveellisuuden, turvallisuuden ja esteettömyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen

Laki on tulosten mukaan lisännyt yhteisöllisen opiskeluhoollon painoarvoa, vaikka opiskeluhoollon painopiste ei lain tavoitteiden mukaan vielä ole siirtynytkään yksilökohtaisesta yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Koulutuksen järjestäjien arviointien mukaan yhteisöllinen opiskeluhoolto on kokonaisuutena tehostunut vähän, mutta lainmukaiset periaatteet toteutuvat melko hyvin. Koulutuksen järjestäjät nostivat yhteisöllisen opiskeluhoollon yhdeksi haasteeksi, ja samoin haasteeksi koettiin erityisesti yhteisöllisen opiskeluhoollon käytännön koordinointi kaikissa koulutuksen järjestäjän toimipaikoissa.

Opiskelijoiden mahdollisuudet vaikuttaa oppilaitosyhteisöön ovat järjestäjien mukaan tehostuneet, ja ne toteutuvat järjestäjien mielestä erittäin hyvin. Merkille pantavaa on kuitenkin se, että opiskelijoiden kokemukset vaikutusmahdollisuuksistaan olivat huonommat kuin järjestäjien. Vain puolet opiskelijoista koki, että heillä on vaikutusmahdollisuuksia oppilaitoksen yhteisten asioiden päätöksentekoon.

Arvioinnin myönteisenä tuloksena olivat opiskelijoiden kokemukset siitä, että oppilaitoksessa saa olla oma itsensä, olo koetaan turvalliseksi ja kavereita on. Opiskelijat kokivat myös, että heistä välitetään. Opiskelijat pitävät opettajan roolia tärkeänä, sillä opiskelijat kokivat, että opettajat välittävät heistä, opettajilla on melko hyvin aikaa keskustella heidän kanssaan ja opettajat ovat kiinnostuneita kuulumisista.

Ammatillisen koulutuksen reformi tuo uusia haasteita yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Lähtökohtaisesti on hyvä, että opiskelijan polut suunnitellaan opiskelijan tarpeiden mukana. Opiskelijoiden oppimispolut voivat henkilökohtaistamisen myötä olla hyvin erilaiset ja eripituiset. Yksilön tarpeiden ja lähtökohtien ja yksilöllisten opiskeluohjelmien korostamisen myötä haasteeksi voi muodostua yhteisöllisyyden, kuten ryhmäytymisen ja yhteisöllisen toiminnan ja ennaltaehkäisevän opiskeluhoollon, väheneminen. Se voi puolestaan vaikuttaa siihen, että opiskelija jää yksin omien huoliensa kanssa eikä voi osallistua yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Myös opiskeluryhmän tuki voi heikentyä. Jotta opiskelija ei jää yksin omien huoliensa kanssa, on reformissa turvattava yhteisöllisen toimintakulttuurin luominen.

Tulosten mukaan oppilaitoksen henkilökunnalla on pääosin vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista ja yhteisöllistä opiskeluhooltoa toteuttavat kaikki opiskeluhoollon toimijat. Tarkasteltaessa opiskeluhooltohenkilöstön osallistumista yhteisölliseen opiskeluhooltoon ilmenee osallistumisessa suuria eroja. Yhteisöllinen opiskeluhoolto edellyttää, että opiskeluhooltohenkilöstölle ja koko oppilaitoksen henkilöstölle luodaan mahdollisuudet siihen osallistumiseen. Tulosten mukaan kuraattorit osallistuvat aktiivisimmin yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Vastaavasti psykologit osallistuivat vähiten. Psykologien ja kuraattoreiden osallisuus yhteisölliseen opiskeluhooltoon on kuitenkin lisääntynyt lain myötä. Yhteisöllisen opiskeluhoollon haasteena on, että yksilökohtainen opiskeluhoolto lainmukaisine velvoitteineen ja aikamäärineen vie opiskeluhooltohenkilöstön resursseja yhteisölliseltä opiskeluhooltotyöltä. Myös henkilöstön osuudesta yhteisöllisessä opiskeluhoollossa säädetään laissa hyvin yleisellä tasolla.

Ammatillisen koulutuksen opiskeluhoollossa on edelleen tärkeää vahvistaa opiskeluhooltohenkilöstön osallisuutta yhteisöllisessä opiskeluhooltotyössä ja kohdentaa voimavaroja siihen. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on muun muassa osallistumista keskusteluihin ja kokouksiin ja yhteisöllisiin tapahtumiin. Tulosten mukaan suurimpana opiskeluhooltohenkilöstön yhteisölliseen opiskeluhooltoon osallistumisen esteenä on aika, koska yksilökohtaisen opiskeluhoollon tehtävät, useat toimipaikat ja isot opiskelijamäärät vievät suuren osan ko. henkilöstön työajasta. Useimmat opiskeluhoollon henkilöt työskentelevät monilla toimipaikoilla, mikä voi jo välimatkien ja ajankäytön vuoksi myös estää osallistumisen yhteisölliseen opiskeluhooltoon.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon toimeenpanoa hankaloittaa osin se, ettei laissa ole määritelty yhteisöllisen opiskeluhoollon sisällöstä eikä siihen liittyvistä vastuista. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on kuitenkin nostettu opiskeluhoollon lainsäädöksessä painopisteeksi yksilökohtaisen opiskeluhoollon rinnalle. Yhteisöllistä opiskeluhooltoa ei kuitenkaan ole säädetty yhtä tarkasti kuin yksilökohtaista opiskeluhooltoa. Näin ollen on tarpeen analysoida, pitäisikö yhteisöllisessä opiskeluhoollosta säätää aiempaa tarkemmin ja pitäisikö se ottaa painavammin huomioon henkilöstön mitoituksessa.

12.4 Opiskelijoiden tarvitsemien yksilöllisten opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden sekä laadun turvaaminen

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki toi monia muutoksia ammatillisen koulutuksen yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Suuria muutoksia olivat psykologi- ja kuraattoripalvelujen tarjoaminen opiskelijoille ja opiskelijoiden oikeudet saada opiskeluhoitopalveluja eli ns. määrääjat. Laissa mainitaan psykologi- ja kuraattoripalvelujen määrääjien lisäksi myös terveydenhoitajalle ja lääkärille pääsyn määrääjat. Myös yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän asioiden käsittely moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä muutti opiskelijan asioiden käsittelyä.

Opiskelijat saavat psykologipalveluja vaihtelevasti

Terveydenhoitajapalveluiden ja kuraattoripalveluiden saatavuus on erittäin hyvä. Psykologipalvelujen ja lääkäripalvelujen saatavuus on kohtalainen. Opiskeluhoitopalvelujen saatavuus vaihtelee kuitenkin eri kuntien alueilla sijaitsevissa toimipaikoissa. Psykologi- ja lääkäripalvelujen saatavuus vaihtelee eniten. Psykologipalvelut ovat tehostuneet lakimuutoksen jälkeen kohtalaisesti ja kuraattoripalvelut vähän. Terveydenhoitaja- ja lääkäripalvelut ovat pysyneet ennallaan.

Nykytilanne ei ammatillisen koulutuksen yksilökohtaisen opiskeluhoillon psykologipalvelujen osalta ole hyvä, vaikka psykologipalvelut ovatkin arvioinnin mukaan tehostuneet kohtalaisesti lakimuutoksen jälkeen. Vain kolmannes koulutuksen järjestäjistä arvioi saatavuuden hyväksi. Neljännes arvioi psykologipalvelujen saatavuuden huonoksi. Myös koulutuksen järjestäjien avoimissa vastauksissa psykologipalvelujen saatavuus oli keskeinen haaste. Psykologipalvelujen saatavuus vaihtelee eri kuntien alueilla sijaitsevissa toimipaikoissa. Vaikka koulutuksen järjestäjät arvioivat sijaintikuntien vastuun toteutuvan lähes aina, eivät opiskelijat saa yhdenvertaisesti psykologipalveluja, sillä psykologipalvelujen saatavuus näyttää olevan kuntakohtaista.

Psykologien mitoituksen riittävyys vaihtelee myös alueittain heikosta kohtalaiseen. Siten opiskelijoiden mahdollisuuteen saada psykologipalveluja vaikuttaa se, millä AVI-alueella hän opiskelee. Myös opiskelijat nostivat avoimissa vastauksissaan yhdeksi kehittämiskohteeksi psykologipalvelut ja niihin pääsyn, mikä osaltaan vahvistaa, että psykologipalvelut eivät ole riittäviä.

Ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitopalvelujen saatavuudessa on pieniä eroja. Suomenkielisillä järjestäjillä kuraattoreiden saatavuus on parempi kuin ruotsinkielisillä. Psykologipalvelujen saatavuus on suomenkielisillä järjestäjillä kohtalainen ja ruotsinkielisillä huono.

Suurin osa opiskelijoista oli käyttänyt terveydenhoitajapalveluita. Opiskelijat kokevat saavansa apua terveydenhoitajapalveluista ja kuraattoripalveluista helposti. Opiskelijat olivat kuitenkin nostaneet terveydenhoitajalle pääsyn yhdeksi kehittämiskohteeksi. Terveydenhoitajapalveluiden saatavuus on tärkeää turvata, koska opiskelijat kääntyvät pulmissaan useimmiten terveydenhoitajan puoleen. Työssäoppimisen aikana opiskelijat kokevat saavansa palveluita melko helposti, mutta hieman vaikeammin kuin muuten. Opiskelijoiden tarpeet opiskeluhoitopalveluille vaihtelevat

opiskelijakohtaisten taustojen mukaan, ja on hyvä pohtia, miten opiskelijoiden tarpeisiin voisi vastata ennaltaehkäisevästi. Opiskelijoiden taustojen mukaan havaittiin eroja opiskeluhuoltopalvelujen käytössä. Keskimäärin muita enemmän (kahta tai useampaa) opiskeluhuoltopalvelua olivat käyttäneet muun muassa opiskelijat, jotka olivat muuttaneet eri paikkakunnalle opiskelemaan, opiskelijat, jotka viihtyvät oppilaitoksessaan huonosti, opiskelijat, jotka arvioivat opintomenestyksensä tyydyttäväksi, ja opiskelijat, joiden äidinkieli on ruotsi tai muu.

Opiskelijoilta kysyttiin myös sähköisten palveluiden käytöstä ja tärkeydestä. Opiskelijoista kaksi kolmannesta piti niitä tärkeinä. Vain viidennes opiskelijoista tiesi sähköisistä palveluista tai käytti niitä. Sähköiset opiskeluhuoltopalvelut voisivat tuoda helpotusta työssäoppimisen aikaiseen opiskeluhuoltoon ja voisivat siinä helpottaa varhaisen tuen tarpeen saamista.

Opiskelijan oikeudet saada opiskeluhuoltopalveluita toteutuvat lähes aina

Arvioinnista jäi kuva, että ammatillisen koulutuksen opiskelijat saavat psykologi- ja kuraattoripalvelut laissa määriteltyjen määräaikojen mukaan lähes aina. Tulosten mukaan lainmukaiset määräajat kuitenkin vaihtelevat eri kuntien alueilla sijaitsevissa toimipaikoissa. Määräaikojen ero oli suurin kahdessa velvoitteessa, jotka ovat seuraavat: kiireellisissä tapauksissa mahdollisuus keskusteluun psykologin tai kuraattorin kanssa samana tai seuraavana koulupäivänä ja mahdollisuus keskusteluun psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulupäivänä, kun opiskelija on tätä pyytänyt.

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin myös, miten opiskelijan asioiden käsittely jatkuu, kun opiskelija on päässyt ensimmäiseen keskusteluun. Vastauksista jäi kuva, että opiskelijan asioiden käsittelyä jatketaan tapauskohtaisesti tarpeen mukaan, kunnes asia tulee hoidetuksi.

Arvioinnin mukaan psykologien mitoitus on riittämätön suhteessa opiskelijoiden tarpeeseen. Psykologien määrä on edelleen riittämätön, vaikka psykologien määrä on lisääntynyt. Osa koulutuksen järjestäjistä toi esiin myös sen, että psykologien suuri vaihtuvuus haittaa opiskelijoiden palveluiden turvaamista. Myös viranomais- ja sidosryhmähaastatteluista tuli esiin opiskeluhuoltoon tarvittavien psykologien määrän riittämättömyys ja vaikeudet saada päteviä henkilöitä virkoihin. Virkoihin on myös hakeutunut paljon vastavalmistuneita psykologeja, jotka saattavat vaihtaa työpaikkaa nopeastikin.

Psykologien riittämätön määrä vaikuttaa luonnollisesti myös psykologien osallistumiseen lain painopisteenä olleeseen yhteisölliseen opiskeluhuoltoon. Psykologit osallistuvat harvoin yhteisölliseen opiskeluhuoltoon. Tämä voi vaikuttaa siihen, että psykologit jäävät etäiseksi opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön arjesta. Lisäksi psykologien osaaminen jää ennaltaehkäisevän opiskeluhuollon osalta hyödyntämättä lähes kokonaan.

Kuraattoripalveluiden tilanne on parempi kuin psykologipalvelujen. Saatavuus on hieman parantunut lakimuutoksen jälkeen. Myös kuraattoripalveluiden saatavuus vaihtelee koulutuksen järjestäjän eri kuntien alueilla sijaitsevissa toimipaikoissa. Opiskelijoiden mahdollisuudet saada kuraattoripalveluita eivät siten ole yhdenvertaiset. Kuraattoripalvelujen saatavuus vaihtelee myös

AVI-alueiden mukaan. Kuraattoreiden riittävyys on hieman parantunut lakimuutoksen jälkeen ja riittävyys on melko hyvä. Kuraattorit osallistuvat melko usein yhteisölliseen opiskeluhooltoon, ja heillä onkin merkittävä rooli yhteisöllisessä opiskeluhoollissa.

Opiskelijat kokivat yksilöllisen avun saamisen ja pyytämisen helpoksi. Opiskeluhoitopalveluita käyttäneistä opiskelijoista yli puolet koki terveydenhoitaja-, kuraattori- ja psykologipalveluiden saatavuuden hyväksi. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opiskeluhoollolliset saatavuuden erityistarpeet eivät nousseet esiin arvioinnin taustamuuttujatarkasteluissa.

Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän asiat käsitellään monialaisessa asiantuntijaryhmässä

Vaikka enemmistö koulutuksen järjestäjistä käsittelee yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän tuen tarpeen ja opiskeluhoitopalvelujen järjestämisen lakisääteisessä monialaisessa asiantuntijaryhmässä, liittyy lain tulkintaan ja ryhmien kokoamiseen epäselvyyksiä. Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän asian käsittely ei siten aina ole lainmukaista. Syynä tähän ovat koulutuksen järjestäjien ja opiskeluhoitohenkilöstön epäselvyydet lain tulkinnassa. Koulutuksen järjestäjät toivat esiin useita lain tulkintaan liittyviä epäselviä asioita. Ryhmien kokoamista haittaa tietämättömyys siitä, kuka voi käynnistää opiskelijan asian käsittelyn, miten prosessi etenee ja miten suostumukset lain mukaan pyydetään. Ryhmien muodostamisessa on myös käytännön ongelmia. Suurimpana ongelmana tuli esiin asiantuntijaryhmien kokoaminen. Ryhmää on vaikea saada kokoon asiantuntijoiden aikataulujen tai välimatkojen vuoksi. Tämän vuoksi opiskelijoiden asioiden käsittely venyy, siirtyy tai jää hoitamatta. Psykologien ja kuraattorien määrän riittämättömyys ja aikataulujen tiukkuus vaikeuttavat osaltaan opiskelijoiden asioiden käsittelyä.

Koulutuksen järjestäjillä ja opiskeluhoitohenkilöstöllä on haasteita myös opiskelijan sitoutumisessa tapaamisiin tai silloin, kun opiskelija lain mukaisesti kieltää keskeisen asiantuntijan osallistumisen ryhmään. Keskeisen asiantuntijan puuttuminen voi kuitenkin vaikeuttaa opiskelijan asian käsittelyä.

Opiskeluhoillon tiedotus ja tiedonsaanti keskeinen kehittämiskohde opiskelijoiden mielestä

Koulutuksen järjestäjien mukaan opiskelijoille on tiedotettu käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista hyvin. Opiskelijoiden kokemukset tiedotuksen ja ohjauksen riittävyydestä kuitenkin vaihtelevat. Avoimissa vastauksissaan opiskelijat nostivat tiedotuksen keskeiseksi opiskeluhoillon kehittämiskohteeksi. Terveydenhoitajapalveluista opiskelijat ovat saaneet tietoa paremmin kuin muista opiskeluhoitopalveluista. Vähiten opiskelijat ovat saaneet tietoa psykologi- ja kuraattoripalveluista. Opiskelijoiden tärkeimmät tietokanavat ovat opettaja ja ryhmänohjaaja, joten heillä on keskeinen rooli tiedotuksessa ja ohjauksessa. Koulutuksen järjestäjien on siten varmistettava heidän tietämyksensä ja osaamisensa opiskeluhoollista.

Koulutuksen järjestäjän ja opiskeluhuollon henkilöstön lakisääteinen velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan opiskeluhuollon etuuksia ja palveluita toteutuu tulosten mukaan hyvin. Koulutuksen järjestäjien avoimista vastauksista nousi kuitenkin esiin monia opiskeluhuollon toteuttamiseen liittyviä tulkinnanvaraisia kohtia, esimerkiksi tiedon siirto, joissa henkilöstön tietoa ja osaamista on tarpeen syventää. Myös viranomaisten ja sidosryhmien haastatteluissa tuli esiin, että yhteydenottoja lain tulkintaan liittyen tulee edelleen melko paljon, mikä kertoo osaltaan epäselvistä asioista.

12.5 Opiskeluhuollon toteuttamisen ja johtamisen vahvistaminen toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) selkeytti opiskeluhuollon periaatteita, johtamista ja koordinoitua, yhdenmukaisti käytänteitä, teki opiskeluhuollosta monialaisemman kokonaisuuden ja toi yhtenevät rakenteet toimintaan aina esiopetuksesta toiselle asteelle eli ammatilliseen koulutukseen asti. Yhdenmukainen laki helpottaa eri osapuolten välistä keskustelua. Lain haasteita ovat edelleen tulkintaepäselvyydet sekä vaikeat käsitteet ja niiden sopimattomuus laajalle ikäskaalalle esiopetuksesta ammatilliseen koulutukseen.

Opiskeluhuollon suunnitelmallisuus on parantunut kohtalaisesti

Tulosten perusteella on pääteltävissä, että opiskeluhuollon suunnitelmallisuus on kokonaisuutena tehostunut. Tätä osoittaa muun muassa se, että koulutuksen järjestäjien opiskeluhuollon järjestämiseen liittyvät toiminnot ovat tehostuneet ja koulutuksen järjestäjillä on lakisääteiset opiskeluhuoltosuunnitelmat ja niiden koetaan ohjaavan opiskeluhuollon järjestämistä. Myös opiskeluhoitoryhmien perustaminen on tehostunut kohtalaisesti. Tiedonkulussa eri ryhmien välillä on haasteita, osittain tietosuojan liittyvien erilaisten tulkintojen vuoksi. Opiskeluhooltosuunnitelmat on melko usein laadittu yhteistyössä henkilöstön opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Yhteistyötä on kuitenkin varaa vielä parantaa. Myös opiskeluhooltosuunnitelmien yhteyden tarkistamisessa kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan on parantamisen varaa.

Oppilaitosten henkilöstö tuntee vaihtelevasti oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteita, ja erityisesti koulutuksen järjestäjät nostivat esiin tiedonsiirtoon liittyvät asiat ja yksilökohtaisen moniammatillisen ryhmän työskentelyn. Tietoa ja osaamista oppilas- ja opiskelijahuoltolaista on siten syytä parantaa. Opiskeluhuollon asioiden kanssa työskentelevien tulee tuntea oppilas- ja opiskelijahuoltolaki paremmin sekä sen taustalla oleva muu lainsäädäntö. Lain tulkintaepäselvyydet ja epätietoisuus oppilaitoksissa tulevat esille myös suuresta määrästä yhteydenottoja viranomaisiin ja sidosryhmiin. Tiedonsiirron haasteet liittyivät henkilöstön epävarmuuteen siitä, mitä tietoa voidaan jakaa ja siirtää.

Yhteistyö eri tahojen kanssa toimii kohtalaisesti

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskeluhoitoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat yli hallintorajojen menevän yhteistyön hyväksi, jopa erittäin hyväksi. Yhteistyö ennaltaehkäisevässä opiskeluhoitossa ei kuitenkaan ole tehostunut. Ammatillisessa koulutuksessa, kuten muissakin koulutusmuodoissa salassapitovelvoitteet ja tiedonsiirto-ongelmat vaikuttavat yhteistyöhön. Ongelmaksi koetaan myös henkilöstön vaihtuvuus. Osa järjestäjistä kokee sen haittaavan opiskeluhoitoa kehittämistä.

Ennaltaehkäisevä yhteistyö on pysynyt ennallaan lain voimaantumisen jälkeen. Opiskeluhoitoa ennaltaehkäisevä yhteistyö toteutuu hyvin nuorisotoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Melko hyvin yhteistyö toimii muiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa. Perusopetuksen ja lukioiden kanssa yhteistyö sujuu kohtalaisesti. Perusopetuksen kanssa yhteistyö oli vähentynyt. Poliisin kanssa on kohtalaisesti yhteistyötä, mutta se on vähentynyt lakimuutoksen jälkeen. Yhteistyö poliisin kanssa ja poliisin rooli olisivat kuitenkin turvallisuuden edistämiseksi ja kriisitilanteisiin valmistautumisessa tärkeitä. Poliisilla on myös merkittävä kasvatus- ja ohjaustehtävä. Yhteistyö poliisin kanssa tuo esille tietoa nuorista ja ilmiöistä, jotka voivat olla oppilaitoksen ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen kannalta olennaisia. Lisäksi poliisilta saadaan tarvittaessa asiantuntijatukea. Avoimissa vastauksissa nousi esiin poliisien kouluyhteistyön vähentymisen liittyvän poliisien resurssivähennyksiin.

Ammatillisen koulutuksen nivelvaiheyhteistyötä tehdään eri tahojen, kuten koulujen ja oppilaitosten ja muiden viranomaistahojen ja muiden toimijoiden, kanssa opiskelijan tullessa perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen ja opiskelijan siirtyessä työelämään. Yhteistyö toteutuu pääosin tietojen vaihtamisena, siirtopalaverina ja henkilöstön välisenä yhteistyönä. Tiedonsiirrossa on haasteita osittain siksi, että henkilöstöllä on erilaisia käsityksiä salassapidosta eikä osa tiedä riittävän tarkkaan, mitä tietoa voi siirtää.

Ammatillisen koulutuksen henkilöstön opiskeluhoitollinen työ on lisääntynyt lain myötä. Opettajien, psykologien ja kuraattorien työmäärä on lisääntynyt eniten. Lain yhtenä tarkoituksena oli helpottaa opettajien työtä. Tämä tavoite ei ole vielä toteutunut. Myös rehtorien ja erityisopettajien ja opinto-ohjaajien työmäärä on lisääntynyt. Opettajien lisääntyneeseen työmäärään ovat ilmeisesti olleet syinä vielä melko vähän aikaa voimassa ollut lainsäädäntö ja toiminnan organisoituminen ja koordinointi. Opettajilla on opiskelijoiden varhaisen tuen tarpeen tunnistamisessa ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisen ja yhteisöllisyyden näkökulmasta merkittävä rooli. Opiskelijat toivat itse esiin opettajan ja ryhmänohjaajan keskeisen merkityksen opiskeluhoitoa tiedottamisessa ja ohjaamisessa. Ammatillisen koulutuksen opiskelijat tarvitsevat lähiaikuisia, ja siinä opettajien ja ryhmänohjaajien roolit. Reformissa on turvattava opiskelijoille lähiaikuiset.

Opiskelijoiden hyvinvointi on jokaisen koulussa työskentelevän asia. Tämä asia ei ole vielä riittävän selvä, joten se vaatii esille nostamista. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan kaikkien opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoitopalveluista vastaavien viranomaisten

ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitosten välistä yhteistyötä. Tämän asian toteutuminen vaatii vielä tehtävien pohtimista oppilaitosyhteisöissä.

Koulutuksen järjestäjillä ei ole systemaattista opiskeluhuollon arviointijärjestelmää

Arvioinnin perusteella koulutuksen järjestäjien on syytä kiinnittää huomiota opiskeluhuollon seurannan ja arvioinnin systematisointiin. Koulutuksen järjestäjät keräävät opiskeluhuollosta tulosten mukaan arviointitietoa, mutta tiedon kerääminen ja niiden pohjalta tehtävä arviointi ja johtopäätökset eivät ole systemaattisia. Järjestäjät keräävät tietoa tyytyväisyyskyselyillä, itsearvioinneilla, kansallisilla ja paikallisilla seurannoilla. Opiskelijoilta kerätään tietoa järjestelmällisesti. Lähes kaikki järjestäjät ilmoittivat kysyvänsä palautetta opiskelijoilta. Palautteen hyödyntäminen ei ole opiskelijoiden palautetta lukuun ottamatta kovin järjestelmällistä. Koulutuksen järjestäjät hyödyntävät palautetietoa erityisesti opiskeluhuollon toteuttamiseen ja palvelujen saatavuuden tarkasteluun. Opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjien väliset käsitykset palautteen keräämisestä poikkesivat toisistaan. Opiskelijoiden vähemmistö koki saaneensa mahdollisuuksia palautteen antamiseen, vaikka koulutuksen järjestäjät kokevat keräävänsä opiskelijoilta palautetta järjestelmällisesti.

Muita havaintoja

Arvioinnin aikaan, keväällä 2017, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki oli ollut voimassa vain noin 2,5 vuotta. Usea asia opiskeluhuollossa on tehostunut tai kehittynyt positiiviseen suuntaan lain myötä. Mutta edelleen opiskeluhuollossa ollaan monin paikoin vielä muutosvaiheessa. Kehittämistä on esimerkiksi tiedonsiirtokäytänteissä, ennaltaehkäisevän toimintaotteen tehostamisessa ja toimivien käytänteiden muotoutumisessa. Lain tuomista mahdollisista tuloksellisuuteen liittyvistä muutoksista on ennenaikaista esittää johtopäätöksiä. Lisäksi on olennaista muistaa, että yhteiskunnassa moni asia vaikuttaa samanaikaisesti. Jonkin tilanteen heikentyminen voi johtua esimerkiksi yleisestä taloustilanteesta ja tarjolla olevista resursseista eikä oppilas- ja opiskelijahuoltolaista.

Laki on ollut voimassa niin vähän aikaa, että lain laajempien tavoitteiden saavuttaminen ei vielä näy. Arvioinnissa ei voitu havaita opiskelijoiden mielenterveyspalvelujen, sosiaalipalvelujen tai lastensuojelutarpeen vähenemistä. Näihin tarpeisiin vaikuttaa tosin niin moni muukin asia, joten oppilas- ja opiskelijahuoltolain suoranaisia vaikutuksia on haastavaa arvioida. Opintojen läpäisyssä ja keskeyttämisten vähentymisessä on näkyvissä pientä paranemista.

Ammatillisen koulutuksen reformi tulee vaikuttamaan ammatillisen koulutuksen opiskeluhuoltoon ja sen tarpeisiin. Erityisen kriittisinä tekijöinä voitaneen nostaa esiin määrärahojen supistumisen, opiskelijoiden opintojen aiempaa suuremman henkilökohtaistamisen ja sen myötä työpaikoilla tapahtuvan oppimisen lisääntymisen vaikutukset opiskelijoiden palveluihin.

Soten vaikutusten pohdintaa

Soten vaikutuksia opiskeluhooltoon pohdittiin yhdessä yleissivistävän koulutuksen arviointihankkeen kanssa, ja tämä pohdinta on siten yhtenevä. Opiskeluhooltoon tulee vaikuttamaan myös valmisteilla oleva sote-uudistus. Osa viranomaisista koki sote- ja maakuntauudistuksen suunnittelun edenneen sairaanhoito edellä, ja tämä nosti esiin uhkan siitä, että maakunnan erikoissairaanhoidon alkaisi johtaa maakunnan opiskeluhoitoa. Tosin sote- ja maakuntauudistuksen suunnittelun yhteydessä on hyvin vähän keskusteltu opiskeluhoollosta, ja se on jäänyt sivuun. Haastateltavat toivat esiin, että suunnittelupöytyin tulisi saada mukaan opiskeluhoollon käytännön työntekijöitä ja lähiesimiehiä, jotta nyt uuden lain myötä aikaansaadut toimivat käytänteet eivät häviäisi. Haastateltavat kokivat hieman sekalaiseksi ja epävarmaksi sen, mitkä tahot voivat järjestää mitään palveluita.

Näkemykset opiskeluhooltohenkilöstön jakautumisesta kuntiin (kuraattori- ja psykologipalvelut) ja maakuntiin (lääkäri- ja terveydenhoitajapalvelut) vaihtelivat. Osa haastateltavista koki, että maakunnan alaisuudessa eri ammattiryhmien tilanne voisi parantua ja tulla oikeudenmukaisemmaksi. Suurin osa haastateltavista piti suunnitelmia opiskeluhooltohenkilöstön jakautumisesta hyvänä. Esille nostettiin muun muassa oppilaitosten entistä merkittävämpi rooli kunnissa. Nähtiin, että oppilaitokset tulisivat olemaan yksi kuntien konkreettisimmista toimijoista ja keskeisistä arjen hyvinvoinnin luojista. Tärkeäksi koettiin dialogisen, moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen jatkossa. Eräässä haastattelussa nousi esiin, että tämä tulisi turvata kirjallisilla normeilla.

Sote- ja maakuntauudistuksen huolenaiheeksi nostettiin muun muassa yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttaminen, kun kuraattorit ja psykologit ovat kunnan alaisuudessa ja lääkärit ja terveydenhoitajat maakunnan alaisuudessa. Esitettiin myös epäily psykologi- ja kuraattoripalveluiden epätasa-arvoistumisen lisääntymisestä. Koettiin, että opiskeluhoollon kokonaisuuden jäsentämiseen ja järjestämiseen tarvitaan selkeät rakenteet.

Sote- ja maakuntauudistuksen suunnitelmissa kaavoillaan maakunnan järjestävän kaikki lasten ja nuorten sote-palvelut mukaan lukien opiskeluterveydenhuolto. Tästä poikkeuksena on psykologi- ja kuraattoripalvelut, jotka ovat jäämässä kuntien järjestettäväksi, elleivät maakunnan kaikki kunnat päättää antaa niitä maakunnan järjestettäväksi. Tarkoitus on, että opiskeluterveydenhuollon palvelut järjestetään kouluissa ja oppilaitoksissa lähipalveluina. Sote-uudistus puhututti erityisesti haastateltavia, mutta siitä mainittiin myös useissa eri ryhmien avoimissa vastauksissa. Soteen liittyy paljon epävarmuutta: Miten erityispalvelujen saatavuus toteutuu? Miten yhteistyö toteutuu, jos opiskeluhooltohenkilöstö on hallinnollisesti eri yksiköissä? Kuka ohjaa, johtaa ja kehittää palveluja? Miten taataan yhtenäiset toimintatavat, että opiskeluhoollon palveluiden yhdenvertainen saatavuus maan eri osissa? Miten toteutuu yhteisöllinen opiskeluhoolto? Edistääkö opiskeluhooltohenkilöstön hajaannuttaminen eri yksiköihin nuorten avunsaantia?

Tärkeää olisi saada suunnitteluun mukaan opiskeluhoollon henkilöstöä ja lähiesimiehiä, jotta opiskeluhoollon toimivat käytänteet eivät häviäisi. Opiskeluhoollon kokonaisuuden jäsentämiseen ja järjestämiseen tarvitaan selkeät rakenteet, jotta toiminta ei hajaannu. Moniammatillinen opiskeluhoolto on resurssieja vievää, ja on tarpeen jakaa kustannukset ja resurssit niin, että opiskelijat eivät siitä kärsi.

Kehittämisehdotukset

Valtakunnalliset opetusviranomaiset ja sosiaali- ja terveystieteelliset

1. Opiskeluhoollon yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden, erityisesti psykologipalvelujen riittävyys ja psykologien riittävä määrä on tärkeää turvata.
2. Reformin vaikutuksia opiskeluhooltoon on seurattava ja arvioitava. Opiskeluhoitopalveluiden ja ongelmien ennaltaehkäisy ja varhainen tuki sekä yhteisöllinen opiskeluhoito on reformissa turvattava ja resursoitava.
3. Opiskeluhoitohenkilöstön ja koulutuksen järjestäjien oppilas- ja opiskelijahuoltolain tuntemusta on tärkeää parantaa.
4. Osaamisen varmistamiseksi viranomaisten on tärkeää järjestää opiskeluhoollon tukea, koulutusta ja yhteistyöfoorumeita koulutuksen järjestäjille ja viranomaisille.
5. Yhteisöllisen opiskeluhoollon tavoitteita on tarkennettava.
6. Opiskeluhoitorekistereiden yhtenevyyttä ja selkeitä käytäntöjä on parannettava.
7. Moniammatillisten asiantuntijaryhmien toimintaa on avattava lain tulkinnan ja käytännön toteutuksen näkökulmasta.

Kunnat

1. Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden sekä terveydenhoitajien ja lääkäreiden riittävyys on turvattava.

Koulutuksen järjestäjät

1. Tietoisuutta oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteista ja tietosuoja- ja tietosuojasäädöksistä on lisättävä.
2. Koulutuksen järjestäjien on kehitettävä osana laatujärjestelmäänsä opiskeluhoollon arviointia systemaattiseksi. Koulutuksen järjestäjien on huolehdittava, että opiskeluhoitosuunnitelmia seurataan ja omavalvontaa tehdään, opiskelijoilta, henkilöstöltä ja muilta ryhmiltä kerätään palautetietoa ja sitä hyödynnetään palvelujen kehittämisessä. Koulutuksen järjestäjien on tehostettava opiskeluhoollon omavalvontaa, seurantaa ja arviointia sekä arvioinneista saatavan tiedon hyödyntämistä.
3. Koulutuksen järjestäjien on turvattava opiskelijoille opiskeluhoitopalvelut ja ongelmien ennaltaehkäiseminen ja varhaisen tuen saaminen työssäoppimisen ajalle.
4. Yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä on vahvistettava. Myös opiskeluhoitohenkilöstön rooleja on selkeytettävä yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä.
5. Opiskeluhoollon painopistettä on siirrettävä korjaavien toimenpiteiden ohella myös ennaltaehkäisevään toimintaan.
6. Ammatillisen koulutuksen reformissa on otettava huomioon yhteisöllisen opiskeluhoollon ja opiskelijoiden varhaisen tuen tunnistamisen ja tuen saamisen tarpeet.
7. Opiskeluhoitopalveluiden yhdenvertaisuutta eri toimipaikoissa on seurattava.

- Aluehallintovirasto. 2016. Nuorten mielenterveys ja käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut. Saatavana: <https://www.patio.fi/web/pepa-2015-valtakunnallinen/nuorten-mielenterveys>
- Eduskunnan vastaus EV 218/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. EV 218/2013 vp - HE 67/2013 vp.
- Hallituksen esitys HE 2013/67. Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. 6.6.2013/67.
- Honkakorpi, T. & Lehtinen, N. 2016. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten kuraattori- ja psykologipalveluiden toteutuminen Länsi- ja Sisä-Suomen alueella. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston julkaisu 14/2016 Saatavana: <https://www.avi.fi/documents/10191/7082478/LSSAVI+Oppilas+ja+opiskelijahuolto+raportti.pdf/0a7c429a-24f3-46fa-b81c-e4630ed70bd2>
- Kotamäki, S., Niemi, M., Sirkiä, H., Virnes, E., Räisänen, A. & Hietala, R. 2010. Hyvää vointia. Opiskelijahuollon toteutuminen, sen käytännöt ja kehittäminen toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisu 49. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Kuntaliitto. 2014. Kysely oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta. Saatavana: http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2014/06/Documents/20140630_Opiskeluhoitolaain%20kyselyn%20tulokset.pdf
- Kuntaliitto. 2015. Kuntaliiton arviointi oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta kunnissa. Tulokset kyselyistä ja asiantuntijahaastatteluista. Saatavana: <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2015/08/20150824oppilashuolto/Opiskeluhoitolaain%20kyselyn%20tulokset%2020.8.2015.pdf>
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Opetushallitus. 2015. Koulujen hyvinvointiprofiili. Opetushallitus, Tampereen yliopisto ja PMH. 2016 Saatavana: <http://www10.edu.fi/hyvinvointiprofiili/valtakun/index.php?lang=>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa. Seurantaryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:8. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/julkaisut/2013/liitteet/tr08.pdf?lang=fi>
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.
- Peltonen, H. & Honkasalo, R. 2013. Keskeisten oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluiden saavutettavuus ja moniammatillinen yhteistyö. Tilannekatsaus – Toukokuu 2013. Opetushallitus: Muistiot 2013:3. Saatavana: http://www.oph.fi/download/149838_Keskeiset_oppilas_jaopiskelijahuoltopalvelut.pdf
- Sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. SiVM 14/2013 vp – HE 67/2013 vp.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Opiskeluterveydenhuollon selvitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:8. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112045/URN%ANBN%3fi-fe201504227062.pdf?sequence=1>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2014. Opiskeluterveydenhuollon kehittäminen. Työryhmän raportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:10. Saatavana: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70285/URN_ISBN_978-952-00-3500-6.pdf?sequence=1

- Suhola, T. 2017. Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: oppilashuolto prosessi systemisoina palvelukokonaisuutena. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 733. Lappeenrannan teknillinen yliopisto: Yliopistopaino.
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. TEA-viisari 2015. Saatavana: <https://www.teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Kouluterveyskysely. Tulokset 2015. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Kouluterveyskysely. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Opiskeluhoolto tarjoaa perustason mielenterveyspalveluja nuorille – palvelujen saatavuudessa on kuitenkin puutteita. Saatavana: <https://www.teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedote/71>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017 TEA-viisari 2017. Saatavana: <https://www.teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>
- Valtiovarainministeriö 2016. Peruspalvelujen tila -raportti 2016, osa II. Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunta. Valtiovarainministeriön julkaisu 9/2016. Saatavana: <http://vm.fi/documents/10623/2326012/Peruspalvelujen+tila+-raportti+2016+osa+2.pdf/9996a87d-0fcf-410d-a8ee-042be89e978c?version=1.0>
- Wiss, K., Hakamäki, P., Hietanen-Peltola, M., Rajamäki, A., Saaristo, V. & Ståhl, T. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 2016. Tutkimuksesta tiiviisti 10. toukokuu 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointivirasto. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskukseen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

Raportissa kuvataan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 toimeenpanon arviointia. Tulokset perustuvat koulutuksen järjestäjien kyselyyn, opiskelijoiden kyselyyn ja viranomaisten ja sidosryhmien haastatteluun.

Tuloksissa kuvataan lain toimeenpanon tilaa ja vaikutuksia opiskeluhuollon tehostumiseen, opiskeluhoitopalveluiden saatavuuteen, henkilöstön riittävyyteen ja opiskeluhuollon vaikuttavuuteen.

ISBN 978-952-206-433-2 (nid.)

ISBN 978-952-206-434-9 (pdf)

ISSN 2342-4176 (Painettu)

ISSN 2342-4184 (Verkkojulkaisu)

ISSN-L 2342-4176

Kansallinen
koulutuksen arviointikeskus
PL 28 (Mannerheiminaukio 1 A)
00101 HELSINKI
Puhelinvaihte: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5501

karvi.fi